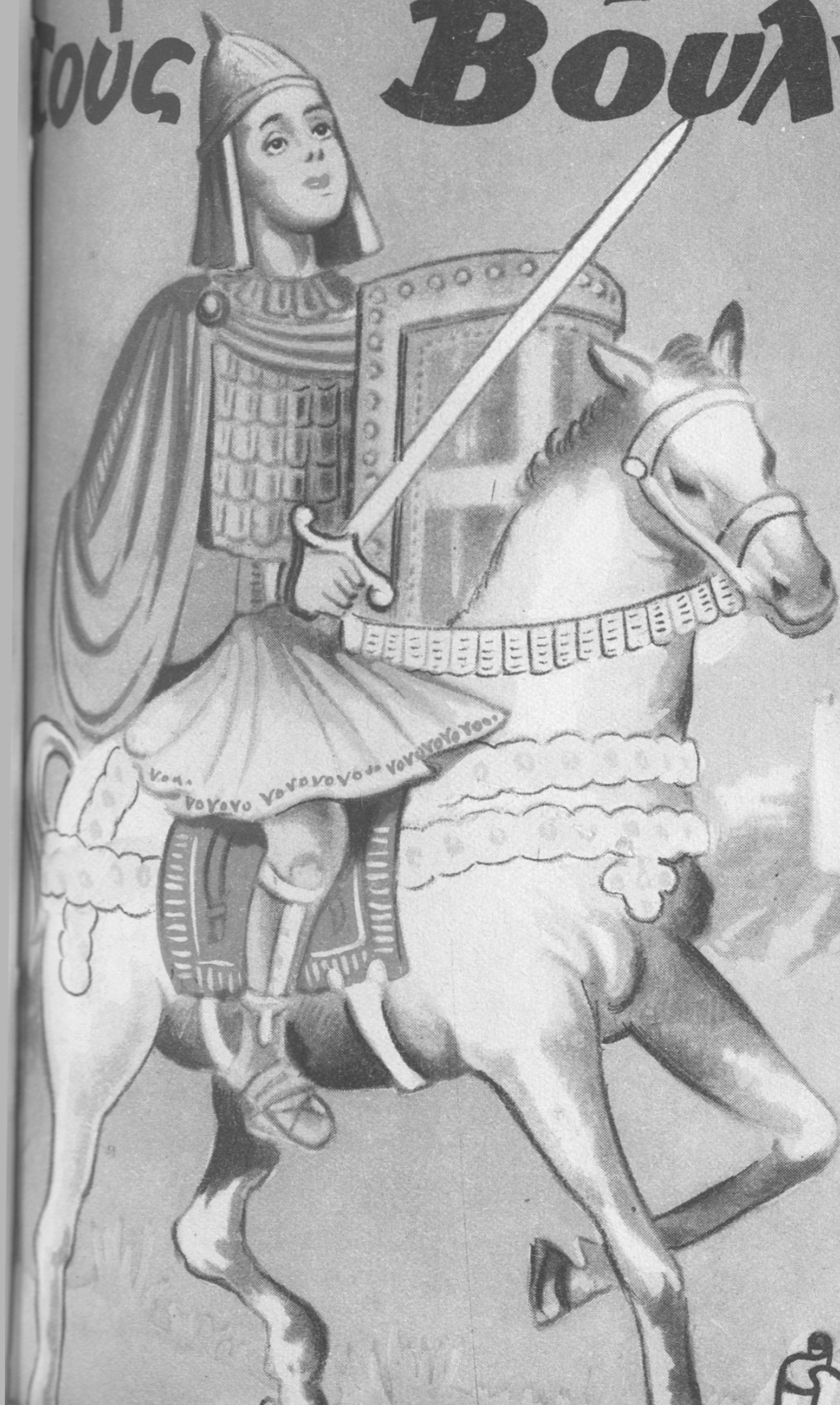

ΑΘΗ ΚΑΡΑΒΙΑ

Ο ΤΣΙΜΙΣΚΗΣ

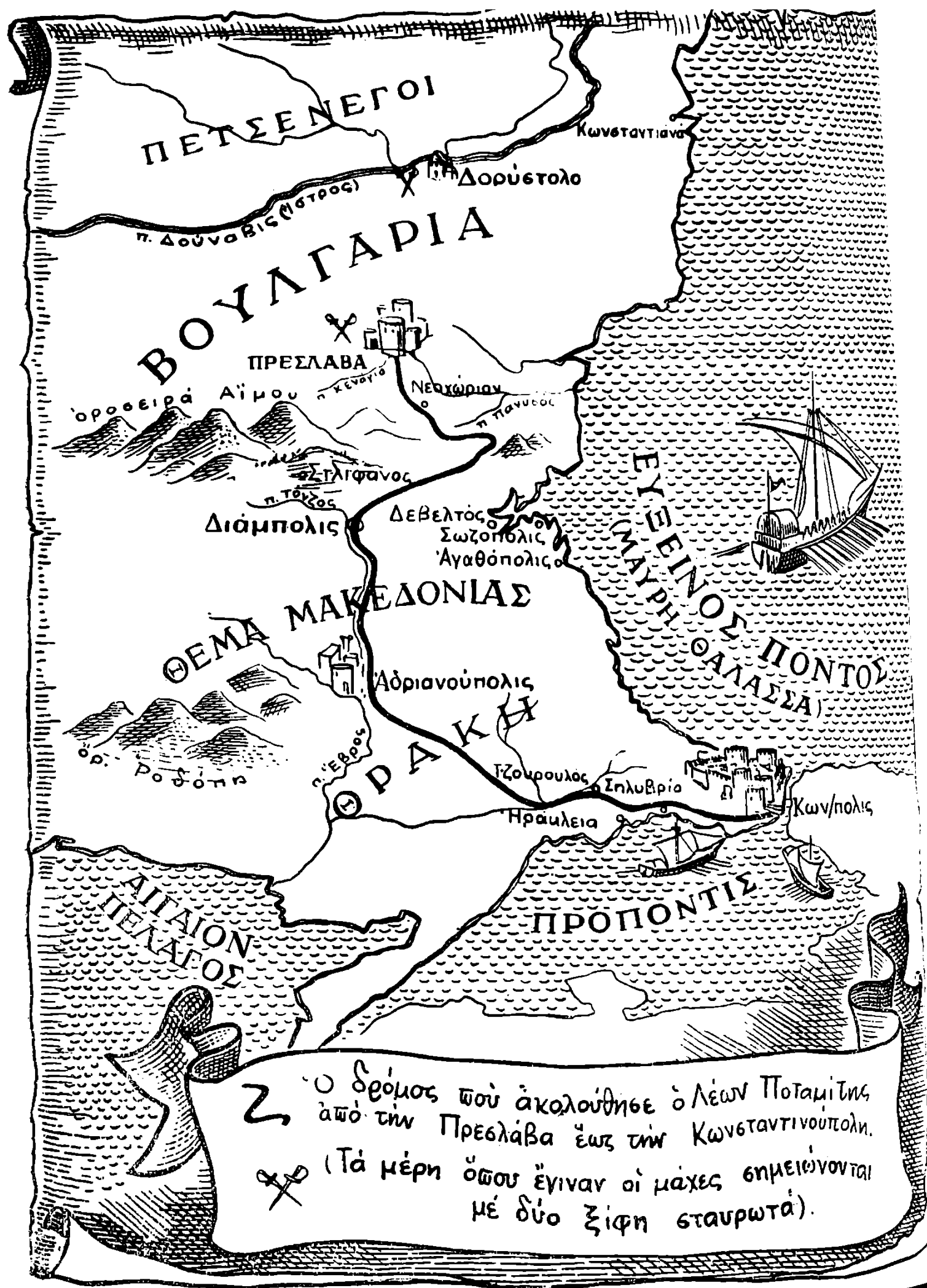
δαμάζει

τούς Βουλγάρους

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ

Βιβλίο της Γαργίου Δ. Κανδυάδου
Καίως

Ειδασκάλου - διηγεογράφου
'εξ Αρμενίας του Πόντου.
'αγέξ-ωσις 27-7-1949

Καίως
...

Ο ΤΣΙΜΙΣΚΗΣ ΔΑΜΑΖΕΙ
ΤΟΥΣ ΒΟΥΛΓΑΡΟΥΣ

Ἡ ὑπόθεσις τοῦ ἔργου
εἶναι βγαλμένη ἀπὸ τὴν
Ἱστορίαν τοῦ Βυζαντι-
νοῦ συγγραφέως Λέον-
τος Διακόνου. Τὰ κύρια
ἐπεισόδια εἶναι ἱστορι-
κῶς ἀληθινά.

Ἡ εἰκονογράφηση τοῦ
βιβλίου ἔγινε ἀπὸ τὸν
κ. Γ. Βελισαρίδη.

Θέλω νά τιμήσω τήν ἀνδρεία σου, εἶπεν ὁ Ἰωάννης. (σελ.137)

ΣΤΑΘΗ ΚΑΡΑΒΙΑ

Ο ΤΣΙΜΙΣΚΗΣ ΔΑΜΑΖΕΙ ΤΟΥΣ ΒΟΥΛΓΑΡΟΥΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ
ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΥΠΟΘΕΣΕΩΣ

ΜΕ 42 ΕΙΚΟΝΕΣ
ΚΑΙ ΕΝΑ ΧΑΡΤΗ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΠΕΤΡΟΥ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ Α.Ε.
ΑΘΗΝΑΙ - ΟΔΟΣ ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ 9

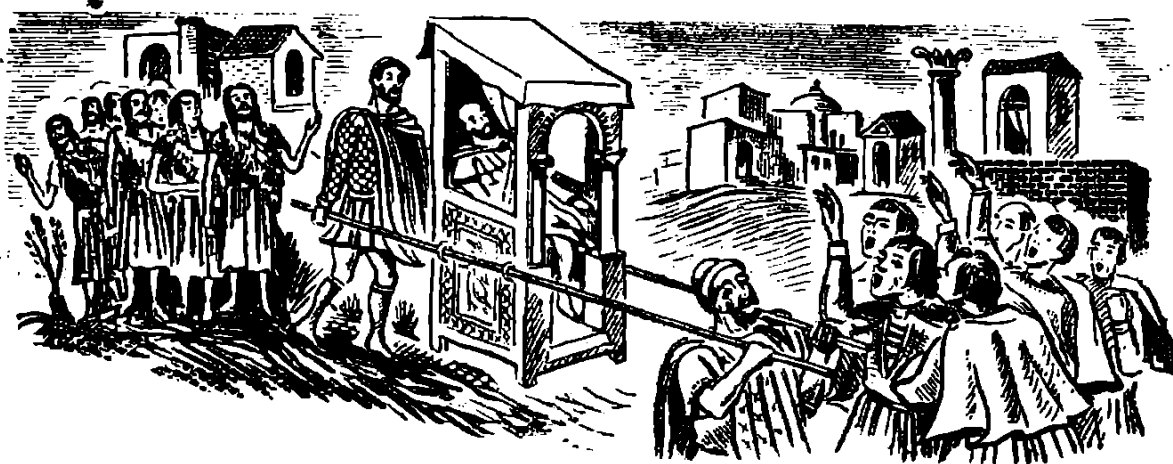
Κάθε αντίτυπο υπογράφεται από τον συγγραφέα

Ε. Μ. Σ. Παπαδογιάννη

~~~~~  
Τυπώθηκε στο Τυπογραφείο Κ. Σ. ΠΑΠΑΔΟΓΙΑΝΝΗ, Ψαρών 41 — Ἀθήναι  
~~~~~

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦ. Α΄	Νικηφόρος Έδεσσηνός ὁ Λογοθέτης	Σελ.	9
ΚΕΦ. Β΄	Ἐλπίδες καὶ ὄνειρα τοῦ Λέοντος Ποταμίτη	»	19
ΚΕΦ. Γ΄	Ὁ κύρ Μιχαήλ Ἀργυρός	»	35
ΚΕΦ. Δ΄	Μιὰ δυσάρεστη συνάντηση	»	42
ΚΕΦ. Ε΄	Στὴν Ἀδριανούπολη	»	50
ΚΕΦ. Ϛ΄	Στὴ Βασιλεύουσα	»	62
ΚΕΦ. Ζ΄	Ἰωάννης Τσιμισκῆς	»	67
ΚΕΦ. Η΄	Στὸ Δορύστολο	»	75
ΚΕΦ. Θ΄	Νέα ἀπὸ τὴν Πρεσλάβα	»	84
ΚΕΦ. Ι΄	Κατόρθωμα ἐνὸς Ἀθανάτου	»	96
ΚΕΦ. ΙΑ΄	Ἐπρεπε νὰ τιμωρηθῆς αὐστηρά	»	102
ΚΕΦ. ΙΒ΄	Δορύστολο	»	119
ΚΕΦ. ΙΓ΄	Στὴν Πρεσλάβα	»	148
ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ		»	158

Α΄

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΕΔΕΣΣΗΝΟΣ Ο ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ

ΛΙΓΟ μετὰ τὴ δύση τοῦ ἡλίου μιὰ παγερὴ μέρα στὶς ἀρχές τοῦ Γενάρη τοῦ ἔτους 970, ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴ θύρα τοῦ ἀνακτόρου τῆς Πρεσλάβας, ποὺ ἦταν τότε πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου τῶν Βουλγάρων, ἔβγαινε, περπατώντας σκυφτός, ἓνας γέρος. Εἶχε τὸ ἀριστερὸ τοῦ χέρι στὴ λαβὴ τοῦ σπαθιοῦ του. Μέσου ἀναστήματος, δὲν εἶχε τίποτε τὸ ἐπιβλητικὸ, ἀλλὰ ἡ ἔκφρασίς του ἦταν αὐστηρὴ καὶ τὸ βλέμμα του φανέρωνεν ἄνθρωπο σοβαρό. Μικρὰ ἄσπρα γένεια πλαισίωναν τὸ πρόσωπό του καὶ τὰ μαλλιά του ἦταν κομμένα κοντὰ. Ὅποιος τὸν ἔβλεπε πρώτη φορὰ θὰ ξαφνιζόταν γιὰ τὸ ντύσιμό του, ποὺ ἦταν ὅλως διόλου διαφορετικὸ ἀπὸ κεῖνο τῶν ἄλλων κατοίκων τῆς Πρεσλάβας. Δὲν ἐφοροῦσε τὴ βαρειά ἀπὸ δέρμα προβάτου κάππα οὔτε τὴ γούνα ἀπὸ δέρμα ἀρκούδας ἢ ἄλεπούς, ποὺ συνήθιζαν νὰ φοροῦν τὸ χειμῶνα οἱ πλουσιώτεροι, οὔτε ἀκόμη τίς πλατειῆς μάλλινες βράκες. Εἶχε ριγμένο στοὺς ὤμους ἓνα βαρὺ μανδύα, ποὺ τὸν κρατοῦσε πόρπη ἀσημένια, ντυμένον ἀπὸ μέσα μὲ δέρματα μικρῶν σαθεριῶν, σπάνια πολὺ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ποὺ τᾶφερναν ἔμποροι ποὺ ἔκαναν δουλειὲς μὲ τὴν Κεντρικὴ Ἀσίαν καὶ τὰ πουλοῦσαν, τὸ βάρος τους μὲ χρυσάφι. Μέσα ἀπὸ τὸ μανδύα φοροῦσε χιτῶνα πλατὺ, βαθύχρωμο, ποὺ τὸν ἔσφιγγε στὴ μέση ζώνη πλατειά, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἐκρεμόταν τὸ σπαθί· ὁ χιτῶνας ἦταν τόσο μακρὺς ὥστε μόλις ἄφηνε νὰ φαίνωνται οἱ ἀπὸ λεπτότατο καὶ καλὰ κατεργασμένο δέρμα ἀλόγου περικνημίδες καὶ τὰ χαμηλὰ ὑποδήματα.

Μόλις ἐφάνηκε στὴ θύρα, μερικοὶ στρατιῶτες καὶ ἀξιωματικοὶ Βούλγαροι, ποὺ ἦταν ἐκεῖ ἐμπρὸς μαζεμένοι, τραβήχθηκαν παράμερα μὲ σεβασμὸ καὶ δύο ὑπηρέτες, ποὺ στέκονταν πιὸ πέρα, κρατώντας φορεῖο, προχώρησαν πρὸς τὸ μέρος του. Ὁ γέρος, ποὺ περπατοῦσε

σκυφτός, σαν να τον βάραιναν θλιβερές σκέψεις, και δεν είχε προσέξει τους στρατιώτες, είδε τους υπηρέτες και τους χαιρέτησε πρώτος.

—Καλησπέρα, Στεπάν. Καλησπέρα, Ίβάν, τους είπε.

—Καλησπέρα, αφέντη λογοθέτη, του απάντησαν εκείνοι με μία φωνή.

Λογοθέτης ήταν ο τίτλος του γέρου, Βυζαντινός, που τον είχαν πάρει και οι Βούλγαροι. Ήταν, πραγματικά, ο διευθυντής των οικονομικών υπηρεσιών του κράτους, ένα είδος υπουργού των οικονομικών, και κατέβαινε από το γραφείο του, που ήταν, όπως όλες οι κεντρικές υπηρεσίες, μέσα στο βασιλικό ανάκτορο.

Μπήκε στο φορείο, οι υπηρέτες το σήκωσαν στους ώμους και ξεκίνησαν. Καθώς περνούσαν την πλατεία που σχηματιζόταν στην κορυφή του μικρού λόφου επάνω στον οποίο ήταν χτισμένο το ανάκτορο, άλλοι Βούλγαροι αξιωματικοί και στρατιώτες, που σχημάτιζαν όμιλους έδω κι εκεί, παραμέριζαν. Μερικοί από τους αξιωματικούς χαιρετούσαν το γέρο. Ύπηρχαν όμως και όμιλοι που ούτε παραμέριζαν ούτε φαίνονταν να προσέχουν καν στο φορείο και στο γέρο. Οι άνδρες που τους αποτελούσαν διάφεραν σημαντικά από τους άλλους. Έφορούσαν προβιές με τα μαλλιά απέξω, και κάτω από αυτές αλυσσιδωτούς θώρακες, κακοπλεγμένους, και πάλι μέσα από τους θώρακες, τους μακριούς χιτώνες τους, που έφθαναν έως τα γόνατα. Δερμάτινα βρακιά και περικνημίδες από λουρίδες, επίσης δερμάτινες, συμπλήρωναν τον ιματισμό τους. Στα πόδια φορούσαν χονδρά τσαρούχια από δέρμα ακατέργαστο. Αξιωματικοί και στρατιώτες ήταν όμοια ντυμένοι, οι πρώτοι όμως διακρίνονταν από τα σκουλαρίκια που είχαν στ' αύτιά τους και τη διαφορετική κόμμωση, καθώς είχαν τα μαλλιά τους φτιασμένα σε πλεξίδες, που κρέμονταν δεξιά και αριστερά από τα πρόσωπά τους. Αυτοί ήταν Ρώσοι και ανήκαν στο στρατό του Σβιατοσλαύου, μεγάλου δούκα του Κιέβου, που είχε κατολάβει δυο χρόνια πριν τη Βουλγαρία.

Οι υπηρέτες κατέβηκαν το μικρό λόφο και μπήκαν στην πόλη, που τον τριγύριζε. Διάβηκαν από δρόμους, άλλους πλατειούς με σπίτια μεγάλα και ψηλά, αληθινά μικρά παλάτια, κι άλλους στενούς, που, αν κατά τύχη περνούσε την ίδια ώρα άλλο φορείο, θα έπρεπε να υποχωρήσει το ένα, γιατί δεν χωρούσαν και τα δύο. Στους δρόμους αυτούς τα σπίτια ήταν μικρά, καμωμένα από λάσπη τα περισσότερα, και από καλάμια. Οι διαβάτες ήταν άραιοι, γιατί το κρύο ήταν δυνατό και οι άνθρωποι είχαν μαζευθεί νωρίς στα σπίτια τους. Κάθε φορά που διακρινόταν στο δρόμο σκιά ανθρώπου, ο

γέρος ἔσφιγγε τὴ λαβὴ τοῦ σπαθιοῦ του. Οἱ χρόνοι ἦταν παραγμένοι, καὶ αὐτοῦ τοῦ ἴδιου ἡ ζωὴ ἐκινδύνευε. Κανεὶς ὁμῶς δὲν τὸν ἐπείραξε καὶ τὸ φορεῖο ἔφθασε, χωρὶς κανένα ἐπείσῳδιο, μπρὸς στὴν αὐλὴ τοῦ σπιτιοῦ του. Ἡ θύρα ἄνοιξε, μόνη τῆς θάλεγε κανεὶς, καὶ ἕξη ὑπηρέτες παρατάχθηκαν ἀπὸ τὰ δύο μέρη, χαιρετῶντας μὲ σεβασμό. Κρατῶντας πάντα τὸ φορεῖο καὶ προσέχοντας νὰ μὴ τὸ ἀναταράξουν, ὁ Στεπὸν καὶ ὁ Ἰβὸν ἀνέβηκαν τὴν πλατεῖα ἐξωτερικὴ πέτρινη σκάλα.

Ὅταν ἔφθασαν στὸ ἐπάνω μέρος καὶ ἀπίθωσαν τὸ φορεῖο, μιὰ γυναίκα, νέα ἀκόμη, ἄνοιξε τὴ θύρα τοῦ σπιτιοῦ καὶ βοήθησε τὸ γέρο νὰ βγῇ ἀπὸ τὸ φορεῖο.

—Καλησπέρα, πατέρα, τοῦ εἶπε Ἑλληνικά.

Ἐνα παληκαράκι δεκαοκτῶ ἕως δεκαεννιά χρονῶν, ψηλό, μὲ μαλλιά καστανόξανθα, προχώρησε κι αὐτό. Ἐφίλησε τὸ χέρι τοῦ γέρου κι ἐκεῖνος ἀνταπόδωσε τὸ φίλημα στὸ μέτωπο τοῦ παιδιοῦ. Ἐπειτα ὁ λογοθέτης, χωρὶς νὰ μιλήσῃ, μπῆκε σκυφτὸς στὸ πρόδρομο καὶ προχώρησε πρὸς τὴ θερμάστρα, ὅπου ἔκαιε δυνατὴ φωτιά. Πῆρε ἕνα κάθισμα κι ἐκάθισε συλλογισμένος καὶ κοιτάζοντας τὶς φλόγες.

Ἡ γυναίκα καὶ τὸ παιδί κοιτάζονταν ἀνήσυχτοι. Μέρης τώρα τὸν ἔβλεπαν σκεπτικό, ἐκείνη ὁμῶς τὴ βραδιά ἐφαινόταν σὰν κάτι νὰ τοῦ πλάκωνε τὴν καρδιά. Δὲν ἐτολμοῦσαν ὁμῶς νὰ τὸν ρωτήσουν. Ἄλλωστε, ἡ κόρη του ἤξερε ὅτι, ἂν δὲν ἦταν ἀποφασισμένος νὰ τοὺς ἀνακοινώσῃ κάτι, μάταιη θὰ ἦταν κάθε ἐρώτηση.

Ἀλλὰ ὁ γέρος ἦταν ἀποφασισμένος νὰ μιλήσῃ. Ὅ,τι εἶχε στὸ νοῦ του δὲν μποροῦσε νὰ ἀναβληθῇ κι ἔπρεπε νὰ τὸ ἀνακοινώσῃ στοὺς δικούς του. Μὲ μιὰ κίνηση κάπως ἀπότομη, σὰν ἐκείνη τὴ στιγμὴ νᾶθελε νὰ νικήσῃ κάθε δισταγμὸ καὶ νὰ κάμῃ ἀδύνατη κάθε ὑποχώρηση στὰ αἰσθήματά του, ἐστράφηκε πρὸς τὸ μέρος τους.

—Εὐδοξία, εἶπε, καὶ σύ, παιδί μου, Λέον, πρέπει νὰ ἐτοιμασθῇτε, ὅπως εἶμαι ἕτοιμος κι ἐγώ, γιὰ μεγάλες θυσίες.

Κι οἱ δύο ξαφνίσθηκαν.

—Θυσίες; Τί θυσίες; Τί συμβαίνει; ἐρώτησαν, σὰν μ' ἕνα σόμα. Μολονότι ἐμίλησε πιά, ὁ γέρος δὲ φαινόταν νὰ βιάζεται νὰ συνεχίσῃ. Κάτι τὸν κρατοῦσε. Κάτι σὰν κόμπος στὸ λαιμὸ τὸν ἐμπόδιζε νὰ προχωρήσῃ καὶ νὰ δώσῃ ἐξηγήσεις. Πέρασαν μερικὲς στιγμές. Περιέφερε τὸ βλέμμα του ἀπὸ τὴ γυναίκα στὸ παιδί, ἐκοίταξε πρὸς τὶς θύρες, σὰν νὰ φοβόταν μήπως κανένας ἐκρυφάκουε, κι ἔπειτα εἶπε πάλι :

—Θὰ χρειασθοῦν θυσίες, ἀλλὰ οἱ δικές μας, ἂν θέλῃ ὁ Θεός, θὰ εἶναι οἱ μικρότερες. Μιὰ δοκιμασία ἀπλῶς.

Ἐφαινόταν ὅα νὰ ἤθελε νὰ μειώσῃ τὴν ἐντύπωσιν ἀπὸ τὰ πρῶτα λόγια του. Ἡ φωνὴ του ὅμως τὸν ἐπρόδινε. Ὁ ἴδιος ἦταν πολὺ συγκινημένος, ὅσο κι ἂν προσπαθοῦσε νὰ τὸ κρύψῃ.

Ἐσιώπησε πάλι, ἔκαμε πῶς ζεσταίνει τὰ χέρια του καὶ γιὰ κάμποσες στιγμὲς ἔμεινε σιωπηλός, σκεπτόμενος τὸ παρελθόν.

Ἐπέρασαν πολλὰ χρόνια, ζωὴ ὁλόκληρη, ἀφότου ὁ Νικηφόρος Ἐδεσσηνός, ὅπως ἐλεγόταν ὁ γέρος, εὕρισκόταν στὴ Βουλγαρία. Εἶχε φύγει παιδί ἀκόμα ἀπὸ τὴν Ἐδεσσα τῆς Μεσοποταμίας, πού βρισκόταν στὰ χέρια τῶν Ἀράβων, κι ἐμπήκε στὴν ὑπηρεσία τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους. Ἡ μόρφωσις πού εἶχε λάβει ἀπὸ τὸν πατέρα του, σοφὸ μαθηματικό, τοῦ ἐπέτρεψε νὰ προαχθῇ γρήγορα καί, πολὺ νέος ἀκόμη, ἔγινε διευθυντὴς τῶν οἰκονομικῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ θέματος τοῦ Στρυμόνος. Στὴ θέση αὐτὴ τὸν βρῆκε ἡ μεγάλη εἰσβολὴ τοῦ Συμεὼν τοῦ Τσάρου τῶν Βουλγάρων, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἐδεσσηνός συνελήφθη αἰχμάλωτος. Κι αὐτόν, ὅπως τόσους ἄλλους ὑπαλλήλους τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, τὸν πῆραν στὴ Βουλγαρία. Ἡ γυναίκα του πέθανε ἀπὸ τὶς ταλαιπωρίες, ἀφήνοντάς του ἓνα κοριτσάκι μόλις ὀλίγων μηνῶν, τὴν Εὐδοξία, καί ὁ Ἐδεσσηνός ἀπὸ τότε ἀφωσιώθηκε στὴν ἀνατροφή τῆς κόρης του.

Ἀλλωστε οἱ ταλαιπωρίες δὲν ἐβάσταξαν πολὺ. Ὁ Ἐδεσσηνός καὶ οἱ ἄλλοι ὑπάλληλοι ὠδηγήθηκαν στὴν Πρεσλάβα, πρωτεύουσα τῶν Βουλγάρων. Ὁ τσάρος Συμεὼν εἶχε λάβει Ἑλληνικὴ ἀνατροφή καὶ φιλοδοξοῦσε νὰ ὀργανώσῃ τὴν κρατικὴ μηχανὴ τῆς Βουλγαρίας κατὰ τὸ Βυζαντινὸ σύστημα. Ἐχρησιμοποιοῦσε, γιὰ νὰ πετύχῃ τὸ σκοπὸ του, ὅλους τοὺς ὑπαλλήλους πού εἶχεν αἰχμαλωτίσει καὶ μάλιστα δὲν ἐδέχθηκε νὰ τοὺς ἀποδώσῃ, ὅταν ἔγινε εἰρήνη. Στὸ Νικηφόρο Ἐδεσσηνὸ ἀνάθεσε τὴ διεύθυνση τῶν οἰκονομικῶν ὑπηρεσιῶν, μὲ τὸ Βυζαντινὸ τίτλο τοῦ λογοθέτη καὶ τὸν ἐγκατάστησε στὸ ἀνάκτορό του, στὴν Πρεσλάβα.

Ἀπὸ τοὺς ὑπαλλήλους πού εἶχεν ἀπαγάγει ὁ Συμεὼν μόνος πιά ζοῦσε στὴ Βουλγαρία ὁ Ἐδεσσηνός. Μερικοὺς γέρους πιά, εἶχεν ἀφήσει νὰ φύγουν ὁ τσάρος Πέτρος, διάδοχος τοῦ Συμεὼν, ἄλλοι εἶχαν πεθάνει. Τὸν Ἐδεσσηνὸ ὅμως ὁ Πέτρος δὲν ἄφηνε μὲ κανένα τρόπο νὰ φύγῃ. Τὸν διατήρησε, ἂν καὶ πολὺ γέρο πιά, στὴ θέση πού εἶχε, τὸν ἐτιμοῦσε ἐξαιρετικά, τοῦ ἔδειχνε ἐμπιστοσύνη, ἀλλὰ τὸν κρατοῦσε αἰχμάλωτο. Ἡ αἰχμαλωσία, ὅπως δὴποτε, αὐτὴ δὲν ἐβάρυνε πολὺ τὸ Νικηφόρο Ἐδεσσηνὸ ὅχι μόνον γιὰτὶ εἶχε συνηθίσει τὴ ζωὴ στὴν Πρεσλάβα καὶ γιὰτὶ ὁ Πέτρος τοῦ φερνόταν φιλικά, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸ λόγο ὅτι ὁ τσάρος ἦταν φίλος τῶν Ἑλ-

λήνων καὶ δὲν εἶχε ἐπιθετικούς σκοποὺς ἐναντίον τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους. Ὁ Ἐδεσσηνός, ἄλλωστε, χρησιμοποίησε τὴν ἐπιρροή του γιὰ νὰ τονώσῃ τὰ αἰσθήματα αὐτὰ τοῦ τσάρου.

Ὁ Πέτρος ἐπέτρεψε στὸν Ἐδεσσηνὸ νὰ στείλῃ τὴν κόρη του Εὐδοξία στὴν Κωνσταντινούπολη, κοντὰ σ' ἓνα θεῖο της. Ἐκεῖ ἡ Εὐδοξία ἐπανδρεύθηκε τὸ Μιχαήλ Ποταμίτη καὶ ἀπόκτησε ἓνα παιδί, τὸν Λέοντα. Ἀμέσως ὅμως κατόπιν ἐχήρεψε καὶ τότε πῆγε στὴν Πρεσλάβα, κοντὰ στὸν πατέρα της.

Τώρα ὁ Πέτρος εἶχε πεθάνει. Μόνο μιὰ φορά, ἀδυνάτου χαρακτῆρος ὅπως ἦταν, ὑπακούοντας στὶς προτροπές τῶν βογιάρων του, ποὺ ὠνειρεύονταν ἐπιδρομές καὶ θησαυρισμὸ, εἶχε λάβει ἐχθρική στάση ἀπέναντι στὸ Βυζαντινὸ κράτος, καὶ ἡ πολιτικὴ του αὐτὴ ἐδημιούργησε συμφορές τόσο γιὰ τὴ Βουλγαρία ὅσο καὶ γι' αὐτὸν τὸν ἴδιο καὶ τὴν οἰκογένειά του. Πράγματι, ὁ Βυζαντινὸς αὐτοκράτωρ Νικηφόρος Φωκᾶς, ἀπασχολημένος τότε μὲ πολέμους ἐναντίον τῶν Ἀράβων, γιὰ νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὸ νέο ἐχθρό, ἐκάλεσε τὸ Σβιατοσλαῦο, τὸν ἀρχηγὸ τῶν Νορμαννῶν Βαριάλων, — ποὺ εἶχαν καταλάβει ἓνα αἰῶνα πρὶν μεγάλο μέρος τῆς Ρωσίας — καὶ μέγαν δοῦκα τοῦ Κιέβου, νὰ καταλάβῃ τὴ Βουλγαρία. Γιὰ τὰ ἔξοδα τοῦ πολέμου, τοῦ ἔστειλε ἓνα μεγάλο ποσὸ χρυσῶν νομισμάτων. Ὁ Σβιατοσλαῦος εἰσέβαλε στὴ Βουλγαρία, ἐνίκησε τὸν Πέτρο καὶ κατέλαβε τὴν πρωτεύουσά του Πρεσλάβα. Ὀλίγο ἔπειτα ὁ Πέτρος ἀπέθανε καὶ ὁ Σβιατοσλαῦος, ἀναγκασμένος νὰ ἐπιστρέψῃ στὸ κράτος του γιὰ νὰ ἀποκρούσῃ εἰσβολὴ τῶν Πετσενέγων, ἄφησε στὴ Βουλγαρία λίγο μόνο στρατό, τὸν ὁποῖο ὁ διάδοχος τοῦ Πέτρου Βόρις δὲν ἐδυσκολεύθηκε νὰ νικήσῃ, βοηθούμενος μάλιστα τὴ φορὰ αὐτὴ ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς. Ἀλλὰ ὁ Σβιατοσλαῦος ἐπέστρεψε, τὴ φορὰ αὐτὴ μὲ μεγάλες δυνάμεις, ἐνίκησε καὶ αἰχμαλώτισε τὸ Βόρι καὶ ἔγινε κύριος ὅλης τῆς Βουλγαρίας.

Ὁ Νικηφόρος Ἐδεσσηνὸς θυμόταν ὅλα αὐτά, τὴ ζωὴ του, ποὺ πέρασε ὅλη σχεδὸν στὴ σκλαβιά, μιὰ σκλαβιά ποὺ λίγο μόνο τὴν ἐλάφρυνε τὸ ὅτι τοῦδινε ὅλες τὶς ὑλικές ἀνέσεις, ἀφοῦ δὲν τοῦ ἦταν δυνατό οὔτε νὰ μετακινηθῇ ἀπὸ τὴ Βουλγαρικὴ πρωτεύουσα. Ἦξερε, ἄλλωστε, ὅτι, ἂν καὶ ὁ νέος τσάρος Βόρις τὸν ἀγαποῦσε ἐπίσης, ὅπως ὁ πατέρας του καὶ ὁ πάππος του, ὅλοι ὅμως οἱ ἄλλοι γύρω του τὸν ἐμισοῦσαν, ἐφοβόνταν τὴ δυνάμει του, καὶ τὸν ὑποπεύονταν.

Ὅτι ἀνησυχοῦσε τώρα τὸν Ἐδεσσηνὸ ἦταν οἱ πληροφορίες πὼς ὁ Σβιατοσλαῦος εἶχε ἄλλα σχέδια. Ἐκρατοῦσε αἰχμάλωτο τὸ

Βόρι, αλλά ήξερε ότι τοῦ ήταν ἀδύνατο νὰ διατηρή πάντα πολὺ στρατὸ στὴ Βουλγαρία γιὰ νὰ τὴν ἔχη ὑποχείριό του. Ὁ Βόρις δὲν ήταν, ἐξ ἄλλου, πρόθυμος νὰ μείνῃ ὑποτελής του, τόσο περισσότερο ποὺ ήξερε καὶ αὐτός ότι τὸ Βυζαντινὸ κράτος δὲν θὰ τοῦ τὸ ἐπέτρεπε. Ἦταν ὁμοῦς πρόθυμος νὰ ὑπηρετήσῃ τὰ σχέδια τοῦ Σβιατοσλαύου ὁ Ρωμανός, ἀδελφὸς τοῦ Βόρι, καὶ μαζί μ' αὐτὸν ὁ δούξ τοῦ Κιέβου κατάστρωνε τὰ νέα του σχέδια. Σύμφωνα μ' αὐτά, ὁ Ρωμανός θὰ γινόταν τσάρος καὶ οἱ δύο ἡγεμόνες θὰ ἐπιχειροῦσαν ἐκστρατεία γιὰ νὰ πάρουν τὴν Κωνσταντινούπολη. Ὅπως ὁ Ρωμανός ἐπροσφερόταν νὰ γίνῃ ὄργανο τοῦ μεγάλου δούκα τοῦ Κιέβου, πρόθυμος νὰ τὸν ὑπηρετήσῃ ἐναντὶ τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους ήταν καὶ αὐτός ὁ πρεσβευτὴς ποὺ ὁ αὐτοκράτωρ Νικηφόρος εἶχε στείλει στὸ Κίεβο, ὁ πατρίκιος Καλοκύρης. Ὁ ἄνθρωπος αὐτός ἔπεισε τὸ Σβιατοσλαῦο νὰ τὸν βοηθήσῃ νὰ καταλάβῃ τὴν ἀρχὴ στὸ Βυζαντινὸ κράτος δίνοντας ὑπόσχεση ν' ἀνοίξῃ τὰ αὐτοκρατορικὰ ταμεῖα καὶ νὰ τ.ὸ ἐπιτρέψῃ νὰ παραλάβῃ ὅσα χρήματα ήθελε. Ὁ ἴδιος ὁ Καλοκύρης, βέβαιος γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ του, εἶχε φορέσει κι ὅλας τὴν πορφύρα Βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος. Ἡ ἐπιχείρησις, ἄλλωστε, δὲν ἐφαινόταν πιά τόσο δύσκολη, γιατί ὁ αὐτοκράτωρ Νικηφόρος εἶχε δολοφονηθῇ λίγες ἡμέρες πρὶν καὶ ὁ διάδοχός του Ἰωάννης Τσιμισκῆς εὑρίσκε ἀπὸ μέρος τοῦ πατριάρχου δυσκολίες νὰ στεφθῇ, ἐνῶ, ἐξ ἄλλου, ήταν πιθανὸν ότι ἡ οἰκογένεια τοῦ Νικηφόρου δὲν θὰ ήθελε ν' ἀφήσῃ ἀνεκδίκητο τὸ θάνατό του.

Αὐτὰ εἶχαν μαθευτῇ στὴν Πρεσλάβα καὶ εἶχαν πάρει τὴν ἀπόφαση γιὰ τὴν ἐκστρατεία. Ὁ Σβιατοσλαῦος, εἰν' ἀλήθεια, ήθελε νὰ ἐτοιμασθῇ ἀκόμα καὶ ἔφυγε γιὰ τὸ Δορύστολο, λιμάνι ἐπάνω στὸ Δούναβη, ὅπου εἶχε συγκεντρωθῇ ὁ στόλος του ἀπὸ βάρκες καὶ μονόξυλα καὶ ὅπου νέες βάρκες ήταν στὰ σκαριά. Ἀλλὰ ἡ ἐκστρατεία ήταν ἀποφασισμένη μολονότι τὰ σχέδια ἐκρατιόνταν μυστικά. Ὁ Ἐδεσσηνός ήταν σὲ θέσῃ ὅλα νὰ τὰ γνωρίζῃ καὶ ἐπὶ πλέον μὲ ἄνθρωπο ἔμπιστό του τοῦ τὰ βεβαίωσε ὁ Βόρις, ποὺ ἔμενε κλεισμένος σ' ἓνα διαμέρισμα τοῦ ἀνακτόρου, καὶ ποὺ ζητοῦσε τὴ βοήθειά του.

Ὁ Νικηφόρος Ἐδεσσηνός ἀναστέναξε καὶ ἀποφάσισε νὰ μιλήσῃ πάλι.

— Εὐδοξία μου, καὶ σύ, Λέον μου, οἱ καιροὶ εἶναι δύσκολοι. Πολλὰ ξέρετε, βέβαια, ἀλλὰ δὲν τὰ ξέρετε ὅλα. Θὰ σᾶς τὰ ἐξηγήσω. Ὅσο γιὰ τίς θυσίες γιὰ τίς ὁποῖες σᾶς ἐμίλησα, αὐτὲς θὰ τίς ἀφήσουμε γιὰ τὸ τέλος.

Μητέρα καὶ γιὸς περίμεναν μὲ ἀγωνία.

“Άλλη μιὰ φορά ὁ γέρος ἐκοίταξε γύρω. Οἱ θύρες ἦταν κλειστές. Οἱ ὑπηρέτες ἦταν ὅλοι σὲ μακρυσμένο δωμάτιο.

—Ἡ Βασιλεία κινδυνεύει, εἶπε. Οἱ Ρῶσοι θὰ τοὺς ἐπιτεθοῦν.

—Πῶς; Θὰ τολμήσουν; ἐρώτησαν ἡ Εὐδοξία καὶ ὁ Λέων.

Μὲ τὸν ὄρο Βασιλεία ἐννοοῦσαν τότε ὅλοι τὸ Βυζαντινὸ Κράτος.

—Ναί, ξαναεἶπε ὁ γέρο Ἐδεσσηνός. Αὐτὸ τὸ σχέδιο ἔχουν. Εἶναι ἀποφασισμένοι νὰ χτυπήσουν. Δηλαδή τὸ ἀποφάσισεν ὁ Σβιατοσλαῦος. Ὁ προδότης Καλοκύρης κατῴρθωσε νὰ τοὺς πείσῃ πῶς τὸ πρᾶγμα εἶνε εὐκόλο τώρα ποὺ ἔλειψεν ὁ βασιλεὺς Νικηφόρος καὶ ποὺ ὁ νέος βασιλεὺς ἔχει ἐχθροὺς ἀκόμη καὶ μέσα στὴν Πόλη. Ὁ ἀνάξιος δοῦλος ἐφαντάσθηκε, ὅτι τώρα εἶναι ἡ κατάλληλη εὐκαιρία γιὰ νὰ γίνῃ βασιλεὺς μὲ τὴ βοήθεια τῶν Ρώσων. Ἔδωκε νέες ὑποσχέσεις, ἐκτὸς ἀπὸ τίς παλαιές, στὸ Σβιατοσλαῦο. Θὰ τοῦ δώσῃ πολὺ χρυσάφι κι ἀκόμα τοὺς φόρους ἀπὸ πολλὰ μέρη γιὰ χρόνια.

—Καὶ πιστεύει ὁ Καλοκύρης, ἐρώτησε ἡ Εὐδοξία, ὅτι ὁ Σβιατοσλαῦος, ἂν πάρῃ τὴν Πόλη, θὰ φύγῃ ἀπὸ κεῖ;

—Δὲν τὸ πιστεύει, βέβαια, ἀποκρίθηκεν ὁ Ἐδεσσηνός, ἀλλὰ πιστεύει πῶς θὰ μπορέσῃ νὰ τὸν διώξῃ μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Ρωμανοῦ.

—Τοῦ Ρωμανοῦ; εἶπε ὁ Λέων. Ἀλλὰ ὅλοι λένε ὅτι αὐτὸς εἶναι πρόθυμος νὰ βοηθήσῃ τὸ Σβιατοσλαῦο.

—Καὶ ὁ Σβιατοσλαῦος τοῦ ὑποσχέθηκε νὰ τὸν κάμῃ τσάρο τῶν Βουλγάρων, ξεθρονίζοντας τὸν ἀδελφὸ του Βόρι. Αὐτὸ εἶναι ἐπίσης κοινὸ μυστικόν, εἶπε ὁ Νικηφόρος. Ἀλλὰ ὁ Ρωμανός, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ συμφωνία του μὲ τὸ Ρῶσο, ἔκαμε καὶ ἄλλη μὲ τὸν Καλοκύρη. Αὐτός, ἂν γίνῃ βασιλεὺς, ὑπόσχεται νὰ τοῦ δώσῃ μέρη τῆς Βασιλείας.

—Οἱ Βούλγαροι ὅμως ἀγαποῦν τὸ Βόρι, ξαναεἶπε ὁ Λέων. Θ’ ἀφήσουν νὰ τὸν ξεθρονίσουν;

—Ὁ Βόρις ἀγαπᾷ τὸ λαὸ κι αὐτὸς ἀγαπᾷ τὸν τσάρο, αὐτὸ εἶν’ ἀλήθεια. Ἐπειτα ὁ τσάρος εἶναι φρόνιμος. Γι’ αὐτὸ θέλει συμφωνία μὲ τὴ Βασιλεία γιὰ νὰ διώξῃ τοὺς κατακτητὲς. Ὁ Σβιατοσλαῦος ὅμως τὸν κρατεῖ κλεισμένον καὶ δὲν τὸν ἀφήνει νὰ ἐπικοινωνήσῃ μὲ τὸ λαόν. Ἀπ’ ἐναντίας ἀφήνει κάθε ἐλευθερία στὸ λαοπλάνο τὸ Ρωμανόν.

—Ναί, αὐτὸ τὸ ξέρουμε, εἶπε ἡ Εὐδοξία.

—Καὶ ὁ λαὸς πιστεύει, ἐπρόσθεσεν ὁ Νικηφόρος, ὅτι ὁ Ρωμανός μιλεῖ ἐξ ὀνόματος τοῦ τσάρου.

—Πιστεύεις, παπποῦ, ὅτι θὰ μπορέσῃ νὰ νικήσῃ τὴ Βασιλεία; ἐρώτησε μὲ ἀνησυχία ὁ Λέων.

—Ἡ Βασιλεία, παιδί μου, ἔχει πολλοὺς ἐχθρούς. Στὴν Ἀνατολὴ τὴν πολεμοῦν οἱ Ἀραβες.—Ἀν βρεθῇ ἀπροετοίμαστη...

Ἐκράτησε γιὰ λίγες στιγμὲς σιωπὴ. Καὶ οἱ τρεῖς ἐσκέπτονταν πόσες συμφορὲς ἔμελλαν νὰ ἐνσκήψουν μὲ τὸ νέο πόλεμο ποὺ θ' ἄρχιζε.

—Ὁ τσάρος ἔχει ἀκόμη πολλοὺς πιστοὺς, εἶπε πάλι ὁ Ἐδεσσηνός. Ἀπ' αὐτοὺς πληροφορεῖται τί συμβαίνει. Βέβαια, αὐτὰ ποὺ σᾶς εἶπα, τᾶχω ἀπὸ δικούς μου ἀνθρώπους. Ἀλλὰ καὶ ὁ τσάρος μοῦ τὰ ἐβεβαίωσε. Κατῶρθωσε νὰ μοῦ στείλῃ ἄνθρωπό του. Τὸ χειρότερο εἶναι ὅτι ὁ Ρωμανὸς ἔχει μαζί του τοὺς ἀξιωματικούς ποὺ ζητοῦν πόλεμο. Τὸν ἀκολουθοῦν ἀκόμη καὶ μερικοὶ ποὺ μένουν πιστοὶ στὸ Βόρι, ἀλλὰ πιστεύουν πῶς ὁ Ρωμανὸς τοὺς ἐκπροσωπεῖ.

—Καὶ τώρα τί πρέπει νὰ γίνῃ; ἐρώτησαν μαζί μητέρα καὶ γιός.

—Νὰ ποὺ ἦρθαμε καὶ στὸ ζήτημα τῶν θυσιῶν, ἀπάντησε ὁ Νικηφόρος. Τὸ ἐφέρατε μόνοι σας. Ἡ Βασιλεῖα εἶναι ἀνίδεη πιθανῶς καὶ πρέπει νὰ εἰδοποιηθῇ.

—Πῶς θὰ γίνῃ αὐτό; ἐρώτησαν μαζί οἱ δύο ἄλλοι.

—Ἔχουμε κανέναν ἔμπιστο; εἶπε ἀκόμη ἡ Εὐδοξία. Δὲν ὑπάρχει κανεὶς νὰ πάῃ στὴν Πόλῃ γι' αὐτὸ τὸ σκοπό;

—Δὲν εἶναι δυνατό νὰ ἐμπιστευθῶ Βούλγαρο, ἀποκρίθηκε ὁ γέρος, ἀκόμη καὶ τὸν πιὸ πιστὸ στὸν τσάρο. Τὸ σωστὸ θὰ ἦταν νὰ πάω ἐγώ, ἂν ἦταν δυνατό. Ἀλλὰ δὲν εἶναι. Πολὺ δύσκολο νὰ φύγω κρυφά. Ἄλλωστε, θὰ μ' ἀποζητήσουν τὴν ἴδια ἡμέρα. Ἐπειτα εἶμαι πολὺ γέρος, θὰ μὲ καταδιώξουν καὶ τὸ σχέδιο θ' ἀποτύχῃ.

—Φυσικά, τοῦ εἶπε ἡ Εὐδοξία. Αὐτὸ εἶνε ἀδύνατο. Θὰ σὲ συλλάβουν. Στὴν ἡλικία σου δὲν μπορεῖς νὰ καβαλικέψῃς γιὰ πολλὴν ὥρα. Ἐπειτα οἱ δρόμοι εἶναι γεμάτοι χιόνια.

—Μπορῶ ὅμως νὰ πάω ἐγώ! ἐφώνασε ὁ Λέων.

Ἡ μητέρα του, περίτρομη γιὰ τὴν ἰδέα αὐτή, ἄφησε μιὰ φωνὴ κι ἐτραβήχθηκε πρὸς τὰ πίσω. Ὁ γέρος ἐξ ἐναντίας, ἐκοίταξε τὸ Λέοντα μ' ἀγάπη καὶ μὲ κάποιο θαυμασμό. Τὰ μάτια του εἶχαν ὑγρανθῇ ἀπὸ τὴ συγκίνηση.

—Ναί, παιδί μου, ναί, Λέον μου, εἶπε. Ἀκριβῶς αὐτὸ ἤθελα νὰ πῶ.

—Πατέρα, ὁ Λέων εἶναι ἀκόμη μικρός! εἶπε μὲ πόνο ἡ Εὐδοξία.

—Γι' αὐτὸ καὶ κανεὶς δὲν θὰ ὑποπτευθῇ, τῆς ἀπάντησεν ἐκεῖνος.

—Μπορεῖ νὰ ταξιδέψῃ μόνο του, χειμῶνα καιρό, ἓνα παιδί;

—Δὲν θὰ ταξιδέψῃ μόνος ὁ Λέων. Ὁ Στεπὺν, ποὺ εἶναι πιστὸς ὑπηρέτης, θὰ πάῃ μαζί του.

—Καὶ τί θὰ ποῦμε, ἂν μᾶς ρωτήσουν τί ἔγινε ὁ Λέων; Δὲν θὰ ὑποπτευθοῦν;

—Θὰ ποῦμε ὅτι πάει μὲ τὸν Στεπὺν στὴν Ἀδριανούπολιν γιὰ

— Μπορώ όμως να πάω εγώ! έφώναξε ό Λέων.

άγορές. Φυσικά, αυτό θα πούμε και στόν ίδιο τόν Στεπάν. Και ό Λέων θα προσέξη να μην τοῦ πῇ τίποτε περισσότερο.

—'Αλλά θ' άργήση. Δέν θα ύποπτευθοῦν;

—"Όταν βγῇ από τὰ βουλγαρικά μέρη, ἄς ύποπτευθοῦν. 'Εγώ μόνο θα κινδυνεύσω, ὅχι αὐτός. "Αν καί δέν πιστεύω να κρατήση κανείς λογαριασμό πόσες μέρες λείπει ένα παιδί...

—Τό παραδέχεσαι ὅμως, πατέρα, ὅτι μπορείς ἐσύ να κινδυνεύσης...

—Δέν τό θεωρῶ πιθανό, σοῦ εἶπα. 'Αλλά καί τί μ' αὐτό; Και μόνο τό ὅτι τόσα τώρα χρόνια, ζώντας ανάμεσά τους, ντύνομαι σάν Ρωμαῖος καί δέν φορῶ τίς ἀναξυρίδες τους μποροῦσε να μέ ἐκθέση καί μέ ἐκθέτει, ὅπως ξέρεις. "Όσοι δέν εἶναι φίλοι μας μέ μισοῦν καί γι' αὐτό ἀκόμη. "Επειτα εἶναι γνωστό ὅτι εἶμαι φίλος τοῦ τσάρου. "Αν γίνη τσάρος ό Ρωμανός, εἴτε φύγει ό Λέων εἴτε ὅχι, ἐγώ σέ κίνδυνο θα εἶμαι.

'Η Εὐδοξία ἐκατέβασε τό κεφάλι, μὴ ἔχοντας τί ν' ἀπαντήση.

—"Επειτα, Εὐδοξία, παιδί μου, ἐπρόσθεσεν ό Νικηφόρος, θέλοντας να τήν καθησυχάση, ἂν τὰ πράγματα πάρουν τό δρόμο ποῦ προβλέπω, πιό καλά να μην εἶναι ἐδῶ ό Λέων. 'Εσύ, ἐξ ἄλλου, εἶσαι γυναίκα. Δέν ἔχεις να φοβηθῆς.

—Μήπως έσκέφθηκα τόν έαυτό μου ; εΐπε ή Εύδοξία.

—Δέν εΐπα αυτό, αποκρίθηκε ό πατέρας της. “Ό,τι θέλω νά πώ εΐναι ότι ό Λέων πρέπει νά φύγη άκόμη καί για νά μήν εΐναι έδώ τήν ώρα τοϋ κινδύνου.

“Ο νέος Λέων, πού παρακολουθοϋσε τήν όμιλία, πετοϋσε από τή χαρά του. “Η ιδέα ότι έμελλε νά τοϋ άνατεθής έμπιστευτική άποστολή, ότι ίσως αύτός θά έσωζε τή Βασιλεία από σοβαρό κίνδυνο, τόν έκανε νά χαίρεται για τήν περιπέτεια.

—“Αλλωστε κανέναν δέν θά μέ γνωρίση, εΐπε. Μιλώ τά βουλγαρικά σαν Βούλγαρος.

—“Έχω πη στο Στεπάν από χθές νά φέρη μιá φορεσιά χωριάτικη για νέο τής ήλικίας σου, εΐπε, στρεφόμενος πρós τόν Λέοντα, ό Έδεσσηνός. Μόλις βγής από τήν Πρεσλάβα θά τή φορέσης. Στο Στεπάν εΐπα ότι τό κάνω αυτό για νά μήν τρέξετε κίνδυνο στο δρόμο. Κανείς δέν θά ύποπτευθής δυό φτωχούς χωριάτες καί κανείς δέν θά έπιχειρήση νά σάς ληστέψη. Τώρα πāμε νά δειπνήσωμε.

“Επέρασαν στην τραπεζαρία, όπου οί ύπηρέτες έφεραν τά φαγητά. Πατέρας καί κόρη δέν έδειξαν μπρός τους καμμιά ταραχή. Μόνο ό Λέων, πού ήθελε, έστω καί μέ ψέματα άκόμη νά πη κάτι, για τήν περιπέτεια, έκαμε λόγο για τό ταξίδι, πού θάκανε μέ τόν Στεπάν στην “Αδριανούπολη για άγορές, επίτηδες μιλώντας βουλγαρικά. “Υστερα ό Στεπάν εύρηκε στο μαγειρειό τήν εύκαιρία νά άνακοινώση ότι ό μεγάλος άφέντης τοϋ εΐπε νά φύγη τήν άλλη μέρα μέ τό παιδί για νά κάμουν άγορές στην “Αδριανούπολη.

“Όταν έτελείωσε τό δείπνο καί άπομακρύνθηκαν οί ύπηρέτες ό Νικηφόρος έξήγησε στο Λέοντα ότι έπρεπε νά φύγη πρίν φέξη. Λίγο πρίν θά τοϋ έξηγοϋσε τί εΐχε νά κάμη.

Β'.

ΕΛΠΙΔΕΣ ΚΑΙ ΟΝΕΙΡΑ ΤΟΥ ΛΕΟΝΤΟΣ ΠΟΤΑΜΙΤΗ

ΤΗΝ ἄλλη μέρα ἦταν σηκωμένοι καὶ οἱ τρεῖς πολὺ πρὶν φέξη. Ἡ συγκίνησή τους ἦταν μεγάλη. Ὁ Νικηφόρος Ἐδεσσηνὸς ἤξερε πὼς ἐξέθετε τὸ μόνο ἔγγονό του σὲ κίνδυνο, ἀλλὰ ἦταν αποφασισμένος νὰ μὴν ὑποχωρήσῃ ὅσο καὶ ἂν ἐσπάραζεν ἡ καρδιά του, ὅσο κι ἂν γινόταν αὐτὸς αἰτία νὰ σπαράξῃ ἡ καρδιά τῆς κόρης του. Ἡ μητέρα τοῦ Λέοντος ἤξερε ὅτι δὲν ἦταν δυνατὸ ν' ἀντισταθῇ στὴ θέληση τοῦ πατέρα της· ἐγνώριζε, ἄλλωστε, ὅτι ἐκεῖνο ποὺ αὐτὸς ἀποφάσισε ἦταν καὶ σωστό.—μιά ἢ δυὸ φορές, εἶν' ἀλήθεια, παρασυρομένη ἀπὸ τοὺς φόβους της γιὰ τοὺς κινδύνους ποὺ θὰ ἀντιμετώπιζε ὁ Λέων, ἔκαμε κάτι νὰ πῇ, ἀλλὰ μόλις ὁ πατέρας της γύρισε νὰ τὴν ἀκούσῃ αὐτὴ ἐσώπασε. Ὁ Νικηφόρος δὲν τὴν ἐρώτησε τί ἤθελε νὰ πῇ. Ἦξερε, ἄλλωστε, ἡ Εὐδοξία ὅτι ὁ πατέρας της εἶχε μεγάλη ἀδυναμία στὸν Λέοντα καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ κάμῃ καρδιά κι αὐτή, ὅπως ἔκαμε κι ἐκεῖνος. Ἦξερε ὅτι, ὅπως κι αὐτὴ δὲν εἶχε κοιμηθῇ ὅλη τὴ νύχτα, ἄλλο τόσο εἶχε μείνει ἄϋπνος κι ὁ πατέρας της, μὲ τὸ νὰ συλλογίζεται τοὺς κινδύνους τοῦ Λέοντα, ζυγίζοντας ἀπὸ ἓνα μέρος αὐτοὺς κι ἀπὸ τὸ ἄλλο τοὺς κινδύνους τῆς Βασιλείας.

Ὅσο γιὰ τὸν Λέοντα, αὐτὸς αἰσθανόταν ὅτι ἄρχιζε νέα ζωὴ, ἴσως ζωὴ μεγάλων περιπετειῶν, ἴσως ὅμως καὶ μεγάλων τυχῶν. Ἐφантаζόταν τὸν ἑαυτὸ του σωτήρα τῆς Βασιλείας, ἴσως μεγιστάνα τοῦ κράτους, τιμημένο ἀπὸ τὸν Βασιλέα.

Ἐκτὸς ἀπὸ δύο-τρία λόγια ποὺ εἶπαν στὴν ἀρχή, δὲν ἄλλαξαν ὁμιλία καμμιὰ, καὶ οἱ λίγες λέξεις ποὺ πρόφθασε κάθε φορὰ νὰ ἀρθρώσῃ ἡ Εὐδοξία δὲν εἶχαν συνέχεια κι ἔμειναν ἀναπάντητες. Ἀφοῦ ἔφαγαν κάτι πρόχειρο, ποὺ τὸ πρόσφερεν ἡ Εὐδοξία, χωρὶς νὰ παρουσιασθοῦν οἱ ὑπηρέτες, ἐτοίμασαν ἓνα σάκκο μὲ λίγα

ἀσπρόρρουχα μόνο. Ήταν όλες οι έτοιμασίες που είχαν να κάμουν.

Ο Νικηφόρος Έδεσσηνός έβλεπε ότι ήλθε ή ώρα να δώση οδηγίες στον έγγονό του και ήταν συγκινημένος. Δεν ήταν βέβαιος ότι θα κατώρθωνε να συγκρατήσει τον έαυτό του ως το τέλος. Έκαμε όμως μιá μεγάλη προσπάθεια κι έστράφηκε προς τον Λέοντα. Έπηρε μιá βαθειά αναπνοή κι άρχισε να μιλή γρήγορα για να κρύψη την ταραχή του.

—Δέν έχεις, Λέον, να πής τίποτε άλλο από όσα άκουσες χθές το βράδυ. Τά θυμάσαι, βέβαια. Θα τά πής έσύ, γιατί γράμμα αποφάσισα να μή σοῦ δώσω. Έλπίζω να μή σε προσέξη κανείς στο δρόμο, άλλ' αν τύχη και σοῦ το βροῦν, και σύ θα τρέξης κίνδυνο και ή Βασιλεία δέν θα πληροφορηθῇ όσα θέλω να τῆς αναγγείλω. Πάρε αυτό το δαχτυλίδι. Ήταν τῆς γυναίκας μου, τῆς μάμμης σου. Βλέπεις έδω τί έχει γραμμένο: ΑΓΙΕ ΘΕΟΔΩΡΕ, ΦΥΛΑΤΤΕ ΤΟΝ ΔΟΥΛΟΝ ΣΟΥ. Και απομέσα: ΘΕΟΔΩΡΟΝ ΛΑΛΑΚΩΝΑ. Αυτό ήταν το όνομα τοῦ πατέρα τῆς. Άδελφές δέν είχε ή μάμη σου. Είχε όμως ένα εξάδελφο και ο γιός του που ζῆ, κι εκείνος ονομάζεται Θεόδωρος Λαλάκων.....

—Θα τον ιδῶ; έρώτησε χαρούμενος ο Λέων, που είχε άκούσει και πριν το όνομα τοῦ περίφημου πολεμιστῆ, που, μολονότι δέν είχε ανωτέρα διοίκηση, με την άνδρεία του, την τόλμη του, την πρωτοβουλία του, την έφευρετικότητά του, έγινε ξακουστός σ' όλη την Άνατολή και τον έτρεμαν τόσο οι Άραβες όσο και οι Βούλγαροι.

Ο Νικηφόρος έχαμογέλασε όταν είδε τῆ χαρά τοῦ Λέοντος. Δεν έπρόφθασε όμως ν' άπαντήσει γιατί την ίδια στιγμή ένα κλάμα με δυνατά αναφυλλητά άκούσθηκε. Κι οι δύο ξαφνίσθηκαν. Έστρεψαν και είδαν την Εὔδοξία που, μή κατορθώνοντας να κρύψη τους φόβους τῆς, αλλά και να τους έκφράση με λόγια, είχε τραβηχθῇ σε μιάν άκρη τοῦ δωματίου κι έκλαιε πικρά.

—Εὔδοξία μου, τῆς είπε ο Νικηφόρος, πλησιάζοντάς την, τι θα γίνη εἶναι ανάγκη να γίνη. “Ο,τι αἰσθάνεσαι σύ κι έγώ το αἰσθάνομαι. Άλλά δέν εἶναι μόνο ή ανάγκη να είδοποιηθῇ ή Βασιλεία που με κάνει να ζητῶ να φύγη ο Λέων. Εἶναι και για την ασφάλεια αὐτοῦ τοῦ ιδίου. “Οπως πηγαίνουν τα πράγματα, όλη ή έπιρροή μου θα χαθῇ και οὔτε τον έαυτό μου οὔτε αὐτόν θα μπορέσω να προστατεύσω. Έδω θα χαθῇ το παιδί. “Αν φύγη, γλιτώνει. Σοῦ το είπα και χθές. Στο δρόμο, άλλωστε, κανείς δέν θα τον πειράξη. Άρκεῖ να έχῃ ο ίδιος μυαλό.

Η Εὔδοξία ένόησε ότι δέν θα κατώρθωνε τίποτε. “Ισως, άλλωστε,

νά είχε δίκιο ὁ πατέρας της, ὅτι ὁ Λέων θά ἦταν ἀσφαλέστερος μακριά ἀπὸ τὴ Βουλγαρία. Δὲν εἶχε τίποτε νὰ ἀντεῖπῃ.

— Γεννηθήτω τὸ θέλημά σου, ἐμουρμούρισε μόνο.

Ἐχαμήλωσε τὸ βλέμμα, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ μάτια της δὲν ἔπαυσαν νὰ ρέουν τὰ δάκρυα.

— Εὐδοξία, παιδί μου, ἡσύχασε, τῆς εἶπε πάλι ὁ πατέρας της. "Ὅ,τι κάνω, γιὰ τὸ καλὸ τὸ κάνω. Καὶ τώρα, δὲν πρέπει νὰ χάνουμε καιρὸ.

Ἐστράφηκε πάλι πρὸς τὸν Λέοντα.

— Ναί, Λέον μου, τοῦ εἶπε. Θά ἰδῆς τὸν Λαλάκωνα. "Ὅταν φθάσῃς στὴν Ἀδριανούπολη, θ' ἀφήσῃς τὸν Στεπὰν νὰ ἐπιστρέψῃ. Αὐτὸς θά μᾶς φέρῃ νέα σου.

Αὐτὴν τὴν τελευταία φράση τὴν εἶπε πιὸ δυνατὰ γιὰ νὰ τὴν ἀκούσῃ ἡ Εὐδοξία καὶ νὰ παρηγορηθῇ.

— Σὲ λίγες μέρες θά ξέρουμε ὅτι ἔφθασες καλὰ, ἐπρόσθεσε. Ἀπὸ τὴν Ἀδριανούπολη ὁ δρόμος εἶναι ἀσφαλῆς. Θά πάρῃς ἕναν ἀγωγιάτη καὶ θά τραβήξῃς γιὰ τὴ Βασιλεύουσα. "Ὅταν φθάσῃς ἐκεῖ, θά μάθῃς εὐκόλῃ ποῦ μένει ὁ Λαλάκων καὶ θά τοῦ στείλῃς ἕνα ἀντίτυπο τοῦ δαχτυλιδιοῦ σὲ κερί, παραγγέλλοντάς του ὅτι θέλεις νὰ τὸν ἰδῇς. "Ὅταν παρουσιασθῇς, τοῦ δείχνεις καὶ τὸ δαχτυλίδι. Τί θά τοῦ πῇς τὸ ξέρεις πολὺ καλὰ. Θά τοῦ προσθέσῃς μόνο ὅτι ἡ γνώμη μου εἶναι ὅτι ὁ Σβιατοσλαῦος πιστεύει πῶς ἡ Βασιλεία δὲν ἔχει δυνάμεις γιὰ ν' ἀντισταθῇ. Αὐτὸ τοῦ παράστησε ὁ Καλοκύρης. Οἱ Βούλγαροι θά τὸν βοηθήσουν.

— Θά τὰ πῶ αὐτὰ καὶ στὸ Βασιλέα; ἐρώτησε ἀνυπόμονα ὁ Λέων.

Πάλι ἔχαμογέλασε ὁ Νικηφόρος, καλόκαρδα. Ἐννοοῦσε τοὺς πόθους καὶ τὶς λαχτάρεις τοῦ ἐγγονοῦ του. "Ἦξερε ὅτι δὲν ἦταν ἀπλὸς παιδικὸς πόθος αὐτὸς ποῦ ἐξέφρασε. Κι αὐτοῦ τοῦ ἴδιου ἀκόμα, μ' ὅλη τὴν ἡλικία του καὶ τὴν πεῖρα του, θά σκιρτοῦσε ἀπὸ χαρὰ ἡ καρδιά στὴν ἰδέα ὅτι θά μποροῦσε νὰ ἰδῇ τὸ Βασιλέα, τὸν Τρισαύγουστο, τὸν νικητὴ τῶν Ἀράβων, ποῦ τὸν προστάτευαν ἡ Θεοτόκος καὶ οἱ Ἅγιοι Θεόδωροι.

— Θά εἶναι μεγάλη ἡ τύχη σου, ἂν ἰδῇς τὸν Βασιλέα, τοῦ ἀπάντησε σοβαρά. Αὐτὸ ὅμως νὰ μὴ τολμήσῃς κάν νὰ τὸ πῇς στὸν ξάδελφό μου οὔτε σὲ κανένα ἄλλον, γιατί θά σὲ πάρῃ γιὰ ἀνόητο καὶ ἴσως πάρῃ γιὰ ἀνόητο καὶ τὸν πάππο σου.

Ἐβγαλε ἀπὸ τὴν τσέπη του ἕνα σακκουλάκι.

— Πάρε αὐτὰ τὰ χρήματα, εἶπε. Εἶναι ὄλο χρυσᾶ ὑπέρπυρα. "Ὅσο

εἰσθε μέσα στή Βουλγαρία δὲν ἔχεις τίποτε νὰ πληρώσης. Ὁ Στεπὰν ἔχει ὅσα χρειάζονται γιὰ τὸ ταξίδι ἕως καὶ πέραν ἀπὸ τὸν Ἀετό. Τὸ σακκουλάκι αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ τὸ ἰδῇ κανεὶς. Ὅσα εἶναι μέσα σὲ φθάνουν νὰ ζήσης στὴν Πόλη γιὰ πολὺν καιρό. Τί θὰ κάμης ἐκεῖ θὰ σὲ συμβουλευθεῖ ὁ Λαλάκων. Ἴσως τὸ καλὺτερο εἶναι νὰ σπούδασῃς. Αὐτὸς θὰ κρίνῃ.

Ἐκοίταξε πρὸς τὴ θύρα, ἔπειτα ἀναστένανε.

— Τώρα ἀρχίζει νὰ φωτίζει, εἶπε πάλι. Πήγαινε κατὰ τὴ μητέρα σου. Παρηγόρησέ την καὶ πές της πὼς δὲν ἔχεις κανένα κίνδυνο. Κι ἐτοιμάσου νὰ φύγετε. Ἐγὼ θὰ φωνάξω τὸν Στεπὰν.

Ἡ ἀλήθεια ἦταν ὅτι ὁ γέρος ἤθελε νὰ δώσῃ τίς τελευταῖες ὁδηγίες χωρὶς νὰ τίς ἀκούσῃ ἡ Εὐδοξία. Μολονότι ἐπίστευε ὅτι πραγματικὰ ὁ Λέων θὰ ἦταν ἀσφαλέστερος ἂν ἔφευγε, εἶχε κάποιους φόβους γιὰ τὸ ταξίδι καὶ ἤθελε νὰ κάμῃ προσεκτικὸ τὸν Στεπὰν.

Σὲ λίγο, ὁ ὑπηρέτης ἀνέβηκε καὶ εἶπε πὼς ἔβγαλε τὰ ἄλογα στὸ δρόμο. Ἐπῆρε τὸ σάκκο πού εἶχε ἐτοιμασθῇ μὲ τὰ ρούχα τοῦ Λέοντος καὶ διευθύνθηκε πρὸς τὴ θύρα. Ἀπὸ πίσω ἔρχονταν ἡ Εὐδοξία, μὲ τὰ μάτια δακρυσμένα, καὶ ὁ Λέων. Μὲ μάτια δακρυσμένα βρῆκαν καὶ τὸ Νικηφόρο. Ὁ γέρος αἰσθανόταν τὰ πόδια του νὰ τρέμουν ἀπὸ τὴ συγκίνηση. Ἐκανε ὁμῶς καρδιά.

— Φίλησε τὴ μητέρα σου, εἶπε στὸν Λέοντα. Ἐλα νὰ σὲ φιλήσω κι ἐγώ.

Μόλις εἶχε φωτίσει, ἔπεφτε χιόνι καὶ τὸ κρύο ἦταν διαπεραστικό. Δὲν ὑπῆρχε ὁμῶς καιρὸς γιὰ χάσιμο. Μετὰ τοὺς ἀποχαιρετισμοὺς καὶ μετὰ νέες συστάσεις τοῦ Νικηφόρου νὰ εἶναι προσεκτικός, ὁ Λέων ἵππευσε, τυλίχθηκε καλὰ μὲ ἓνα σκέπασμα πού τοῦφερε ἡ μητέρα του, τῆς ἔστειλε ἓνα φιλὶ κι ἐξεκίνησε, ἀκολουθούμενος ἀπὸ τὸν Στεπὰν.

Ἡ Πρεσλάβα εἶναι σήμερα ἓνα ἀσήμαντο χωριό, τότε ὁμῶς ἦταν ἡ πιὸ ὁμορφὴ καὶ ἡ πιὸ πολυάνθρωπη πόλη τῆς Βουλγαρίας, χτισμένη κοντὰ στὸ ποταμάκι τῆς Κενάγιας, σ' ἓνα μικρὸ ὕψωμα πού ἀποτελεῖ προέκταση μιᾶς βόρειας προεξοχῆς τῆς μεγάλης ὁροσειρᾶς τοῦ Αἴμου. Ἦταν πρωτεύουσα τῆς Βουλγαρίας ἀπὸ τὴν ἐποχὴ πού, τριακόσια χρόνια πρὶν, ὁ Ἀσπαρούχ, ἀρχηγὸς μερικῶν φυλῶν βαρβαρικῶν, πού ἀνῆκαν στὴ μεγάλη ὁμοφυλία τῶν Οὐννων, ἐπέρασε τὸν ποταμὸ Δούναβη κι ἐμπῆκε στὴ χερσόνησο τοῦ Αἴμου, πού τὴν λέμε σήμερα Βαλκανικὴ, καὶ ἵδρυσε δικό του κράτος, τὸ Βουλγαρικό. Οἱ Βούλγαροι ἦταν λαὸς ἄγριος, εἰδωλολατρικός, ἐτρέφονταν μὲ γάλα ἀλογίσιο, χόρτα ὠμὰ καὶ ρίζες, καὶ ὠμὸ κρέας.

Όλοι είχαν σχισμένα τὰ μάγουλά του., έπειδή από την παιδική τους ηλικία οι γονείς τους τούς τὰ έχαραζαν με μαχαίρι. Κοντοί, με λοξά μάτια, όπως όλοι οι Μογγόλοι, στους οποίους άνηκαν, ήταν γενικώς άσχημοι, χωρίς γένεια, και τὰ μαλλιά τους τὰ έφτιαναν πλε. ξίδες. Σκληροί όσο λίγοι άλλοι λαοί, έχαιρονταν να βασανίζουν τούς έχθρούς τους. Τη δολιότητα την έθεωρούσαν τιμητική, φθάνει να τούς βοηθοῦσε να επιτύχουν τούς σκοπούς τους. Γρήγορα ήλθαν σε σχέσεις με γειτονικές Σλαβικές φυλές, που είχαν εγκατασταθῇ στη χερσόνησο του Αΐμου πριν απ' αυτούς κι έπωφελήθηκαν από τον Έλληνικό πολιτισμό. Από τις σχέσεις αυτές με τούς Σλάβους επηρεάσθηκαν οι Βούλγαροι: έκαμαν γάμους με Σλάβες, ώστε άλλαξε κάπως ή φυσιογνωμία τους, και άκόμη έδέχθηκαν τη Σλαβική γλώσσα. Έκατόν είκοσι χρόνια πριν από τὰ γεγονότα που έκθέ- τουμε έδώ, ένας βασιλιάς των Βουλγάρων, που έλεγόταν κι αυτός Βόρις, έδέχθηκε τὸ Χριστιανισμό, έβαφτίστηκε μάλιστα από αυτόν τον Έλληνα αυτοκράτορα. Δύο Έλληνες καλόγηροι, ο Κύριλλος και Μεθόδιος, έδίδαξαν τὸ Χριστιανισμό στους Βουλγάρους και έφτιασαν άκόμη γράμματα για τη Βουλγαρική γλώσσα, που έως τότε δέν έγγραφόταν. Διάδοχος του Βόρι του Α' ήταν ο Συμεών, που ο πατέρας του τον έστειλε ν' ανατραφῇ στην Κωνσταντινούπολη, αλλά έπειτα έπολέμησε μ' όλη του τη δύναμη τούς Έλληνες, έλπίζοντας να τούς υποτάξῃ και να ιδρύσῃ κοινὸ Έλληνο—βουλγαρικό βασίλειο, χωρίς όμως να κατορθώσῃ άλλο παρὰ να έξαντλήσῃ τη χώρα του. Έγγονοι του Συμεών αυτού ήταν ο Βόρις Β', ο αδύνατος βασιλιάς, που βρισκόταν στα χέρια των Ρώσων κι έζητοῦσε τη βοήθεια του Νικηφόρου Έδεσσηνου. Σε λίγον καιρὸ ή Πρεσλάβα έμελλε να πάψῃ να εἶναι πρωτεύουσα. Αυτό όμως δέν ενδιαφέρει την ιστορία μας.

.

Λίγο αφού βγήκαν από την Πρεσλάβα, ο Λέων και ο υπηρέτης του πέρασαν τὸ μικρὸ γεφύρι της Κενάγιας κι έπειτα πήραν τὸ μεγάλο δρόμο που θὰ τούς έφερνε στὸν πρώτο πρόβουνό του Αΐμου. Ο Στεπὰν υπελόγιζε ότι, πριν βραδιάσῃ, θὰ τὸν είχαν περάσει και θὰ μπορούσαν να ξεφυτῇσουν σε χωριό. Προχωρούσαν όλο τὸ πρωϊ χωρίς να συναντήσουν άλλον ὁδοιπόρο. Τέτοιαν ήμέρα, με χιόνια και κρύο δυνατό, κανείς δέν τολμοῦσε να βγῇ από την πόλη και τὰ γύρω χωριά. Οὔτε, άλλωστε, πέρασαν μέσα από χωριά, γιατί, ο μεγάλος δρόμος από την Πρεσλάβα έδιάβαινε απέξω και για να βγοῦν σ' αυτόν οι χωρικοί έπρεπε να πάρουν μονοπάτια.

Κατὰ τὸ μεσημέρι, σ' ένα άπάνεμο μέρος, επέζεψαν για να ξε-

κουράσουν τ' ἄλογά τους κοί νὰ γευματίσουν μὲ ὅ,τι πήραν μαζί τους καὶ τότες ὁ Στεπὸν ἔβγαλε ἀπὸ ἓνα σάκκο τὰ ροῦχα ποὺ εἶχε, πάρει γιὰ τὸν Λέοντα καὶ τὸν ἐβοήθησε νὰ τὰ φορέσῃ. Ὁ Λέων ἐτούρτούριζε ὅταν ἔβγαλε τὸ βαρὺ πλούσιο μανδύα του γιὰ νὰ βάλῃ τὸ ἀπλὸ ἐπανωφόρι ἀπὸ προβιά. Ἐφόρεσε ἐπίσης χωριάτικες βράκες καὶ σκοῦφο ἀπὸ προβιά ἐπίσης. Ὁ Στεπὸν ἐπῆρε τὰ ροῦχα ποὺ ἔβγαλε ὁ Λέων καὶ τὰ κρυψε μέσα σὲ μιὰ κουφάλα δένδρου σὲ ἀπόσταση μεγάλη ἀπὸ τὸ δρόμο. Ὅταν ξαναπερνοῦσεν ἀπὸ κεῖ, θὰ τὰ παίρνει. Δὲν ἦταν φρόνιμο νὰ τὰ χουν μαζί τους στὸ ταξίδι, γιὰτὶ μπορούσε ν' ἀνακαλυφθοῦν καὶ νὰ τοὺς προδώσουν.

Ἦταν ἀδύνατο νὰ βρῇ ὁ Νικηφόρος Ἐδεσσηνὸς καταλληλότερον ἄνθρωπο ἀπὸ τὸν Στεπὸν γιὰ νὰ συνοδεύσῃ τὸν ἔγγονό του. Χρόνια πολλὰ στὴν ὑπηρεσία τοῦ λογοθέτη, ἀπὸ τὰ νιάτα του ἀκόμη, ὁ Στεπὸν ἦταν ἀφωσιωμένος στοὺς κυρίους του, ἕτοιμος νὰ θυσιάσθῃ γι' αὐτούς. Ἦταν, ἐξ ἄλλου, φρόνιμος καὶ προβλεπτικός. Ἄν καὶ ἀγράμματος, εἶχε κρίση δυνατὴ κι ἐννοοῦσε ὅτι ἡ πολιτικὴ ποὺ ἀκολουθοῦσαν ὁ Σβιατοσλαῦος καὶ ὁ Ρωμανὸς θὰ κατὰστροφῇ τὴ χώρα, καὶ γι' αὐτὸ ἦταν διπλὰ ἀφωσιωμένος στὸν Ἐδεσσηνό, ποὺ ἤξερε ὅτι συμπαθοῦσε τὸν τσάρο Βόρι καὶ λυπόταν γιὰ τὰ παθήματά του. Ἀλλωστε, καὶ ἀπὸ παράδοση, ὁ Στεπὸν, ἦταν φιλικὸς γιὰ ὅ,τι Ἑλληνικόν. Ἡ μητέρα του ἦταν Ἑλληνίδα ἀπὸ τὰ Μογλενά, ποὺ ὅταν ὁ τσάρος Συμεὼν ἐπῆρε τὸ μέρος αὐτό, ἔπεσε στὰ χέρια τῶν Βουλγάρων, μαζί μὲ ἄλλες Ἑλληνίδες καὶ ὠδηγήθηκε στὴ Βουλγαρία. Ἐνα ἀπὸ τὰ σχέδια τοῦ τσάρου γιὰ τὸν ἐκπολιτισμὸ τοῦ κράτους καὶ τοῦ ἔθνους του ἦταν νὰ παντρεύῃ τοὺς ὑπηκόους του μὲ Ἑλληνίδες. Ἡ Μαρία ἐδόθηκε λοιπὸν σὲ Βούλγαρο στρατιώτη, ὁ ὁποῖος ὅμως λίγον καιρὸ ἀργότερα σκοτώθηκε στὸν πόλεμο, ἀφήνοντας χήρα τὴ γυναῖκα του, ἡ ὁποία ἐπερίμενε ν' ἀποκτήσῃ παιδί. Ὅταν τὸ παιδί ἐγεννήθηκε—καὶ τὸ παιδί αὐτὸ ἦταν ὁ Στεπὸν—ἡ μητέρα του τὸ ἀνάθρεψε σὰν Ρωμαιοπούλο, μ' ὅλο πού, μένοντας σὲ Βουλγάρικο χωριό, δὲν μπορούσε παρὰ νὰ γίνῃ Βούλγαρος. Ἀπὸ τὴ μητέρα του, ποὺ τοῦ μιλοῦσε Ἑλληνικά, ἐπειδὴ κι αὐτὴ ἡ ἴδια δὲν εἶχε προφθάσει νὰ μάθῃ πολλὰ βουλγάρικα, ὁ Στεπὸν ἔμαθε καλὰ τὴ γλῶσσα. Μεταξὺ τῶν δύο ἐθνῶν ὁ Στεπὸν δὲν ἔκανε διάκριση. Ὁ ἴδιος ἔλεγε πὼς εἶναι Ρωμαιοβούλγαρος. Ἀπὸ τὴ μητέρα του ἐκληρονόμησε καὶ τὴν εὐστροφία. Μολονότι ἡ θέση του δὲν τοῦ ἐπέτρεπε νὰ συναναστρέφεται ἄνθρώπους τῆς ἀνωτέρας τάξεως, κατῶρθωνε νὰ μαθαίνει τίς σκέψεις πολλῶν ἀπ' αὐτούς, συναναστρεφόμενος τοὺς ὑπηρέτες τους καὶ παίρνοντάς τους λόγια, τὰ ὁποῖα, μ' ὅλο τὸν ὀφειλόμενο σεβασμό, ἀνακοίνωνε στὸν Ἐδεσ-

σηνό, ὁ ὁποῖος συνήθισε στὸ τέλος νὰ τοῦ ἀναθέτῃ καὶ ἀποστολὰς ποὺ τοῦ ἦταν ἀδύνατο νὰ ἐμπιστευθῇ σὲ ἄλλους.

Αὐτῇ, ἐν τούτοις, τῇ φορᾷ, ὁ Ἐδεσσηνὸς ἀπέφυγε νὰ ἐκμυστηρευθῇ στὸν πιστό του ὑπηρέτῃ τῇ σημασίᾳ τῆς ἀποτολῆς στὴν Ἀδριανούπολη. Ὁ Στεπὴν ἐνόησε ὅτι κάτι ἄλλο συνέβαινε ἀπὸ ὅ,τι τοῦ εἶπε ὁ ἀφέντης του, ἀλλὰ δὲν ἐπειράχθηκε γι' αὐτό. Ἐκαταλάβαινε βέβαια ὅτι δὲν ἦταν δυνατό ν' ἀποφασισθῇ νὰ ταξιδέψῃ τέτοιες μέρες μὲ κινδύνους πολλοὺς ἓνα παιδί, γιὰ νὰ κάμῃ ἀγορὰς στὴν Ἀδριανούπολη, ποὺ κάθε χρόνο πῆγαινε μόνος του ὁ Στεπὴν. Αὐτὸ δὲν ξανακούστηκε. Ἀλλὰ ἐννοοῦσε καὶ ὅτι ὅχι μόνο τὸ πρᾶγμα θὰ ἦταν καθ' ἑαυτὸ σοβαρό, ἀλλὰ καὶ ὅτι, μιὰ φορὰ κι ἐξέθετε σὲ κίνδυνο ὁ λογοθέτης τὸν ἑγγονό του, ἔπρεπε νὰ λάβῃ κάθε προφύλαξη γι' αὐτόν. «Καλὰ ἔκαμε καὶ δὲν μοῦπε τίποτε», ἔσκεπτόταν ὁ Στεπὴν, δικαιολογώντας καὶ τὴν ἐπιφύλαξη ἀπέναντί του, «γιατὶ ποῖος ξέρει, ἴσως καὶ στὸν ὕπνο μου ἦταν δυνατό νὰ παραμιλήσω». Ὅσο γιὰ τὸν Λέοντα, ποὺ τὸν ἔβλεπε ἀπὸ μικρὸ παιδάκι κι ἦταν τὸ καμάρι τοῦ σπιτιοῦ, ὁ Στεπὴν ἦταν ἑτοιμὸς νὰ τὸν ὑπερασπίσῃ μὲ τὴ ζωὴ του καὶ νὰ χύσῃ τὸ αἷμα του γιὰ νὰ μὴν πάθῃ τὸ παραμικρότερο τὸ λαμπρὸ παληκάρι.

Σὲ λίγην ὥρα, ἀφοῦ ξεκίνησαν πάλι, ἔφθασαν στὸ ψηλότερο μέρος ἐνὸς λαιμοῦ τῶν βουνῶν τῆς Πρесоλάβας, πρώτου πρόβου-νου τοῦ Αἴμου. Ἀπ' ἐκεῖ εἶδαν μιὰ μικρὴ κοιλάδα καὶ στὸ βάθος τῆς διέκριναν ἓνα χωριό.

—Θὰ φθάσουμε πρὶν νυχτώσῃ, μικρέ μου ἀφέντη, εἶπε ὁ Στεπὴν, καὶ θὰ κοιμηθοῦμε σὲ σπίτι ἀπόψε. Ποῖος ξέρει γιὰ τίς ἄλλες νυχτιές...

—Ποιὸ εἶναι τὸ χωριό; ἐρώτησε ὁ Λέων.

—Τὸ Νεοχώρι. Δὲν εἶναι βουλγάρικο· κατοικοῦν ἐκεῖ ὅλο συμπατριῶτες σου. Τὸ μέρος αὐτὸ εἶναι πλούσιο, κι οἱ Νεοχωρίτες εἶναι οἱ μόνοι ποὺ ξέρουν νὰ τὸ καλλιεργήσουν. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ τσάροι δὲν τοὺς ἐπείραξαν.

—Θὰ μᾶς δεχθοῦν;

—Δέχονται ὅποιους περνοῦν. Εἶναι ἄνθρωποι καλοπροαίρετοι. Εἴτε ὁ παπᾶς τοῦ χωριοῦ, εἴτε κανένας ἄλλος θὰ μᾶς δώσῃ μέρος νὰ κοιμηθοῦμε. Γι' αὐτοὺς δὲν ἔχει σημασία πὼς εἶσαι δικός τους. Αὐτὸ δὲν θὰ τοὺς τὸ πῆς, βέβαια. Τὸ ἴδιο περιποιοῦνται ὅλους, εἴτε Ρωμαῖοι εἶναι εἴτε Βούλγαροι.

Κατέβηκαν τὴν πλαγιά, ἀκολούθησαν τὸ δρόμο στὴ στενὴ κοιλάδα καὶ κατὰ τὸ βραδάκι ἔφθασαν στὸ Νεοχώρι.

Ὅταν μῆκαν στὸ χωριὸ καὶ διάβαιναν ἀπὸ τὴ μικρὴ πλατεία

του, οἱ χωρικοί, καλησπερίζοντάς τους, τοὺς ρωτοῦσαν ἂν θὰ περάσουν τὴ νυχτιὰ τους στὸ Νεοχώρι καὶ ποῦ θὰ καταλύσουν.

—Θὰ πᾶμε στοῦ παπᾶ, ἀπαντοῦσε ὁ Στεπάν.

—Δὲν πιστεύω νὰ ὑπάρχη ἐκεῖ μέρος, τοὺς εἶπε ἓνας χωρικός. Λίγο πρὶν ἦλθαν ἀπὸ τὸ Σμιέντοβο κάμποσοι στρατιῶτες κι ἐπῆγαν στοῦ παπᾶ. Μάλιστα δὲν εἶχε ἀρκετὴ θέση ἐκεῖ, μερικοὶ ἦλθαν στὸ δικό μου τὸ σπίτι κι ἄλλοι πῆγαν σὲ ἄλλα, γύρω ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ παπᾶ. Σὲ λίγο θὰ τοὺς ἴδουμε κι ἐδῶ.

Ὁ Στεπάν καὶ καὶ ὁ Λέων ἐκοιτάχθηκαν μὲ κάποιαν ἀνησυχία.

—Τότε θὰ πᾶμε στοῦ κύρ Μιχαήλ, ἀποκρίθηκε ὁ Στεπάν, προσπαθώντας νὰ δείξη ἡρεμία. Ἐκεῖ, βέβαια, θὰ μᾶς δεχθοῦν.

—Οὔτε ἀμφιβολία, εἶπε ὁ χωρικός καὶ τοὺς ἐκαληνύχτισε.

Ἐπροχώρησαν. Ὁ Στεπάν εἶχε περάσει πολλές φορές ἀπὸ τὸ Νεοχώρι κι ἤξερε τὸ σπίτι τοῦ κύρ Μιχαήλ. Προσπαθοῦσαν κι οἱ δύο νὰ φανοῦν ἡρεμοί, ἀλλὰ στὴν πραγματικότητα τοὺς ἀνησχοῦσε ὁ ἐρχομὸς τῶν στρατιωτῶν.

—Νὰ μᾶς κυνηγοῦν τάχα; ἐρώτησε ὁ Λέων, λύνοντας τὴ σιωπὴ.

—Δὲν τὸ πιστεύω, ἀποκρίθηκε ὁ Στεπάν. Ἀφοῦ μάλιστα ἐρχονται ἀπὸ τὸ Σμιέντοβο... Δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ φύγουν ἀπὸ τὴν Πρεσλάβα σήμερα πρωτὶ, γιατί δὲν θὰ πρόφθασαν νὰ κάμουν τόσο γύρο. Ὅπωςδήποτε, χρειάζεται προσοχή.

Αὐτὸ ποῦλεγε ὁ Στεπάν ἦταν σωστό.

Γιὰ νὰ φτάσουν στὸ Νεοχώρι οἱ στρατιῶτες, ἂν ἔφευγαν ἀπὸ τὴν Πρεσλάβα, δὲν ἦταν ἀνάγκη νὰ περάσουν ἀπὸ τὸ Σμιέντοβο. Κι ἂν ἔκαναν τόσο γύρο, θὰ χρειάζονταν ἄλλη μιὰ μέρα.

Μιλώντας ἔφθασαν κοντὰ στὸ σπίτι τοῦ κύρ Μιχαήλ, ὅπου ἔμελλαν νὰ ζητήσουν φιλοξενία.

—Ἐσύ, μικρέ μου ἀφέντη, θὰ μείνης ἐδῶ, εἶπε ὁ Στεπάν. Ὅσο γιὰ μέ, ἀφοῦ μποῦμε, θὰ πῶ πῶς ἔχω κάποια δουλειὰ σὲ χωριό καὶ θὰ βγῶ γιὰ νὰ μάθω τί θέλουν ἐδῶ οἱ στρατιῶτες.

Σὲ λίγο ἐχτυποῦσαν τὴν ἐξώθυρα τοῦ σπιτιοῦ τοῦ κύρ Μιχαήλ. Τὸ σπίτι αὐτὸ ἦταν τὸ μεγαλύτερο τοῦ χωριοῦ. Ψηλό, καλοχτισμένο, μὲ ψηλοὺς τοίχους γύρω ἀπὸ τὴν αὐλὴ καὶ τοὺς κήπους, ἐφάνερνε πῶς ἐκεῖ κατοικοῦσε οἰκογένεια ἀρχοντική. Ἦταν κοντὰ στὴ νότια ἄκρη τοῦ χωριοῦ. Ὁ ἰδιοκτήτης του, ὁ κύρ Μιχαήλ Ἀργυρός, ἦταν, πράγματι, ὁ πλουσιώτερος τοῦ χωριοῦ. Ὁ Στεπάν εἶπε στον Λέοντα μὲ λίγα λόγια, ἐνῶ ἔρχονταν, στὴν ἱστορία τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ. Ἡ οἰκογένεια τοῦ κύρ Μιχαήλ ἐξουσίαζε ἄλλοτε καὶ τοῦ χωριοῦ αὐτοῦ τὰ κτήματα καὶ ἄλλων ἀκόμη, ἀλλ' ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποὺ τὰ μέρη αὐτὰ ἔπεσαν ὀριστικὰ στὰ χέρια τῶν Βουλγάρων, οἱ περισ-

σότεροι "Έλληνες χωρικοί έφυγαν και όσοι έμειναν είχαν συγκεντρωθί στο Νεοχώρι. Οί τσάροι δέν τούς έπείραξαν, τά άλλα όμως χωριά που άδειασαν, έδόθηκαν σέ Βουλγάρους. Και μόνο όμως μέ τά κτήματα που του έμεναν, και που ήταν τόσο πλούσια κι έκαλλιεργούνταν τόσο καλά, ό κύρ Μιχαήλ ήταν ένας από τούς πιο πλούσιους ανθρώπους σ' όλο τό κράτος. Ό τσάρος Πέτρος τόν έτιμούσε και πολλές φορές τόν επισκέφθηκε κι έμεινε στο σπίτι του. Ό ίδιος όμως ό κύρ Μιχαήλ σιάνια έπήγαινε στην Πρεσλάβα, προτιμώντας νά μένη στο χωριό του, και νά έπιβλέπη τήν καλλιέργεια τών κτημάτων του, κοντά στην οίκογένειά του, που τήν αποτελούσαν ή γυναίκα του, ή αρχόντισσα Μαρία, και ή κόρη του, ή αρχοντοπούλα Ζωή. Άλλωστε, αγαπούσε και τούς συγχωριανούς του, που δέν ήταν δοϋλοι του, αλλά έλεύθεροι εργάτες του και άλλοι έμποροι ή τεχνίτες. Για τούς συγχωριανούς του ήταν σαν πατέρας και χάρις στις μεγάλες σχέσεις που είχε, τούς προστάτευε κάθε φορά που ξεσπούσαν τά μίση μεταξύ τών δύο φυλών. Κι οί χωρικοί γι' αυτό τόν αγαπούσαν και έκαμάρωναν για τή δύναμή του, καθώς αγαπούσαν κι έσέβονταν τήν αρχόντισσα Μαρία και περηφανεύονταν για τό «άνθος του Νεοχωρίου», τήν αρχοντοπούλα, που όμοιά της, έλεγε ό Στεπάν, δέν υπήρχε σ' όλη τή Βουλγαρία, στην όμορφιά και στην καλωσύνη.

"Ένας υπηρέτης ήλθε και τούς άνοιξε. Ούτε τό όνομά τους ρώτησε, ούτε τί ήθελαν. Τούς έμπασε στην αύλή, τούς έβοήθησε νά ξεφορτώσουν τά ζώα κι άφοϋ τάβαλε στο στάβλο, τούς ώδήγησε νά μπούν στο σπίτι. Ήταν συνηθισμένος νά μή ζητῇ πληροφορίες από τούς ξένους, αλλά νά τούς δέχεται.

Ό κύρ Μιχαήλ είχε πάει σ' ένα γειτονικό χωριό για δουλειές, όπως ειπε στη γυναίκα του, και όπως αυτή ειπε στους ξένους. «Άλλά δέν ήταν δυνατό ν' άργήση πολύ. Ός τόσο καλώς ώρισαν οί ξένοι. Άς πιούν κανένα ζεστό, ώσπου νά έτοιμασθῇ τό δείπνο», ειπεν ή αρχόντισσα Μαρία.

Πράγματι, δέν έπέρασε πολλή ώρα και έφθασε ό κύρ Μιχαήλ. Τό πρόσωπό του ήταν σκυθρωπό. Έχαιρέτησε όμως ό κύρ Μιχαήλ μέ καλωσύνη τούς ξένους και τούς ειπε ότι μέ πολλή χαρά θά τούς φιλοξενήση. Τούς έρώτησε αν έρχονταν από τήν Πρεσλάβα και ήθέλησε νά μάθῃ νέα. Από τίς έρωτήσεις του έφαινόταν ή αίτία τῆς ταραχῆς του. Ό Λέων, που ήταν κατατοπισμένος στα ζητήματα, τό έννόησε άμέσως. Έν τούτοις, αν και τό πρόσωπο του κύρ Μιχαήλ έφάνέρωνε άνθρωπο που μπορούσε νά τοϋχη έμπιστοσύνη, ό νέος, σύμφωνα μέ τίς οδηγίες του πάππου του, έφάνηκε έπιφυλακτικός.

Περίεργο, ὅπωςδήποτε, ἐφαινόταν στὸν Λέοντα, ὅτι, ἔπειτα ἀπὸ τίς πρῶτες ὁμιλίες, ὁ κύρ Μιχαήλ ὅλο σ' αὐτὰ ἐστρεφόταν, μολονότι ἦταν παιδί, χωρὶς ν' ἀπευθύνῃ τὸ λόγο στὸν Στεπάν, σὰν ν' ἀπαιρνε τοὺς δύο ξένους γιὰ ἀφέντη καὶ τὸν ὑπηρέτη του, ἂν καὶ οἱ δύο ἦταν ὅμοια ντυμένοι καὶ τοῦ εἶπαν ὅτι ἦταν παπποὺς καὶ ἐγγονός, ποὺ ταξίδευαν γιὰ δουλειές.

Ὁ κύρ Μιχαήλ ὄχι μόνο μιλοῦσε στὸν Λέοντα, χωρὶς νὰ προσέχῃ πιά τὸν Στεπάν, ἀλλὰ καὶ κοίταζε περίεργα τὸ νέο. Λές καὶ κάτι ἤξερε γι' αὐτὸν ἢ κάτι ὑποπτευόταν.

—Εἶπες πὼς εἶσαι ἀπὸ τὴν Πρεσλάβα, τοῦ εἶπε μάλιστα ξαφνικά. Ἐγὼ σπάνια πηγαίνω ἐκεῖ καὶ μάλιστα ἔχω τρία ἢ τέσσερα χρόνια ποὺ δὲν πάτησα ἐκεῖ. Καὶ φυσικὰ δὲν σέ εἶδα ποτέ. Ἐν τούτοις, τὸ πρόσωπό σου μοῦ φαίνεται σὰν γνωστό. Μοιάζεις κάποιου γνωστοῦ μου, φαίνεται, ἀλλὰ δὲν μπορῶ νὰ θυμηθῶ ποιὸς εἶναι...

Ὁ Λέων κατέβαλε μεγάλη προσπάθεια γιὰ νὰ μὴν προδοθῇ. Εἶπε μερικὰ λόγια, πὼς πολλοὶ ἄνθρωποι μοιάζουν μεταξύ τους, ἀλλὰ ἐπροτίμησε νὰ μὴν ἐπιμείνῃ πολὺ. Βέβαια, τέτοιος ἄρχοντας σὰν τὸν κύρ Μιχαήλ θὰ γνώριζε τὸν παππού του, ἂν καὶ ὁ Λέων δὲν εἶχε ἀκούσει ποτέ τὸ ὄνομά του. Εὐτυχῶς, ὁ κύρ Μιχαήλ δὲν ἠθέλησε νὰ παρατείνῃ τὴ συνομιλία.

—Ἐγὼ, παιδί μου, εἶπε, πηγαίνω τώρα μέσα, ποὺ ἔχω κάποια δουλειά. Θὰ ἰδωθοῦμε πάλι ἀργότερα.

Ὁ Στεπάν ἐπίσης εἶπε ὅτι ἔπρεπε νὰ κάμῃ ἓνα γύρο στὸ χωριὸ γιὰ δουλειές, κι ἐβγήκε γιὰ νὰ προσπαθήσῃ νὰ μάθῃ τὸ λόγο γιὰ τὸν ὁποῖο ἦρθαν στὸ χωριὸ οἱ στρατιῶτες.

Ὁ Λέων ἔμεινε μόνος μὲ τίς δυὸ γυναῖκες.

Ἡ ἀρχόντισσα Μαρία τὸν ρώτησε γιὰ τὴν οἰκογένειά του καὶ ὁ Λέων, μὲ κάποια προσπάθεια, κατῴρθωσε νὰ μιλήσῃ γιὰ τὸν πατέρα του, ποὺ εἶχε πεθάνει καὶ τὸν παππού του, τὸν Στεπάν, ποὺ ἔκανε ἐμπόριο ζώων,

—Καὶ πηγαίνετε στὴν Ἀδριανούπολη γιὰ ν' ἀγοράσετε ζῶα; τὸν ἐρώτησε ἑξαφνα ἡ Ζωή. Θὰ κάνῃ μεγάλο ἐμπόριο ὁ παππούς σου γιὰ νὰ πηγαίνῃ τόσο μακριά.

Ὁ Λέων ξαφνίσθηκε ἀπὸ τὸν τόνο τῆς φωνῆς της, ποὺ τοῦ φάνηκε ἐλαφρὰ εἰρωνικός. Καὶ σκέφθηκε ὅτι ἡ Ζωή, ὅπως καὶ ὁ πατέρας της, κάτι ὑποπτευόταν.

Ἀλλὰ ὁ φόβος ὅτι καὶ ἄλλοι ἐγνώριζαν τὸ μυστικό του ἐβάσταξε μόνο μιὰ στιγμή καὶ ὑποχώρησε μπρὸς στὴν ἐκπληξή ποὺ τοῦ προκάλεσε ἡ καλλονὴ τῆς νέας. Ὅταν ἐπρωτομπήκε στὸ σπίτι τοῦ κύρ Μιχαήλ, ἡ μόνη του σκέψις ἦταν νὰ προσπαθήσῃ νὰ μὴ

προδοθῇ. Ἄλλο δὲν τὸν ἐνδιέφερε, καὶ δὲν ἐπρόσεξε τίς μορφές. Σ' ὄλο τὸ διάστημα ὅσο νᾶρθη ὁ κύρ Μιχαήλ, κρατοῦσε τὰ μάτια κατεβασμένα κι ᾤφησε τὸν Στεπὰν νὰ μιλή. Ὅταν ἦλθε ὁ κύριος τοῦ σπιτιοῦ, αὐτὸς τὸν ἀπησχόλησε μὲ τίς ὁμιλίες του. Τώρα πρώτη φορὰ ἐκοίταξε κατάματα τὴ Ζωή. Κι ἡ κατάπληξή του ἦταν μεγάλη. Ψηλὴ καὶ λεπτὴ, ροδοκόκκινη, μὲ ξανθὰ μαλλιά καὶ μαῦρα μάτια, εἶχε τὴν ἐκφραση ἀγγελικὴ. Τὸ χαμόγελό της, καὶ τὴ στιγμή ἀκόμη αὐτὴ ποὺ ἦταν εἰρωνικό, ἦταν ὅμως γλυκύτατο. Τέτοια μορφή ὁ Λέων δὲν εἶχε ἰδῇ ποτέ.

—Καὶ πῶς εἶπες πῶς σὲ λένε ; τὸν ἐρώτησε ἡ Ζωή.

Ἔως ἐκείνη τὴ στιγμή, ἡ συνομιλία ἐγίνετο σὲ Βουλγαρικὴ γλῶσσα. Ἀλλὰ τὴν ἐρώτηση αὐτὴ ἡ Ζωὴ τὴν ἔκαμε στὴν Ἑλληνική. Ὁ Λέων, πρὶν προφθάσῃ νὰ σκεφθῇ, ἀποκρίθηκε :

—Ἰβάν.

—Ὡστε ξέρεις Ἑλληνικά ; τὸν ἐρώτησε καὶ πάλι ἡ Ζωή, καὶ ὁ τόνος τῆς φωνῆς της ἔγινε περιπαιχτικός.

Ἡ ἀρχόντισσα Μαρία δὲν ἐφαίνετο νὰ προσέχῃ στὴ συνομιλία αὐτή.

—Ἐγὼ πηγαίνω, Ζωή, νὰ ἰδῶ τί ἔχει ὁ πατέρας σου, εἶπε. Τὸν εἶδα πολὺ σκεπτικό.

Ἐφυγε.

—Λοιπόν, δὲν μοῦπες, εἶπε πάλι ἡ Ζωή. Πῶς ξέρεις ἑλληνικά ; Αὐτὴ τὴ φορὰ ὁ Λέων ἐφάνηκε προσεκτικώτερος.

—Καταλαβαίνω αὐτὴ τὴ γλῶσσα, ἀπάντησε μιλῶντας Βουλγάρικα, γιατί ἐκεῖ στὴν Πρεσλάβα βλέπω Ἑλληνες καμμιὰ φορὰ. Εἶναι, ἄλλωστε, ἐκεῖ κοντὰ μερικὰ μικρὰ χωριὰ Ἑλληνικά, σὰν αὐτὸ ἐδῶ. Ἀλλὰ δὲν τὰ καταφέρνω καὶ νὰ τὰ μιλήσω καλά.

Ἐκοκκίνισε γιὰ τὸ ψέμα ποὺ εἶπε. Ἐπειτα ἐπρόσθεσε, σὰν γιὰ νὰ διορθώσῃ ἀπὸ πρὶν πιθανὸ νέο λάθος του.

—Ἄν ἡ ἀνάγκη τὸ καλέσῃ, μιλῶ καμμιὰ φορὰ Ἑλληνικά.

—Καλά, Ἰβάν. τοῦ ἀπήντησε ἡ Ζωή. Τὸ πρᾶγμα δὲν ἔχει σημασία. Ἰβάν δὲν εἶπες πῶς σὲ λένε ; Ἀλλὰ γιατί μένεις ὄρθιος ; Κάθισε. Δὲν πιστεύω νὰ εἶσαι συνηθισμένος στὴν ὀρθοστάσια.

—Ὅταν φυλάγω ζῶα, πολλὰς φορὲς μένω ὦρες ὀλόκληρες ὄρθιος.

Ἡ Ζωὴ ἐχαμογέλασε, ἔπειτα ἐπῆρε αὐστηρὸ ὄφος, ἔριξε μιὰ ματιὰ στὴ θύρα καὶ τοῦ ἀπήντησε :

—Αὐτὰ νὰ τὰ λές σ' ὅσους θέλουν νὰ σὲ πιστεύουν. Ἐγὼ οὔτε σὲ πιστεύω οὔτε θέλω νὰ σὲ πιστέψω. Βγάζει ὁ βοσκὸς τὸ σκουῖφο του ὅταν μπαίνει σὲ ἀρχοντικὸ σπίτι, ἀλλὰ τὸν ξαναφορεῖ. Οὔτε

ξέρει ὁ βοσκὸς νὰ ὑποκλιθῇ, ὅπως ὑποκλίθηκες. Καὶ ἀκόμα, ἓνας βοσκὸς δὲν ἔχει τὸ θάρρος ν' ἀποκρίνεται ἀμέσως σ' ὅλα.

Ὁ Λέων ἐσάστισε. Ἐνόμισε ὅτι ἔτρεχε σοβαρὸν κίνδυνο. Ἡ Ζωὴ τὸ ἐννόησε καί, γιὰ νὰ τὸν καθησυχάσῃ, τοῦ εἶπε.

—Ἐννοια σου, ὅμως. Δὲν θὰ πῶ τίποτε.

Ἐπειτα, ξαναγυρίζοντας στὸν περιπαιχτικὸ τόνο, ἐπρόσθεσε.

—Δὲν θὰ πῶ τίποτε σὲ κανένα, Ἰβάν. Ἔτσι δὲν εἶπες πὼς σὲ λένε;

—Φόβος δὲν ὑπάρχει, ἀπάντησε ὁ Λέων, παίρνοντας ὕψος σοβαρό, ἀλλὰ καὶ κάπως ἐχθρικό, γιατί δὲν συμβαίνει τίποτε. Θέλω νὰ μὲ λέν με τ' ὄνομά μου, καὶ τ' ὄνομά μου εἶναι Ἰβάν.

—Καλὰ, Ἰβάν, ἀφοῦ ἔτσι τὸ θέλεις. Ὅ,τι μόνο ἔχω νὰ σοῦ πῶ εἶναι ὅτι ἴσως κάποιος νὰ σὰς ἔχη προδώσει. Δὲν μπορῶ νὰ τὸ πῶ γιὰ βέβαιο, ἀλλὰ εἶναι ὅπωςδὴποτε παράξενο ὅτι σήμερα ἦλθαν στρατιῶτες στὸ χωριό. Μήπως ἦλθαν γιὰ σὰς;

—Γιατί θάρχονταν γιὰ μᾶς; εἶπε μὲ ἐτοιμότητα ὁ Λέων.

Τὸ εἶπε, ἀλλὰ κι ἐταράχθηκε. Μολονότι ὁ Στεπὸν τὸν εἶχε καθησυχάσει, λέγοντάς του ὅτι ἦταν ἀδύνατο νὰ εἶχαν φύγει οἱ στρατιῶτες ἀπὸ τὴν Πρεσλάβα ἔπειτα ἀπ' αὐτοὺς καὶ νὰ φθάσουν στὸ Νεοχώρι πρὶν ἀπ' αὐτούς, μολονότι ἔκαμαν ὁλόκληρο γύρο, τὰ λόγια τῆς Ζωῆς τὸν ἐτάραξαν. Ἡ νέα τὸ κατάλαβε καὶ ἐπρόσθεσε.

—Ἐννοια σου ὅμως. Ἐδῶ μέσα δὲν ὑπάρχει κανένας φόβος. Θὰ μείνετε μὲ τὸν παππού σου—δὲν εἶπες πὼς ὁ Στεπὸν εἶναι παππούς σου; —καὶ θὰ φύγετε ὅταν αὐτοὶ θὰ εἶναι μακριά.

Ὁ Λέων ἄκουε, ἀλλὰ ἡ σκέψη του ἦταν συγχισμένη. Τὸν κατεῖχε κάποιος φόβος, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ὁ θαυμασμός γιὰ τὴν ὁμορφιὰ τῆς νέας.

—Ἡσύχασε, τοῦ εἶπε πάλι ἡ Ζωή. Οὔτε σὺ θὰ τρέξης κίνδυνο, οὔτε ὁ Στεπὸν.

Ὁ τόνος τῆς φωνῆς της ἦταν αὐτὴ τὴ φορὰ σοβαρός. Ὁ Λέων τὴν ἐκοίταξε μ' εὐγνωμοσύνη μαζὶ καὶ σεβασμό. Στὸ πρόσωπό της ἐφαινόταν ὅ,τι καὶ στὸ πρόσωπο τοῦ πατέρα της, ἡ ἀπόλυτη εὐκρίνεια, καὶ ὁ Λέων αἰσθάνθηκε ἀπεριόριστην ἐμπιστοσύνη. Ἄν ἐκείνη τὴ στιγμή δὲν ἔμπαινε ἡ ἀρχόντισσα Μαρία, ἴσως ὁ Λέων θὰ παρασυρόταν νὰ φανερώσῃ στὴ Ζωὴ τὴν ἐμπιστοσύνη του, λέγοντά της ποιὸς εἶναι...

—Ὁ πατέρας σου θέλει νὰ δειπνήσουμε νωρίς, εἶπεν ἡ ἀρχόντισσα Μαρία. Εἶπε πὼς πρέπει νὰ φάῃ στὸ τραπέζι μας κι ὁ νέος αὐτός.

Ἐμίλουσε Ἑλληνικά, νομίζοντας ὅτι ὁ Λέων δὲν ἐννοοῦσε. Καὶ ἡ Ζωή, χαμογελῶντάς, μετέφρασε ὅσα εἶπε ἡ μητέρα της.

—Γιὰ τὸν παππού του, ξαναεἶπε ἡ ἀρχόντισσα Μαρία, δὲν εἶπε τίποτε ὁ πατέρας σου. Ἄλλωστε λείπει. Θὰ μᾶς βρῇ στὸ τραπέζι.

—Δὲν πειράζει, δὲν πειράζει, εἶπε ἡ Ζωή, ἂν καὶ δὲν τῆς ἐξηγήθηκε ἡ γνώμη.

Καὶ πάλι μετέφρασε στὸ νέο ὅσα εἶπε ἡ μητέρα της. Ὁ Λέων ἐσκέφθηκε ὅτι ἡ νέα εἶχε μετανοήσει γιὰ τὴν ἀπερισκεψία της ποὺ τὸν εἶχε ρωτήσει πρὶν μπρὸς στὴ μητέρα της ἂν ξέρη Ἑλληνικά, καὶ ὅτι, μιὰ καὶ ἡ μητέρα της δὲν ἐπρόσεξε τότε, ἤθελε τώρα νὰ τὸν βοηθήσῃ νὰ κρατήσῃ τὸ μυστικό του. Κι αὐτὸ τὸν ἔκαμε νὰ αἰσθανθῇ ἀκόμη πιὸ βαθεῖα εὐγνωμοσύνη.

Σὲ λίγο ἐκάθισαν γιὰ τὸ δεῖπνο, ὁ πατέρας τῆς Ζωῆς στὸ κεφάλι τοῦ τραπέζιου, ἀπέναντί του ἡ ἀρχόντισσα Μαρία κι οἱ δύο νέοι στὶς πλευρές. Ἡ συνομιλία ἔγινε Βουλγαρικά καὶ μόνο ἡ ἀρχόντισσα, ποὺ ἦταν ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη καὶ ποὺ ἀφότου ἦλθε στὸ Νεοχώρι, δὲν εἶχε συχνὰ εὐκαιρία νὰ μιλήῃ ἄλλη γλῶσσα ἀπὸ τὴν Ἑλληνική, κάποτε ἀπευθυνόταν στὴ γλῶσσα της πρὸς τοὺς δικούς της.

Ἡ συνομιλία ἄλλωστε, δὲν ἦταν ζωηρή. Ὁ κύρ Μιχαήλ ἔμενε συλλογισμένος καὶ μιλοῦσε λιγώτερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ἐκοίταζε συχνὰ τὸν Λέοντα καὶ τοῦ φερνόταν ὅπως ἂν ἦταν νέος τῆς τάξεώς του κι ὄχι ἓνα χωριατόπουλο. Ὁ Λέων ἐφοβόταν ὅτι κάτι εἶχεν ὑποπτευθῇ ὁ κύρ Μιχαήλ. Δὲν εἶχε, ὅπως δὴποτε, ὁ ἄρχων τὴ ζωηρότητα τῆς κόρης του. Ἄλλωστε, μόνο κάθε τόσο φαινόταν νὰ κοιτάζῃ τὸν Λέοντα κι ἔπειτα ξαφνικὰ ἔστρεφε ἄλλου καὶ βυθιζόταν σὲ σκέψεις.

Ἡ Ζωή ἐπίσης ἐκοίταζε κάθε τόσο τὸν Λέοντα. Ἡ συμπεριφορά του ἦταν τέτοια ὥστε ἔδειχνε ὅτι ἐκείνη εἶχε δίκιο ὅταν τοῦ εἶπε ὅτι δὲν εἶναι βοσκόπουλο. Ὁ Λέων προσπαθοῦσε, πράγματι, νὰ μὴ λησμονῇ τὸ ρόλο του, ἀλλὰ δὲν τὸ κατῴρθωνε νὰ φέρνεται σὰν χωριάτης καὶ ἡ Ζωή ἠθέλησε μιὰ ἢ δυὸ φορές νὰ τοῦ γνέψῃ, ἀλλὰ βαστάχθηκε. Τῆς ἐφάνηκε ὅτι θᾶδειχνε πολὺ θάρρος, περισσότερο ἀπὸ ὅ,τι ἔπρεπε. Ἄλλωστε, ἀφοῦ οἱ γονεῖς της δὲν τὸ πρόσεξαν, τί πειράζει ; Κι ἂν τὸ πρόσεξαν, θᾶλεγαν μὲ τὸν νοῦ τους ὅτι ὁ Λέων, μπορεῖ νὰ ταν ἀπλὸ βοσκόπουλο, ἀλλὰ ἤξερε νὰ φέρνεται καλά. Ἡ Ζωή δὲν εἶχε προσέξει τὰ βλέμματα τοῦ πατέρα της.

Κοντὰ νὰ τελειώσῃ τὸ δεῖπνο ὁ κύρ Μιχαήλ ἐρώτησε ἂν εἶχε ἐπιστρέψει ὁ Στεπάν. Ἐνας ὑπηρέτης τὸν ἐπληροφόρησε ὅτι ὁ γερο-βοσκὸς ἐγύρισε λίγο πρὶν καὶ ὅτι ἔτρωγε στὸ μαγειρεῖο μὲ τοὺς

ὕπηρέτες ποὺ δὲν εἶχαν ὑπηρεσία στὸ τραπέζι. Ἡ Ζωὴ ἔριξε μιὰ ματιὰ στὸν Λέοντα κι ἔχαμογέλασε, ἀμέσως ὅμως βαστάχθηκε. Οἱ ἄλλοι δὲν εἶπαν τίποτε. Ὁ κύρ Μιχαήλ ἔδειξε νὰ παραξενεύεται ὅτι ὁ Στεπὰν ἐκάθισε στὸ μαγειρειό νὰ δειπνήσῃ, ἀφοῦ ἔμαθε ὅτι ὁ νέος, ποὺ τὸν ἔλεγε ἑγγονό του, ἔτρωγε στὸ τραπέζι μὲ τοὺς κυρίους τοῦ σπιτιοῦ.

Σὲ λίγο σηκώθηκαν ἀπὸ τὸ τραπέζι καὶ ὁ κύρ Μιχαήλ διέταξε νὰ δείξουν στὸν Λέοντα τὸ δωμάτιο ποὺ προώρισε γι' αὐτόν.

—Ὁ παππούς σου, τοῦ εἶπε, θὰ ἔχῃ τὸ δικό του δωμάτιο. Ἐγὼ ἔχω κάτι νὰ γράψω, ἀλλὰ δὲν σὲ καληνυχτίζω. Σὲ παρακαλῶ, πρὶν πᾶς νὰ κοιμηθῇς, νὰ ζητήσης νὰ μὲ ἰδῇς.

Ὁ Λέων εἶπε σ' ἓναν ὑπηρέτη ὅτι ἤθελε νὰ μιλήσῃ τοῦ παπποῦ του. Ὅταν ἦλθε ὁ Στεπὰν, οἱ δύο γυναῖκες πέρασαν σ' ἓνα διπλανό δωμάτιο καὶ τοὺς ἀφήκαν μόνους. Ὁ γέρος ὑπηρέτης τὸν καθου-χάσε. Εἶδε μερικοὺς στρατιῶτες καὶ πῆγε μάλιστα κι ἤπιε μαζί τους. Τοῦ εἶπαν πῶς εἶχαν λάβει διαταγὴ νὰ πᾶνε στὰ σύνορα νὰ πιάσουν κάποια κλεισούρα. Ἄλλοι στρατιῶτες ἐπήγαιναν σ' ἄλλα μέρη. Ἄρα δὲν εἶχαν σταλῇ γι' αὐτούς. Ἀνησυχοῦσε ὅμως ὁ Στεπὰν γιὰ κάτι ἄλλο ποὺ τοῦ εἶπαν οἱ στρατιῶτες, ὅτι δηλαδὴ εἶχαν διαταγὲς νὰ ἐξετάζουν καλὰ ὅποιον περνᾷ τὰ σύνορα, εἴτε ἔρχεται στὴ Βουλγαρία εἴτε φεύγει.

Ὁ Λέων συνωφρυώθηκε. Ἐσκέφθηκε ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ φύγῃ πρὶν ἀπὸ τοὺς στρατιῶτες. Ὁ Στεπὰν εἶχε τὴν ἴδια γνώμη.

Ὅταν ὁ Στεπὰν ἐγύρισε στὸ μαγειρειό, ἀφήνοντας τὸν Λέοντα συλλογισμένον, ἡ Ζωὴ ἐμπήκε στὴν τραπεζαρία χαμογελώντας.

—Ὁ κύριος Ἰβάν, τοῦ εἶπε, τὰ εἶπε μὲ τὸν... παππού του;

Ἐτόνισε τὴν τελευταία λέξη, κι ἔφερε πάλι τὸν Λέοντα σὲ ἀμηχανία. Λυπήθηκε γι' αὐτὸ καὶ ἀμέσως ἐπρόσθεσε:

—Σοῦ εἶπα νὰ μὴ φοβᾶσαι, Ἰβάν, ἢ ὅπως ἀλλιῶς σὲ λένε. Δὲν θὰ προδοθῇς, βέβαια, οὔτε ἀπὸ μένα οὔτε ἀπὸ τοὺς δικούς μου. Ἀλλωστε, κι ἂν ἦλθαν γιὰ σᾶς οἱ στρατιῶτες, ἀφοῦ δὲν ἔκαμαν ἔρευνα ἕως τώρα, γι' ἀπόψε εἰσθε ἡσυχοί. Πρέπει ὅμως νὰ φύγετε πρὶν χαράξῃ. Κι ἂν ἔλθουν οἱ Βούλγαροι ἐγὼ θὰ τὰ καταφέρω νὰ τοὺς στείλῳ ἐκεῖ ὅπου δὲν θὰ εἰσθε.

Ὁ Λέων δὲν ἤξερε τί νὰ πῇ. Τοῦ μιλοῦσε γιὰ Βουλγάρους, δείχνοντάς του καθαρά αὐτὴ τὴ φορὰ ὅτι δὲν ἐπίστευε ὅτι ἦταν καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὸ ἴδιο ἔθνος.

—Τώρα θὰ ἰδῇς τὸ σκύλο μου Πιστό, εἶπε πάλι ἡ Ζωὴ. Εἶναι θαυμάσιο σκυλί καὶ θέλω νὰ γίνετε φίλοι. Ἀποφάσισα νὰ σοῦ τὸν δώσω νὰ σὲ συνοδεύσῃ στὸ ταξίδι. Ὅταν γυρίσης θὰ τὸν ἀφή-

—“Έλα έδω, Πιστέ, εἶπε στο σκύλο ἡ Ζωή.

σης πάλι έδω. Μπορεῖ νά τά βάλῃ μέ λύκους, ἀκόμη... καί μέ Βουλγάρους.

Έχαμογέλασε καί πάλι καί ὁ Λέων αὐτῇ τῇ φορᾷ έβεβαιώθηκε ὅτι ἡ Ζωή ἤθελε νά τοῦ πῇ καθαρά πῶς ἤξερε ὅτι δέν ἦτο Βούλγαρος.

Ἡ νέα έφώνασε ἕναν ὑπηρέτη καί τοῦ εἶπε νά φέρῃ τόν Πιστό.

Σέ λίγο ὁ σκύλος, ἕνα μεγάλο τσοπανόσκυλο, ἔμπαινε πηδώντας στό δωμάτιο. Μιά στιγμή έστάθηκε κι έκοίταξε τόν Λέοντα έπειτα κούνησε τήν οὐρά του.

—Έλα δώ, Πιστέ, τοῦ εἶπε ἡ Ζωή. Ὁ Ἰβάν ἀπ'έδω εἶναι ὁ κύριός σου γιά λίγες μέρες. Ὡσπου νά γυρίσῃ ἀπό τό ταξίδι του. Θά τόν συντροφεύς. Ὅταν ξαναπεράσῃ ἀπ'έδω, θά σ'ἀφήσῃ καί θά γίνω πάλι ἐγώ κυρά σου.

Ὁ σκύλος, λές καί κατάλαβε, έκοίταξε πάλι τόν Ἰβάν, κούνησε τήν οὐρά του καί πῆγε πρὸς τό μέρος του. Ὁ Λέων παραξενευόταν γιά τήν καλωσύνη τῆς Ζωῆς. Οὔτε ὅμως έσκέφθηκε νά τῆς πῇ — οὔτε θά τῷ λεγε ἂν τό σκεπτόταν — ὅτι δέν έπρόκειτο νά γυρίσῃ.

—Ὁ Ἰβάν ξέρεي νά σοῦ μιλήῃ Ἑλληνικά, εἶπε πάλι στόν Πιστό. Κι έπειτα έστράφηκε πρὸς τόν Ἰβάν-Λέοντα.

—Ὁ Πιστός δέν ξέρει λέξη Βουλγάρικα.

Ὁ Λέων αἰσθανόταν κούραση ἀπό τό ταξίδι καί πιό μεγάλη ἀπό τίς συγκινήσεις. Έσκέφθηκε ὅτι τό καλύτερο πού εἶχε νά κάμῃ ἦταν νά ζητήσῃ νά ἰδῇ τόν κύρ Μιχαήλ κι έπειτα νά πάῃ νά κοιμηθῇ. Τῇ στιγμή λοιπόν πού ἡ Ζωή, μετὰ τήν παρουσίαση τοῦ Πιστοῦ, έκάλεσε τό σκυλί κι έμελλε νά βγῇ ἀπό τό δωμάτιο, τῆς εἶπε:

—Πρέπει νά ἰδῶ τόν πατέρα σου. Μὲ εἰδοποίησε ὅτι θέλει νά μοῦ μιλήσῃ.

—Ναί, τό ἄκουσα. Εἶναι στό πρῶτο δωμάτιο ἀριστερά, ὅταν ἀνέβῃς τῇ σκάλα.

Τόν καληνύχτισε κι έφυγε.

Γ'

Ο ΚΥΡ ΜΙΧΑΗΛ ΑΡΓΥΡΟΣ

Ο ΛΕΩΝ ανέβηκε τὴ σκάλα καὶ εἶδε φῶς ἀπὸ τὴ χαραμάδα κάτω ἀπὸ τὴ θύρα τοῦ δωματίου ποῦ τοῦ ὑπέδειξε ἡ Ζωή. Ἐχτύπησε καὶ ὅταν ὁ κύρ Μιχαήλ τοῦ ἐφώνασε νὰ μπῇ, ἄνοιξε τὴ θύρα.

Τὸ δωμάτιο ἦταν ἡ κρεβατοκάμαρα τοῦ κύρ Μιχαήλ. Ὁ ἄρχοντας ὅμως δὲν εἶχε πλαγιάσει. Ἐκαθόταν κι εἶχε ἀκουμπημένο τὸ χέρι του σ' ἓνα τραπέζι ποῦ ἐφαινόταν ὅτι ἐχρησίμευε γιὰ γραφεῖο.

—Κλεῖσε τὴ θύρα, παιδί μου, κι ἔλα ἐδῶ κοντά. Πάρε κάθισμα, τοῦ εἶπε ὁ κύρ Μιχαήλ.

Ὁ Λέων ἔκαμε ὅ,τι τοῦ εἶπε. Εἶχε λησμονήσει γιὰ μιὰ στιγμή τὸ ρόλο του καὶ δὲν πρόσεξε ὅτι, γιὰ πρώτη φορά, ὁ κύρ Μιχαήλ τοῦ μιλοῦσε Ἑλληνικά. Ἄλλωστε, ἦτο περιττό νὰ κρυφθῇ. Ὁ πατέρας τῆς Ζωῆς μίλησε καθαρὰ.

—Ἐχω νὰ σοῦ πῶ κάτι, εἶπε ὁ κύρ Μιχαήλ. Δὲν ξέρω τὸ λόγο γιὰ τὸν ὁποῖο ταξιδεύεις μὲ τέτοιον καιρό, ἂν καὶ τὸν ὑποθέτω. Ὅπωςδήποτε θὰ εἶναι μυστικὸ ἀφοῦ κρύβεσαι. Μιὰ φορά ὅμως καὶ κρύβεσαι, πρέπει νὰ προσέχης. Ἡ φυσιογνωμία σου σὲ προδίνει. Μορφή σὰν τὴ δική σου δὲν τὴν ἔχει Βούλγαρος, καὶ μάλιστα χωριάτης. Τουλάχιστον πρέπει νὰ προσέχης στοὺς τρόπους σου, ἐνῶ ἐσὺ φέρνεις σὰν ἀρχοντόπουλο.

Ὁ Λέων κατέβασε τὸ βλέμμα. Ὁ κύρ Μιχαήλ τοῦ ἔλεγε ὅ,τι τοῦ εἶχε πῇ πρὶν ἡ Ζωή. Ὡστε μάταιη ἦταν ἡ προσπάθειά του νὰ κρυφθῇ.

—Πῶς εἶσαι Ἑλληνόπουλο τὸ δείχνει ἡ μορφή σου, ἐξακολούθησε ὁ κύρ Μιχαήλ Ἀργυρός. Ἡ συμπεριφορά σου δείχνει πῶς εἶσαι ἀρχοντόπουλο. Φέρνεις ἔτσι ποῦ κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ γελαστῇ. Ἄν θέλῃς νὰ κρυφθῇς, πρέπει, παιδί μου, νὰ προσέχης πολὺ. Χαιρετᾶς, μιλεῖς σὰν ἄρχοντας. Κάθεσαι στὸ τραπέζι καὶ μεταχει-

ρίζεσαι τὸ πηρούνι σὰν νὰ τὸ ξέρης ἀπὸ μικρός. Ποιὸς Βούλγαρος χωριάτης εἶδε πηρούνι; Πόσα Βουλγάρικα σπίτια, ἀκόμη ἀπὸ τὰ βογιάρικα, ξέρουν τί θὰ πῇ αὐτὸ τὸ πράμα;

Πάλι ὁ Λέων κατέβασε τὰ μάτια. Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη τὰ πηρούνια ἦταν ἀντικείμενο πολυτελείας στὴ Βουλγαρία καὶ λίγες οἰκογένειες τὰ εἶχαν συνηθίσει, ὅσες ἔζησαν στὴν Πόλη ἢ εἶχαν σχέσεις μὲ Ἕλληνες ἄρχοντες.

—Δὲν σοῦ τὰ λέγω αὐτὰ γιὰ νὰ σὲ πικράνω, ξαναεῖπε ὁ κύρ Μιχαήλ, βλέποντας πὼς ὁ Λέων στενοχωρέθηκε. Σοῦ τὰ λέγω γιὰ νὰ σὲ κάμω νὰ προσέχης. Μόλις σὲ εἶδα, ἄλλωστε, σὲ συμπάθησα. Μοῦ φάνηκε μάλιστα γνωστὴ ἡ μορφὴ σου, σὰν νὰ μοῦ θυμίζη κάποιο πρόσωπο, ποὺ δὲν μπορῶ ὅμως νὰ τὸ φέρω καλὰ στὸ νοῦ μου.

Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κύρ Μιχαήλ συγκινοῦσε τὸν Λέοντα. Ἄν δὲν τὸν βαστοῦσε ἡ ἰδέα, πὼς ὁ ἄρχοντας τοῦ Νεοχωρίου θὰ τὸν ἔπαιρνε γιὰ ἐπιπόλαιον, θὰ τοῦ φανέρωνε ἀμέσως ποιὸς ἦταν. Αἰσθανόταν ὅμως τὴν ἀνάγκη νὰ δείξῃ κάποιαν ἐμπιστοσύνη στὸν ἄνθρωπο αὐτὸν ποὺ τοῦ φαινόταν τόσο εὐγενικός.

—Ναί, ἄρχοντα, εἶμαι Ρωμαῖος κι ἐγώ, εἶπε—μεταχειριζόμενος τὸ ἐθνικὸ ποὺ ἦταν τότε σὲ γενικὴ χρῆση κι ἐσήμαινε τὸν Ἕλληνα—Καλὰ τὸ κατάλαβες. Πρέπει ὅμως νὰ κάνω τὸ Βούλγαρο.

Κι ἔπειτα ἐπρόσθεσε μὲ δειλὸ χαμόγελο:

—Ἀλλὰ φαίνεται πὼς δὲν τὰ καταφέρνω καλά.

Ὁ κύρ Μιχαήλ ἐχαμογέλασε κι αὐτὸς μὲ συμπάθεια, γιὰ νὰ τὸν ἐνθαρρύνῃ.

—Ἄν μποροῦσα νὰ σὲ βοηθήσω σὲ κάτι, παιδί μου, θὰ τὸ κάνα μ' ὅλη τὴν καρδιά μου. Τώρα ὅμως πές μου κάτι. Μὴ νομίσης πὼς εἶναι ἀπλὴ περιέργεια. Ἐχω κάποιον σοβαρὸ λόγο. Ποιὰ εἶναι ἡ οἰκογένειά σου; Θὰ ἦταν εὐκολο ἴσως νὰ τὸ βρῶ καὶ μόνος μου. Λίγες Ἑλληνικὲς ἀρχοντικὲς οἰκογένειες ἔχουν μείνει στὴ Βουλγαρία. Καὶ τίς ξέρω ὅλες σχεδόν.

Ὁ Λέων ἔπεσε σὲ συλλογὴ μόλις ἄρχισε τὴν ὁμιλία αὐτὴ ὁ κύρ Μιχαήλ. Ν' ἀποκαλύψῃ ποιὸς εἶναι, θὰ παράβαινε ρητὴ ἐντολὴ τοῦ πάππου του. Ἐπειτα, θὰ τὸν ἔπαιρνε γιὰ πολὺ παιδί ὁ ἄρχοντας, ἂν στὴν πρώτη περίπτωσιν τὸν ἄκουε νὰ προδίνῃ τὸ μυστικὸ του. Μέσα του ἐγινόταν πάλιν. Δὲν ἤθελε ν' ἀποκαλυφθῇ, ἀλλὰ καὶ δὲν ἤθελε νὰ δείξῃ δυσπιστία. Ὅτι ὅμως τοῦ εἶπε ὁ κύρ Μιχαήλ, πὼς λίγες μεγάλες Ἑλληνικὲς οἰκογένειες εἶχαν μείνει στὴ Βουλγαρία, ἦταν σωστό. Ἀραδιάζοντας τὰ ὀνόματά τους, ξέροντας πόσες ἀπ' αὐτὲς εἶχαν παιδιὰ στὴν ἡλικία του, μποροῦσε κανεὶς νὰ μαντέψῃ ποιὸς ἦταν αὐτός.

— "Αρχοντα, εἶπε μὲ συγκίνηση, σωστά τὰ μάντεψες ὅλα. Καταλαβαίνω καὶ πῶς μπορῶ νὰ ἐμπιστευθῶ. Μὲ λένε Λέοντα Ποταμίτη. Πάππος μου εἶναι ὁ λογοθέτης Ἐδεσσηνός.

Ὁ κύρ Μιχαήλ σηκώθηκε καὶ τὸν ἀγκάλιασε.

— Ἐγγονός τοῦ Λογοθέτη; Παιδί τῆς ἀρχόντισσας Εὐδοξίας; Γνωρίζω καλὰ τὸ Λογοθέτη, ἂν κι ἔχω χρόνια νὰ τὸν ἰδῶ. Ἡ μη-

Ὁ νέος ἔσκυψε καὶ τοῦ φίλησε τὸ χέρι.

τέρα σου ἦταν φίλη τῆς γυναίκας μου, ὅταν ἦταν νέες ἀκόμη.
Ἐφαγα στὸ σπίτι σας στὴν Πρεσλάβα καὶ σὲ θυμοῦμαι μικρόν.

Ὁ νέος ἔσκυψε καὶ τοῦ φίλησε τὸ χέρι.

“Όταν επέρασε ή πρώτη συγκίνηση, ό κύρ Μιχαήλ, κοιτάζοντας κατάματα τόν Λέοντα, τοῦ εἶπε :

—“Άκουσε, παιδί μου Λέον. Οὔτε τώρα σέ ρωτῶ γιατί ταξιδεύεις. “Ίσως φεύγεις, ἐπειδὴ ό πάππος σου γνωρίζει καλά πῶς καλύτερα νά εἶσαι μακριά ἀπό τή Βουλγαρία, όταν θά ξεσπάσουν γεγονότα ποῦ θά δημιουργήσουν κινδύνους γιά τοὺς νέους, πρό πάντων, ποῦ ἀνήκουν στοῦ γένος μας. Ἐκεῖ ὅμως ποῦ πᾶς στήν Ἀδριανούπολη, μπορεῖς, σάν Ρωμαῖος ποῦ εἶσαι, νά κάμης μία ὑπηρεσία στή Βασιλεία. Τί λές; Θέλεις;

Ἦ Λέων αἰσθανόταν βαθιά συγκίνηση. Ἐννοοῦσε πῶς ό ἄρχων Μιχαήλ θά τοῦ ἀνέθετε ἐντολή παρόμοια μ’ ἐκείνην ποῦ τοῦ εἶχε ἀναθέσει ό πάππος του.

—“Ό,τι μοῦ ζητήσης, κύρ Μιχαήλ, ἀποκρίθηκε. Γιά τή Βασιλεία....

Ἦ κύρ Μιχαήλ δέν τόν ἄφησε νά συμπληρώσῃ τή φράση του.

—Μόλις σέ πρωτοεἶδα, παιδί μου, τοῦ εἶπε, μοῦ φάνηκε πῶς ό Θεός σέ στέλνει σ’ ἐμένα. Νά πάω στήν Ἀδριανούπολη εἶναι ἀδύνατο, χωρίς νά παρατηρηθῇ ή ἀπουσία μου. Καί ἴσως δέν θά μπορούσα πιά νά ξαναγυρίσω.

Οἱ ἄνθρωποί μου εἶναι πιστοί, ἀλλά δέν θά κατώρθωναν νά μεταδώσουν ὅ,τι θέλω νά πῶ. Εἶναι ἀμόρφωτοι χωριάτες. Ἐσυλλογίσθηκα νά στείλω γράμμα. Ἦσως θ’ ἄπεφτε σέ Βουλγάρικα χέρια. Γι’ αὐτό εἶπα πῶς ό Θεός σ’ ἔστειλε.

Ἦ Λέων ἄκουε προσεκτικά, περιμένοντας μέ ἀνυπομονησία τήν ἐντολή ποῦ θά τοῦ ἀνάθετε ό κύρ Μιχαήλ.

—Ἦφοῦ λοιπόν θέλεις νά ὑπηρετήσης τή Βασιλεία...

Ἦ κύρ Μιχαήλ ἐσταμάτησε. Εἶδε τὰ δάκρυα στά μάτια τοῦ Λέοντος καί ἐννοοῦσε τή συγκίνησή του.

—Θά περιμένω νά συνέλθῃς, παιδί μου, εἶπε.

—“Όχι, ἄρχοντα, τοῦ ἀποκρίθηκε ό Λέων, μέ κάποια συστολή, ὅχι. Ἦκούω καί θά κάμω μέ πολλή χαρά μου ὅ,τι μοῦ πῆς.

—Βέβαια, στήν Ἀνδριανούπολη, τοῦ ξαναεἶπε ό κύρ Μιχαήλ, θά φορέσης πάλι τὰ ροῦχα σου, τὰ ἀρχοντικά. Θά σοῦ ζητήσω νά παραγγείλῃς στοῦ στρατηγῶ τοῦ θέματος Μακεδονίας, ποῦ μένει ἐκεῖ καί κυβερνᾷ τὸ θέμα, πῶς ἔχεις νά τοῦ μιλήσης ἀπό μέρος μου. Εἶναι φίλος μου καί θά σέ δεχθῇ ἀμέσως.

Ἦ κύρ Μιχαήλ σηκώθηκε, ἄνοιξε τή θύρα κι ἔριξε μιὰ ματιά στοῦ διάδρομο. Ἦπειτα τήν ἐκλείσε, ξανακάθισε καί ἐξακολούθησε:

—Μέ λίγα λόγια, ὅ,τι θέλω νά σοῦ πῶ εἶναι πῶς οἱ φίλοι μας Βούλγαροι, ποῦ εἶναι καί φίλοι τοῦ Βόρι καί τῆς Βασιλείας, μέ εἶδο-

ποίησαν ὅτι ὁ Σβιατοσλαῦος ἐτοιμάζεται νὰ ἐπιτεθῇ. Κάνει μυστικές προετοιμασίες ὥστε νὰ χτυπήσῃ ὅσο ἐξακολουθεῖ ὁ πόλεμος μὲ τοὺς Ἀραβες. Οἱ Βούλγαροι φίλοι του μαζεῦουν κι ἐκεῖνοι στρατό. Ἐπέρρασαν ἀπ' ἐδῶ Βογιάροι, ἄλλοι ὁδηγῶντας πενήντα καὶ ἄλλοι ἑκατὸ Βουλγάρους, ποὺ τώρα κατατάχθηκαν. Δὲν ἦταν πολλοί, βέβαια, μ' αὐτὸ ὅμως φαίνεται πὼς γίνονται ἐτοιμασίες. Στρατὸς πάει στὶς κλεισοῦρες. Αὐτὸ τὸ εἶδες καὶ σύ, βέβαια.

Ὁ νέος μὲ μιὰ κίνηση τοῦ κεφαλιοῦ ἀποκρίθηκε καταφατικά.

— Βέβαια, ὁ ἄρχων λογοθέτης τὰ ξέρεي κι αὐτὸς καὶ καλύτερα ἀπὸ μέ. Ἴσως μάλιστα γι' αὐτὸ σὲ στέλνει. Ἀλλά, ὅπως εἶπα, ὁ Στρατηγὸς τῆς Μακεδονίας εἶναι φίλος μου καὶ διὰ τοῦ παραγγείλης τὸ ὄνομά μου θὰ σὲ δεχθῇ ἀμέσως. Τώρα ποὺ τ' ἄκουσες, τί λές Λέων;

Ἀντὶ γιὰ ἄλλην ἀπάντηση, ὁ Λέων τοῦπιασε τὸ χέρι καὶ τῶσφιξε, σὰν γιὰ νὰ ἐκφράσῃ εὐγνωμοσύνη. Ἡ συγκίνησή του ἦταν βαθιά. Ἕνας ἄλλος στὴ θέση του θὰ σκεπτόταν ὅτι ἴσως ὁ κύρ Μιχαήλ, ὅσο καὶ νᾶταν Ἕλληνας, μπορούσε νὰ βρισκόταν στὴν ὑπηρεσία τοῦ Σβιατοσλαύου ἢ νὰ συμπαθοῦσε τοὺς Βουλγάρους καὶ νὰ τοῦ ἐμπιστευόταν γιὰ νὰ τοῦ πάρῃ λόγια. Ὁ Λέων ὅμως, ἦταν πολὺ νέος ἀκόμη, ἡ τιμητικὴ ἐμπιστοσύνη ποὺ τοῦδειξε ὁ κύρ Μιχαήλ τὸν παράσυρε καὶ ἤθελε νὰ φανερώσῃ πὼς τὸν ἐκτιμοῦσε βαθιά. Δὲν ἤξερε, ἄλλωστε, τίς πονηριές τῶν κατασκόπων καὶ δὲν τοῦ πέρασε ἀπὸ τὸ νοῦ ἡ παραμικρότερη ὑποψία. Ἐπειτα καὶ τὸ πρόσωπο τοῦ κύρ Μιχαήλ ἐφάνέρωνε κατακάθαρα τὴν εἰλικρίνεια. Ὁ ἄρχοντας ποὺ μιλοῦσε ἦταν συγκινημένος, ὅπως ἔδειχνε ἡ φωνή του. Καὶ ὅσο νέος καὶ ἂν ἦταν ὁ Λέων, σ' αὐτὸ δὲν ἦταν δυνατό νὰ ἀπατηθῇ.

— Ὅ,τι εἶχα νὰ σοῦ πῶ, εἶπε πάλι ὁ κύρ Μιχαήλ, τὸ ξέρεις. Σ' εὐχαριστῶ ποὺ δέχθηκες. Δὲν μπορούσε, ἄλλωστε, νὰ φερθῇ διαφορετικὰ ὁ ἑγγονὸς τοῦ Λογοθέτη Ἐδεσσηνοῦ. Τὸ πρωτὶ θὰ ξαναἰδωθοῦμε. Τώρα καληνύχτα, Λέων.

— Καληνύχτα, κύρ Μιχαήλ καὶ σ' εὐχαριστῶ, εἶπε ὁ Λέων κι ἐβγήκε ἀπὸ τὸ δωμάτιο.

.....

Ὁ Λέων εἶδε πλῆθος ὄνειρα. Ἐπάλευε μὲ θεριά, ἐνικοῦσε, εἶδε τὸν αὐτοκράτορα, μιλοῦσε μαζί του, ἐπολεμοῦσε μὲ Ρώσους καὶ Βουλγάρους, πολλές φορές ἦταν δίπλα τοῦ ἡ Ζωῆ καὶ τὸν συμβούλευε. Ἀλλοτε πάλι ἔβλεπε τὴ μητέρα του ἢ τὸν πάππο του νὰ παρακολουθοῦν μὲ φόβο τοὺς ἀγῶνες του. Καὶ πάντα ἐνικοῦσε.

Στὴ μέση ἐνὸς τέτοιου χαρωποῦ ὀνείρου τοῦ ἐφώνησε ὁ Στεπάν.

—“Ωρα νά σηκωθῆς, μικρέ μου ἀφέντη. Νά σηκωθῆς καὶ νά φεύγουμε.

Ὁ Λέων ἐτινάχθηκε ἐπάνω, ἐπλύθηκε κι ἐντύθηκε.

—Σὲ περιμένουν γιὰ νά σ’ἀποχαιρετήσουν ὁ κύρ Μιχαήλ καὶ ἡ ἀρχοντοπούλα Ζωή, τοῦ εἶπε ὁ Στεπάν. Ἐπειτα ἐπρόσθεσε:

—Δὲν σὲ παίρνουν γιὰ βοσκόπουλο. Χθὲς σ’ἐκάλεσαν στὸ τραπέζι τους. Τώρα ἔρχονται νά σ’ἀποχαιρετήσουν. Τάχα νά καταλάβαν ποιὸς εἶσαι;

Ὁ Λέων δὲν ἀπάντησε σ’ αὐτό. Μόνο χαμήλωσε τὸ κεφάλι.

Στὴν τραπεζαρία ἡ Ζωή εἶχε ἐτοιμάσει ζεστὸ κρασί. Κομμάτια ψητὸ εἶχαν τεθῆ γιὰ νά τὸ πάρουν μαζί τους οἱ ὁδοιπόροι καὶ μερικές φέτες ἦταν σ’ ἓνα πιάτο στὴ μέση τοῦ τραπεζιοῦ. Κανεὶς ἀπὸ τοὺς ὑπηρέτες δὲν ἦταν ἐκεῖ.

—Ἡ Ζωή δὲν ἤθελε νά σᾶς ἀφήσῃ νά φύγετε νηστικοί, εἶπε ὁ κύρ Μιχαήλ, μιλῶντας αὐτὴ τῇ φορᾷ Βουλγαρικά. Οἱ ὑπηρέτες κοιμοῦνται. Δὲν ξέρω ποῦ τὸ κατάλαβε ἡ Ζωή ὅτι θὰ ἐφεύγατε τὸ πρωῒ. Πιέτε λίγο ζεστὸ κρασί, πάρτε καὶ λίγο κρέας πρὶν ξεκινήσετε.

Ὅρθιοι ἔφαγαν κι οἱ δυὸ λίγο κρέας ψητό, ἤπιαν κρασί κι εὐχαρίστησαν τὸν κύρ Μιχαήλ καὶ τὴ Ζωή. Πρὶν τοὺς ἀποχαιρετήσουν, ἡ νέα, γυρίζοντας πρὸς τὸν πατέρα της, τοῦ εἶπε:

—Στὰ μέρη ποῦ θὰ διαβοῦν, ἔχει λύκους. Γι’ αὐτὸ ἔδωκα τὸν Πιστὸ στὸν κύρ Ἰβάν. Θὰ τὸν φέρῃ πίσω καὶ θὰ τὸν ἀφήσῃ πάλι στὸ γυρισμὸ τους ἀπὸ τὴν Ἀδριανούπολη.

Ὁ κύρ Μιχαήλ τὴν ἐκοίταξε κάπως ξαφνιασμένος. Ἦξερε πὼς ἡ κόρη του ἀγαποῦσε πολὺ τὸν Πιστὸ καὶ τοῦ φάνηκε παράξενο ὅτι τώρα ἤθελε νά τὸν ἀποχωρισθῇ. Ἐπειτα ὁμῶς ἐχαμογέλασε καλὸ καρδᾶ, δὲν τῆς εἶπε πὼς ὁ κύρ Ἰβάν δὲν θὰ ἐγύριζε ἀπὸ τὴν Ἀδριανούπολη, καὶ εὐχήθηκε καλὸ ταξίδι στοὺς ξένους του ρίχνοντας στὸν Λέοντα μιὰ ματιὰ συνεννοήσεως γιὰ τὴν ἐντολὴ ποῦ τοῦ ἀνάθεσε καὶ θυμίζοντάς του ὅτι ἔπρεπε νά φέρνεται περισσότερο σὰν χωριατόπουλο.

Ἡ ἀρχόντισσα Μαρία δὲν εἶχε σηκωθῇ καὶ δὲν ἦταν δυνατό νά τὴν ἀποχαιρετήσῃ ὁ Λέων. Ἐπλησίασε τὴ Ζωή.

—Σ’ ἀφῆνῶ γειὰ καὶ σ’ εὐχαριστῶ. Πὲς στὴν ἀρχόντισσα Μαρία πὼς τὴν εὐχαριστῶ κι αὐτὴν πολὺ.

—Θὰ τῆς τὸ πῶ. Ἐγὼ θὰ κατέβω ὁμῶς γιὰ νά σοῦ δώσω τὸν Πιστό.

Καὶ λέγοντας αὐτά, ἔτρεξε, ἄνοιξε τὴν πόρτα καὶ κατέβηκε

πρώτη στην αύλη. Έλυσε τὸν Πιστὸ καὶ τὸν πῆγε πρὸς τὸν Λέοντα, ὁ ὁποῖος εἶχε βγῆ ἀπὸ τὸ σπῖτι, ὅπως καὶ ὁ Στεπὰν.

— Ὅπως σοῦ εἶπα, Πιστέ. Αὐτὸς εἶναι ὁ νέος ἀφέντης σου ὅσο πού νὰ γυρίσετε μαζί.

Ἐχάιδεψε τὸ σκυλί κι ἔπειτα ἔλυσε τὴν ἀλυσσίδα του. Ὁ Πιστός, σὰν νὰ ᾔθελε νὰ τὴν ἀποχαιρετήσῃ, ἐσηκώθηκε στὰ πίσω πόδια κι ἐπλησίασε τὸ πρόσωπό του στὸ δικό της. Ἐπειτα ἔκαμε τὸ ἴδιο στὸν Λέοντα, σὰν νὰ τὸν ἀναγνώριζε γιὰ κύριό του.

— Εἶν' ἔξυπνο σκυλί, εἶπε ἡ Ζωή.

Ἐπειτα ἡ νέα ἐχαιρέτησε τὸν Στεπὰν καὶ τὸν Λέοντα. Ὁ τελευταῖος αἰσθανόταν τύψεις, ἐπειδὴ ἕως ἐκείνη τὴ στιγμή ᾔθελῃσε νὰ κρυφθῇ ἀπὸ τὴ νέα μὲ τὴν τόσο καλὴ καρδιά. Προκειμένου νὰ τὴν ἀποχαιρετήσῃ, ἔσκυψε λιγάκι καὶ τῆς εἶπε, μιλῶντας ἐλληνικά.

— Πάλι σ' εὐχαριστῶ, ἀρχοντοπούλα Ζωή, καὶ σ' ἀφήνω γειά. Ναί, δὲν εἶμαι Ἰβάν. Μὲ λένε Λέοντα.

— Καλὴ σου ὥρα, ὥρα καλὴ καὶ στοὺς δυό σας, τοῦ ἀποκρίθηκε ἐκείνη.

Ἐν τῷ μεταξύ, ὁ Στεπὰν ἐπῆρε ἀπὸ τὸ στάβλο τὰ ἄλογα, τὰ ἔβγαλε ἀπὸ τὴν αὐλὴ κι ἐπερίμενε. Ἐπειτα ἀπὸ μιὰ νέα ὑπόκλιση ὁ Λέων ἐπέρασε στὸ δρόμο, ἐκαβαλίσκεψε, ὁ Στεπὰν ἔκαμε τὸ ἴδιο, καὶ οἱ δύο ὁδοιπόροι ἐξεκίνησαν. Ὁ Πιστὸς ἔτρεχε μπροστά.

Μιὰ στιγμή, ὁ Λέων ἐστράφηκε. Μολονότι δὲν εἶχε φέξει ἀκόμα διάκρινε μιὰ σκιά στὴν αὐλόθυρα....

Δ'

ΜΙΑ ΔΥΣΑΡΕΣΤΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ

Ο ΣΤΕΠΑΝ ἄρχισε νὰ μιλῇ γιὰ τὴν καλωσύνη τοῦ κύρ Μιχαήλ, τὴν εὐγένεια τῆς ἀρχόντισσας Μαρίας καὶ τοὺς καταδεχτικούς τρόπους τῆς ἀρχοντοπούλας Ζωῆς. Ἀλλὰ ὁ Λέων δὲν ἀπαντοῦσε καὶ ὁ ὑπηρέτης ἐσώπασε.

Ἦταν πολὺ νωρὶς ἀκόμα καὶ στοὺς δρόμους τοῦ χωριοῦ δὲν ἀπάντησαν κανένα. Βγῆκαν ἀπὸ τὸ Νεοχώρι καὶ προχωροῦσαν στὸ μεγάλο δρόμο, ποὺ ἐγίνόταν ὁλοένα καὶ πιὸ ἀνηφορικός. Πέρασαν ἓνα ἢ δυὸ μικρὰ χωριά κι ἄρχισαν νὰ συναντοῦν καὶ στὸ μεγάλο δρόμο ἀνθρώπους, ποὺ πῆγαιναν βιαστικοί, ἄλλοι πεζοί, ἄλλοι καβάλα. Ὁ Στεπὰν μιὰ ἢ δυὸ φορές ἀκόμα ἠθέλησε ν' ἀρχίσῃ ὁμιλία, γιατί εἶχε σκοπὸ νὰ φέρῃ μὲ τρόπο τὸ λόγο σὲ ὅ,τι τὸν ἀπασχολοῦσε, ἀλλὰ ὁ Λέων ἦταν πολὺ σκεπτικός καὶ δὲν τοῦ ἀπαντοῦσε. Τότε ὁ ὑπηρέτης πῆρε ἀπόφαση νὰ μιλήσῃ καθαρά καὶ χωρὶς περιστροφές.

— Γιὰ νὰ σοῦ φερθῇ ὅπως σοῦ φέρθηκε ὁ κύρ Μιχαήλ, εἶπε, δὲν θὰ σ' ἐπῆρε γιὰ φτωχὸ παιδί, μικρὲ μου ἀφέντη.

— Μοῦ τὸ ξανᾶπες, Στεπὰν, αὐτό, τοῦ ἀπάντησε ὁ Λέων, ποὺ δυσάρεστήθηκε, ἐπειδὴ ὁ ὑπηρέτης διέκοψε τὶς σκέψεις του.

— Σοῦ τὸ εἶπα, ἀλλὰ τώρα θέλω νὰ σοῦ πῶ καὶ κάτι ἄλλο. Ὁ κύρ Μιχαήλ εἶν' ἐξυπνος ἄνθρωπος, ἀλλὰ μπορεῖ νὰ βροῦμε στὸ δρόμο μας κι ἄλλους ἐξυπνους ἀνθρώπους κι αὐτοὶ νὰ μὴν εἶναι τόσο καλοὶ. Ἄν καταλάβουν ποιὸς εἶσαι . . .

— Θὰ προσπαθῶ νὰ μὴν καταλάβουν, ἀποκρίθηκε ὁ Λέων, θέλοντας νὰ κόψῃ τὴν ὁμιλία.

Ἐπειτα ὅμως φοβήθηκε μὴν ἐπρόσβαλε τὸν ἀφωσιωμένο ὑπηρέτη κι ἐπρόσθεσε :

— Ἐννοια σου, καλέ μου Στεπὰν. Θὰ κάμω ὅ,τι μοῦ εἶναι δυνατό. Πιστεύω πῶς θὰ πετύχω.

Ἐπειτα δὲν ἐμίλησαν ἕως τὴν ὥρα ποὺ σταμάτησαν γιὰ νὰ ξεκουράσουν τὰ ἄλογά τους, νὰ τοὺς δώσουν νὰ φᾶνε καὶ νὰ γευ-

ματίσουν κι αυτοί. Μετά τόσες ημέρες κακοκαιρίας, ήταν η πρώτη πού, αν και δεν έφάνηκε διόλου ο ήλιος, ούτε έβρεχε ούτε έχιόνιζε. Από το ύψωμα πού στάθηκαν, διακρινόταν σε μεγάλη απόσταση το Νεοχώρι... Οι όδοιπόροι είδαν στο δρόμο μιá μεγάλη συνοδεία κι έσκέφθηκαν ότι θά ήταν στρατιώτες. Ένας μικρότερος δρόμος διασταύρωνε το μεγάλο και ώδηγοῦσε πρὸς το Μπορίσοβο. Είδαν και σ' αυτόν μιá συνοδεία από στρατιώτες.

— Στέλνουν στρατό στις κλεισοῦρες, είπε ο Στεπάν.

Ο Λέων είχε την ίδια γνώμη. Άρκέσθηκε όμως ν' απαντήσει με μιá κίνηση του κεφαλιού. Τὸν απασχολοῦσε ή σκέψη ότι ίσως ήταν άργά πιά για κάθε ενέργεια. Ίσως οί Ρῶσοι—οί Ταυροσκύθες, ὅπως τοὺς εἶπε ο κύρ Μιχαήλ—θάρχιζαν γρήγορα τήν επίθεση, πρὶν ή Βασιλεία μάθη τίς έτοιμασίες τους. Η ιδέα αυτή τὸν έριχνε σε μελαγχολία.

Έξεκίνησαν σιωπηλοί. Ο δρόμος τώρα ανέβαινε πιὸ απότομα. Έκανε γύρους πρὸς ένα έλαφρὸ χαμήλωμα τῶν βουνῶν, σωστή κλεισώρεια, ένα στενὸ πού τῷπιανε ὅλο ο δρόμος. Όταν έφθασαν εκεί, ο Λέων είδε ν' ανοίγεται μιá πλατειά κοιλάδα, πού πρὸς τὸ νότο τήν έκλεινε ἄλλο ψηλὸ βουνό.

—“Όταν περάσουμε κι εκείνο τὸ βουνό, τοῦ εἶπε ο Στεπάν, δὲν θά συναντήσουμε ἄλλο. Μπαίνουμε στο Ρωμαϊκὸ χῶμα. Σήμερα δὲν έχουμε νά κάνουμε πολὺ δρόμο ἀκόμη, αν θέλουμε νά κοιμηθοῦμε σὲ χωριό. Αυτό πού βλέπομε εἶναι τὸ Μάροβο. Έπειτα, ὡς τὸ Βοργάσοβο, δὲν ὑπάρχει ἄλλο. “Όσο ὅμως για αὔριο, μικρὲ μου ἀφέντη, φοβοῦμαι πὼς θά κοιμηθοῦμε ἔξω.

Ο Λέων θά ήθελε νά μὴν ἔμεναν στο Μάροβο, ἀλλὰ νά ἐξακολουθήσουν τὸ δρόμο, κι ἄς κοιμόνταν στο ὑπαιθρο κι εκείνη τή νύχτα. Φοβήθηκε μόνο ότι ο Στεπάν θά ἔπαιρνε για ἀνοησία μιá τέτοια ιδέα και δὲν εἶπε τίποτε. Άρχισαν νά κατεβαίνουν και σὲ καμιάν ὥρα έφθασαν στο Μάροβο.

Σ' ένα πανδοχεῖο ἐξασφάλισαν τὸ δεῖπνο τους και μέρος για ὕπνο. Μερικοὶ στρατιῶτες ἐπίσης ήταν εκεί και διασκέδαζαν. Όλη τή νύχτα σχεδὸν ο Λέων δὲν μπόρεσε νά κοιμηθῇ ἀπὸ τίς φωνές τους. Ἀπ' αὐτοὺς κι ἕναν ἀξιωματικό τους ο Στεπάν ἔμαθε ότι ἔμελλαν νά καταληφθοῦν ἀπὸ Βουλγάρους στρατιῶτες ὅλες οί κλεισοῦρες τοῦ Αἴμου. Μαζί τους ήταν και μερικοὶ Ρῶσοι. Αὐτοὶ ήταν λίγοι και μοιράσθηκαν σ' ὅλα σχεδὸν τὰ ἀποσπάσματα, πολλοὶ ἄλλοι Ρῶσοι ὅμως ἔρχονταν πίσω ἀπ' αὐτούς. Περισσότερα δὲν ἔμαθε ο Στεπάν, οὔτε ήξεραν περισσότερα νά τοῦ ποῦν οί στρατιῶτες κι ο ἀξιωματικός τους.

Ὁ ὑπηρέτης εἶπε ὅσα ἔμαθε στὸν Λέοντα, ὁ ὁποῖος αἰσθάνθηκε νέες ἀνησυχίες καὶ εὐθύνη μεγαλύτερη ἀπὸ πρὶν. Εἶπε στὸ Στεπὰν πάλι ὅτι πρέπει νὰ ξεκινήσουν πολὺ πρωτὶ, πρὶν φέξη.

— Δὲν κερδίζουμε τίποτε, μικρέ μου ἀφέντη, ἀπάντησε ὁ ὑπηρέτης. Μιὰ ἢ δυὸ ὥρες πρὶν ἂν φύγουμε, πάλι μιὰ ἢ δυὸ ὥρες νωρίτερα θὰ σταματήσουμε αὔριο. Τὸ μόνο μέρος ποὺ θὰ μπορέσουμε νὰ κοιμηθοῦμε εἶναι μιὰ παρατημένη στάνη στὸ δρόμο μας. Ἐπειτα τὰ ἄλογα θὰ κουρασθοῦν. Ἀφοῦ ὅμως τὸ θέλης θὰ γίνη.

Πράγματι, τὴν ἄλλη μέρα τὸν ξύπνησε πολὺ νωρίς. Καὶ ὁ Λέων ἐννόησε ὅτι, σκοτεινὰ ὅπως ἦταν ἀκόμη, δὲν μποροῦσαν νὰ ξεκινήσουν. Τὰ ἄλογα θὰ σκόνταβαν. Ἔπρεπε νὰ βλέπουν γιὰ νὰ προχωροῦν στὸ χιονισμένο δρόμο καὶ νὰ περπατοῦν στὸ πατημένο χιόνι. Δὲν ἄκουσε ὅμως τίς συστάσεις τῶν χωρικῶν ὅτι ἔπρεπε νὰ περιμένουν μιὰ ἢ δυὸ μέρες, ποὺ ἐπρομηνύονταν καλές. Τοὺς εἶπαν ἀκόμη οἱ χωρικοὶ ὅτι εἶχαν νὰ περάσουν ἀπὸ μέρη, κάτω ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀνοίγονταν γκρεμοί. Λύκοι πολλοὶ εἶχαν φανῇ καὶ ὁ κίνδυνος θὰ ἦταν μεγάλος, ἀκόμη περισσότερο τὴ νύχτα, ποὺ θὰ ἦταν ὑποχρεωμένοι νὰ τὴν περάσουν στὸ ὕπαιθρο. Ὅλα αὐτὰ τὰ ἤξερε ὁ Στεπὰν, ποὺ πολλές φορές εἶχε διαβῇ ἀπὸ κεῖ. Ἀλλὰ ὁ πιστὸς ὑπηρέτης ἤξερε ἐπίσης ὅτι, γιὰ νὰ ἐκθέσῃ σὲ παρόμοιους κινδύνους ὁ Λογοθέτης Ἐδεσσηνὸς τὸν ἑγγονό του, θὰ πῇ πὼς ἦταν ἀνάγκη νὰ τὸ κάμῃ καὶ ὅτι, μ' ὅλους αὐτοὺς τοὺς κινδύνους, ἔπρεπε νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ ταξίδι. Γι' αὐτὸ ἀπάντησε κατάλληλα στοὺς χωρικοὺς καὶ καθυσύχασε τὸ Λέοντα καὶ τὸ μόνο ποὺ τοῦ σύστησε ἦταν νὰ ἀλλάξουν τὰ ἄλογά τους μὲ μουλάρια. Τὸ πανοδοχεῖο εἶχε, πράγματι, στὸ στάβλο του μουλάρια καὶ ὁ Στεπὰν, ἀφοῦ ἐξουσιοδοτήθηκε ἀπὸ τὸν Λέοντα, διαπραγματεύθηκε τὴν ἀλλαγὴ. Τώρα θὰ ταξίδευαν μὲ ἀσφάλεια μεγαλύτερη, χωρὶς φόβο ἀπὸ γλιστρήματα, ποὺ μποροῦσε ν' ἀποβοῦν μοιραῖα.

Ὅταν ἔφεξε, μὲ τὸν Πιστὸ γιὰ πρωτοπορεία, ἐξεκίνησαν καὶ σὲ λίγο ἄρχισαν πάλι τὸν ἀνήφορο. Ὅλη τὴν ἡμέρα προχωροῦσαν, χωρὶς νὰ διακρίνουν τὸ δρόμο ἀπὸ τὰ πολλὰ χιόνια. Ἀλλὰ ὁ Στεπὰν θυμόταν καλὰ τὰ μέρη, ἀπὸ τὰ ὁποῖα περνοῦσε κάθε χρόνο, πηγαίνοντας στὴν Ἀδριανούπολη γιὰ ἀγορές. Προχωροῦσαν, ὅπωςδὴποτε, πολὺ σιγά.

Τελείως ἔρημος ὁλος ὁ δρόμος κι ἐχιόνιζε ἀδιάκοπα. Μ' ὅλο ποὺ τὰ ζῶα ἦταν καλὰ σκεπασμένα, κάθε τόσο σταματοῦσαν μόνά τους, σὰν νὰ ζητοῦσαν νὰ διακόψουν τὸ δρόμο. Ὁ Στεπὰν ὅμως καὶ ὁ Λέων ἤξεραν ὅτι αὐτὸ δὲν μποροῦσε γίνη. Δυὸ ἢ τρεῖς φορές ἔκα-

μαν σταθμούς για λίγες στιγμές, έτριψαν τὰ ζῶα για νὰ ζεσταθοῦν καὶ τοὺς ἔδωσαν νὰ φᾶνε.

Λύκοι, ὅπωςδὴποτε, δὲν ἐφάνηκαν. "Όταν ἄρχισε νὰ βραδιάζῃ, ὁ Στεπὸν ἔδειξε στὸν Λέοντα μιὰ μάνδρα· τὴν εἶχαν φτιάσει βοσκοί, ποὺ τὸ καλοκαίρι ἀνέβαζαν ἔως τὸ μέρος αὐτὸ τὰ ζῶα τους για νὰ βροῦν χορτάρι. Μέσα στὴ μάντρα ἦταν χτισμένη μιὰ καλύβα, μισογκρεμισμένη ὅμως, χωρὶς θύρα καὶ μὲ πεσμένη τὴ μισὴ στέγη. Κι ὅπως ἦταν πάλι ἡ στάνη θὰ τοὺς ἐπροφύλαγε λιγάκι ἀπὸ τοὺς ἀνέμους καὶ θὰ μπορούσαν ν' ἀνάψουν ἐκεῖ φωτιά καὶ νὰ ζεσταθοῦν. Ἡ μάνδρα ἀπεῖχε κάμποσο ἀπὸ τὸ δρόμο. "Όταν ἐφθασαν ἐκεῖ, ἐπέζεψαν, ἔδωσαν πάλι στὰ ζῶα νὰ φᾶνε καὶ ὁ Στεπὸν ἔκοψε μὲ τὸ τσεκούρι, ποὺ εἶχε μαζί του, μερικὰ δένδρα ἀπὸ κεῖ κοντά. Ἐπειτα μὲ κομμάτια ξύλα ἐκάρφωσε στοὺς τοίχους τῆς καλύβας ἓνα σκέπασμα καὶ τὸ στερέωσε μ' ἓνα στύλο ἀπὸ κορμὸ δένδρου στὴ μέση για νὰ στεγασθοῦν ἀπὸ κάτω αὐτοὶ καὶ τὰ ζῶα. Ἐκαθάρισε ἓνα μέρος ἀπὸ τὰ χιόνια κι ἄναψε φωτιά κοντὰ στὴ θύρα, για νὰ βγαίνει εὐκολώτερα ὁ καπνός. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο θὰ ἦταν προφυλαγμένοι καὶ ἀπὸ λύκους, τοῦλάχιστον ὅσο θὰ βαστοῦσε ἡ προμήθεια τῶν ξύλων ποὺ εἶχαν κάμει.

— Θὰ περάσουμε ἄσχημη νυχτιά, μικρέ μου ἀφέντη, εἶπε στὸν Λέοντα. Πρέπει νὰ μὴν ἀφήσουμε τὴ φωτιά νὰ σβύση. Γι' αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ κοιμηθοῦμε κι οἱ δύο. Ἐνας θὰ κοιμᾶται κι ὁ ἄλλος θὰ ἀγρυπνῇ.

— Ἐγὼ εἶμαι πιὸ νέος, Στεπὸν, ἀπάντησε ὁ Λέων. Κοιμήσου σὺ κι ἐγὼ θὰ διατηρήσω τὴ φωτιά. Ἄν φανοῦν λύκοι, θὰ σὲ ξυπνήσω.

— Ὅχι, μικρέ μου ἀφέντη, ὄχι, παιδάκι μου! Θὰ δειπνήσουμε καὶ θὰ καθίσουμε κοντὰ στὴ φωτιά ὅσο μπορούμε ἀργότερα. Ὅταν νυστάξης, θὰ κοιμηθῇς κι ἐγὼ θὰ φυλάξω. Ὅταν πάλι νυστάξω κι ἐγὼ, σὲ ξυπνῶ. Ἄν φανοῦν λύκοι, θὰ σὲ ξυπνήσω καὶ πρὶν νυστάξω. Ἴσως ὅμως νᾶχουμε τὴν τύχη νὰ μὴ φανερωθοῦν ἀπὸ δῶ.

— Καλὰ, Στεπὸν· ἐσὺ ξέρεις καλύτερα τί πρέπει νὰ γίνη.

Ἐριξαν ἐπάνω τους ὅσα σκεπάσματα μπορούσαν, ἐσκέπασαν καὶ τὰ ζῶα, ἐδείπνησαν καὶ ἄρχισαν ἔπειτα νὰ μιλοῦν. Τόσην ἐμπιστοσύνη εἶχε στὸν Στεπὸν ὁ Λέων ὥστε μιὰ ἢ δύο φορές τοῦ ἦλθε ν' ἀνακοινώσῃ σ' αὐτὸν τὸ σκοπὸ τοῦ ταξιδιοῦ του. Θυμήθηκε ὅμως τὰ λόγια τοῦ πάππου του καὶ σῶπασε. Ὁ Στεπὸν, ἄλλωστε, δὲν ἔδειχνε καμιὰ περιέργεια.

— Καὶ τώρα, παιδάκι μου, πρέπει νὰ κοιμηθῇς, γιατί εἶσαι κουρασμένος, τοῦ εἶπε ὁ ὑπηρέτης, ἀφοῦ μίλησαν για πολλὰ πράγματα καὶ τοῦ ἐξήγησε πόσα μέρη θὰ περνοῦσαν.

— Καληνύχτα, λοιπόν, Στεπάν, τοῦ εἶπε ὁ Λέων, καὶ ἄς ἐλπίσουμε πῶς θὰ μᾶς ἀφήσουν ἡσυχους οἱ λύκοι. Ἐλπίζω νὰ ξυπνήσω μόνος μου, ἀλλ' ἂν δὲν ξυπνήσω, μὴ μ' ἀφήσης. Πρέπει καὶ σὺ νὰ ξεκουρασθῇς.

— Πολὺ καλὴ κι εὐτυχισμένη νὰ εἶναι ἡ νύχτα σου, μικρὲ μου ἀφέντη. Δὲν θὰ κοιμηθῇς, βέβαια, ὅπως στὴν Πρεσλάβα. Τὸ μέρος ὅμως εἶναι καθαρὸ ἀπὸ χιόνια, θὰ σκεπασθῇς καλὰ καὶ θὰ σέ πάρῃ γρήγορα ὁ ὕπνος. Ἐννοια σου, καὶ θὰ σέ ξυπνήσω ὅταν κουρασθῶ.

Ὁ Στεπάν εἶχε τὴν ἀπόφαση ν' ἀφήσῃ τὸ μικρὸ κύριό του νὰ κοιμηθῇ ἕως τὸ πρωῒ. Αὐτὸς θὰ ξαγρυπνοῦσε. Καὶ σ' ἄλλα του ταξίδια, ἀκριβῶς σ' αὐτὴ τὴ στάνη, πέρασε ἄυπνος ὁλόκληρη νυχτιά.

Ὁ Λέων ὅμως ξύπνησε πρὶν φέξῃ, ἔπεισε τὸν Στεπάν, ποὺ καὶ τὶς μικρότερες ἀκόμη ἐπιθυμίες του τὶς ἔπαιρνε γιὰ διαταγές, νὰ γείρῃ νὰ κοιμηθῇ καὶ τὸν ἀντικατάστησε κοντὰ στὴ φωτιά.

Ἐφώτισε καὶ ὁ νέος ἐσκεπτόταν ὅτι θὰ ἔπρεπε σὲ λίγο νὰ ξεκινήσουν, ἀλλὰ ἐλυπόταν νὰ ξυπνήσῃ τὸν Στεπάν, ὅταν εἶδε τὰ μουλάρια νὰ ταραάζονται. Ἐσηκώθηκαν στὰ πίσω πόδια τους καὶ προσπαθοῦσαν νὰ σπᾶσουν τὰ σχοινιά μὲ τὰ ὁποῖα ἦταν δεμένα. Ὁ Λέων πῆγε ἀνήσυχος κοντὰ τους. Τὰ μάτια τους ἐφάνέρωναν τὸν τρόμο. Δὲν ἐχρειαζόταν περισσότερα γιὰ νὰ καταλάβῃ ὁ Λέων ὅτι κάποιος κίνδυνος τοὺς ἀπειλοῦσε. Ἀσφαλῶς ἐπλησίαζε θηρίο, λύκος ἢ ἀρκούδα. Ἡ τὸ ἓνα ἢ τὸ ἄλλο, ἢ θέσεις τους ἦταν φοβερή. Ἡ ἀρκούδα τοῦ Αἴμου, ὅταν πεινάῃ, δὲν κρατιέται ἀπὸ τίποτε, ὁρμαίνει καὶ στὸν ἄνθρωπο καὶ δὲν ἀφήνει τὸν ἀγῶνα, ἐκτὸς ἂν σκοτωθῇ. Καὶ πάλι, πιὸ καλὰ θὰ ἦταν ἂν ἐρχόταν ἀρκούδα. Τὸ ζῶο αὐτὸ κυνηγᾷ μόνον, ἐκτὸς ὅταν ἔχῃ μικρά, ὅποτε βγαίνουν ζευγάρια, ἐνῶ σπάνια ὁ λύκος βγαίνει μόνος. Συνήθως οἱ λύκοι κυνηγοῦν κατὰ κοπάδια, κουράζουν τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν καταβάλλουν. Ἄν εἶναι περιτριγυρισμένος ἀπὸ φωτιές, περιμένουν ὑπομονετικὰ τὸ σβύσιμό τους. Τώρα ἡ φωτιά μποροῦσε νὰ προστατεύσῃ γιὰ λίγη ὥρα τοὺς ὁδοιπόρους, ἔπειτα ὅμως; Ἀλλωστε τὰ μουλάρια θ' ἀγρίευαν καὶ θὰ τοὺς ἐμπόδιζαν στὴν ἄμυνα, ποὺ δὲν θὰ μποροῦσε ἄλλωστε νὰ βαστάξῃ πολὺ. Καὶ ἂν ἀποφάσιζαν ἀκόμη ν' ἀφήσουν τὰ ζῶα τους νὰ τὰ σχίσουν οἱ λύκοι καὶ νὰ χορτάσουν, πῶς θὰ ἐξακολουθοῦσαν τὸ δρόμο τους χωρὶς αὐτά; Πάλι οἱ λύκοι θὰ τοὺς πρόφθαναν.

Ὁ Λέων ἐσκέφθηκε ὅτι ἔπρεπε νὰ ξυπνήσῃ τὸν Στεπάν. Σὲ μιὰ στιγμή ὁ ὑπηρέτης ἦταν ὀρθός. Δὲν ὑπῆρχε καιρὸς γιὰ χάσιμο, γιὰ τὴν ἴδια στιγμή ἐφάνηκε ἀπὸ πίσω ἀπὸ μιὰ σειρά δένδρων νὰ προβαίνει ἓνας ὄγκος φοβερός, ποὺ προχωροῦσε μὲ βῆμα βραδύ πρὸς τὴν μάνδρα.

— Ἀρκούδα, εἶπε ὁ Λέων, βγάζοντας ἀπὸ τῆ μέση του τὸ μαχαίρι.

— Εὐτυχῶς εἶναι μιὰ μόνο, παρατήρησε ὁ Στεπὸν, καὶ τὸν μιμήθηκε.

Ἡ ἀρκούδα δὲν ἦταν πολὺ βιαστική. Μὲ τὸ ἴδιο ἀργὸ βῆμα μπῆκε στὴ μάνδρα καὶ πῆγε κατ' εὐθεΐαν πρὸς τὴ θύρα τῆς καλύβας. Τὰ μουλάρια εἶχαν ἀγριέψει. Ἐτίναζαν τὸ κεφάλι τους, κλωτσοῦσαν, ἀλλὰ δὲν ὑπῆρχε καιρὸς νὰ τὰ προσέξῃ κανεὶς. Μιὰ στιγμή τὸ θηρίο ἐσταμάτησε μπρὸς στὴ θύρα, ἀλλὰ ἔπειτα ἐστράφηκε πρὸς τὸ ἕνα πλάγι, ὅπου ἡ φωτιά ἦταν πιὸ ἀδύνατη καὶ προχώρησε.

Ὁ Λέων εἶχε πιαστῇ ἀπὸ τὰ μακριὰ μαλλιά τοῦ θηρίου καὶ μὲ τ' ἄλλο του χέρι ἔμπηξε γρήγορα τὸ μαχαίρι του στὸ στήθος τῆς ἀρκούδας.

Ὁ Στεπὸν ἐπήδησε ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος. Τὸ θηρίο ἐγύρισε πρὸς τὸ μέρος του, σὰν γιὰ νὰ ἰδῇ τί ἔκανε αὐτὸς καὶ ἔκαμε ἕνα βῆμα. Ὁ ὑπηρέτης σήκωσε τὸ ὀπλισμένο χέρι του γιὰ νὰ τὴν χτυπήσῃ καὶ ἡ ἀρκούδα, βλέποντάς τον νὰ ἀμύνεται, σηκώθηκε στὰ δύο της πόδια καὶ ἔκαμε ὀρθία μερικὰ βήματα, σὰν παλαιστής ποὺ πρόκειται ν' ἀντιμετωπίσῃ ἀντίπαλο. Τὴν ἴδια ὥρως στιγμή, ὁ Πιστὸς τῆς ἐρίχθηκε καὶ δάγκωσε δυνατὰ τὸ ἀριστερό της πόδι. Τὸ θηρίο αἰσθάνθηκε τέτοιο πόνο ποὺ ξανάπεσε πάλι στὰ τέσσερα πόδια του, καὶ ἐστράφηκε πρὸς τὸν Πιστό. Αὐτὸς ὅμως εἶχε ἤδη πηδήσει ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος καὶ δάγκωνε τὸ μηρὶ τῆς ἀρκούδας. Ἡ χρονοτριβὴ αὕτη

ἔδωσε στὸν Στεπὰν τὸν καιρὸ νὰ τραβηχθῇ πὸ κοντὰ στὸν Λέοντα, ποὺ ἔστεκε ἑτοιμος κι αὐτὸς γιὰ ἄμυνα, κρατῶντας τὸ μαχαίρι του στὸ ὑψωμένο δεξί του χέρι. Ἐστράφηκε κι ἡ ἀρκούδα, σηκώθηκε πάλι στὰ δύο πόδια, μὴ προσέχοντας πιά στὸν Πιστό, ποὺ ἐξακολουθοῦσε νὰ τὴν δαγκώνη, καὶ σιγά, γέρνοντας λίγο πότε ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος καὶ πότε ἀπὸ τὸ ἄλλο, προχωροῦσε κουνώντας τὰ μπροστινὰ χέρια της, θέλοντας νὰ χτυπήσῃ τὸν ἐχθρὸ της. "Ἄν ἔπεφτε ἐπάνω του ἢ ἂν πρόφθανε νὰ τὸν χτυπήσῃ, θὰ τὸν ἀναποδογύριζε.

"Ἐως ἐκείνη τὴ στιγμή, ὁ Λέων ἔμενε ἀκίνητος. "Ἐξαφνα, ἐνῶ τὸ θηρίο ἐπλησίαζε πιά τὸ Στεπὰν, ποὺ σιγά σιγά ὀπισθοχωροῦσε πρὸς τὸν τοῖχο, ὁ νέος ἔκαμε ἓνα πήδημα κι εὐρέθηκε σχεδὸν ἐπάνω στὴν ἀρκούδα. Τὸ χέρι του μόλις ἔφθανε τὸ κάτω μέρος τοῦ μπροστινοῦ ποδιοῦ της. Ξαφνιασμένη ἡ ἀρκούδα ἄφησε τὸν Στεπὰν κι ἐγύρισε νὰ ἰδῇ τὸν ἐχθρὸ ποὺ τολμοῦσε νὰ τῆς ἐπιτεθῇ πρῶτος. Ἀλλὰ ὁ Λέων εἶχε πιαστῇ ἀπὸ τὰ μακριὰ μαλλιά της μὲ τὸ ἀριστερό του χέρι καὶ γρήγορα ἔμπηξε τὸ μαχαίρι του μιὰ καὶ δυὸ φορές στὸ στῆθος της, κάτω ἀπὸ τὸ δεξί της πόδι. Τὸ ζῶο ἔκαμε μιὰ κίνηση πρὸς τὰ πίσω, σὰν γιὰ νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπ' αὐτὸν καὶ νὰ τὸν χτυπήσῃ μὲ τὸ πόδι της. Εἴτε ὅμως γιὰτὶ δὲν ἄντεχε πιά νὰ κρατιέται ὀρθια, εἴτε γιὰτὶ εἶχε χτυπηθῇ δυνατὰ, ἔπεσε πάλι στὰ τέσσερα, παρασύροντας καὶ τὸν Λέοντα καθὼς καὶ τὸν Πιστό, ποὺ ἐξακολουθοῦσε νὰ τῆς δαγκάνη τὰ πόδια.

—Καρδιά, μικρέ μου ἀφέντη, ἐφώνασε ὁ Στεπὰν. Ἐγὼ θὰ τὴν ἀποτελειώσω.

Πράγματι, ἔπεσε ἐπάνω στὸ θηρίο καὶ τὸ χτυποῦσε μὲ τὸ μαχαίρι του στὸ λαιμό. Ἡ ἀρκούδα ἔκαμε νὰ τραβηχθῇ, γιὰ νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ αὐτὸν καὶ νὰ μπορέσῃ νὰ χτυπήσῃ τὸν πεσμένο ἐχθρὸ της. Ἀλλὰ ὁ Λέων, ποὺ πέφτοντας κρατοῦσε πάντα τὸ μαχαίρι ἀνασηκώθηκε λιγάκι καὶ τὸ ἔμπηξε πάλι στὸ στῆθος της. Ἐπειτα, σέρνοντάς το πρὸς τὰ πίσω, ἐξέσχισε τὴν κοιλιά της, ἐνῶ αὐτὸς ἀνασηκωνόταν. Ἐγέμισε ὅλος ἀπὸ αἷμα, ἐνῶ ὁ Στεπὰν, πεσμένος ἐπάνω στὸ θηρίο, τὸ χτυποῦσε ἀκόμη.

Τὸ θηρίο, μολονότι βαριὰ πληγωμένο, ἀνασηκώθηκε πάλι στὰ πίσω πόδια, τινάζοντας τὸν Στεπὰν, κι ἔκαμε δυὸ τρία βήματα πρὸς τὰ πίσω, γιὰ νὰ μπορέσῃ ν' ἀντιμετωπίσῃ τοὺς ἐχθροὺς του. Τόσο ὁ Λέων, ὅσο καὶ ὁ Στεπὰν, πρόφθασαν νὰ σηκωθοῦν. Ὁ Πιστὸς ἔπεσε πάλι ἐπάνω της.

—Μὴ φοβᾶσαι, μικρέ μου ἀφέντη. Σὲ λίγο θὰ ξεψυχήσῃ, ἐφώνασε ὁ ὑπηρέτης.

Ἀλλὰ ἡ ἀρκούδα, μ' ὅλο ποὺ εἶχε χτυπηθῇ δυνατὰ καὶ μ' ὅλο

πού ξεχύθηκαν τὰ σπλάχνα της ἀπὸ τὸ σχίσιμο πού ἔκαμε ὁ Λέων, ἀνασηκώθηκε πάλι, ἔτοιμη νὰ παλαίψη. Ἔριξε μιὰ ματιὰ γύρω καί, βιαστικά τὴ φορά αὐτή, προχώρησε πρὸς τὸν Στεπάν.

Ὁ Λέων ἐπέταξε τὸ μαχαίρι του τότε καὶ ἄρπαξε τὸ τσεκούρι μὲ τὸ ὁποῖον ὁ ὑπηρέτης εἶχε κόψει τὰ ξύλα. Κρατώντας το μὲ τὰ δύο του χέρια, ἐπροχώρησε, ἐνῶ τὸ φοβερὸ ζῶο πλησίαζε τὸν Στεπάν, κουνώντας τὰ χέρια του. Ὁ ὑπηρέτης, βλέποντάς τον, γιὰ νὰ τοῦ δώσῃ καιρὸ νὰ χτυπήσῃ, ἔκαμε ἓνα βῆμα πρὸς τὸ πλάγι. Ὁ Λέων κατάφερε τὸ χτύπημα. Αὐτὴ τὴ φορά τὸ ζῶο δὲν βάσταξε. Τὸ τσεκούρι τοῦ εἶχε σπάσει τὴ σπονδυλικὴ στήλη. Σωριάσθηκε βαρὺ καὶ ὁ Λέων, μ' ἄλλο ἓνα χτύπημα στὸ κεφάλι, τὸ ἀποτέλειωσε.

— Ὁ μικρὸς μου ἀφέντης εἶναι ὁ μεγαλύτερος κυνηγός, ἐφώ-
ναξε μὲ χαρὰ ὁ Στεπάν. Ἀλλὰ εἶσαι πληγωμένος, παιδάκι μου, εἶπε
ἀμέσως κατόπιν.

— Δὲν ἔχω τίποτε, Στεπάν, ἀπάντησε ὁ Λέων. Τὰ αἵματα στὰ
ροῦχα μου εἶναι ἀπὸ τὴν ἀρκούδα. Μόνο στὴν πλάτη ἐχτύπησα
λιγάκι, καθὼς ἔπεςα. Ἐσὺ χτυπήθηκες ἀπὸ τὸ θηρίο;

Οὔτε ὁ Στεπάν εἶχε πληγωθῇ. Ἔσκυψε καὶ ἠθέλησε νὰ καθα-
ρίσῃ τὸν Λέοντα ἀπὸ τὰ αἵματα.

— Ἀφοῦ εἴμαστε γεροί, αὐτὰ δὲν εἶναι τίποτε, εἶπε γελώντας ὁ
Λέων. Τώρα ἄς ἡσυχάσουμε τὰ ζῶα.

— Ὡραῖα θᾶταν νὰ πέρναμε τὸ δέρμα της, εἶπε ὁ Στεπάν. Δὲν
ἔχουμε ὅμως καιρὸ γιὰ τέτοια.

Ἔσυραν τὸ νεκρὸ θηρίο ἔξω ἀπὸ τὴν καλύβα, ἔδωκαν στὰ μου-
λάρια, πού ἦταν τώρα ἡσυχώτερα, νὰ φᾶνε, κι ἐκάθισαν πάλι κοντὰ
στὴ φωτιὰ γιὰ νὰ προγευματίσουν.

Τὰ ζῶα ἡσύχασαν τέλεια σὲ λίγο, τὰ καβαλίκεψαν κι ἐξεκίνησαν.

Σ' ὅλο τὸ δρόμο εἶχαν περίφημο θέμα ὁμιλίας, τὸ πάλεμα μὲ
τὴν ἀρκούδα, καὶ ὁ Στεπάν δὲν εὔρισκε λόγια νὰ παινεύῃ τὸν Λέοντα
γιὰ τὴν ἐπιτηδειότητα πού ἔδειξε, τὴ γρηγοράδα στὴ σκέψη καὶ στὴν
ἐνέργεια, καθὼς καὶ τὴν ψυχραιμία του. Ἦταν, ἄλλωστε, περήφανος
γιατὶ εἶχε τέτοιον ἀφέντη, πού θὰ μπορούσε νὰ διηγῆται τὸ κατόρ-
θωμά του στὴν Πρεσλάβα.

Ε΄

ΣΤΗΝ ΛΑΔΡΙΑΝΟΥΠΟΛΗ

ΤΟ ταξίδι εἶχε γίνει πολὺ κουραστικό. Ὁ ὀρεινὸς ὄγκος ἐκοβόταν σὲ πολλὰ μέρη ἀπὸ φάραγγες, μερικές φοβερὰ ἀπότομες, ποὺ βλέποντάς τις ἀπὸ πάνω ἐπιανε ἱλιγγος τὸν ἄνθρωπο, ἄλλες πλατύτερες καὶ ὀλιγώτερο ἀνώμαλες, ποὺ οἱ ὁδοιπόροι κατάρθωναν νὰ τις διαβαίνουν, γιὰ νὰ παίρνουν παρὰ πέρα πάλι τὸ δρόμο, συντομεύοντας τὴν ἀπόσταση. Τὰ ζῶα προχωροῦσαν πολὺ ἀργά. Ἐπέρασαν ἓνα τελευταῖο διάσελο κι ἐβγῆκαν στὴν κοιλάδα τοῦ Πανυσοῦ. Εἰς τὸ μέρος αὐτό, ὁ μεγάλος δρόμος εἶχε κατεύθυνση πρὸς τὸν νότο, μὲ ἐλαφρὴ ἀπόκλιση πρὸς τὴν ἀνατολή, τῶρα ὅμως ἐστρεφόταν καθαρὰ πρὸς τὰ ἀνατολικά. Ὑπῆρχε κι ἓνας δρόμος πρὸς τὸν νότο, στενώτερος, ποὺ διάβαινε τις ἀλλεπάλληλες σειρὲς τῶν βουνῶν τοῦ Αἴμου, πού, μολονότι χαμηλότερα ἀπὸ ὅσα πέρασαν, ἦταν πιὸ δυσκολοδιάβατα, ἐπειδὴ τᾶκοβαν πολλὰς χαράδρες καὶ πολλὰ ποταμάκια. Ὁ δρόμος αὐτὸς ἐβγαίνει στὸ μεγάλο κάτω ἀπὸ τὸ στενὸ τοῦ Ἀετοῦ κι ἐσυντόμεινε σημαντικὰ τὸ ταξίδι. Γι' αὐτὸ ὁ Λέων, ποὺ ἐρώτησε τὸν Στεπὰν, προτιμοῦσε νὰ πάρουν αὐτὸν καὶ νὰ κερδίσουν καιρό, ἀλλὰ ὁ ὑπηρέτης, ποὺ σὲ ὅλα ἄκουε τὸ μικρὸ κύριό του, αὐτὴ τὴ φορά ἀντιστάθηκε. Τὸ μέρος ἦταν γεμάτο θηρία καὶ οἱ κίνδυνοι θὰ ἦταν μεγάλοι. Δὲν θᾶβρισκαν ποῦ νὰ μείνουν καὶ θὰ περνοῦσαν πάλι μιὰ νυχτιὰ στὸ ὑπαιθρο. Μερικὲς καλύβες ὑπῆρχαν, εἶν' ἀλήθεια, οἱ Βούλγαροι ὅμως, ποὺ ἔμεναν ἐκεῖ, καλλιεργώντας μικρὲς ἐκτάσεις καὶ βόσκοντας λίγα ζῶα, δὲν ἐδίσταζαν καὶ νὰ ἐπιτεθοῦν σὲ διαβάτες καὶ νὰ τοὺς ληστέψουν ἢ καὶ νὰ τοὺς σκοτώσουν, ἂν ἐπίστευαν ὅτι εἶχαν μαζί τους χρήματα. Ὁ Λέων, μολονότι δυσареστήθηκε γιὰ τὴν ἀργοπορία, ὑποχώρησε, πειθόμενος στὸ τελευταῖο ἐπιχείρημα τοῦ Στεπὰν, ὅτι στὸ δρόμο ποὺ προτιμοῦσε ὁ ὑπηρέτης θὰ περνοῦσαν ἀπὸ χωριὰ ποὺ τὰ κατοικοῦσαν καὶ Ρωμαῖοι.

Τὸ βράδυ, πράγματι, ἔμειναν σ' Ἑλληνικὸ χωριό, τὸν Μικρὸ Ἀετό, κι ἐπῆραν πάλι τὸ πρωτὶ τὸ δρόμο, ποὺ διάβαινε ξυστὰ ἀπὸ τὸ

μεγάλο βουνό του ανατολικού Αΐμου. Πέρασαν τὸ πρῶτο στενὸ τοῦ Ἀετοῦ, κι ἐκατέβηκαν πρὸς τὸ Βριέσοβο, χωριό, ποὺ μολονότι εἶχε κατοικηθῇ ἀπὸ Βουλγάρους στὴν ἀρχὴ κι εἶχε Βουλγαρικὸ ὄνομα, ἦταν τώρα περισσότερο Ἑλληνικό, ἐπειδὴ οἱ Βούλγαροι, ποὺ δὲν ἦταν καλοὶ γεωργοί, μὲ προθυμία ἐπουλοῦσαν τὰ κτήματά τους σὲ μικρὲς τιμές.

— Ἀπ' ἐδῶ καὶ πέρα δὲν ἔχουμε νὰ περάσουμε βουνά, εἶπε ὁ Στεπὰν στὸν Λέοντα.

Κι ἔπειτα, ξέροντας ὅτι αὐτὸ θὰ τὸν εὐχαριστοῦσε, ἐπρόσθεσε.

— Οὔτε Βουλγαρικὰ χωριά θὰ βροῦμε στὸ δρόμο μας.

Αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Στεπὰν ἦταν εὐχαριστημένος ἐπειδὴ, μολονότι Βούλγαρος, ἤξερε ὅτι ἦταν ἀσφαλέστεροι οἱ δυὸ τους ταξιδεύοντας σὲ μέρη ποὺ τὰ κατοικοῦσαν Ἕλληνες. Ἀλλωστε, καὶ χωρὶς ἄλλη σκέψη, ὅ,τι εὐχαριστοῦσε τὸ μικρὸ του ἀφέντη, ἦταν καὶ γι' αὐτὸν τὸ πιὸ καλό.

Τὸ βράδυ ἔφθασαν στὸν Ἀετό, μεγάλο καὶ πλούσιο χωριό, ἀποκλειστικὰ Ἑλληνικό. Ὄταν ὁμῶς βγῆκαν στὴν πλατεῖα, ὅπου ἦταν δυὸ ἢ τρία πανδοχεῖα, εὐρέθησαν μπρὸς σὲ πολλοὺς στρατιῶτες, Ρώσους αὐτὴ τὴ φορά. Τὸ πρᾶγμα τοὺς ξάφνισε καὶ τοὺς δυσάρεστησε. Οὔτε λόγος μποροῦσε νὰ γίνη γιὰ μέρος σὲ πανδοχεῖο, ὅπου νὰ περάσουν τὴ νύχτα· τὸ πολὺ, θάβρισκαν λίγο ζεστὸ φαγητό. Αὐτὸ ὁμῶς δὲν εἶχε μεγάλη σημασία. Ὁ Στεπὰν ἐπέρασε πολλές φορές ἀπὸ τὸν Ἀετό κι εἶχε γνωρίμους στὸ χωριό, ὥστε νὰ μὴ δυσκολευθῇ νὰ βρῇ θέση καὶ γιὰ τοὺς δυὸ. Ὅ,τι τοὺς ἀνησυχοῦσε ἦταν ἡ μεγάλη στρατιωτικὴ κίνηση ποὺ παρατηροῦσαν. Ὁ Λέων ἐσκεπτόταν καὶ πάλι ὅτι ἴσως ἦταν πιά ἀργὰ γιὰ νὰ εἰδοποιηθῇ ἡ Βασιλεῖα γιὰ τὰ σχέδια τοῦ Σβιατοσλαύου. Τὸ ὅτι μάλιστα εἶχαν σταλῇ Ρῶσοι στὸ μέρος αὐτὸ τὸν ἔκανε νὰ πιστεύῃ ὅτι ἡ ἐπίθεση ἔμελλε ν' ἀρχίσῃ σύντομα. Οἱ χωρικοί, ποὺ εἶχαν κατορθώσῃ νὰ συνεννοηθοῦν μὲ τοὺς στρατιῶτες, μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους εἶχαν μάθει λίγα Βουλγαρικά, εἶπαν στὸν Στεπὰν ὅτι ὁ στρατὸς ἦλθε ἀπὸ τὸ Τύρνοβο, ὅτι ἓνα μέρος, μερικὲς χιλιάδες, ἐσταμάτησε στὸ Στλιφάνο, ποὺ οἱ Βούλγαροι τὸ λεγαν Σλίβεν, καὶ ὅτι ἄλλος στρατὸς ἐπῆγε στὴν κλεισούρα τοῦ Σιδηρόκαστρου. Πιὸ ἀνησυχητικὲς πληροφορίες δὲν ἦταν δυνατό ν' ἀκούσῃ ὁ Λέων. Εἶπε στὸν Στεπὰν ὅτι ἔπρεπε νὰ ταξιδέψουν καὶ τὴ νύχτα. Ὁ ὑπηρέτης τοῦ ὑποσχέθηκε ὅτι θὰ ἔβλεπε ἀξιωματικούς τῶν Ρώσων καὶ θὰ ἔπαιρνε πληροφορίες. Ἐπειτα μποροῦσαν νὰ ξαναμιλήσουν.

Πραγματικά, ἀφοῦ βρῆκαν σπίτι γιὰ νὰ καταλύσουν, ὁ Στεπὰν ἐβγῆκε, βρῆκε ἀξιωματικούς, ἦπτε μαζί τους καί, μὲ τὰ λίγα Βουλγα

ρικά που είχαν μάθει αυτοί και με αρκετές χειρονομίες, έμάζεψε δσες πληροφορίες έχρειαζόταν.

— Καμιά άνησυχία δέν ύπάρχει, είπε στον Λέοντα, όταν έπέστρεψε. "Όλοι οί άξιωματικοί μου είπαν πώς θά μείνουν άπόψε έδω και αύριο πρωί θά ξεκινήσουν για την κλεισούρα. Τώρα δμως είναι όλοι μεθυσμένοι. Έξακολουθοϋν, άλλωστε, νά πίνουν. Πίνουν και τρώνε, τρώνε και πίνουν. Πολλοί έχουν κοιμηθῆ στα τραπέζια κι άλλοι κάτω άπ' αυτά. Δέν θά ξυπνήσουν πριν μεσουρανήση ό ήλιος. Κι όσοι έξακολουθοϋν νά πίνουν δέν θά ναι σε κατάσταση νά ξεκινήσουν παρά μεθαύριο πρωί. Θά περάσουμε την κλεισούρα χωρίς νά ιδούμε στρατιώτη.

‘Ο Λέων έκαμε, άλλωστε, κι αυτός ένα γύρο στο χωριό και είδε πώς όλα αυτά ήταν άληθινά. Πολλοί άξιωματικοί, που διακρίνονταν άπό τις πλεξίδες που έκρέμονταν άπό τά δύο μέρη του προσώπου τους, και ακόμη περισσότεροι στρατιώτες κείτονταν στους δρόμους μεθυσμένοι και κανένas δέν έλάβαινε φροντίδα γι' αυτούς, γιατί και όσοι άλλοι έγύριζαν στους δρόμους έτρίκλιζαν, έπήγαιναν άπό τό ένα μέρος στο άλλο, χτυποϋσαν σε κανένα τοίχο κι έπεφταν. Μερικοί σηκώνονταν κι έξακολουθοϋσαν τό δρόμο τους, πάντα πηγαίνοντας με μεγάλη προσπάθεια άπό τό ένα πλάϊ του στο άλλο, άλλοι πάλι άποκοιμόνταν, άφοϋ τραγουδοϋσαν για λίγες στιγμές. Οί δρόμοι άντηχοϋσαν άπό τά τραγούδια και τό βαρύ ροχαλητό. ‘Ωρισμένως, την άλλη ήμέρα δέ θάταν κανείς σε θέση νά κάμη πορεία μερικών ώρων.

‘Ο Στεπάν έφρόντισε ν' αλλάξει τά μουλάρια, παίρνοντας άλογα, και τό άλλο πρωί, μόλις έφεξε, οί όδοιπόροι ξεκίνησαν πάλι.

"Όταν έφθασαν στο μεγάλο στενό του ‘Αετοϋ, την περίφημη κλεισούρα, έσταμάτησαν για νά γευματίσουν, νά ποτίσουν τ' άλογα και νά ξεκουρασθοϋν. Τό ποταμάκι που διασχίζει τό στενό τους έδωσε νερό καθαρό και σε λίγο οί δύο όδοιπόροι, άκολουθούμενοι άπό τον Πιστό, που ήξερε νά κολυμπά, έπέρασαν τό ποτάμι. Τό στενό είναι μακρύ, και μόνο μετά μιās ώρας πορεία έβγήκαν στην άνοιχτή κοιλάδα της Διάμπολης, που βρίσκεται στο δυτικώτερο μέρος της.

— Έδω βρισκόμαστε πιά σε μέρη Ρωμαϊκά, είπε ό Στεπάν στον Λέοντα, που αίσθάνθηκε βαθειά χαρά και άνακούφιση, σαν νά είχε έκπληρώσει τό πρώτο μέρος της άποστολής του.

‘Ο δρόμος έσχιζόταν κι έπήγαινε άπό τό ένα μέρος στη Διάμπολη και άπό τό άλλο, με νοτιοανατολική κατεύθυνση, περνώντας κοντά στις πηγές του ποταμού Μάνδρα, πολύ νοτιώτερα, προς την κοιλάδα του Τόνζου. Οί όδοιπόροι πῆραν τον πρώτο δρόμο. Εϋρι-

σκαν χωριά, όπου κατέλυαν. "Όταν αντίκρισαν από κάποιο μικρό ύψωμα τόν ποταμό Τόνζο, πού ήξερε ότι διαρρέει τήν 'Αδριανούπολη, ό Λέων δέν κρατιόταν από τή χαρά του. 'Αλλ' από κεῖ καί πέρα ό δρόμος τοῦ φαινόταν μακρύς, άτελείωτος.

Χωρίς κανένα έπεισόδιο, έφθασαν, τέλος, οἱ όδοιπόροι στήν πρωτεύουσα τοῦ θέματος Μακεδονίας, όπως έλεγόταν ή μεγάλη διοίκηση πού πραγματικώς περιελάμβανε τή βόρειο Θράκη. Ήταν ή πρώτη φορά πού ό Λέων έβλεπε πόλη 'Ελληνική, τόσο σημαντική μάλιστα, όπως ή 'Αδριανούπολη. Εἶχαν περάσει χωριά 'Ελληνικά, μερικά μάλιστα μεγάλα, σωστές κωμοπόλεις, αλλά ποτέ δέν έφανταζόταν παρόμοια λαμπρότητα. Οἱ δρόμοι ήταν πλατειοί, τά σπίτια μεγάλα καί περιποιημένα, οἱ πολλές εκκλησίες επιβλητικές. Παραβάλλοντάς τήν μέ τήν Πρεσλάβα, πού εἶχε κι αὐτή πολλά μέγαρα κι εκκλησίες, εὔρισκε ότι ή πρωτεύουσα ενός άπλοῦ θέματος ήταν ωραιότερη από τήν πρωτεύουσα τοῦ Βουλγαρικοῦ βασιλείου. Εἶν' αλήθεια ότι δέν εἶχε κανένα παλάτι σάν εκείνο τοῦ τσάρου, αλλά δέν εἶχε καί τά άθροίσματα άθλίων καλυβιδών από λάσπη, πού παρουσίαζε ή Βουλγαρική πρωτεύουσα δίπλα στά μέγάρά της.

Ή καρδιά τοῦ Λέοντος έσκίρτοῦσε από χαρά. Πρώτη του σκέψη ήταν ν' αγοράση μιὰ φορεσιά, γιά νά βγάλη τά χωριάτικα ρούχα, μέ τά όποῖα πουθενά δέν θά μπορούσε νά παρουσιασθῇ. Αὐτό, άλλωστε, τοῦ εἶπε καί ό Στεπάν, όταν ό Λέων τοῦ ανακοίνωσε ότι δέν έμελλε νά έπιστρέψῃ γιά κάμποσο καιρό στήν Πρεσλάβα καί ότι ό ύπηρέτης θά έγύριζε μόνος του, παίρνοντας μαζί του καί τόν Πιστό, γιά νά τόν αφήσῃ στο Νεοχώρι.

— Τό ήξερα πώς θά γυρίσω μόνος, εἶπε ό καλός Στεπάν, άποφεύγοντας όπωσδήποτε κάθε σχόλιο καί μή δείχνοντας δυσარέσκεια ότι εἶχε κρατηθῇ μυστικό άπ' αὐτόν τό σχέδιο.

Μπήκαν σ' ένα κατάστημα, άγόρασαν ό,τι έχρειαζόταν ό Λέων· κι έπειτα πήγαν σ' ένα πανδοχεῖο πρὸς τὸ έξω μέρος τῆς πόλεως, όπου εξασφάλισαν μέρος γιά νά περάσουν τή νύχτα. Θ' άποφάσιζαν έάν ό Στεπάν θάφευγε τήν άλλη μέρα. Ήταν νωρίς ακόμη καί ό Λέων ήθέλησε νά κάμῃ ένα γύρο στήν πόλη, μέ τήν έλπίδα πώς θά συναντοῦσε κανένα μέ τόν όποῖον νά συνάψῃ γνωριμία καί νά λάβῃ πληροφορίες πού θά χρειαζόταν. 'Επίστευε ότι δέν έπρεπε νά χαθῇ καιρός καί ότι τήν άλλην ήμέρα ήταν άνάγκη νά ἰδῇ τὸ στρατηγὸ Μακεδονίας καί άμέσως έπειτα νά φύγῃ γιά τήν Πόλη.

"Όσο γιά τόν Στεπάν, αὐτός ήταν έλεύθερος νά κάμῃ ό,τι ήθελε. Θά τόν συναντοῦσε τὸ βράδυ γιά νά δειπνήσουν, άν καί ό ύπηρέτης εἶχε τήν ἰδέα ότι τώρα πιά, πού ό άφέντης του δέν παρουν-

σιαζόταν για ἔγγονός του, δὲν ἔπρεπε νὰ τὸν συναναστρέφεται. Ὁ Στεπὰν εἶχε δικά του σχέδια. Θὰ μάζευε πληροφορίες, ποὺ ἴσως δὲν ἦταν δυνατό στὸ μικρὸ κύριό του νὰ τὶς βρῇ.

Ὁ Λέων διευθύνθηκε πρὸς τὸ κέντρο, ἐνῶ ὁ Στεπὰν προτίμησε νὰ μείνῃ γιὰ λίγο στὸ πανδοχεῖο. Ἐκείνη τὴν ὥρα πελάτες δὲν ὑπῆρχαν. Θὰ ἦταν λοιπὸν ὁ ξενοδόχος, ποὺ τὸν γνώριζε ἀπὸ τὶς ἄλλες ἐπισκέψεις του, εὐκαιρος γιὰ νὰ πιοῦν μαζί κάτι καὶ νὰ μιλήσουν. Ἐπειτα θάκανε ἓνα γύρο στὴ συνοικία, βέβαιος ὅτι θὰ μπορούσε νὰ βρῇ ἄλλους γνωστοὺς καὶ νὰ πάρῃ ἄλλες πληροφορίες.

Ἦταν περίπου βέβαιος ὁ Στεπὰν τί εἶδος πληροφορίες ἔπρεπε νὰ ζητήσῃ, ἐπειδὴ, μολονότι τίποτε ἀπὸ τοὺς σκοποὺς τοῦ ταξιδιοῦ δὲν τοῦ εἶχε ἀνακοινωθῇ, μπορούσε τώρα νὰ τοὺς μαντεύῃ. Καὶ οἱ σκοποὶ αὐτοὶ ἦταν σύμφωνοι μὲ τὰ αἰσθήματά του, αἰσθήματα ἀφοσίωσης πρὸς τὸν τσάρο του καὶ πρὸς τὸν κύριό του, τὸ Λογοθέτη Ἐδεσσηνό.

Μὴ γνωρίζοντας τοὺς δρόμους, ὁ Λέων ἐπεριπλανήθηκε πολὺ καὶ τέλος εὐρέθηκε μπρὸς σ' ἓνα μεγάλο κτίριο, ποὺ τὸ φύλαγαν στρατιῶτες.

— Τί εἶν' ἐδῶ; ἐρώτησε ἓνα διαβάτη.

— Ξένος εἶσαι, νέε μου; τοῦ εἶπε αὐτός. Εἶναι τὸ σέκρετον τοῦ στρατηγοῦ.

— Καὶ ποιὸς εἶναι ὁ στρατηγός; πάλι ἐρώτησε ὁ Λέων, ποὺ ἀπὸ τὴ συγκίνηση ποὺ εἶχε αἰσθανθῇ ὅταν τοῦ μιλοῦσε ὁ κύρ Μιχαήλ, ἐλησμόνησε νὰ τὸν ρωτήσῃ.

— Ἀπὸ ποῦ ἔρχεσαι, παιδί μου; Ἀπὸ ἄλλους κόσμους; Δὲν ξέρεις τὸ ὄνομα τοῦ στρατηγοῦ; Εἶναι ὁ πρωτοσπαθάριος Κουρτίκιος.

Ἐπειτα τὸν ἄφησε, καὶ ὁ Λέων δὲν μπόρεσε νὰ μάθῃ τίποτε ἄλλο.

Ὅταν ἐγύρισε στὸ πανδοχεῖο, δὲ βρῆκε τὸν Στεπὰν, οὔτε τὸν Πιστό, ποὺ εἶχε ἀκολουθήσει τὸν ὑπηρέτη. Ὁ ξενοδόχος, στὸν ὅποιον εἶχε μιλήσει ὁ Στεπὰν γιὰ τὸ μικρὸ ἀφέντη του, ἔσπευσε νὰ τὸν περιποιηθῇ, ἀλλὰ ὁ Λέων δὲν ἐχρειαζόταν τίποτε. Ἐρώτησε μόνο γιὰ τὸν Στεπὰν κι ὁ ξενοδόχος εἶπε ὅτι τοῦ ἄφησε παραγγελία πὼς θὰ γύριζε σὲ λίγο.

Δὲν ἐπέρασε πολλὴ ὥρα καὶ ἐφάνηκαν ὁ ὑπηρέτης καὶ ὁ Πιστός. Ὁ σκύλος ἔτρεξε νὰ χαιρετήσῃ τὸ νέο κύριό του, ὁ ὅποιος τὸν χάριδεψε μ' ἀγάπη. Λέων καὶ Στεπὰν ἐκάθισαν κοντὰ σ' ἓνα παράμερο τραπέζι, μακριὰ ἀπὸ ἄλλους πελάτες καὶ παράγγειλαν τὸ δεῖπνο. Ὁ Πιστός τοὺς παράστεκε.

Ὁ ὑπηρέτης ἄρχισε νὰ ἐκθέτῃ τὶς πληροφορίες ποὺ εἶχε μαζέψει.

Εἶπε στὸν Λέοντα, ὅτι ὁ στρατηγὸς Μαρκιανός, ποὺ τὸν ἔστελνε ὁ νέος βασιλεὺς Ἰωάννης, ἔφερε μαζί του λίγο στρατό, ἐμάζεψε στρατὸ καὶ μέσα στὸ θέμα καὶ τώρα τὸν ἐγύμναζε. Ὁ κλεισουράρχης Κρηνίτης καὶ ὁ τουρμάρχης Ἀσπρινός, δηλαδή ὁ διοικητὴς τοῦ στρατοῦ τῶν συνόρων καὶ ὁ διοικητὴς τῶν στρατευμάτων γιὰ τὴν τήρηση τῆς τάξεως, ὅλη τὴν ἡμέρα ἐπέβλεπαν τὰ γυμνάσια. Ὁ στρατὸς ὅμως δὲν ἦταν πολὺς. Ἴσως θὰ ἐρχόταν καὶ ἄλλος. Ἄν ὅμως ἦταν νὰ γίνη πόλεμος, μὲ τόσο λίγο στρατὸ δὲν θὰ μπορούσαν οἱ Ρωμαῖοι νὰ βαστάξουν τὶς κλεισοῦρες.

Αὐτὰ ἀνησύχησαν ἀρκετὰ τὸν Λέοντα. Ἀνάμεσα ὅμως ἀπὸ τὰ ὀνόματα, ποὺ τοῦ ἀνάφερε ὁ Στεπάν, ἓνα ἰδίως ἐγύριζε στὸ νοῦ του,

— Πρέπει νὰ ἰδῶ τὸν κλεισουράρχη,
εἶπε ὁ Λέων στὸν Στεπάν. Εἶναι συγγενὴς μου.

τοῦ κλεισουράρχη Κρηνίτη. Τὸ εἶχε ἀκούσει καὶ πρὶν, ἀλλὰ δὲν θυμόταν ποῦ καὶ πότε καὶ γιὰ ποιά περίσταση. Ἄν κατῶρθωνε νὰ θυμηθῇ ἴσως θὰ εὔρισκε τὸν τρόπο νὰ πετύχῃ τὸ σκοπὸ του καὶ νὰ ἰδῇ τὸν Κουρτίκιο, τὸ στρατηγὸ τοῦ θέματος ἢ νὰ τὸν εἰδοποιήσῃ γιὰ ὅσα τοῦ ἀνάθεσε ὁ κύρ Μιχαήλ. Μέσα στὴ συγκίνησή του καὶ τὸν ἐνθουσιασμό γιὰ τὴν ἐντολὴ ποὺ τοῦ ἔδωσε ὁ ἄρχοντας τοῦ Νεοχωρίου,

ἀπάντησε ὅτι ἀσφαλῶς θὰ ἔβλεπε τὸ στρατηγό, ἀλλὰ τώρα ἐννοοῦσε ὅτι τὸ πρᾶγμα ἦταν δύσκολο.

Ὁ Λέων ἔπεσε σὲ συλλογή. Ὁ Στεπὺν δὲν τὸν διάκοψε. Ἐπέρρασαν μερικὲς στιγμὲς καὶ ξαφνικὰ ὁ νέος, μὲ πρόσωπο κοκκινισμένο ἀπὸ τὴν χαρὰ, ἐστράφηκε πρὸς τὸν ὑπηρέτη καὶ τοῦ εἶπε:

— Πρέπει νὰ ἰδῶ τὸν κλεισουράρχη. Πῶς νὰ τὸν εἰδοποιήσω; Εἶναι συγγενὴς μου.

Ποταμίτες καὶ Κρηνίτες ἦταν ἀπὸ τὸ χωριὸ Ποταμοὶ τῆς Παφλαγονίας. Πολλὲς φορὲς ἡ μητέρα του τοῦ τὸ εἶχε πεῖ. Πῶς ἄργησε νὰ τὸ θυμηθῇ; Δυὸ ἀδελφία ἔφυγαν μαζὶ γιὰ νὰ μπουν στὴν ὑπηρεσία τῆς Βασιλείας ἑκατὸ χρόνια πρίν, ὁ Νικήτας καὶ ὁ Ἀροτρᾶς. Ὁ πρῶτος ἐπῆρε ἐπίθετο, ὅπως συνηθιζόταν τότε, ἀπὸ τὸ ὄνομα τῆς πατρίδας του, ὁ ἄλλος ἔκαμε τὸ ἴδιο, ἀλλὰ καὶ ἄλλαξε κάπως τὸ ὄνομα κι ἐπροτίμησε νὰ λέγεται Κρηνίτης. Ἀπὸ τὰ δυὸ αὐτὰ ἀδελφία κατάγονταν οἱ δυὸ οἰκογένειες.

— Νὰ ἰδῇς τὸν Κρηνίτη; Θὰ τὰ καταφέρουμε, ἀπάντησε ὁ Στεπὺν.

Σὲ λίγο σηκώθηκε, πλησίασε τὸν ξενοδόχο, κι ἔπειτα εἶπε στὸν Λέοντα ὅτι εἶχε νὰ συναντήσῃ κάποιον. Τὸν ἐρώτησε μόνο:

— Τί θέλεις νὰ παραγγείλῃς στὸν κλεισουράρχη;

Ξαφνίσθηκε ὁ Λέων, ἀλλὰ εἶχε πεποίθηση ὅτι ὁ Στεπὺν δὲν ἔλεγε περιττὰ λόγια καὶ γι' αὐτὸ ἀπάντησε:

— Πῶς θέλει νὰ τὸν ἰδῇ ὁ συγγενὴς του Λέων Ποταμίτης. Ἐχει νὰ τοῦ ἀνακοινώσῃ πολὺ σοβαρὰ πράγματα.

Ὁ Στεπὺν ἔφυγε χωρὶς νὰ πῇ τίποτε ἄλλο, καὶ ὁ Λέων ἔμεινε μόνος, περιμένοντάς τον, βέβαιος ὅτι κάτι θὰ κατάφερνε ὁ παράξενος αὐτὸς ὑπηρέτης, μὲ τὴν τόση ἀφοσίωση καὶ τὴν τόση πρωτοβουλία καὶ πρωτοτυπία συγχρόνως. Γιὰ νὰ περάσῃ τὴν ὥρα του, χაΐδεψε τὸν Πιστό, τοῦ μίλησε γιὰ τὴν ἀρχόντισσα Ζωή, γιὰ νὰ ἰδῇ ἂν ἤξερε καὶ θυμόταν τὸ ὄνομα τῆς κυρᾶς του καὶ ἐγέλασε ὅταν τὸν εἶδε νὰ τεντώνῃ τ' αὐτιά του καὶ νὰ κοιτάζῃ πρὸς τὴ θύρα, μήπως τὴν ἰδῇ. Μολονότι ἐνύσταζε, δὲν πῆγε νὰ κοιμηθῇ, περιμένοντας τὸν Στεπὺν. Ἐτραβήχθηκε μόνο κοντὰ στὴ φωτιὰ καὶ παρακολουθοῦσε τὶς ὁμιλίες τῶν πελατῶν. Κάποιος ἀπ' αὐτοὺς τοῦ μίλησε μιὰ ἢ δυὸ φορές, βλέποντας ὅμως ὅτι ὁ Λέων ἀποκρινόταν σύντομα, τὸν παράτησε καὶ δὲν τοῦ ξαναμίλησε.

Ὁ ἕνας ἔπειτα ἀπὸ τὸν ἄλλον, ἔφυγαν οἱ πελάτες κι ὁ Λέων ἔμεινε μὲ τὸν Πιστό μόνος. Κι ὁ ξενοδόχος πῆγε νὰ κοιμηθῇ. Ἦταν τόσο τὸ κρύο, ποὺ δὲν ἐπίστευε, ὅτι θὰ ἔρχονταν ἄλλοι πελάτες.

Ἐκλείσσε καὶ τὴ θύρα. Ὁ Λέων τοῦ εἶπε ὅτι αὐτὸς θὰ περίμενε τὸν Στεπὰν καὶ θὰ τοῦ ἀνοιγε.

Αὐτὸ κι ἔγινε. Ὃταν ἦλθε ὁ ὑπηρέτης τὸν ἐκαλησπέρισε χαμογελῶντας καὶ τοῦ εἶπε :

— Αὔριο τὸ μεσημέρι θὰ ἰδῇς τὸν κλεισουράρχη Κρηνίτη, τοῦ εἶπε.

Ὅση κι ἂν ἦταν ἡ πεποίθησι τοῦ Λέοντος στὴν εὐφυΐα τοῦ Στεπὰν, ὅσο κι ἂν κάτι περίμενε νὰ βγῇ ἀπὸ τὴ νυχτερινὴ περιπλάνησι τοῦ ὑπηρέτη του, δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ ὑποθέσῃ ὅτι θὰ κατὰφερνε νὰ τοῦ ὀρίσῃ συνέντευξιν μὲ ἓναν ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους ἀξιωματοῦχοις τῆς Βασιλείας, τὸ δεύτερο στὸ μεγάλο θέμα μετὰ τὸν πρωτοσπαθάρη στρατηγὸ. Γι' αὐτὸ ξαφνίσθηκε. Τὸ πρᾶγμα τοῦ ἐφάνηκε ἀπίστευτο.

— Τί λές, Στεπὰν, τοῦ εἶπε. Ἀστειεύεσαι ;

Ἐνόμισε ὅτι ὁ ὑπηρέτης, ποὺ ἦταν πάντα σοβαρὸς, εἶχε μεθύσει.

— Ὅχι, μικρὲ μου ἀφέντη, ἀπάντησε ὁ Στεπὰν. Δὲν ἀστειεύομαι. Θὰ σὲ περιμένῃ αὔριο τὸ μεσημέρι στὸ σέκρετο. Θὰ παραγγεῖλῃ νὰ σ' ἀφήσουν νὰ μπῇς. Θὰ πῇς μόνο τὸ ὄνομά σου. Θέλεις τώρα νὰ μάθῃς γιὰ τὸ στρατοπεδάρχην ;

Ὁ Λέων δὲν ἀποκρίθηκε, τόση ἦταν ἡ ἔκπληξή του. Ὅ,τι τοῦλεγε ὁ Στεπὰν δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ εἶναι οὔτε ἀστεῖο οὔτε ψέμα. Ὁ ὑπηρέτης, χωρὶς νὰ τοῦ πῇ πῶς ἔμαθε ὅσα τοῦ διηγόταν, τοῦ διηγήθηκε τὴν ἱστορίαν τοῦ στρατοπεδάρχην.

Ὁ Ἰωάννης Κρηνίτης ἦταν νέος ἀκόμη, σαράντα δύο χρόνων ἄνθρωπος. Ἦταν δισέγγονος τοῦ Ἀροτρᾶ Κρηνίτη, τοῦ πρώτου ποὺ πῆρε τὸ ἐπίθετο αὐτὸ καὶ ἀδελφοῦ τοῦ Νικήτα, τοῦ πρώτου Ποταμίτη. Ὁ πρόπαππος αὐτὸς τοῦ κλεισουράρχην ἐπολέμησε ἐναντὶον τῶν Βουλγάρων κι ἐσκοτώθηκε σὲ κάποια μάχη. Παιδὶ αὐτοῦ ἦταν ὁ Ἰωάννης Κρηνίτης καὶ αὐτοῦ πάλιν ὁ Νικήτας Κρηνίτης, ποὺ ἔγινε στρατηγὸς Πελοποννήσου. Ὁ γιὸς τοῦ Νικήτα Ἰωάννης, ὅπως ὁ πάππος του, ἦταν προσωπικὸς φίλος τοῦ νέου Βασιλέως, ὁ ὁποῖος τὸν ἔκαμε σπαθαροκανδιδάτο καὶ κλεισουράρχην, γιὰτὶ εἶχε ἐμπιστοσύνην στὴν ἀξία του καὶ πίστευε ὅτι θὰ μποροῦσε νὰ κρατήσῃ τοὺς Ῥωσοβουλγάρους στὰ σύνορα μὲ τὸ μικρὸ στρατό του, ἂν ἐγινόταν ἐπίθεσις, ὥστε νὰ προφθάσουν ἐπικουρίες, ἐπειδὴ ὁ πολὺς στρατὸς τῆς Βασιλείας ἦταν ἀπασχολημένος στὴν Ἀσία, πολεμῶντας τοὺς Ἀραβες.

Ὁ Λέων ἄκουσε μ' ἐνδιαφέρον ὅλες αὐτές τις λεπτομέρειες, ἀνυπομονοῦσε ὅμως νὰ μάθῃ ὅχι μόνο πῶς τις ἔμαθε ὁ Στεπὺν, ἀλλὰ καὶ πῶς κατῴρθωσε νὰ συνεννοηθῇ μὲ τὸν κλεισουράρχη καὶ νὰ τὸν πείσῃ νὰ τοῦ ὀρίσῃ συνέντευξιν. Χαμογελῶντας, ὁ ὑπηρέτης τοῦ ἐξήγησε ὅτι ἡ θέσις τοῦ δὲν τοῦ ἐπέτρεπε νὰ ἰδῇ τὸ σπαθαροκανδιδάτο, ὅτι ὅμως, ἀντίθετα, τοῦ ἔδινε τὴν εὐκαιρίαν νὰ μιλήσῃ μὲ τοὺς ὑπηρετές του. Καὶ τοῦ εἶπε καταλεπτῶς τί ἔγινε. "Ὅταν σηκώθηκε νὰ φύγῃ κι ἐμίλησε στὸν ξενοδόχο, ἔμαθε τὴ διεύθυνση τοῦ σπιτιοῦ τοῦ κλεισουράρχη. "Ὅταν τὴν ἔμαθε, ἐπῆγε, βρῆκε τὸ σπίτι καί, ξέροντας ὅτι, τίς ὥρες ποὺ εἶναι ἐλεύθεροι, οἱ ὑπηρετές πηγαίνουν στὴ γειτονικὴ ταβέρναν νὰ περάσουν τὴν ὥραν τους, ἐπῆγε κι αὐτὸς ἐκεῖ. Ἐπίασε μὲ τοὺς πελάτες ὁμιλία, ἐρώτησε, δῆθεν ἀπὸ περιέργεια, τίνος ἦταν τὸ μεγάλο σπίτι ποὺ ἦταν στὸν ἄλλο δρόμο, ἀπ' αὐτὸ βγῆκε ποῖος ἀπὸ ὅσους ἔπιναν ἦταν ὑπηρέτης ἐκεῖ, κι ἔπειτα τὸ πρᾶγμα ἦταν εὐκόλο. Ἐστράφηκε πρὸς αὐτόν, ἔπιασε ἰδιαίτερη ὁμιλία, ἤπιαε μαζί του καὶ ἀπὸ λόγο σὲ λόγο ἔμαθε ὅ,τι ἤθελε. Ὁ Στεπὺν εἶπε στὸν ὑπηρέτη τοῦ κλεισουράρχη ὅτι οἱ κύριοί τους ἦταν συγγενεῖς καὶ ὅτι ὁ δικὸς του ἤθελε νὰ ἰδῇ τὸ σπαθαροκανδιδάτο καί, ἂν ἦταν δυνατὸ, ἀμέσως, ἐπειδὴ εἶχε νὰ τοῦ ἀνακοινώσῃ σοβαρὰς πληροφορίες, ὅπως ἐπίστευε αὐτὸς, καὶ ὅτι ἦταν καλὴ ἡ σύμπτωση ποὺ ἔκαμε αὐτοὺς τοὺς ἴδιους νὰ συναντηθοῦν. Ἐκεῖνος δὲν ἐδυσκολεύθηκε νὰ πάῃ κατ' εὐθείαν στὸ σπίτι. "Ὅταν ἐγύρισε, εἶπε στὸν Στεπὺν ὅ,τι αὐτὸς μετέδωσε στὸν Λέοντα, γιὰ τὴν ἐπιθυμία τοῦ Κρηνίτη νὰ τὸν ἰδῇ τὴν ἄλλη ἡμέραν.

Ἐθαύμασε ὁ Λέων τὴν εὐφυΐαν καὶ τὴν ἐπιτηδειότητα τοῦ Στεπὺν, ἀλλὰ ἦταν τόση ἡ συγκίνησή του ποὺ τὸν ἐμπόδισε νὰ τοῦ πῇ περισσότερο ἀπὸ ἓνα ἢ δυὸ λόγια γιὰ νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ. Εἶπε μόνο στὸν ὑπηρέτη ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ φύγῃ τὴν ἄλλη ἡμέραν γιὰ τὴν Πρεσλάβαν, ἐπειδὴ πιθανῶς θὰ ἦταν ἀνάγκη, περνώντας ἀπὸ τὸ Νεοχώρι, νὰ πῇ κάτι στὸν κύρ Μιχαήλ ἀπὸ μέρος του.

Τὸ μεσημέρι τῆς ἄλλης ἡμέρας, ὁ Λέων, ποὺ τὸν ἀκολουθοῦσε ὁ Στεπὺν, εὗρισκόταν στὴν πλατεῖαν ὅπου ἦταν τὸ σέκρετον τοῦ στρατηγοῦ. Ὁ ὑπηρέτης ἔμεινε ἐκεῖ καὶ ὁ Ποταμίτης ἐπροχώρησε πρὸς τὴ μεγάλη θύραν καὶ εἶπε στὸν ἀξιωματικὸ καὶ τοὺς στρατιῶτες ποὺ ἦταν ἐκεῖ ὅτι ἤθελε νὰ ἰδῇ τὸν σπαθαροκανδιδάτον Κρηνίτη. Ἦταν ὥραν ποὺ σὲ κανένα δὲν ἐπιτρεπόταν νὰ μπῇ στὸ σέκρετον, ἀλλὰ ὁ ἀξιωματικὸς εἶχε ἐντολὴν ν' ἀφήσῃ τὸν Λέοντα Ποταμίτη. Ἐρώτησε λοιπὸν τὸν νέον τὸ ὄνομά του καὶ τὸν ἄφησε νὰ περάσῃ.

Σὲ λίγο ὁ Λέων εὕρισκόταν στὸ ἰδιαίτερο σέκρετον τοῦ κλεισουράρχη. Ἐμίλησαν λίγες στιγμὲς γιὰ τὰ οἰκογενειακὰ τους, ὁ Κρηνίτης ἔδειξε ἐνδιαφέρον νὰ μάθῃ τὴ συγγένειά τους, ἐπειδὴ εἶχεν ἀκούσει ἄλλωστε καὶ ἀπὸ τὸν πατέρα του καὶ τὸν πάππο του γιὰ τοὺς Ποταμίτες, ἐφανέρωσε συμπάθεια γιὰ τὸν νέο μικρανεψιό του καὶ ἔπειτα τὸν ἐρώτησε γιὰ τὶς πληροφορίες ποὺ εἶχε νὰ τοῦ ἀνακοινώσῃ.

Καὶ ὁ Λέων αἰσθάνθηκε συμπάθεια κι ἐμπιστοσύνη μαζί γιὰ τὸν Κρηνίτη, ἦταν ὅμως ἀποφασισμένος νὰ μὴν ἀνακοινώσῃ οὔτε σ' αὐτὸν οὔτε στὸ στρατηγό, ἂν τὸν ἔβλεπε, ὅσα τοῦ εἶχε πῇ ὁ πάππος του νὰ μεταδώσῃ στὸν Λαλάκωνα. Περιορίσθηκε ν' ἀνακοινώσῃ μόνο τὶς πληροφορίες ποὺ εἶχεν ὁ κύρ Μιχαήλ καὶ ὅσα αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶδε κατὰ τὸ ταξίδι του γιὰ τὶς μετακινήσεις Βουλγάρων καὶ Ρώσων πρὸς τὰ σύνορα. Ὁ Κρηνίτης ἔδειξε μεγάλο ἐνδιαφέρον· εἶχε πεποίθηση στὸν Μιχαήλ Ἀργυρό, γιὰ τὸν ὁποῖον εἶχε ἀκούσει πολλά, καὶ ἄκουσε μὲ προσοχὴ ὅσα ὁ Λέων τοῦ εἶπε ὅτι ὁ ἴδιος παρατήρησε.

— Θὰ ἤθελα νὰ τὰ ἐπαναλάβῃς καὶ στὸ στρατηγὸ αὐτά, τοῦ εἶπε. Ἔλα μαζί μου, ἐπρόσθεσε, καὶ σηκώθηκε.

Ἐμπήκαν στὸ σέκρετον τοῦ πρωτοσπαθαρίου, ὅπου τὸν βρῆκαν μόνο του. Μετὰ μία μικρὴ εἰσήγηση, ὁ στρατηγὸς Κουρτίκιος ἄκουσε ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Λέοντος ὅλες τὶς πληροφορίες. Αὐτὲς ἐβεβαίωναν ἀλλὰ καὶ συμπλήρωναν ὅ,τι οἱ ὑπηρεσίες τοῦ σεκρέτου εἶχαν μεταδώσει, χωρὶς λεπτομέρειες.

Ἡ ἀποστολὴ τοῦ Λέοντος εἶχε τελειώσῃ. Ὁ Κρηνίτης τὸν ἐπῆρε πάλι στὸ γραφεῖο του καὶ τὸν ἐρώτησε ἂν θὰ ἐπιστρέψῃ στὴν Πρεσλάβα καὶ ἂν θὰ περάσῃ ἀπὸ τὸ Νεοχώρι. Μποροῦσε νὰ διαβεβαιώσῃ τὸν κύρ Μιχαήλ ὅτι τόσο ὁ στρατηγὸς ὅσο καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος θὰ ἔκαναν ὅ,τι ἦταν δυνατὸ στὴν περίστασι, τώρα ποὺ ἦταν κατατοπισμένοι γιὰ τὰ σχέδια τοῦ Σβιατοσλαύου καὶ ὅτι τὸν εὐχαριστοῦσαν γιὰ ὅσα τοὺς μετέδωσε. Ἀκόμη ὅτι θὰ ἐφρόντιζαν νὰ εἰδοποιήσουν τὴ Βασιλεία ἐγκαίρως. Ὁ Λέων ἀπάντησε ὅτι ὁ ἴδιος δὲν θὰ ἔβλεπε τὸν κύρ Μιχαήλ ἐπειδὴ θὰ ἐξακολουθοῦσε τὸ ταξίδι του γιὰ τὴ Βασιλεύουσα, ὅτι ὅμως εἶχε τὸ μέσο νὰ τὸν εἰδοποιήσῃ. Ὁ σπαθαρκανδιδάτος τὸν ἐρώτησε πότε θὰ ἔφευγε καὶ ὁ Λέων τοῦ εἶπε ὅτι σκοπὸς του εἶναι ν' ἀναχωρήσῃ τὸ γρηγορώτερο, τὴν ἐπομένη τὸ πρωῒ. Ἀκριβῶς μὲ τὴ δικαιολογία ὅτι εἶχε νὰ φροντίσῃ γιὰ διαφορὲς ἀγορὲς καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ κοιμηθῇ νωρὶς γιατί θ' ἄφευγε πολὺ πρωῒ, ὁ Λέων ἀρνήθηκε νὰ δεχθῇ πρόσκληση τοῦ Κρηνίτη νὰ γευματίσῃ ἢ νὰ δειπνήσῃ στὸ σπίτι του. Κύριος ὅμως λόγος ποὺ ἀρνή-

θηκε ὁ Λέων ἦταν ἐπειδὴ ἐφοβόταν μήπως παρασυρθῇ καὶ πῇ τίποτε περισσότερο ἀπὸ ὅσα εἶπε. Πράγματι, ὁ Κρηνίτης ἐπανελημμένως τοῦ ἔκαμε ἐρωτήσεις γιὰ τὸν παππού του, τὸ Λογοθέτη Ἐδεσσηνό, θέλοντας νὰ πληροφορηθῇ τίς γνώμες του γιὰ τὴν κατάσταση, καὶ ὁ Λέων ὑποχρεώθηκε νὰ πῇ ὅτι ποτέ ὁ παππούς του δὲν μιλοῦσε στὸ σπίτι του γιὰ πολιτικὰ ζητήματα.

Ὁ Στεπὴν ἐπερίμενε τὸν κύριό του καὶ μαζί ἐγύρισαν στὸ πανδοχεῖο. Ὁ νέος ἦταν καταχαρούμενος καὶ εἶπε στὸν ὑπηρέτη ὅτι, ἐπιστρέφοντας στὸ Νεοχώρι, ὅπου θ' ἄφηνε τὸν Πιστό, ἔπρεπε, μαζί μὲ τοὺς χαιρετισμούς του στὸν κύρ Μιχαήλ, νὰ μεταδώσῃ καὶ τοὺς χαιρετισμούς τοῦ στρατηγοῦ. Ἐπίστευε ὅτι αὐτὸς ἦταν ὁ καλύτερος τρόπος νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν ἄρχοντα τοῦ Νεοχωρίου ὅτι ἡ ἐντολή του εἶχε ἐκτελεσθῇ. Ἦταν βέβαιος ὅτι ὁ Στεπὴν ἐννοοῦσε πολὺ καλὰ τί ἐσήμαινε αὐτό, ἀλλὰ ὁ κύρ Μιχαήλ τοῦλάχιστον δὲν θ' ἀνησυχούσε μήπως ἐπροδόθηκε τὸ μυστικό του.

Ὁ ξενοδόχος τοὺς εὗρηκε ἄνθρωπο πιστὸν γιὰ νὰ συνοδεύσῃ τὸν Λέοντα ἕως τὴν Πόλιν. "Ἀλλωστε, στὸ πανδοχεῖο ἦταν καὶ ἄλλοι πελάτες, ποὺ μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς θὰ πῆγαιναν ἕως τὴν Τζουρουλλὸ καὶ λίγοι ἕως τὴ Σηλυβρία. Ἐσυμφώνησαν νὰ φύγουν ὅλοι μαζί τὴν ἄλλην ἡμέρα καὶ θὰ ξαναμιλοῦσαν γι' αὐτὸ τὸ ἴδιο βράδυ. Ἐπειτα ὁ Λέων καὶ ὁ Στεπὴν ἐβγῆκαν νὰ γυρίσουν στὴν πόλη καὶ ν' ἀγοράσουν μερικά πράγματα γιὰ τὸ σπίτι, ποὺ θὰ τᾶπαιρνε μαζί του ὁ ὑπηρέτης, καθὼς καὶ λίγα τρόφιμα γιὰ τὸ ταξίδι καὶ τῶν δύο τους, ἂν καὶ ὁ Στεπὴν εἶπε ὅτι ὁ μικρὸς του ἀφέντης θὰ εὗρισκε πάντα τροφή στὰ πανδοχεῖα ποὺ θὰ ἀπαντοῦσε στὸ δρόμο του.

Τὸ βράδυ συμφώνησαν μὲ τοὺς ἄλλους πελάτες γιὰ τὴν ὥρα ποὺ θὰ ξεκινοῦσαν καὶ τὸ ἄλλο πρωῒ ὅλοι, ἐπτὰ ἢ ὀκτώ, ἦταν νωρὶς ἔτοιμοι γιὰ τὸ ταξίδι. Πρὶν ἀποχαιρετήσῃ τὸν Στεπὴν, ὁ Λέων τοῦ ἔδωσε παραγγελίες γιὰ τοὺς δικούς του, τοῦ ἐπανάλαβεν ὅτι τοῦ εἶχε πῇ καὶ πρὶν γιὰ νὰ μεταδώσῃ στὸν κύρ Μιχαήλ καὶ τοῦ εἶπε ἀκόμη νὰ εὐχαριστήσῃ κι αὐτὸν καὶ τὴν ἀρχόντισσα Μαρία, ποὺ δὲν τὴν εἶδε γιὰ νὰ τὴν ἀποχαιρετήσῃ, ὅτι τοὺς εὐχαριστοῦσε γιὰ τίς περιποιήσεις τους, καὶ ἀκόμα νὰ δώσῃ χαιρετισμούς στὴν ἀρχοντοπούλα Ζωὴ καὶ νὰ τὴν εὐχαριστήσῃ γιὰ τὸν Πιστό, ποὺ τοὺς φάνηκε πολὺτιμος βοηθὸς ὅταν τοὺς ρίχθηκε ἡ ἀρκούδα.

Ὡς πρὸς τὸν Πιστό, ἐστάθηκε λιγάκι δύσκολο νὰ πεισθῇ ν' ἀκολουθήσῃ τὸν Στεπὴν, ἀφήνοντας τὸν Λέοντα, στὸν ὁποῖον τὸν εἶχε παραδώσει ἡ κυρά του. Ὄταν ὅμως ἦλθε ἡ στιγμή τοῦ χωρισμοῦ

καὶ εἶδε τὸ ἄλογο τοῦ ὑπηρέτη νὰ παίρνη τὸ δρόμο ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἦλθαν καὶ τὸ ἄλογο τοῦ Λέοντος τὸν ἀντίθετο, δὲν ἐδυσκολεύθηκε νὰ καταλάβῃ ὅτι ὁ πρῶτος θὰ τὸν ἔφερνε στὸ σπίτι του. Καὶ ἔπειτα ἀπὸ μερικὰ γαυγίσματα, σὰν ἀποχαιρετισμὸ στὸ μικρὸ κύριο, ἔτρεξε πρὸς τὸ μέρος τοῦ Στεπάν.

.

.

ΣΤ΄

ΣΤΗ ΒΑΣΙΛΕΥΟΥΣΑ

ΛΕΝ πρόκειται νὰ περιγράψωμε τὸ ταξίδι οὔτε τοῦ Στεπὰν, ποὺ δὲν εἶχε ἐπεισόδια, οὔτε τοῦ Λέοντος ποὺ ἦταν ἀναπαυτικό, σὲ δρόμο ἀσφαλῆ, μὲ συντροφιά μεγάλη. Τὰ πανδοχεῖα ἦταν σὲ κανονικὴ ἀπόσταση, ἀνάμεσα σὲ χωριά καὶ πόλεις, καὶ ὁ Λέων μπορούσε νὰ ξεκουράζεται. Στὸ Νεοχώρι, ὁ Στεπὰν ἀνακοίνωσεν ὅσα τοῦ εἶπε ὁ κύριός του καὶ παράδωσε τὸν Πιστὸ στὴ Ζωή, ἡ ὁποία τοῦ ἐζήτησε πολλὰς λεπτομέρειες γιὰ τὸ ταξίδι τους. Στὴν Πρεσλάβα ἐπίσης εἶπε τὰ καλὰ νέα γιὰ τὸν ἀφέντη του στὴν ἀρχόντισσα Εὐδοξία καὶ τὸν ἄρχοντα Λογοθέτη καὶ τοὺς διηγήθηκε πολλὰς φορές μὲ θαυμασμὸ πῶς τὸ παιδί ἐσκότωσε τὴν ἀρκούδα.

“Ὅσο γιὰ τὸν Λέοντα, ἐπίσης στὸ ταξίδι του δὲν τοῦ συνέβηκε τίποτε τὸ ἐξαιρετικό. Ἡ συνοδεία κατέβηκε στὴν Τζουρουλλό, ὅπου τρεῖς ἀπὸ τοὺς ὁδοιπόρους ἔμειναν. Οἱ ἄλλοι ἐξακολουθῶσαν τὴν πορεία κι ἔφθασαν στὴν Ἡράκλεια, ἐπάνω στὴν Προποντίδα. Ὁ δρόμος ἀπ’ ἐκεῖ γιὰ τὴ Σηλυβρία καὶ τὴν Πόλιν ἦταν παραθαλάσσιος. Οἱ ἄλλοι ὁδοιπόροι ἐσταμάτησαν ὅλοι στὴ Σηλυβρία καὶ μόνον ὁ Λέων καὶ ὁ ἀγωγιάτης του ἐμπῆκαν στὴ Βασιλεύουσα.

Οἱ καιροὶ ἦταν ταραγμένοι καὶ—πρᾶγμα ποὺ οὔτε ὁ Ἑδεσσηνὸς οὔτε, φυσικά, ὁ Λέων εἶχαν σκεφθῇ—εἶχαν δοθῇ διαταγὰς νὰ μὴν ἐπιτρέπεται νὰ μπαίνουν στὴν Πόλιν ἄνθρωποι ποὺ δὲν μπορούσαν ν’ ἀποδείξουν ὅτι κατοικοῦσαν ἐκεῖ ἢ ὅτι ἔχουν συγγενεῖς γιὰ νὰ μείνουν ἢ ὅτι ἔρχονται γιὰ σοβαρὰς ὑποθέσεις. Καὶ ταραχθῆκε πολὺ ὁ Λέων ὅταν, στὴν Πύλη τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, ὅπου τὸν ἔβγαζε ὁ δρόμος ἀπὸ τὴ Σηλυβρία, ἡ φρουρὰ τὸν ἐμπόδισε νὰ περάσῃ. Ὁ ἀξιωματικός, ποὺ ἦταν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς φρουρᾶς, ὅπωςδὴποτε, ὅταν εἶδε τὴν ταραχὴ του, κι ἐπειδὴ ἐκατάλαβε ὅτι εἶχε νὰ κάμῃ μὲ νέο ἀπὸ καλὴ οἰκογένεια, τὸν ἐρώτησε ἐὰν εἶχε κανένα γνωστὸν ποὺ θὰ μπορούσε νὰ μιλήσῃ γι’ αὐτόν. Τότε θυμήθηκε ὁ Λέων τὸ δαχτυλίδι ποὺ τοῦ ἔδωσε ὁ πάππος του, καὶ ἀπάντησε ὅτι ὁ Θεόδωρος

Λαλάκων ἦταν συγγενῆς του. "Όταν ἄκουσε τὸ ὄνομα τοῦ Λαλάκωνος, ὁ ἀξιωματικὸς ἐπῆρε ἓνα φιλικώτερο ὕφος καὶ εἶπε:

—"Ένας στρατιώτης μπορεῖ νὰ σέ ὀδηγήσῃ στὸ σπίτι τοῦ Λαλάκωνος. "Αν ὁ σπαθάριος βεβαιώσῃ ὅτι εἶσαι συγγενῆς τοῦ, θὰ εἶσαι ἐλεύθερος. Δέχεσαι;

Ὁ Λέων ἄκουσε μὲ χαρὰ τὴν πρόταση. Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν θὰ ἐλύονταν τὸ γρηγορώτερο τὰ ζητήματά του. Δὲν θὰ εἶχε νὰ πληροφορηθῇ ποῦ ἦταν τὸ σπίτι τοῦ Λαλάκωνος, οὔτε νὰ ζητήσῃ νὰ τὸν δεχθῇ ὁ σπαθάριος. Βέβαια αἰσθανόταν τὴν ἀνάγκη νὰ ξεκουρασθῇ, ν' ἀλλάξῃ, ἀλλὰ ἦταν πιὸ καλὰ, παρὰ νὰ δείξῃ στὸν ἀξιωματικὸ τὸ δαχτυλίδι γιὰ πειστήριο, νὰ τὸ παρουσιάσῃ ἀπ' εὐθείας στὸν Λαλάκωνα καὶ νὰ τοῦ ἐκθέσῃ ὅσα τοῦ ἀνάθεσε ὁ πάππος του νὰ τοῦ πῇ.

Ἐδέχθηκε λοιπὸν ὁ Λέων ὅ,τι τοῦ ἐπρότεινε ὁ ἀξιωματικὸς, ποῦ ἐστράφηκε τότε πρὸς τοὺς στρατιῶτες καὶ τοὺς ἐρώτησε ποιὸς ἐγνώριζε τὸ σπίτι τοῦ Λαλάκωνος. Τὸ ἐγνώριζαν ὅλοι σχεδόν. Ὁ ἀξιωματικὸς ἐδιάλεξε ἓναν, τοῦ ἔδωσε τὶς σχετικὲς ὀδηγίες κι ἔπειτα ἀποχαιρέτησε τὸν Λέοντα, ὁ ὁποῖος, μὲ τὴ συνοδεία τοῦ στρατιώτη καὶ τοῦ ἀγωγιάτη του, ἐμπῆκε στὴ Βασιλεύουσα.

Ἐπέρασαν πολλοὺς δρόμους. Ὁ Λέων ἦταν ἀπορροφημένος ἀπὸ τὶς σκέψεις του καὶ δὲν μποροῦσε νὰ προσέξῃ γύρω. Κάθε τόσο, ὅμως, ξαφνιζόταν βλέποντας τόσες ἐκκλησίες. Ἀκόμῃ ὅσο καὶ ἂν προσπαθοῦσε νὰ τακτοποιήσῃ στὸ νοῦ του τὶς φράσεις μὲ τὶς ὁποῖες θὰ ἔλεγε στὸν Λαλάκωνα ὅσα εἶχε νὰ τοῦ ἀνακοινώσῃ, δὲν μποροῦσε παρὰ νὰ τοῦ κάνῃ ἐντύπωση ἡ μεγάλη κίνηση ποῦ παρουσίαζαν οἱ δρόμοι. Ἦταν ἀκόμῃ νωρὶς καὶ μολονότι κρύος, ὁ καιρὸς ἦταν καλός· οὔτε ἐχιόνιζε, οὔτε ἔβρεχε, οἱ δρόμοι δὲν εἶχαν λάσπες, καὶ ὁ κόσμος ἐκυκλοφοροῦσε μὲ κάθε ἄνεση. Ποτὲ ὁ Λέων δὲν εἶδε παρόμοιο θέαμα, μὲ χιλιάδες ἀνθρώπους, ἄλλους νὰ διαβαίνουν γρήγορα, μὴ προσέχοντας δίπλα τους, ἄλλους νὰ σταματοῦν καὶ νὰ συζητοῦν, ἄλλους πάλι, ἰδίως σὲ μερικὲς πλατεῖες, νὰ διαπραγματεύωνται ἐμπορεύματα. Ποτὲ δὲν εἶδε οὔτε φαντάσθηκε ὅτι ὑπῆρχαν τόσα φορεῖα, ποτὲ δὲν εἶχε ἀντικρίσει τόσα καταστήματα, μὲ ἀδιάκοπη κίνηση, οὔτε ἦταν δυνατὸ νὰ φαντασθῇ παρόμοιες διαφορὲς στὸ ντύσιμο, ὅσες ἔβλεπε ἐνῶ προχωροῦσαν.

Ἐδιάβηκαν ἐπάνω ἀπὸ μερικὰ ὑψώματα, καὶ ἀπὸ ἓνα ὁ Λέων διάκρινε τὴ θάλασσα. Στὸ μεταξὺ ἦταν ἓνας μεγάλος περίβολος, μὲ στῆλες μέσσα καὶ ἀγάλματα, καὶ ὁ Λέων ποῦ εἶχε ἀκούσει περιγραφές, ἀπὸ τὴ μητέρα του, κατάλαβε ὅτι ἦταν ὁ Ἱππόδρομος. Ἐπέρασαν δίπλα ἀπ' αὐτά, καὶ ὁ Λέων ἐστράφηκε νὰ τὰ θαυμάσῃ, ὅταν,

γυρίζοντας από τὸ ἄλλο μέρος, ἔμεινε ἑκπληκτος. Ἀπέναντί του ἦταν ἡ μεγάλη ἐκκλησία τῆς Ἀγίας Σοφίας. Ὁ Λέων δὲν μποροῦσε νὰ συνέλθῃ βλέποντας τὸν τροῦλο τῆς, ποὺ ἐφαινόταν σὰν νὰ εἶναι ἐναέριος, μολονότι τὸν ἐβάσταζαν τέσσερα μεγάλα στηρίγματα καὶ πολλές στῆλες. Τόση ἦταν ἡ κατάπληξή του, ὥστε ἐλησμόνησε γιὰ μιὰ στιγμή τὴν ἀποστολή του καὶ ἠθέλησε νὰ μπῇ μέσα καὶ νὰ προσκυνήσῃ. Ἀμέσως ὅμως ἐσκέφθηκε ὅτι θὰ εἶχε πολλές εὐκαιρίες γιὰ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἐπιθυμία του αὐτή καὶ περιορίσθηκε νὰ πεζέψῃ καὶ νὰ σταυροκοπηθῇ, ὅπως ἔκαμαν κι οἱ σύνοδοί του. Δὲν εἶχε, ἄλλωστε, τὴν εὐκαιρία νὰ ἀνέβῃ καὶ πάλι στὸ ἄλογο ἐπειδὴ τὴν ἴδια σχεδὸν στιγμή ὁ στρατιώτης τοῦ εἶπε :

— Ἐφθάσαμε.

Μεταξὺ τοῦ περιβόλου τῆς Ἀγίας Σοφίας καὶ μιᾶς ἄλλης ἐκκλησίας πολὺ μικρότερης, ποὺ ἀργότερα ὁ Λέων ἐπληροφορήθηκε ὅτι ἦταν τοῦ Ἀγίου Νικολάου, στὰ ριζοβούνια ἐνὸς λόφου, ποὺ σ' αὐτὸν ἦταν χτισμένα σπίτια ὡς τὴν κορυφή του, ἦταν μιὰ ἄλλη σειρά σπιτιῶν, ποὺ τὴν ἔκοβαν δύο ἢ τρεῖς δρόμοι. Μερικὰ ἀπὸ τὰ σπίτια ἦταν μεγάλα κι ἐπιβλητικά, ἄλλα μικρότερα, ὅλα ὅμως κομψά.

Ὁ στρατιώτης ἐσταμάτησε μπρὸς σ' ἓνα ἀπὸ τὰ μικρὰ σπίτια. Ὁ Λέων ἐστάθηκε κι αὐτός. Ἐξω ἀπὸ τὴ θύρα ἦταν καθισμένοι δυὸ ἄλλοι στρατιῶτες κι ἐρώτησαν τοὺς ὁδοιπόρους ποιὸν ζητοῦσαν. Χωρὶς νὰ περιμένη ν' ἀπαντήσῃ ὁ στρατιώτης ποὺ τὸν συνώδευε, ὁ Λέων ἔβγαλε τὸ δαχτυλίδι, τὸ ἔδωκε σ' ἓναν ἀπὸ τοὺς φρουροὺς καὶ τοῦ εἶπε νὰ τὸ δώσῃ στὸ σπαθάριο καὶ νὰ τοῦ πῇ ὅτι ζητοῦσε νὰ τὸν ἰδῇ ὁ συγγενὴς του Λέων Ποταμίτης, ἑγγονος τοῦ Νικηφόρου Ἐδεσσηνοῦ.

Ἐτυχε νὰ εἶναι στὸ σπίτι του ἐκείνη τὴν ὥρα ὁ Θεόδωρος Λαλάκων καὶ ὁ στρατιώτης μὲ τὸ δαχτυλίδι ἐγύρισε λέγοντας ὅτι ὁ σπαθάριος ἐπερίμενε τὸν ξάδελφό του. Ὁ στρατιώτης ποὺ συνώδευε ἐχαιρέτησε τότε μὲ σεβασμὸ κι ἔφυγε. Ὁ Λέων εἶπε στὸν ἀγωγιάτη νὰ τὸν περιμένη μὲ τὸ ἄλογο λίγο παραπέρα καὶ ἐμπῆκε στὸ σπίτι.

Ἀνεβαίνοντας τὴ σκάλα, διάκρινε στὸ κεφαλόσκαλο ἓναν ἄνθρωπο νὰ τὸν περιμένη. Ὅταν ἔφθασε στὸ ἐπάνω μέρος, εἶδε ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ποὺ δὲν εἶχε φθάσει ἀκόμη στὴ μέση ἡλικία, ἦταν γιγαντόσωμος, μὲ στῆθος πλατὺ καὶ κεφάλι μεγάλο. Τὸ πρόσωπό του, ἐν τούτοις, ἔδειχνε καλωσύνη, μὲ τὰ γελαστὰ μάτια καὶ τὸ ἀνοιχτό-καρδο χαμόγελο. Ἀπὸ ὅσα εἶχεν ἀκούσει γιὰ τὸν Θεόδωρο Λαλάκωνα, ὁ Λέων ἀναγνώρισε τὸν σπαθάριο, ποὺ ἦταν ὁ μεγάλος ἥρωας τοῦ στρατοῦ τῆς Βασιλείας καὶ ὁ τρόμος τῶν ἐχθρῶν τῆς.

Ὁ Λαλάκων δὲν ἦταν ἄνθρωπος τυπικός. Ἡ ἰδέα τῆς συγγέ-

νειας ἦταν γι' αὐτὸν ἱερή. Ἐξ ἄλλου, ἐγνώριζε ἀπὸ τῆ φήμῃ του τὸν Ἐδεσσηνὸ καὶ ἡ ἰδέα πὼς ὁ ἰσχυρὸς Λογοθέτης τῆς Βουλγαρίας ἦταν θεῖος του, ὅτι ὁ θεῖος του αὐτὸς εἶχε τόσο ἐπηρεάσει δύο τσάρους, ὥστε νὰ τοὺς κάμῃ φιλικοὺς πρὸς τὴ Βασιλεία, τὸν ἐκολάκευε. Ἐπειτα, ἐννοοῦσε ὅτι καὶ ἡ ἐπίσκεψι τοῦ ἐγγονοῦ τοῦ Ἐδεσσηνοῦ γιὰ κάποια νέα ὑπηρεσία ἐγινόταν. Τὸ παρουσιαστικό, τέλος, τοῦ Λέοντος, ὁμορφου καὶ μὲ ἔκφραση γλυκεῖα, τὸν διέθετε θαυμάσια. Γι' αὐτό, ὅταν ὁ νέος ἀνέβηκε τὴ σκάλα, τὸν ἀγκάλιασε καὶ τὸν ἐφίλησε, σὰν νὰ τοῦ ἦταν ἀπὸ χρόνια γνῶριμος καὶ προσφιλής. Ὁ Λέων δὲν ἐπερίμενε τόσο ἐγκάρδια ὑποδοχή. Συγκινημένος, ἔσκυψε, πῆρε τὸ χέρι τοῦ θεῖου του καὶ τὸ φίλησε μὲ ἀγάπη καὶ μὲ σεβασμό.

Ὁ Θεόδωρος Λαλάκων ὠδήγησε τὸν Λέοντα σ' ἓνα δωμάτιο, ὅπου ἦταν ἡ γυναῖκα του, ἡ δέσποινα Ἄννα, καὶ τὸν ἐσύστησε σ' αὐτήν, ποὺ ἐγνώριζε ἐπίσης τὸ ὄνομα τοῦ Ἐδεσσηνοῦ.

Ἐπέρασαν λίγες στιγμὲς μὲ συνομιλία γιὰ τὰ πρόσωπα τῆς οἰκογενείας, μ' ἐρωτήσεις γιὰ τὴν ὑγεία τῆς Εὐδοξίας καὶ τοῦ Νικηφόρου Ἐδεσσηνοῦ, μὲ ἄλλες ἐρωτήσεις γιὰ τὴν κατάστασι στὴ Βουλγαρία καὶ γιὰ τὸ ταξίδι τοῦ Λέοντος. Ἐπειτα ὁ Λαλάκων ἐρώτησε τὸν Λέοντα ἂν εἶχε ὠρισμένο μέρος ποὺ ἔμελλε νὰ μείνῃ καὶ τὸν ἐκάλεσε νὰ δεχθῇ ἓνα δωμάτιο στὸ σπίτι του. Μολονότι ἡ πρόσκλησι αὐτὴ τὸν ἐκολάκευε, ὁ Λέων εὐχαρίστησε καὶ ἀρνήθηκε καὶ ὁ Λαλάκων, μὲ τὴν ἰδέα ὅτι θὰ εὐχαριστοῦσε τὸν ἀνεψιὸ του νὰ μείνῃ μόνος, δὲν ἐπέμεινε. Τὸν ἐκάλεσε ὁμῶς νὰ ἔρχεται συχνὰ νὰ τὸν βλέπῃ καὶ τοῦ ἐσύστησε νὰ μείνῃ στὸ σπίτι μιᾶς φτωχῆς μακρινῆς συγγενισσᾶς του, ποὺ ἐζοῦσε νοικιάζοντας δύο δωμάτια. Ἡ ἀρχόντισσα Ἰουστίνα Πηγονίτου, χήρα ἀξιωματικοῦ, ποὺ σκοτώθηκε στὸν πόλεμο, θὰ ἐφρόντιζε γι' αὐτὸν σὰν νὰ ἦταν μητέρα του.

Ἐρώτησε κατόπιν ὁ Λαλάκων τὸν Λέοντα ἂν σκοπὸς τοῦ ταξιδιοῦ του στὴ Βασιλεύουσα ἦταν νὰ κάμῃ ἀγορὲς ἢ μόνον γιὰ διασκέδασι· καὶ ὅταν ὁ νέος τοῦ εἶπε ὅτι ἦλθε ἀκριβῶς γιὰ νὰ τὸν ἰδῇ καὶ νὰ τοῦ μεταδώσῃ παραγγελίες τοῦ πάππου του, ἐσηκώθηκε καὶ τὸν ὠδήγησε σὲ ἄλλο δωμάτιο, ὅπου ἔμειναν μόνοι.

.....

Ὅσα ἀνακοίνωσε ὁ Λέων στὸν Λαλάκωνα ἔριξαν τὸν σπαθάριο σὲ συλλογή. Ἐζήτησε πολλές λεπτομέρειες, γιὰ μερικὲς ἀπὸ τίς ὁποῖες ὁ Λέων ἦταν σὲ θέσι ν' ἀπαντήσῃ, ἐνῶ ἄλλες ἦταν γιὰ πράγματα ἄγνωστα σ' αὐτόν. Ἐδωσε ἀκόμη πληροφορίες ὁ Ποταμίτης γιὰ ὅσα εἶδε, τὴ μετακίνησι στρατοῦ ποὺ ἐπήγαινε στὶς κλεισοῦρες. Ἐμίλησε ἀκόμη γιὰ τὸ Βουλγαρικὸ λαό, ποὺ ἀγαποῦσε τὸν τσάρο του, ἀλλὰ ἦταν ἀνίκανος νὰ ἐννοήσῃ ποῦ τὸν ἔσερναν οἱ δολο-

πλοκίες του Ρωμανού. Για τις ενέργειες του πατρικίου Καλοκύρη ήταν σέ θέση να αναφέρει μόνο όσα του είπε ο πάππος του, ήταν όμως βέβαιος ότι ο προδότης είχε μεγάλη έπιρροή στο πνεύμα του Σβιατοσλαύου.

—'Η έπιρροή αυτή είναι άκριβώς που γεννάει το μεγαλύτερο κίνδυνο για τη Βασιλεία, είπε ο Λαλάκων. 'Ο προδότης, που όνειρεύεται να γίνει Αύγουστος, θα κάμη ό,τι θέλει και θα πείση τον Ταυροσκύθη να θελήση να καταλάβη την Πόλιν. Σ' άλλους καιρούς κίνδυνος μεγάλος δέν θα ήταν από τέτοιαν απόφαση. Τώρα όμως...

'Ο Λαλάκων εξήγησε στον Λέοντα ότι ο πολύς στρατός εύρισκόταν στην 'Ασία, όπου ο Βασιλεύς είχε καταλάβει την 'Αντιόχεια, άφοϋ ένίκησε τους "Αραβες. 'Αλλά ο στρατός έπρεπε να μένη εκεί, έπειδή οι "Αραβες είχαν μεγάλες δυνάμεις και ήταν φόβος να πάρουν πίσω την 'Αντιόχεια, αν λιγόστευε ο στρατός της Βασιλείας.

—'Εν τούτοις, ο Αύγουστος ξέρει πιο καλά από με τί πρέπει να κάμη. Αυτός θ' αποφασίση. 'Εγώ θα του μεταδώσω αύριο όσα παραγγέλνει ο θεϊός Νικηφόρος.

'Ο Λέων έσηκώθηκε, και άφοϋ εύχαρίστησε τον Λαλάκωνα για τη θερμή ύποδοχή κι έδέχθηκε τις εύχαριστίες του για όσα του μετέδωσε, άποχαιρέτησε τη δέσποινα "Αννα και κατέβηκε.

...
'Η άρχόντισσα 'Ιουστίνα με χαρά έδέχθηκε τον Λέοντα, όταν της είπε ότι τον έστειλε ο Λαλάκων. Του έδωσε το καλύτερο δωμάτιο του σπιτιού της, κι έσυμφώνησε να του δίνη τροφή.

Ζ'

ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΣΙΜΙΣΚΗΣ

Η ΣΥΓΚΙΝΗΣΗ τοῦ Λέοντος ἀπὸ τὴ συνάντηση καὶ τὴ συνομιλία μὲ τὸν Λαλάκωνα ἦταν τόση, ὥστε δὲν τὸν ἄφησε γιὰ πολλὰς ὥρες νὰ κοιμηθῇ. “Ὅταν ἐξύπνησε, ἦταν πολὺ ἀργὰ καὶ ἡ ἀρχόντισσα Ἰουστίνα τοῦ ἐσύστησε νὰ μὴ βγῇ νὰ γυρίσῃ στὴν πόλη, ὅπως ἐλογάριαζε, ἀλλὰ νὰ περιμένῃ νὰ γευματίσῃ πρῶτα. Τὸ φαγητὸ δὲν θ’ ἀργοῦσε νὰ εἶναι ἑτοιμο.

Ὁ Λέων εὗρηκε σωστὴ τὴν ἰδέα καὶ σὲ λίγο ἐκάθισε στὸ τραπέζι. Ἡ ἀρχόντισσα Ἰουστίνα ἐπῆρε ἕνα κάθισμα κι αὐτὴ καὶ ἄρχισε νὰ τοῦ μιλῇ. Τοῦ διηγήθηκε σύντομα τὴ ζωὴ της, τοῦ εἶπε πολλὰ γιὰ τὸν ἡρωϊσμό τοῦ ἀνδρα της, γιὰ τὴν ἐκτίμησιν ποὺ τοῦ εἶχε ὁ ξάδελφός της ὁ Λαλάκων καὶ ἄρχισε νὰ τοῦ μιλῇ γιὰ τὶς δυσκολίες ποὺ ἀπαντᾷ στὴ ζωὴ μιὰ μόνη γυναίκα, ὅταν εἶναι μάλιστα καλομαθημένη καὶ μένει χήρα χωρὶς εἰσοδήματα.

— Τώρα μάλιστα, τοῦ εἶπε, ἡ ζωὴ ἔχει γίνῃ δυσκολώτερη. Τρία χρόνια ἡ Πόλις ὑποφέρει ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν ψωμιοῦ. Οἱ ἐσοδεῖς σ’ ὅλη τὴ Βασιλεία ἔχουν καταστραφῇ. Τὸ ἴδιο ἔγινε καὶ στὶς χῶρες τῆς Χερσῶνος, ποὺ ἀπὸ κεῖ ἔφερναν τὸ σιτάρι. Τὸν περασμένο χειμῶνα ἄνθρωποι ἐπέθαιναν στοὺς δρόμους. Ὁ μακαρίτης βασιλεὺς Νικηφόρος ἔκαμε ὅ,τι μποροῦσε, ἔστειλε πλοῖα νὰ φέρουν σιτάρι ἀπὸ μακριά, ἀλλὰ δὲν ἀρκοῦσε ὅσο ἤλθε γιὰ τὸ λαό. Οἱ ἐπαρχίες ὑποφέρουν τὸ ἴδιο. Καὶ ὁ Τρισαύγουστος Ἰωάννης ἔστειλε πλοῖα, ἀλλὰ δὲν ἐγύρισαν ἀκόμη.

Ὁ Λέων εἶχε τελειώσει τὸ φαγητό του καὶ ἡ ἀρχόντισσα Ἰουστίνα τοῦ μιλοῦσε ἀκόμη, ὅταν ἀκούσθηκαν χτυπήματα στὴ θύρα.

— Ὁ σπαθάριος περιμένει τὸν ἄρχοντα Λέοντα, εἶπε στὴν Ἰουστίνα, ποὺ τοῦ ἀνοιξε, ἕνας ὑπηρέτης τοῦ Λαλάκωνος. Τὸν περιμένει ἀμέσως.

Ὁ Λέων εὐλόγησε τὴν ἰδέα ποὺ ἡ ἀρχόντισσα Ἰουστίνα εἶχε

νά τόν ἐμποδίση νά βγῇ περίπατο στήν πόλη, κι ἔτρεξε ἀμέσως νά πλυθῇ καί νά ἀκολουθήσῃ ἔπειτα τόν ὑπηρέτη.

.

‘Ο Θεόδωρος Λαλάκων ἐπερίμενε μέ ἀνυπομονησία τόν Λέοντα.

— Εἶδα τόν Βασιλέα, τοῦ εἶπε, καί τοῦ ἀνακοίνωσα ὅσα παραγγέλνει ὁ πάππος σου. ‘Ο Αὐγούστος ὅμως θέλει νά τ’ ἀκούσῃ ἀπό τὸ στόμα σου καί νά σ’ ἐρωτήσῃ γιά ὅ,τι ἄλλο ἴσως ξέρεις.

“Ὅσο καί ἂν εἶχε κολακευθῇ ἀπὸ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ ἔβλεπε μιὰ μέρα τόν βασιλέα, ὅσο καί νά ἦταν ζωηρὸς ὁ πόθος του νά ἀντιμετωπίσῃ τὸ μεγάλο ἥρωα ποὺ εἶχε κατανικήσῃ τοὺς “Αραβες καί ποὺ ἦταν τώρα ἡ ἐλπίδα καί ὁ προστάτης τοῦ λαοῦ, ἡ χαρά του ὅταν ἄκουσε ὅσα τοῦ εἶπε ὁ Λαλάκων, ἦταν ἀφάνταστη. ‘Ο Λέων εἶχε ἐλπίσει ὅτι ὁ μέγας του πόθος ἔμελλε νά πραγματοποιηθῇ, ἀλλὰ τόσο γρήγορα, αὐτὸ δὲν τὸ περίμενε.

— Πᾶμε ἀμέσως, τοῦ εἶπε ὁ Λαλάκων. ‘Ο Τρισαύγουστος θέλει ἀμέσως ν’ ἀκούσῃ ὅ,τι μοῦ εἶπες κι ἐμέ.

‘Ο σπαθάριος Λαλάκων, ὑπασπιστὴς τοῦ αὐτοκράτορος, ποὺ ἡ ὑπηρεσία του ἄρχιζε κεῖνη τὴν ἡμέρα ἀκριβῶς πολὺ πρωτῇ, εὐρέθηκε ἔνωρίς στὰ ἀνάκτορα, καί μόλις ὁ αὐτοκράτωρ τὸν ἐκάλεσε, ἔσπευσε νά τοῦ μεταδώσῃ ὅσα τοῦ εἶχε πῇ ὁ Λέων. Ἐπίσης ἔδωσε γιά τὸν Ἐδεσσηνὸ πληροφορίες, ἐπειδὴ ὁ Ἰωάννης Τσιμισκῆς, ἀπασχολημένος ἀπὸ τὴν ἐφηβικὴ ἡλικία του στήν Ἀνατολή, μικρὸς ἀξιωματικὸς στήν ἀρχή, δευτερεύων ἔπειτα, δηλαδὴ βοηθὸς καί ἀντικαταστάτης τοῦ ἀρχιστρατήγου, σὲ ἡλικία πολὺ νέα ἀκόμη, δομέστικος, ἦτοι ἀρχιστράτηγος, κατόπιν, δὲν τίς ἐγνώριζε. ‘Ο αὐτοκράτωρ, ἐν τούτοις, ἤθελε ν’ ἀκούσῃ ὁ ἴδιος τὸν ἀπεσταλμένο τοῦ Ἐδεσσηνοῦ καί νά μάθῃ καί ἄλλα ἀκόμη, ἂν ἦταν δυνατὸ, καθὼς καί τὸν τρόπο μέ τὸν ὁποῖον θὰ μπορούσε νά ἐπικοινωνήσῃ μαζί του, καί παράγγειλε στὸν ὑπασπιστὴ του νά τοῦ παρουσιάσῃ ἀμέσως τὸν Λέοντα.

Στὸ δρόμο, ὁ Λαλάκων ἔδωκε στὸν νέο ὁδηγίες πῶς ἔπρεπε νά φερθῇ ὅταν θὰ βρισκόταν μπρὸς στὸν αὐτοκράτορα καί ὁ Ποταμίτης, ποὺ ἦταν ἀσυνήθιστος στήν ἐθιμοτυπία τῆς αὐλῆς, ἀναγκάσθηκε νά ὑποβάλῃ, δυὸ καί τρεῖς φορές, ἐρωτήσεις γιά τὸ αὐτὸ ζήτημα.

Ἐφθασαν στὸ ἀνάκτορο κι ἐπέρασαν τίς φρουρές, ποὺ χαιρετοῦσαν τὸν Λαλάκωνα κι ἐκοίταζαν μέ περιέργεια τὸν νέο ποὺ τὸν συνώδευε. Οἱ ἱκανᾶτσι, οἱ ἐξκουβίτορες, ὁ ἀριθμὸς, σώματα ὅλα τῆς βασιλικῆς φρουρᾶς, κατεῖχαν τὰ διάφορα διαμερίσματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὡδηγοῦσε τὸν Λέοντα ὁ Λαλάκων. Τέλος ἔφθασαν στὸ διαμέρισμα ὅπου ἦταν ὁ βασιλικὸς κοιτῶν ὡς καί τὰ βασιλικά γρα-

φεία, πού έφρουροῦσαν οἱ βαριάγοι, βάρβαροι τοῦ βορρά, κατά-ξανθοι, ψηλοί, ὠπλισμένοι μέ δόρατα καί σπαθιά πού λαμποκοποῦσαν. Ὁ Λαλάκων ἐσταμάτησε καί ὁ Λέων τὸν ἐμιμήθηκε. Ἐχαί-ρέτησαν κι οἱ δυὸ ἔπειτα μέ σεβασμὸ ἕναν ἀξιωματικό, μέ τόσο λαμπρὴ στολή, πού δὲν εἶχε ἰδῆ ποτὲ τέτοιαν ὁ Ποταμίτης. Ἄλ-λωστε, ὁ Λέων, ἀπὸ τῆ στιγμῆ πού μπῆκε στὸ ἀνάκτορο, δὲν κατώρ-θωσε νὰ συνέλθῃ ἀπὸ τὸ θαυμασμό του γιὰ ὅ,τι ἔβλεπε, τῇ μεγαλο-πρέπεια τοῦ περιβάλλοντος, τὴν ποικιλία τῶν στολῶν καί τὸν ἀριθμὸ τῶν φρουρῶν.

Ὁ Λαλάκων ἔκαμε νόημα στὸν Λέοντα νὰ τὸν περιμένῃ, ἐπρο-χώρησε πρὸς τὸν ἀξιωματικό, πού ὁ Ποταμίτης ἄκουσε νὰ τὸν προσφωνῇ «πανσέβαστο διερμηνευτὴ» καί τοῦ εἶπε ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ ἰδῇ τὸν μέγαν ἐταιρειάρχη. Ὁ διερμηνευτής, πού ἦταν πράγματι διερμηνεὺς ἱκανὸς νὰ μεταδίδῃ στὴ γλῶσσα τους τίς διαταγές πού ἔπρεπε νὰ ἐκτελέσουν οἱ βάρβαροι φρουροί, ἐπέρασε σ' ἕνα διπλανὸ δωμάτιο, ξαναῆλθε σὲ λίγο καί ὠδήγησε μέσα τὸν Λαλάκωνα. Ὁ Λέων παρακολουθοῦσε μέ ἔκπληξη ὅλα αὐτά, καί τοῦ φαινόταν περίεργο ὅτι καί ὁ ὑπασπιστὴς ἀκόμη τοῦ αὐτοκράτορος δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ τὸν ἰδῇ ἂν δὲν ζητοῦσε νὰ τὸν εἰσαγάγῃ ὁ μέγας ἐται-ρειάρχης, ἀρχηγὸς τῆς βασιλικῆς φρουρᾶς. Αὐτὸ τοῦλάχιστον ἐννόησε ὁ Λέων ὅτι συνέβαινε καί αὐτὸ ἦταν ἡ ἀλήθεια.

Σὲ λίγες στιγμές ὁ μέγας ἐταιρειάρχης ἐβγῆκε καί ὅλη ἡ φρουρὰ πού ἦταν στὸν προθάλαμο πού ὠδηγοῦσε στὸ βασιλικὸ διαμέρισμα σὰν ἕνας ἄνθρωπος ἐκινήθηκε κι ἐστάθηκε σὲ προσοχή. Ὁ Λέων, χωρὶς νὰ προφθάσῃ νὰ σκεφθῇ, ἔκαμε τὸ ἴδιο. Τὸν ἐταιρειάρχη ἀκο-λουθοῦσαν ὁ Λαλάκων καί ὁ διερμηνευτής.

Ὁ ἐταιρειάρχης ἐχτύπησε σὲ μιὰ θύρα ἀπέναντι ἀπὸ τὴ δική του, ἐπέρασε, καί οἱ βάρβαροι φρουροί, ὁ Λαλάκων, ὁ διερμηνευτής καί ὁ Λέων ἔμεναν ἀκίνητοι, περιμένοντας τὴν ἐπιστροφή του. Ἐπέ-ρασαν μερικὲς στιγμές καί ἡ θύρα ἄνοιξε, ὁ ἐταιρειάρχης ἔκαμε ἕνα νεῦμα στὸν Λαλάκωνα νὰ πλησιάσῃ καί αὐτὸς πάλι εἰδοποίησε μέ νεῦμα τὸν Λέοντα.

Τὸ δωμάτιο πού μπῆκαν ἦταν μεγάλη αἴθουσα, ὅπου ἦταν ἄλλοι φρουροί, καί αὐτοὶ σὲ στάση προσοχῆς. Ἐπέρασαν τὴν αἴθουσα, ἔπειτα μιὰν ἄλλη καί ἔπειτα μπῆκαν σὲ τρίτη. Ἐκεῖ ὁ μέγας ἐταιρειάρχης, πού ἐπερνοῦσε πρῶτος, τοὺς ἔκαμε πάλι νεῦμα νὰ σταματήσουν κι ἐπροχώρησε πρῶτος. Ἐπλησίασε μιὰ θύρα, ἐκτύ-πησε κι ἔπειτα τὴν ἄνοιξε καί τοὺς ἐκάλεσε νὰ περάσουν. Ὁ ἴδιος ἔκαμε μιὰ βαθειὰ ὑπόκλιση μπρὸς στὴ θύρα καί ἀποσύρθηκε.

Ἐμπῆκαν. Ὁ Λέων εἶδε μιὰ μεγάλη αἴθουσα, σὲ μιὰ ἄκρῃ τῆς

όποιας ήταν ένα απλό τραπέζι και πίσω απ' αυτό καθισμένος ένας ώραιος άνδρας. Δεν επρόφθασε την πρώτη στιγμή ν' αντιληφθῇ τίποτε περισσότερο, επειδή είδε τὸν Λαλάκωνα νὰ σκύβῃ βαθιά κι ἐθυμήθηκε πὼς τὸ ἴδιο ἔπρεπε νὰ κάμῃ κι αὐτός. Ἄλλῃ μιὰ φορὰ καὶ μιὰν ἄλλῃ ἀκόμη, καθὼς προχωροῦσαν, ἔσκυψαν βαθιά, κατεβάζοντας τὸ κεφάλι ἕως τὰ γόνατα. Ὁ αὐτοκράτωρ, γιατί αὐτός ήταν μπρός τους, ἔμεινε ἀκίνητος. Μόνο μετὰ τὴν τρίτη ὑπόκλιση ὁ Λέων μπόρεσε νὰ τὸν ἰδῇ. Ἀλλὰ γιὰ μιὰ μόνο στιγμή, επειδή, ὅπως τοῦ εἶχε πῆ ὁ Λαλάκων, ἔπρεπε νὰ ἔχῃ τὰ μάτια του στραμμένα πρὸς τὰ κάτω. Ἐπρόφθασε ὅμως νὰ σχηματίσῃ ἐντύπωση, μ' ὅλη τὴ συγκίνηση του. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης ήταν ἄνθρωπος ὡραίος, μὲ καστανόξανθα μαλλιά καὶ μικρὰ ξανθὰ γένεια. Τὰ μάτια του ἦταν γαλανὰ, γελαστά. Μακριὰς βλεφαρίδες τὰ ἐσκίαζαν, χωρὶς ὅμως νὰ κρύβουν τὴν ὀμορφιά τους.

Οἱ λίγες ματιές πού ἔριξε ἔπειτα ὁ Λέων γύρω του, τοῦ ἔδωκαν νὰ ἐννοήσῃ πὼς καὶ μέσα στὰ ἀνάκτορα εὐρισκόταν μπροστὰ σὲ αὐτοκράτορα στρατιώτη. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ τραπέζι, πού χρησίμευε γιὰ γραφεῖο καὶ ἀπὸ τὸ κάθισμα, κανένα ἄλλο ἐπιπλο δὲν ἦταν μέσα στὸ δωμάτιο.

Δὲν ὑπῆρχε ἀνάγκη νὰ ἐξηγήσῃ ὁ Λαλάκων τὸ σκοπὸ τῆς παρουσιάσεως. Ὁ Ἰωάννης Τσιμισκῆς ἐμίλησε στὸν Λέοντα, τοῦ εἶπε ὅτι μὲ χαρὰ του ἔμαθε ὅτι ὁ πάππος του Νικηφόρος Ἐδεσσηνὸς εἶναι καλὰ καὶ πάντα ἀφωσιωμένος στὴ Βασιλεία καὶ ὅτι θὰ ἤθελε ν' ἀκούσῃ ὁ ἴδιος τί παράγγελλε ὁ πιστὸς δοῦλος.

Ἡ φωνὴ τοῦ Λέοντος ἔτρεμε στὴν ἀρχή. Τόση ἦταν ἡ συγκίνησή του πού ἡ ὁμιλία του διακόπηκε μιὰ ἢ δυὸ φορές. Μὲ καλωσύνη, ὁ Ἰωάννης τὸν ἐνεθάρρυνε.

Ἀφοῦ ἄκουσε ὅσα εἶχε νὰ πῇ ὁ Λέων ἀπὸ μέρος τοῦ πάππου του, ὁ αὐτοκράτωρ τὸν ἐρώτησε :

— Πὼς μπόρεσες νὰ περάσῃς; Ὁ δρόμος δὲν ἦταν κλειστός;

Καὶ ὁ Λέων εἶπε τότε μὲ λίγα λόγια ὅτι ἀκριβῶς επρόφθασε νὰ περάσῃ πρὶν ὁ στρατὸς πιάσῃ τοὺς δρόμους.

Ὁ Ἰωάννης ἐζήτησε καὶ ἄλλες πληροφορίες, επειδή, ὅπως εἶπε, ἴσως ὁ Λέων θὰ ἦταν ὁ τελευταῖος πού ἐρχόταν ἀπὸ τὴ Βουλγαρία. Ὁ νέος, εὐτυχῶς, ἰξερε ἀρκετὰ καὶ εἶδε ἀρκετὰ ὥστε νὰ δώσῃ ἀπαντήσεις.

Γιὰ μιὰ στιγμή ὁ αὐτοκράτωρ ἔπεσε σὲ σκέψη. Ὁ Λαλάκων καὶ ὁ Λέων ἐπερίμεναν.

— Ἐμαθες Ρούσικα; ἐρώτησε ἑξαφνα ὁ Ἰωάννης, στρεφόμενος πρὸς τὸν Λέοντα.

— Πῶς μπόρεσες νὰ περάσης ; ἐρώτησε ὁ αὐτοκράτωρ.
Οἱ δρόμοι δὲν ἦταν κλειστοί ;

— "Οχι, Τρισαύγουστε. Βουλγάρικα ὅμως ξέρω.

Ἐσκέφθηκε μιὰ στιγμή, ἔπειτα ἐστράφηκε πρὸς τὸν Λαλάκωνα :

— "Ἴσως θὰ χρειασθῇ ὁ νέος, τοῦ εἶπε. Θὰ τὸν εἰδοποιήσης.

Αὐτὸ ἰσοδυναμοῦσε μὲ ἀπόλυση ἀπὸ τὴν παρουσία του. Ὁ Λαλάκων ἔκαμε μιὰ βαθειὰ ὑπόκλιση κι ἐκινήθηκε πρὸς τὴ θύρα, ἔχοντας πάντα τὸ πρόσωπό του στραμμένο πρὸς τὸν βασιλέα. Ὁ Λέων τὸν ἐμιμήθηκε. Ὁ Ἰωάννης Τσιμισκῆς τὸν ἐκοίταξε πάλι καὶ μ' ἓνα κλείσιμο τῶν ματιῶν καὶ μιὰ ἀνεπαίσθητη κλίση τοῦ κεφαλίου τὸν ἐχαιρέτησε. Ἦταν αὐτὸ μεγάλη εὐνοια καὶ ὁ Λαλάκων πού ἦταν σὲ θέση νὰ τὸ ξέρη, τὸ εἶπε στὸν Λέοντα μόλις βγῆκαν στὸ δρόμο, ἀφοῦ πέρασαν πάλι ἀπὸ τὰ γραφεῖα καὶ ἀνάμεσα ἀπὸ τίς φρουρές. Πάλι ἡ καρδιά τοῦ Λέοντος ἐχτύπησε δυνατά, ὅταν ὁ Θεόδωρος Λαλάκων τοῦ ἐξήγησε ποιά ἦταν ἡ ἔννοια τοῦ χαιρετισμοῦ ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα.

— Εἶχες μεγάλη τύχη, Λέον, τοῦ ξαναεῖπε ὁ Λαλάκων. Εἶναι ἀλήθεια πῶς τὴν ἀξίζεις. Προσπάθησε μόνο νὰ μὴ δείξης ποτὲ ὅτι ξέρεις, πῶς ὁ βασιλεὺς σ' εὐνοεῖ.

Τις δυο επόμενες μέρες τις πέρασε ο Λέων με πυρετό από τη χαρά και από την άνυπομονησία μαζί. Συλλογιζόταν τις μεγάλες στιγμές που πέρασε μιλώντας στο μεγάλο αυτοκράτορα, που έδωσε ξασε τη Βασιλεία, συλλογιζόταν πώς ο Τρισαύγουστος καταδέχθηκε να τον χαιρετήσει, κι η καρδιά του χτυπούσε δυνατά. Οι στιγμές εκείνες που πέρασε μέσα στο γραφείο του βασιλέως θα τούμεναν αλησμόνητες σ' όλη του τη ζωή. Ή ευγνωμοσύνη του ήταν απέραντη. Για να φανή άξιος για την τιμή που τούγινε και για να φανερώσει την ευγνωμοσύνη του θάδινε και τη ζωή του ακόμα για τον Τρισαύγουστο.

Έπειτα όμως τον έπιανε η άνυπομονησία. Δεν είπε ο βασιλεύς πώς ίσως χρειασθῇ ο Λέων ; Και να, περνούσαν οι ώρες κι οι μέρες, χωρίς καμιά είδηση. Τι να είχε συμβῇ ; Να μετανόησε ο Ίωάννης ; Να τον ξέχασε ; Ο πόθος δεν τον άφηνε να σκεφθῇ ότι ο αυτοκράτωρ είχε χίλια πράγματα ν' αποφασίση. Κι αν όμως του έρχόταν στο νοῦ όλα αυτά για μιὰ στιγμή, ἡ ἐπιθυμία του κάτι να προσφέρῃ στη Βασιλεία ἦταν τόση, που όλα θα τὰ λησμονούσε και πάλι θα τον έπιανε ο φόβος μήπως οι ἐλπίδες του πήγαιναν χαμένες.

Δεν έβγαινε από τὸ σπῖτι, με την ιδέα ότι μπορούσε να μῆ βρεθῇ ἐκεῖ όταν θα τοῦ παράγγελνε ο Λαλάκων. Και απόφευγε κάθε ὁμιλία με την Ίουστίνα που θα τον απομάκρυνε από τις σκέψεις του. Ἀκόμα και τὸ αἶσθημα τοῦ φόβου που τον έπιανε μήπως λησμονήθηκε από τον αυτοκράτορα τοῦ ἦταν προτιμώτερο από κάθε ὁμιλία που θα τον έβγαζε από τον κύκλο, μέσα στον ὁποῖον τριγύριζε τὸ μυαλό του.

Τοῦ ἦλθε στο νοῦ να πάῃ στοῦ Λαλάκωνος και να ρωτήσῃ. Ἐσκέφθηκε όμως ότι ο σπαθάριος μπορούσε να τον πάρῃ για πολὺ παιδί και άφησε την ιδέα αὐτή.

Ἡ ἀνησυχία όμως τον έβασάνιζε. Δεν μπορούσε να ἡσυχάσῃ οὔτε στιγμή. Μόνο τον χαροποιούσε κάθε τόσο ἡ σκέψη πὼς ο Αὔγουστος τοῦδειξε κάποιαν εὔνοια. Ἀλλὰ πάλι έρχόταν στο νοῦ του ἡ ιδέα ότι αὐτὸ ἦταν ὅλο ὅτι έκέρδισε ἔως τη στιγμή εκείνη, μεγάλο και σημαντικό βέβαια, ἀλλὰ που δεν θα είχε συνέχεια. Και ο Λέων έφλεγόταν από τον πόθο να φανῇ χρήσιμος, να ὑπηρετήσῃ τη Βασιλεία, ν' ἀναδειχθῇ. Ἐπίστευε ότι, αν τοῦ δινόταν ἡ εὐκαιρία αὐτή, σὲ λίγες μέρες τὸ ὄνομά του θα ἦταν ξακουστό σ' Ἀνατολή και Δύση.

Με τις σκέψεις αὐτὲς έπερνούσε ο Λέων, όταν τὸ βράδυ τῆς

δεύτερης ημέρας Ένας στρατιώτης ήλθε από μέρος του Λαλάκωνος να τον καλέση στο σπίτι του σπαθάριου.

Ο Λέων έφαντάσθηκε πώς έφθασε ή μεγάλη ώρα. "Οχι, ό βασιλεὺς δέν τόν έξέχασε. Ο Λαλάκων, βέβαια, είχε έντολή να του ανακοινώση σοβαρές αποφάσεις. Ποιός ξέρει; "Ίσως θά τοῦλεγε πρέπει να ξαναΐδη τόν βασιλέα.

Δέν άργοπόρησε ούτε στιγμή ό Λέων. Με τή συνοδεία του στρατιώτη, πετώντας — θάλεγε κανείς — πήγε στο σπίτι του σπαθάριου, τόσο γρήγορα περπατούσε, από άνυπομονησία κι από φόβο μήν άργήση.

Ο Λαλάκων τόν δέχθηκε γελαστός, όπως πάντα. Του είπε πώς ό βασιλεὺς αποφάσισε να στείλη άποκρισάριο στο Σβιατοσλαύο, τόν Νικήτα Δαναπρίτη, για να τόν καλέση ν' αφήση τή Βουλγαρία. Θα του πρόσφερε χρυσάφι. Ο Ιωάννης Τσιμισκής, μολονότι μεγάλος στρατηγός και νικητής σ' όλους τους πολέμους, έπροτιμούσε ν' άπαλλαχθῇ από τους Ταυροσκύθες με μερικές ύλικές θυσίες, παρά να ρίξη τή Βασιλεία σε νέους πολέμους. Γι' αυτό αποφάσισε να στείλη άποκρισάριο. Μαζί με τόν Δαναπρίτη θά πήγαιναν στο Δορύστολο, όπου ήταν ό Σβιατοσλαύος, και άλλοι, κι ένας από αυτούς θά ήταν ό Λέων.

Όταν τ' άκουσε αυτά ό Λέων αίσθάνθηκε φρίκιάση σ' όλο το σώμα του. Νά, λοιπόν, που θα του δινόταν ή εύκαιρία να ύπηρετήση τή Βασιλεία και να δείξη τήν άφοσίωσή του. Στο νοῦ του δέν μπορούσε, βέβαια, να ξεκαθαρίση σε τί θα φαινόταν χρήσιμος, αλλά τόση ήταν ή χαρά του, που δέν του ήταν δυνατό να δώση ιδιαίτερη προσοχή στο ζήτημα αυτό.

Ο Λαλάκων έννόησε πώς ό Λέων έταράχθηκε τόσο που του χρειαζόταν να συνέλθῃ, πριν του πῇ τί είχε να κάμῃ. Τόν έκάλεσε λοιπόν να δειπνήσουν μαζί, λέγοντάς του πώς μετά το δείπνο θα του έξηγοῦσε καλύτερα ποιά θα ήταν ή άποστολή του. Ο Λέων, φυσικά, έδέχθηκε με χαρά.

Η άρχόντισσα Άννα ήταν κατά το δείπνο πολύ περιποιητική. Έμίλησε στον Λέοντα για τήν Πόλιν, τόν ρωτούσε πώς περνά τις μέρες του και τοῦδινε πληροφορίες τί και τί αξιοπρόσεχτο θα μπορούσε να ίδῃ. Ο Λαλάκων προσπαθοῦσε κι αυτός να διασκεδάση με τις όμιλίες του το νέο.

Όταν έτελείωσε το δείπνο, ό σπαθάριος έκάλεσε τόν άνεψιό του να περάσουν σ' άλλο δωμάτιο. Έκεῖ του έξήγησε ότι ό αυτοκράτωρ ανάθεσε στον Λέοντα και σε άλλους, ποῦξεραν Βουλγάρικα και θα συνώδευαν επίσης τόν άποκρισάριο στο Δορύστολο, να

μιλήσουν με Βουλγάρους και να μάθουν τα αίσθήματα του Λαού στη βόρειο Βουλγαρία, κοντά στον ποταμό Ίστρο, αυτόν που σήμερα ονομάζεται Δούναβης. Για τη νότιο είχε πληροφορίες ο Αύγουστος. "Όσα του είπε ο Λέων τόν κατατόπισαν για τη μέση Βουλγαρία. Τώρα ήθελε να ξέρη για τη βόρειο, έπειδή, μ' όλη την αποστολή του αποκρισάριου και τις συμβιβαστικές προτάσεις, ήταν δυνατό τα πράγματα να φθάσουν σε πόλεμο. Ο αποκρισάριος θαφευγε την άλλη μέρα για το Δορύστολο που ήταν χτισμένο κοντά στον Δούναβη.

Η΄

ΣΤΟ ΔΟΡΥΣΤΟΛΟ

ΟΤΑΝ γύρισε στο σπίτι της Ίουστίνας, όπου τον συνώδεψε ένας στρατιώτης, ο Λέων είδοποίησε πώς έπρεπε να ξυπνήση πολύ πρωί. Έπειτα έκανόνισε το λογαριασμό του.

Ή Ίουστίνα έφρόντισε να χτυπήση τη θύρα μόλις έχάραξε. Ο Λέων όμως ήταν κιόλας στο πόδι κι έτοιμος για αναχώρηση. Έκρινε ωστόσο ότι ή ώρα δεν ήταν ή κατάλληλη για να πάη στο Λαλάκωνος, όπως αυτός του είχε πη. Επερίμενε λοιπόν υποχρεωτικά κι έπειδή ή συνομιλία με την Ίουστίνα θα τον απασχολούσε από τις ευχάριστες σκέψεις του, έκλεισθηκε στο δωμάτιό του, αφού έφαγε κάτι που του έτοίμασε ή ευγενική αρχόντισσα, λέγοντας πώς είχε ακόμη κάτι να έτοιμάση.

Αφού επέρασε αρκετή ώρα κι έκρινε πώς θα μπορούσε πια να πάη στο σπαθάριου, αποχαιρέτησε την αρχόντισσα Ίουστίνα, όταν έχτύπησε ή θύρα κι έμπηκε ένας στρατιώτης για να πάρη τὰ πράγματά του. Μαζί μ' αυτόν ο Λέων πήγαν στο Λαλάκωνος, ό όποιος του σύστησε να δείξη πολλή προσοχή και να φροντίση να μάθη ό,τι ζητούσε ο αυτοκράτωρ, χωρίς να φανή πώς ρωτά. Ο Λέων τον ευχαρίστησε και τον αποχαιρέτησε, όπως και την αρχόντισσα Άννα κι έπειτα με τη συνοδεία του στρατιώτη, που είχε έντολή να τον οδηγήση στο πλοίο που θάφευγε για το Δορύστολο, έπήγε στον λιμένα.

Λίγο αφού επιβιβάσθηκε, ο Λέων έγνωρίσθηκε με τὰ μέλη της αποστολής και τον αρχηγό της, τον Νικήτα Δαναπρίτη. Εκεί έμαθε πώς ο Δαναπρίτης καταγόταν από την Ταυρίδα, τη σημερινή χερσόνησο Κριμαία, που άνηκε τότε στο Βυζαντινό κράτος και είχε Έλληνες κατοίκους. Νέος εγκαταστάθηκε κοντά στον ποταμό Δάναπρι, που λέγεται σήμερα Δνείπερος, κι εκεί, κάνοντας εμπόριο, έμαθε

καλά τῇ γλῶσσᾳ τοῦ τόπου. Ἀργότερα μπήκε στὴν ὑπηρεσία τῆς Βασιλείας καί, ἔξυπνος καθὼς ἦταν, ἐχρησιμοποιήθηκε γιὰ διάφορες ἀποστολές καί διαπραγματεύθηκε μάλιστα συνθήκη φιλίας καί ἐμπορίου μὲ τὸν Ἰγόρ, πατέρα τοῦ Σβιατοσλαύου. Ἐπειτα συνώ-
 ρευσε τὴν Οὐλγα, χήρα τοῦ Ἰγόρ, στὴν Κωνσταντινούπολη, ὅπου ἡ Ρωσίδα ἀρχόντισσα ἐπῆγε γιὰ νὰ βαπτισθῇ καί νὰ γίνῃ Χριστιανή. Τώρα, ὁ Δαναπρίτης ἦταν γέρος πιά, πρόθυμα ὅμως ἐδέχθηκε ν' ἀνα-
 λάβῃ ἀποστολή, τόσο περισσότερο ποὺ εἶχε γνωρίσει τὸ Σβιατο-
 σλαύο, ὅταν αὐτὸς ἦταν ἀκόμῃ παιδί.

Τὸ ταξίδι τῆς ἀποστολῆς δὲν παρουσίασε κανένα ἐξαιρετικὸ γεγονός. Τὸ πλοῖο ἐπέρασε τὴ Μαύρῃ Θάλασσᾳ κοντὰ στὴν παρα-
 λία τῆς Θράκης. Ὅλη ἡ παραλία αὐτή, καθὼς καί τῆς Βουλγαρίας, ἕως τὶς ἐκβολές τοῦ Δούναβη ἦταν κατοικημένη ἀπὸ Ἕλληνες. Πόλεις σημαντικές, ἡ Σωζόπολις, ἡ Δεβελτός, ἡ Ἀγχίαλος, ἡ Μεσημ-
 βρία, τὰ Κωνσταντιανὰ—ἡ σημερινὴ Κωνσταντία—ἄλλες μικρό-
 τερες καί χωριά, ποὺ ἐζοῦσαν ἀπὸ τὸ ψάρεμα, τὸ ἐμπόριο καί τὴ γεωργία, ἐστολίζαν τὴν ἀκτὴ. Σὲ μερικὰ ἀπὸ τὰ λιμάνια ἐσταμά-
 τησε τὸ πλοῖο. Λίγο πιὸ παραμέσα, Βουλγάρικα χωριά ἐζοῦσαν ἀπὸ τὴ γεωργία καί τὴν κτηνοτροφία, καθὼς καί ἀπὸ τὴ ληστεία· ὅταν ξεσποῦσαν τρικυμίες στὴ Μαύρῃ Θάλασσᾳ καί ρίχναν κα-
 ράβια στὴν ξηρά, οἱ Βούλγαροι χωριάτες ἔπαιρναν τὰ τσεκούρια τοὺς καί κατέβαιναν στὴν παραλία. Ἀνέβαιναν στὰ ναυαγισμένα πλοῖα καί τὰ λήστευαν. Ἀκόμα ὅμως τριγύριζαν στὴν παραλία μήπως βροῦν κανένα νεκρὸ γιὰ νὰ τοῦ πάρουν ὅ,τι εἶχε μαζί του. Ἄν εὑρίσκαν ζωντανούς, ἀντὶ νὰ τοὺς σώσουν, μὲ χτυπήματα τῶν τσεκουριῶν τοὺς ἀποτελεῖωναν γιὰ νὰ τοὺς ληστέψουν. Γι' αὐτό, γιὰ νὰ προλάβουν τὰ τέτοια κακουργήματα, οἱ Ἕλληνες χωριάτες ἔβγαιναν κι αὐτοί, ἀναζητῶντας ναυαγούς. Καί καμιά φορὰ γι-
 νονταν ἀληθινές μάχες ἀνάμεσα σὲ Ἕλληνες καί Βουλγάρους, ποὺ οἱ πρῶτοι ἤθελαν νὰ σώσουν κανένα ναυαγὸ κι οἱ δεύτεροι νὰ τὸν σκοτώσουν γιὰ νὰ τὸν ληστέψουν.

Μετὰ τὰ Κωνσταντιανὰ τὸ πλοῖο ἐπροχώρησε ἀκόμα πολὺ καί τέλος μπήκε στὸ Δούναβη ποταμὸ. Εὐτυχῶς, ἐκεῖνον ἀκριβῶς τὸ χρόνο, ὁ ποταμὸς, ποὺ παγώνει τὸ χειμῶνα, ἦταν πιά πλωτός. Οἱ πάγοι εἶχαν λιώσει. Διαφορετικά, ἡ ἀποστολὴ θὰ ἦταν ὑποχρεω-
 μένη ν' ἀποβιβασθῇ καί νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ ταξίδι τῆς στὴν ξηρά· ὅποτε οἱ κίνδυνοι θὰ ἦταν μεγάλοι. Μποροῦσε νὰ πέσῃ σὲ χέρια ληστῶν ἢ ἀκόμα σὲ κανένα στρατιωτικὸ ἀπόσπασμα, ποὺ ἴσως δὲν θὰ σεβόταν τὴν ιδιότητά της.

Τὸ ταξίδι ἐξακολούθησε ἀνεμπόδιστα ὡς τὸ Δορύστολο, κοντὰ στὸ ὁποῖο ἐσταμάτησε τὸ πλοῖο.

Ἀπὸ μακριὰ φαίνονταν οἱ σκηνές τοῦ στρατοῦ τοῦ Σβιατοσλαύου, πού ἓνα μέρος του δὲν μποροῦσε νὰ χωρέσει μέσα στὴν πόλη. Τριγύρω ἀπὸ τὸ Δορύστολο, οἱ Ρῶσοι εἶχαν κατασκευάσει ἓνα φρούριο ἀπὸ χῶμα. Κοντὰ στὸν ποταμό, δίπλα στὴν πόλη, ἦταν στημένα σὲ σκαριὰ πολλὰ μικρὰ πλοῖα, πού δὲν εἶχαν ἀποτελειώσει ἀκόμη.

Μιά βάρκα, πού ἐξεκίνησε μόλις ἐφάνηκε τὸ Βυζαντινὸ πλοῖο, ἐπλησίασε. Μέσα ἦταν Ρῶσος ἀξιωματικὸς καὶ κάποιος Βούλγαρος, πού ἤξερε Ἑλληνικά. Ὁ τελευταῖος αὐτὸς ἐρώτησε τί ἤθελε τὸ πλοῖο καὶ ὅταν τοῦ ἐδόθηκε ἀπάντηση ὅτι ἦταν μέσα ἀποκρισάριος τῆς Βασιλείας γιὰ τὸ Σβιατοσλαῦο, ἐμετάφρασε τὴν ἀπάντηση σ' ἓναν ἀξιωματικὸ. Αὐτὸς τότε παράγγειλε νὰ μὴ βγῇ κανεὶς ἀπὸ τὸ πλοῖο πρὶν λάβῃ εἰδικὴ ἄδεια.

Ἡ βάρκα ἀπομακρύνθηκε κατόπιν καὶ σὲ λίγο ξαναῆλθε καὶ ὁ Βούλγαρος διερμηνέας εἶπε ὅτι ὁ μεγάλος ἀρχηγὸς τῶν Ρώσων θὰ δεχθῇ τὴν ἄλλη μέρα τὸν ἀποκρισάριο. Ὅτι ὅμως τόσο ὁ ἀποκρισάριος ὅσο καὶ ἡ συνοδεία του θὰ μποροῦσαν νὰ βγοῦν ἀπὸ τὸ πλοῖο καὶ νὰ φᾶνε μαζί μὲ τοὺς ἀξιωματικούς.

Αὐτὸ ἀκριβῶς ἤθελε καὶ ἡ ἀποστολή. Νὰ γνωρίσῃ ἀξιωματικούς καὶ νὰ μπορέσῃ νὰ μάθῃ ἀπ' αὐτοὺς ὅ,τι ἦταν δυνατό γιὰ τὰ σχέδια ὅσο καὶ γιὰ τὸ στρατὸ τοῦ Σβιατοσλαύου. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἀποκρισάριο, καὶ δύο ἢ τρία ἄλλα μέλη τῆς ἀποστολῆς ἐγνώριζαν τὴ γλῶσσα, ἀλλὰ ὁ Δαναπρίτης ὥρισε ὅτι μόνος αὐτὸς ἢ ἓνας ἄλλος θὰ ἐδήλωναν ὅτι γνωρίζουν Ρούσικα. Αὐτοὶ θὰ μιλοῦσαν μὲ τοὺς ἀξιωματικούς. Οἱ λοιποὶ κάνοντας πῶς δὲν καταλαβαίνουν τὴ γλῶσσα, θ' ἄκουαν ὅσα θ' ἄλεγαν οἱ ἄλλοι ἀξιωματικοὶ μεταξύ τους. Ὅσο γιὰ τὸν Λέοντα Ποταμίτη, ἡ δική του δουλειὰ ἦταν ἄλλη. Καθὼς ἦταν πολὺ νέος, κανεὶς δὲν θὰ πρόσεχε σ' αὐτόν. Θὰ μποροῦσε νὰ μιλήσῃ μὲ Βουλγάρους καὶ νὰ λάβῃ πληροφορίες γιὰ τοὺς Ρώσους, καθὼς καὶ νὰ μάθῃ τὰ αἰσθήματα τοῦ λαοῦ. Ὁ Δαναπρίτης, ὅπωςδὴποτε, τοῦ εἶπε νὰ προσέχῃ νὰ μὴν κάνῃ ἐρωτήσεις πού θὰ μποροῦσαν νὰ τὸν ἐκθέσουν καὶ ἀφοῦ ἀρχίσῃ συνομιλία γιὰ ἀδιάφορα θέματα, ν' ἀφήνῃ τοὺς Βουλγάρους νὰ μιλοῦν, χωρὶς νὰ φαίνεται πῶς δίνει σημασία στὶς πληροφορίες τους. Ὁ Λέων θυμήθηκε πῶς τὰ ἴδια σχεδὸν τοῦ εἶχε πῇ καὶ ὁ Λαλάκων. Σὲ λίγην ὥρα ἡ ἀποστολή ἐβγήκε ἀπὸ τὸ πλοῖο καὶ μερικοὶ ἀξιωματικοὶ πῆραν τὸν ἀποκρισάριο καὶ τὰ ἄλλα μέλη σὲ μιὰ μεγάλη σκηνή. Ὅσο γιὰ

τὸν Λέοντα, τοῦ ἐπέτρεψαν — παιδί καθὼς ἦταν — νὰ πάη στὸ ναυπηγεῖο καὶ νὰ ἰδῇ πῶς ἔφτιαναν τὰ καΐκια.

Δὲν ἐδυσκολεύθηκε πολὺ ὁ Λέων νὰ μάθῃ ὅ,τι ἤθελε. Μόνο ποὺ εἶδαν "Ελληνα, οἱ Βούλγαροι ἐργάτες ἄνοιξαν τὴν καρδιά τους. Δὲν ἐφοβόνταν, ἄλλωστε, μὴν τοὺς ἐννοήσουν οἱ φρουροί, ποὺ δὲν ἤξεραν διόλου Βουλγάρικα. "Επειτα, δὲν ἦταν κανὴν ἀνάγκη νὰ μιλοῦν Βουλγάρικα. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἐργάτες κατάγονταν ἀπὸ τὶς πόλεις τῆς Μαύρης Θάλασσας, ὅπου συγκατοικοῦσαν μὲ "Ελληνες καὶ ἤξεραν ἀρκετὰ Ἑλληνικά. Ὁ Λέων τοὺς ρώτησε μόνο γιὰ τὴ δουλειά τους, ἀλλ' αὐτοὶ ξανοίχθηκαν, μίλησαν καὶ γιὰ τὴν ἀγριότητα μὲ τὴν ὁποῖαν τοὺς ἐφέρονταν οἱ καταχτητές, γιὰ τὶς στερήσεις τους γιὰ τὴ σκληρότητα μὲ τὴν ὁποῖα ὁ Σβιατοσλαῦος καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ του τιμωροῦσαν τοὺς Βουλγάρους γιὰ τὸ παραμικρό, κι ἐξέφρασαν τὴν ἀγάπη τους γιὰ τὸ βασιλέα τους καὶ τὴ συμπάθειά τους γιὰ τὰ παθήματά του. "Αν ἡ Βασιλεία, εἶπαν ἀκόμη μερικοί, ἤθελε νὰ βοηθήσῃ γιὰ νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τοὺς Ρώσους ἡ χώρα...

"Όταν ἄρχισε νὰ βραδιάζῃ καὶ ἔμελλε νὰ διακοπῇ ἡ δουλειά ὁ Λέων, ἐπιστρέφοντας στὴ σκηνή ποὺ ἦταν ἡ ἀποστολὴ μὲ τοὺς ἀξιωματικούς, εἶχε σχηματίσει τὴν ἐντύπωση ὅτι ὁ λαὸς στὰ μέρη αὐτὰ δὲν ἦταν τόσο διεφθαρμένος ὅσο στὴν Πρεσλάβα.

Τὴν ἄλλη μέρα ἡ ἀποστολὴ ἦταν ἔτοιμη νὰ παρουσιασθῇ στὸ Σβιατοσλαῦο. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν Ρώσων ἔμενε στὸ μεγαλύτερο σπίτι τοῦ Δορύστολου, ἀλλὰ δὲν ἠθέλησε νὰ δεχθῇ ἐκεῖ τὸν ἀποκρισάριο. Σὰν ἀρχηγὸς στρατοῦ, ἔπρεπε νὰ μένῃ σὲ σκηνή, ἀνάμεσα στὸ στρατό του, κι ἐκεῖ νὰ δεχθῇ τὸν ἀπεσταλμένο τοῦ ἐχθροῦ βασιλιᾶ, πού, ὅπως ἐφантаζόταν, θὰ ζητοῦσε νὰ τὸν λυπηθῇ καὶ νὰ τοῦ χαρίσῃ τὴν εἰρήνη. Ἐκεῖ λοιπόν, σὲ μιὰ μεγάλη σκηνή ποὺ μποροῦσε νὰ χωρέσῃ ἑκατὸ ἀνθρώπους ὄρθιους, ὁ Σβιατοσλαῦος ἐδέχθηκε τὸν ἀποκρισάριο καὶ τοὺς ἄλλους.

Ἀπὸ ὅλα τὰ μέλη τῆς ἀποστολῆς, ὁ Λέων Ποταμίτης εἶχε μεγαλύτερη περιέργεια νὰ ἰδῇ τὸ μεγάλο ἀρχηγὸ τῶν Ρώσων. Ἀπὸ τὰ λίγα ποὺ τοῦ εἶχε πῇ ὁ πάππος του καὶ ἀπὸ τὰ ὅσα ἄκουσε ἀπὸ τὸ Δαναπρίτη ἤξερε ὁ Λέων πῶς ὁ Σβιατοσλαῦος δὲν ἦταν ἀπὸ τὴν ἴδια φυλὴ μὲ τοὺς περισσοτέρους ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους του. Αὐτοὶ ἦταν Σλάβοι, ἐνῶ ἡ οἰκογένεια τοῦ Σβιατοσλαύου εἶχε ἔλθει ἀπὸ χώρες πιὸ μακρινές, ἀπ' ἐκεῖ ὅπου γιὰ πολὺν καιρὸ δὲν βλέπουν τὸν ἥλιο. Πραγματικά, ὁ πάππος τοῦ ἄρχοντα τῶν Ρώσων, ὁ Ροῦρικ, καὶ τ' ἀδέρφια του ἦταν ἀρχηγοὶ κάποιας φυλῆς Σκανδιναβικῆς, ποὺ μερικοὶ Σλάβοι τὴν ἐκάλεσαν σὲ βοήθεια ἐναντίον

τῶν ἄλλων Σλάβων. Οἱ βοηθοὶ ἔγιναν κύριοι τῆς χώρας καὶ ὑποδούλωσαν τόσο αὐτοὺς ποὺ ἦλθαν νὰ τοὺς πολεμήσουν ὅσο κι ἐκείνους ποὺ τοὺς ἐκάλεσαν. Ὁ Ροῦρικ ἔμεινε μόνος κύριος τῆς χώρας, ὅταν ἐπέθαναν τ' ἀδέρφια του, κι ἔδωσε σ' αὐτὴν τὸ ὄνομα Ρωσία ἀπὸ τὸ ὄνομα τῆς φυλῆς ποὺ ἀνῆκε, τὴν ὁποίαν οἱ Βυζαντινοὶ ἔλεγαν Ρῶς. Ἐπειτα ἀπὸ τὸν Ροῦρικ ἐπῆρε τὴν ἀρχὴ ὁ Ἑλέγ, ὁ ὁποῖος, ἔχοντας ἀκουστὰ γιὰ τὸ μεγάλο πλοῦτο τῆς πρωτεύουσας τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, ἐπεχείρησε νὰ τὴν καταλάβῃ μὲ στόλο ἀπὸ χιλιάδες τρεχαντήρια, ἐδέχθηκε ὅμως ν' ἀποσυρθῇ παίρνοντας χρήματα. Ὁ Ἰγὼρ, γιὸς τοῦ Ροῦρικ, ἐπῆρε ἔπειτα τὴν ἐξουσία στὴ Ρωσία καὶ αὐτὸς ἐτοίμασε χιλιάδες πλοῖα σιὰ ὁποῖα ἔβαλε τὸ στρατό του, γιὰ νὰ πάρῃ τὴν Πόλη. Πρὶν ὅμως ἐπιχειρήσῃ νὰ μπῇ στὸ Βόσπορο, ἐπῆγε στὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὅπου ἐλεηλάτησε πολλές πόλεις. Ἐπειτα διευθύνθηκε πρὸς τὸ Βόσπορο. Στὴν εἴσοδο ὅμως τοῦ στενοῦ εὐρέθηκε μπρὸς στὸν Ἑλληνικὸ στόλο, ποὺ εἶχε στὴ διάθεσή του τὸ φοβερὸ Ἑλληνικὸ ἢ ὑγρὸ πῦρ, μιὰ σκευασία ἀπὸ ρετσίνι, πίσσα, θειάφι, νίτρο καὶ ἄλλες οὐσίες, ποὺ τὴν ἐσφενδόνιζαν ἀπὸ σωλῆνες καὶ ἄναβε ὅπου ἔπεφτε, χωρὶς νὰ εἶναι πιὰ δυνατό νὰ σβύσῃ. Τὸ ὑγρὸ πῦρ ἐθέρισε τοὺς Ρώσους, καὶ ὅσα ἀπὸ τὰ τρεχαντήρια τοὺς ἐσώθηκαν ἔφυγαν γρήγορα γιὰ τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἐπειδὴ ὅμως σὲ λίγο ἐχειμῶνιασε, οἱ Ρῶσοι θέλησαν νὰ ἐπιστρέψουν στὴν πατρίδα τοὺς. Ἀλλὰ, καθὼς τοὺς βρῆκε πάλι μαζεμένους, ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ἄλλῃ μιὰ φορὰ τοὺς ἐπιτέθηκε καὶ τόση ἦταν ἡ καταστροφή ὥστε ὁ Ἰγὼρ μόνο μὲ δέκα τρεχαντήρια κατῶρθωσε νὰ σωθῇ.

Ἄλλῃ μιὰ φορὰ ὁ Ἰγὼρ ἐσκέφθηκε νὰ πολεμήσῃ τοὺς Ἑλληνες, προτίμησε ὅμως νὰ κάμῃ συνθήκη φιλίας μὲ τὸν Βασιλέα. Σὲ λίγα χρόνια σκοτώθηκε, πολεμῶντας μὲ Γερμανοὺς, καὶ ἡ χήρα του Ὀλγα, ποὺ ἐπιτρόπευε τὸν ἀνήλικο γιό της Σβιατοσλαῦο, πῆγε στὴν Κωνσταντινούπολη, ὅπου ἐβαφτίσθηκε κι ἔγινε Χριστιανή. Δὲν μπόρεσε ὅμως νὰ πείσῃ καὶ τὸ γιό της νὰ τὴν μιμηθῇ, ἐπειδὴ ὁ Σβιατοσλαῦος ἐφοβόταν ὅτι οἱ σύντροφοί του θὰ τὸν περιγελοῦσαν, ὅπως ἔλεγε.

Ὅλα αὐτὰ ποὺ ἤξερε, ἔκαναν τὸν Λέοντα περίεργο καὶ προσεχτικὸ καθὼς ἐπλησίαζε μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους στὴ σκηνὴ τοῦ Σβιατοσλαῦου. Δὲν ἦταν, βέβαια, δυνατό νὰ ἐννοήσῃ ὁ Λέων ποιά ἦταν τὰ ἔθιμα τῶν Σκανδιναβῶν Ρῶς καὶ ποιά τῶν Σλάβων, ποὺ τοὺς ἀκολουθοῦσαν· ἄλλωστε, ἐκατὸ καὶ πλέον χρόνων ζωῇ στὸν ἴδιο τόπο εἶχε κάμει κοινὰ τὰ ἔθιμα τῶν δύο λαῶν. Ἐβλεπε λοιπὸν στὸ

δρόμο ανάμμενες φωτιές, πού σέ ἄλλες ἀπ' αὐτές ἦταν στημένο ἓνα πέτρινο κακοφτιασμένο ἄγαλμα, κατάμαυρο ἀπὸ τοὺς καπνοὺς, ἐνῶ σέ ἄλλες ἔψηναν κομμάτια ἀλόγων ἄσπρων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα δὲν εἶχεν ἀφαιρεθῇ τὸ δέρμα. Ἦκουε ἀκόμα ψαλμωδίες ἀπὸ πολὺ μακριὰ καὶ μερικές πάλι ἀπὸ πολὺ κοντά, σέ μικρὴ ἀπόσταση ἀπὸ τὶς φωτιές. Οἱ πρῶτες ἦταν σὰν ἡρωϊκὰ τραγούδια καὶ οἱ δεύτερες σὰν φωνές μεθυσμένων.

Ὅταν ἔφθασαν μπρὸς στὴ θύρα τῆς σκηνῆς, μιὰ ἄγρια φωνὴ ἀκούσθηκε, πού ἐτάραξε ὅλα τὰ μέλη τῆς ἀποστολῆς. Ἐπειτα ἀκούθηκε ἓνα πολεμικὸ τραγούδι ἀπὸ πολλὰ στόματα καί, ὅταν αὐτὸ ἐτελείωσε, ἐσύρθηκε ἓνα δέρμα πού ἔφραζε τὴ θύρα καὶ ἡ ἀποστολὴ ἐμπήκε μέσα.

Σ' ἓνα κάθισμα ξύλινο, στρωμένο μὲ δέρμα ἀρκούδας, ἐκάθονταν ὁ Σβιατοσλαῦος, καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη, καθισμένοι ἐπάνω σὲ δέρματα στρωμένα στὸ χῶμα, ἦταν οἱ πολεμάρχοι του, ἄλλοι γιγαντόσωμοι μὲ μακριὰ ξανθὰ γένεια καὶ ἄλλοι πιὸ κοντοί, ξανθοὶ ἐπίσης μὲ μικρότερα γένεια. Ὁ Λέων ἐννόησε ὅτι οἱ πρῶτοι ἦταν οἱ καθαροὶ Ρῶς, ἀπόγονοι τῶν κατακτητῶν, καὶ οἱ ἄλλοι οἱ κνιάζ, οἱ ὑποτελεῖς ἀρχηγοὶ τῶν Σλαβικῶν φυλῶν.

Ὁλόγυρα ἦταν κρεμασμένα ὅπλα, δόρατα, τόξα καὶ ἀσπίδες, καθὼς καὶ ἄλυσσιδωτοὶ θώρακες. Στὴ μέση τῆς σκηνῆς, μπρὸς στὸν Σβιατοσλαῦο, ἦταν ὀρθιοὶ δυὸ γέροι ἀσπροντυμένοι, πού, ὅπως ὑπέθεσε ὁ Λέων, ἦταν ἱερεῖς. Κάτι μουρμούριζαν, σὰν ψαλμωδίες, καὶ κάθε τόσο ἐσήκωναν τὰ χέρια τοὺς ψηλά, σὰν νὰ προσεύχονταν.

Αὐτὸς ὁ Σβιατοσλαῦος, νεώτερος ἀπὸ τοὺς πολεμάρχους του, εἶχε μικρὰ γένεια καὶ μακριὰ μουστάκια. Φαλακρὸς, εἶχε ἀπὸ μιὰ πλεξίδα δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Στ' αὐτιά του φοροῦσε μεγάλα σκουλαρίκια. Μάτια εἶχε καταγάλανα. Μὲ φρύδια μεγάλα, πλατομύτης, κοντός, ὥστε, μολονότι καθόταν ψηλότερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους, λίγο μόνον τοὺς ξεπερνοῦσε. Ἦταν ἄσχημος. Τὸ βλέμμα του ὁμῶς ἦταν διαπεραστικόν. Ἐφοροῦσε ἄλυσσιδωτὸ θώρακα καὶ κάτω ἀπ' αὐτὸν μακρὸν πουκάμισο ἄσπρο, ὅπως οἱ σύντροφοί του, μὲ μόνη τὴ διαφορά πὼς τὸ δικό του ἐφαινόταν καθαρώτερον.

Ὁ Δαναπρίτης ἐχαιρέτησε μὲ μιὰ βαθειὰ ὑπόκλιση, ἐπῆρε λίγο χῶμα ἀπὸ τὴ γῆ καὶ τῶφερε στὸ στόμα του σὰν γιὰ νὰ τὸ φιλήσῃ καὶ οἱ ἄλλοι τὸν ἐμιμήθηκαν. Ἐδειχναν μ' αὐτὸ πὼς προσκυνοῦν τὸ χῶμα πρὸς πατεῖ ὁ Σβιατοσλαῦος.

—'Αντί νάρθῃς ἐσὺ ἐδῶ, ἔπρεπε νάρθῃ ὁ ἀφέντης σου γιὰ νὰ με προσκυνήσῃ, ἐφώναξε μὲ θυμὸ ὁ Σβιατοσλαῦος.

Ὁ ἀρχηγὸς τοὺς ἐχαιρέτησε κι αὐτὸς ἀνασηκῶνοντας λίγο τὸ χέρι του. Ἔπειτα εἶπε στὸν Δαναπρίτη, ποὺ εἶχε προχωρήσει λιγάκι περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους, νὰ δηλώσῃ ποιὸς εἶναι καὶ τί ζητεῖ.

Τότε ὁ Δαναπρίτης ἄρχισε νὰ ἐξηγῇ τὸ σκοπὸ τῆς ἀποστολῆς του. Τόσο ὁ Λέων ὅσο κι οἱ ἄλλοι, ὅσοι δὲν ἐγνώριζαν τὴ γλῶσσα, ἤξεραν τί ἔλεγε, ἐπειδὴ ὁ ἀρχηγὸς καὶ τὸ σκοπὸ τοῦ ἐρχομοῦ τοὺς εἶχε ἐξηγήσει μὲ κάθε λεπτομέρεια καὶ τὰ ὅσα ἐπρόκειτο νὰ πῇ καὶ νὰ προτείνῃ.

Εἶπε λοιπὸν ὁ ἀποκρισάριος ὅτι ἔρχεται ἐκ μέρους τοῦ μεγάλου βασιλιᾶ τοῦ Τσάργραδ, ὅπως ἔλεγαν οἱ Ρῶσοι τὴν Κωνσταντινούπολη, ποὺ ἤθελε νὰ εἶναι φίλος τοῦ ἔθνους τῶν Ρώσων, γιὰ νὰ προτείνῃ στὸ μεγάλο ἀρχηγό του νὰ πάρῃ ὅ,τι τοῦ ἔταξεν ὁ μακαρίτης αὐτοκράτωρ Νικηφόρος καὶ ν' ἀφήσῃ τὴ Βουλγαρία. Ὁ μεγάλος βασιλεὺς δὲν ἤθελε τὸν πόλεμο, ποὺ καταστρέφει τοὺς λαοὺς, καὶ ἤθελε πρὸ πάντων νὰ διατηρηθῇ ἡ εἰρήνη μὲ τὸ παιδί τῆς ἀγίας γυναικας ποὺ ἐπῆγε στὴν Κωνσταντινούπολη κι ἐδέχθηκε τὸ ἅγιο βάπτισμα ἀπὸ αὐτοκράτορα. Ἄν ὁ Σβιατοσλαῦος, σύμφωνα μὲ τίς παραγγελίες τῆς μητέρας του, ἐγινόταν Χριστιανός, θὰ ἦταν πνευματικὸ τέκνο τοῦ μεγάλου αὐτοκράτορα. Μολονότι ὅμως δὲν θέλησε νὰ συμμορφωθῇ μὲ ὅσα τοῦ εἶπε ἡ μητέρα του, πάντα σὰν φίλο καὶ σὰν παιδί του τὸν ἐθεωροῦσε ὁ μεγάλος βασιλεὺς τοῦ Τσάργραδ. Κι αὐτὸς ἐπίσης σὰν σὲ πατέρα ἔπρεπε ν' ἀπαντήσῃ, νὰ δεχθῇ ὅ,τι τοῦ προτείνεται καὶ ν' ἀποσυρθῇ. Ὁ μεγάλος βασιλεὺς τοῦ Τσάργραδ ἔχει τόσο στρατὸ ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ τὸν ἀναγκάσῃ νὰ συμμορφωθῇ μὲ ὅ,τι τοῦ ζητοῦσε, ἀκόμα καὶ χωρὶς πληρωμῇ. Δὲν πρέπει νὰ λησμονῇ ὁ μεγάλος ἀρχηγὸς τῶν Ρώσων ὅτι ὁ πατέρας του Ἰγὸρ θέλησε νὰ πολεμήσῃ τὸ μεγάλο βασιλέα τοῦ Τσάργραδ, ἀλλὰ οὔτε ἓνας σὲ κάθε ἑκατὸ ἀπὸ ὅσους τὸν ἀκολούθησαν στὴν ἐκστρατεία δὲν ἐγύρισε στὴ Ρωσία.

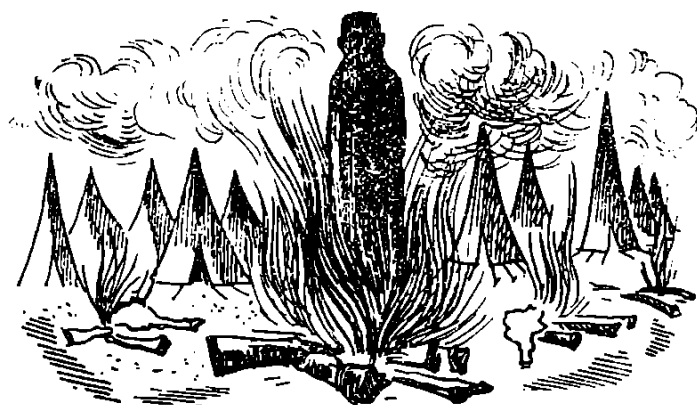
Ὁ ἀποκρισάριος ἐτέλειωσε μὲ μιὰ νέα ἐκκλήση γιὰ τὴν εἰρήνη. Ἀλλὰ ὁ Σβιατοσλαῦος, κατακόκκινος ἀπὸ θυμὸ, τὸν διάταξε νὰ σταματήσῃ.

— Ἀντὶ νᾶρθης ἐσὺ ἐδῶ, εἶπε, ἔπρεπε νᾶρθῇ ὁ ἀφέντης σου γιὰ νὰ μὲ προσκυνήσῃ. Ὅ,τι ἔχει εἶναι δικό μου κι ἂν τὸ κράτησε ἕως τώρα εἶναι ἐπειδὴ τοῦ τὸ ἄφησα. Ἀφοῦ ὅμως δὲν ἦλθε, θὰ τοῦ παραγγείλω ἐγὼ τί πρέπει νὰ κάμῃ.

— Ὁ μεγάλος βασιλεὺς μου μὲ διάταξε νὰ προσθέσω, διάκοψε ὁ Δαναπρίτης ὅτι, ἂν δὲν δεχθῇς ὅ,τι σοῦ προτείνει, θὰ ἀναγκασθῇ μὲ λύπη του νὰ σὲ πολεμήσῃ. Θὰ ἔλθῃ ἐδῶ μὲ τὰ στρατεύματά του.

— Νά μὴ λάβῃ τὸν κόπο, εἶπε μὲ θυμὸ ὁ Σβιατοσλαύς. Θάρθω ἐγὼ μὲ τὸ στρατό μου καὶ θὰ τοῦ δείξω τί σημαίνει ἡ δύναμη τῶν Ρώσων. Σὲ λίγον καιρὸ θὰ κλεισθῇτε στὸ Τσάργραδ καὶ σὲ λίγον ἀκόμῃ ὅλοι σας θὰ εἰσθε σὲ ἄλλον κόσμον καὶ τὸ Τσάργραδ θὰ γίνῃ δικό μου. Ἐκτὸς ἂν μετανοήσῃ καὶ φοβισμένος τὸ δώσῃ μόνος του.

Ἡ ἀποστολὴ εἶχε τελειώσει. Ἡ εἰρήνη δὲν ἦταν δυνατὴ καὶ ὁ πόλεμος ἦταν ἀναπόφευκτος.

Θ'

ΝΕΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΕΣΛΑΒΑ

ΟΤΑΝ ἡ ἀποστολή ἐπέστρεψε στήν Πόλη καί ὁ Ἰωάννης Τσιμισκῆς ἐπληροφορήθηκε τίς διαθέσεις τοῦ Σβιατοσλαύου, διάταξε νά μεταφερθοῦν στή Θράκη στρατεύματα ἀπό τή Μικρά Ἀσία καί διώρισε ἀρχηγούς τοὺς δύο περιφήμους στρατηγούς, τὸ Βάρδα Σκληρὸ καί τὸ μάγιστρο Πέτρο. Ὁ Λέων Ποταμίτης παρακάλεσε τὸν Λαλάκωνα νά μεσιτεύσῃ γιὰ νά ἐπιτραπῇ καί σ' αὐτὸν νά φύγῃ μὲ τὸ στρατό, αὐτὸς ὅμως τὸν ἐσυμβούλευσε νά μὴ βιάζεται, ἐπειδὴ θά παρουσιαζόταν καλύτερη εὐκαιρία, καί ὁ Λέων ἐπείσθηκε νά μὴν ἐπιμείνῃ.

Οἱ διαταγές πού εἶχαν οἱ δύο στρατηγοὶ ἦταν νά φυλάξουν τὰ σύνορα καί νά μὴν ἀναλάβουν ἐπίθεση, περιμένοντας τὸν βασιλέα, ὁ ὁποῖος θά ἔφθανε μαζί μὲ τὰ νέα στρατεύματα, πού ἔρχονταν ἀπὸ τίς ἀνατολικές ἐπαρχίες. Ἀλλὰ ὁ βασιλεὺς ἐμποδίσθηκε, ἐπειδὴ ὁ στρατὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀναγκάσθηκε νά πολεμήσῃ μὲ ἐπαναστάτες. Ἐν τῷ μεταξύ, ὁ Σβιατοσλαύος, ἀποφασισμένος νά πραγματοποιήσει τὰ σχέδιά του, ἐπῆγε ἀπὸ τὸ Δορύστολο στήν Πρεσλάβα, ἐστρατολόγησε Βουλγάρους καί μὲ δύναμιν 30,000 στρατιωτῶν ἐκίνησε γιὰ νά περάσῃ τὰ σύνορα. Ὁ Σκληρὸς πού εἶχε τὴν ἀρχηγία στὸ μέρος ὅπου ἐχτύπησαν οἱ Ρωσοβούλγαροι, δὲν μποροῦσε νά διαθέσῃ παρὰ μόνον 10,000 ἄνδρες. Παράταξε ὅμως τὸ στρατό του κατὰ τρόπο τέτοιον, πού οἱ Ρωσοβούλγαροι δὲν μπόρεσαν νά χρησιμοποιήσουν ὅλη τους τὴ δύναμιν. Δυὸ καί τρεῖς φορές ἔγιναν ἐπιθέσεις, χωρὶς νά κλονισθῇ ὁ μικρὸς Ἑλληνικὸς στρατός. Ἡ μάχη, ὅπωςδήποτε, ἐξακολουθοῦσε, ὅταν ἀπὸ τὸ δεξιὸ τῶν Ρωσοβουλγάρων ἀκούσθηκε τυμπανοκρουσία καί σὲ λίγο ἐφάνηκαν νά προχωροῦν Ἕλληνες στρατιῶτες, πού τοὺς εἶχε τάξει ὁ Σκληρὸς γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ. Οἱ Ρωσοβούλγαροι εἶχαν πέσει σὲ ἐνέδρα κι ἐχτυ-

πλέονταν τώρα από δυο πλευρές. Ένας από τους αρχηγούς τους, για να τους δώσει καρδιά, ώρμησε μπρός, αλλά σε λίγο έπεφτε νεκρός. Δεν χρειάσθηκε τίποτε άλλο για να διαλυθούν οι Ρωσοβούλγαροι. Ο καθένας τους έζητουσε να σωθή φεύγοντας, χωρίς να λογαριάζει τί θα γίνουν οι διπλανοί του. Άλλα ό στρατός του Σκληρού τους έκυνήγησε, ενώ οι Έλληνες που είχαν φανή από τὰ πλάγια τους, χτυπούσαν και έμπόδιζαν τή φυγή.

Πίσω από τὸ στρατό αυτό του Σβιατοσλαύου έρχόταν άλλο σώμα, που ήταν μαζί του αυτός ό μεγάλος αρχηγός των Ρώσων. Βέβαιος πώς οι Έλληνες δεν θα μπορούσαν να άνθέξουν στο πρώτο χτύπημα, ό Σβιατοσλαύος δεν έβιαζόταν. Ήταν μάλιστα μιὰ μέρα μακριά από τὸ στρατό που προχώρησε πρώτος, όταν είδε τους φυγάδες ν'άρχωνται. Στήν αρχή δεν έπίστευε στα μάτια του. "Όταν οι αρχηγοί των νικημένων του παράστησαν τί είχε γίνει, πώς έπολέμησαν οι Έλληνες, πώς τους έκύκλωσαν και πώς ή φυγή ήταν τὸ μόνο μέσο για να σωθούν, ό Σβιατοσλαύος έπесе σε μελαγχολία.

—'Αλλοίμονο! είπε. Ποτέ έως τώρα τὸ Ρωσικό έθνος δεν ένικήθηκε. Έξωλόθρευσε ή υπόταξε όλους τους έχθρούς του και όλοι οι λαοί, που γειτονεύουν μαζί του τὸ τρέμουν. Τώρα τί θα γίνει; Θα γίνουμε ό περίγελος των λαών;

Οί πολεμάρχοι του τὸν παρηγορούσαν, λέγοντάς του ότι χρειάζεται μόνο να γίνουν καλύτερες προετοιμασίες και πώς ή τύχη έδωκε τή νίκη στους Έλληνες. Στή νέα έκστρατεία θα έπαιρναν όλα τὰ μέτρα για να συντρίψουν τὸν έχθρό.

Έπεισθηκε λοιπόν ό Σβιατοσλαύος να έπιστρέψη στην Πρεσλάβα και από εκεί στο Δορύστολο. Άφοϋ έγινονταν νέες έτοιμασίες, ό στρατός θα χτυπούσε τὰ σύνορα αποφασιστικά, κι ένα μέρος του θαμπαινε σε μονόξυλα και θα αποβιβαζόταν στα νώτα των Έλλήνων, για να τους κυκλώσουν.

Με τή νίκη όμως αυτή έναντίον των Ρώσων έδόθηκε καιρός στον βασιλέα να έτοιμασθί για ν' αναλάβη αυτός τήν επίθεση.

.

Ο Λέων Ποταμίτης δεν είχε άλλη εύκαιρία να παρουσιασθί στον βασιλέα. Τis πρώτες μέρες μετά τήν έπιστροφή του τίς έπέρασε με έπισκέψεις στην Άγία Σοφία και τίς άλλες εκκλησίες τής Πόλης, στον Ίππόδρομο και στ' άλλα αξιοθέατα μέρη. "Όταν όμως είδε να μεταφέρονται στρατεύματα όλοένα περισσότερα και άλλα να γυμνάζωνται έξω από τήν Πόλη, και έννόησε πώς ή έκστρατεία δεν θ' άργοϋσε, παρακάλεσε τὸν Λαλάκωνα να φροντίση να τὸν κατατάξη στο στρατό. Αὐτός έδέχθηκε και του σύστησε να μπη στο

ίππικό, για να περάση έπειτα στους 'Αθανάτους, μία ίλη ίππικοῦ τῆς αὐτοκρατορικής φρουράς, πού τήν ἀποτελοῦσαν διαλεχτοί μόνο στρατιῶτες.

Αὐτό καί ἔγινε. Ὁ Λέων Ποταμίτης, πού ἀπό πρὶν ἦταν καλὸς καβαλάρης, διακρίθηκε τόσο, πού αὐτὸς ὁ ἀρχηγὸς τῶν 'Αθανάτων, ὁ Μιχαήλ Καισαρίτης, πού παρακολουθοῦσε τὰ γυμνάσια, τοῦ ἐζήτησε καί τὸν κατάρταξε στὴν ἴλη πού διοικοῦσε. Ἦταν αὐτὴ ἡ πρώτη ἀναγνώριση τῆς ἀξίας του καί ὁ Λέων ἦταν περήφανος ὅταν ἀνέβαινε στὸ ἄλογό του, πού ἐφοροῦσε κι αὐτὸ θώρακα μετάλλινο, πού ἀκριβῶς ξεχώριζε τὴν ἴλη τῶν 'Αθανάτων ἀπὸ τὰ ἄλλα σώματα τοῦ ίππικοῦ. Ἦξερε, ἄλλωστε, ὅτι τὸ σῶμα στὸ ὁποῖον ἀνῆκε, μολονότι μέσα στὴν Πόλη εἶχε κυρίως ὑπηρεσία στὸ παλάτι, στίς μάχες θὰ ἀναλάβαινε τίς πιὸ δύσκολες ἐπιχειρήσεις.

Ὁ Λέων ἐγνωρίσθηκε μ' ὅλους τοὺς συναδέλφους του. Δύο ἀπ' αὐτοὺς τοῦ ἔκαμαν ἐξαιρετικὴ ἐντύπωση καί μ' αὐτοὺς πρὸ πάντων ἐπροσπάθησε νὰ συνδεθῇ. Τὴν ἴδια εὐχάριστη ἐντύπωση εἶχε κάμει ἄλλωστε ὁ Λέων καί σ' αὐτούς. Ἔτσι σὲ λίγες μέρες μέσα ἀναπτύχθηκε θερμὴ φιλία μεταξὺ τους.

Ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς 'Αθανάτους, πού τόσο στενὰ συνδέθηκε μαζί του ὁ Λέων, ἦταν πολὺ νέος, μόλις μεγαλύτερος ἀπ' αὐτόν. Ἐλεγόταν Θεοδόσης Μεσονύκτης καί καταγόταν ἀπὸ τὸ Ἀνατολικὸν θέμα, πού κατεῖχε τὸ μέσο περίπου τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ὁ πατέρας του εἶχε μεγάλα κτήματα κοντὰ στὴν πόλη Ἀμόριο, ἕνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα φρούρια τῆς μεγάλης χερσονήσου. Ὅταν ἀκόμα ἦταν στρατηγὸς ὁ Ἰωάννης Τσιμισκῆς κι ἐδιάβηκε μὲ τὸ στρατό του κοντὰ ἀπὸ τὰ κτήματα τοῦ Μεσονύκτη, αὐτὸς τὸν φιλοξένησε καί ἀκόμα ἔδωσε πολλὰ τρόφιμα στὸ στράτευμα. Ὁ Τσιμισκῆς δὲν τὸ λησμόνησε αὐτὸ καί ὅταν ἐσύστησε τὴν ἴλη τῶν 'Αθανάτων, παράγγειλε στὸ Μεσονύκτη νὰ στείλῃ τὸ παιδί του, πού ὁ βασιλεὺς τὸ εἶχε ἰδῇ μικρὸ ἀκόμα γιὰ νὰ καταταχθῇ στὴν ἴλη. Ὁ Μεσονύκτης ἐδέχθηκε μὲ χαρὰ κι εὐγνωμοσύνη, προεξοφλώντας μεγάλο μέλλον γιὰ τὸ παιδί του. Ἀθλητικὸς, συνηθισμένος στὴ ζωὴ τοῦ ὑπαίθρου, καλὸς καβαλάρης, καλὸς τοξευτής, ὁ Θεοδόσης ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς πιὸ διαλεχτοὺς μέσα στοὺς διαλεχτοὺς στρατιῶτες, πού ἀποτελοῦσαν τὴν ἴλη τῶν 'Αθανάτων. Ὁμορφος, ξανθός, εἶχε στὰ μάτια του μιὰ ἔκφραση τόσης καλωσύνης καί τὸ πρόσωπο κι οἱ τρόποι του ἔδειχναν τόση εὐγένεια, πού κατάκτησαν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τὸν Λέοντα, ὅπως εἶχαν κατακτήσει καί τὸν ἄλλον Ἀθάνατο, πού ἔπειτα ἐφιλιώθηκε μαζί του ὁ Ποταμίτης.

Ὁ τρίτος αὐτὸς Ἀθάνατος διάφερε ἀρκετὰ ἀπὸ τοὺς δύο φίλους

του. Ήταν μεγαλύτερός τους, ως είκοσιπέντε χρόνων. Τὸ ἀνάστημά του μέτριο, δὲν εἶχε τίποτε τὸ ἀθλητικὸ καὶ τὸ πρόσωπό του ἦταν μελαψό. Τὰ κατάμαυρα μάτια του πετοῦσαν, θαρρεῖς, φλόγες. Κι ὅμως εἶχαν μιὰ γλύκα, ποὺ ὅταν ἐκοίταζαν κατάματα, ἐφάνέρωναν εὐγένεια ψυχῆς καὶ καλωσύνη. Πραγματικά, ἡ ψυχὴ τοῦ Βασίλη Ἀνεμᾶ ἦταν σὰν παιδιάστικη, ἀθώα καὶ ἀπλῆ. Ὁ Ἀνεμᾶς δὲν ἦταν Ἕλληνας ἀπὸ καταγωγή. Πατέρας του ἦταν ὁ τελευταῖος Ἀραβὴ ἐμίρης τῆς Κρήτης Ἀβδουλ Ἀζίζ Κορτέμπης. Ὄταν, στὰ 960, ὁ στρατηγός, τότε, καὶ ἔπειτα βασιλεὺς Νικηφόρος Φωκᾶς ἐστάλθηκε μὲ στόλο καὶ στρατὸ στὴν Κρήτη γιὰ νὰ τὴν ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τοὺς Ἀραβες, ὁ Ἀβδουλ Ἀζίζ πολέμησε γενναῖα καὶ ἀντιστάθηκε, πολιορκημένος στὸ φρούριο Χάνδακα, σχεδὸν ὀχτῶ μῆνες. Ὄταν, ἐπὶ τέλους, ἔπεσε τὸ φρούριο, ὁ ἐμίρης μὲ τὶς πολλὰς γυναῖκες του καὶ τὰ παιδιὰ του μεταφέρθηκε στὴν Πόλη, κι ἐκεῖ κοντὰ τοῦ δόθηκε ἓνα κτῆμα, ὅπου ἐζοῦσε μὲ τὴν οἰκογένειά του. Μερικὲς ἀπὸ τὶς γυναῖκες του ἦταν χριστιανὲς καὶ μιὰ ἀπ' αὐτές, ἡ Ἀργυρὴ Ἀνεμᾶ, ἔκαμε Χριστιανούς τὰ παιδιὰ της, ποὺ πῆραν τὸ δικό της ἐπίθετο. Ὁ Βασίλης Ἀνεμᾶς ἦταν δεκαπέντε χρόνων ὅταν ἐκυριεύθηκε ἡ Κρήτη. Ἀπὸ πολὺ μικρός, ποὺ ζοῦσε στὸ γυναικωνίτη μὲ τὴ μητέρα του, αὐτὴ τοῦ εἶχε ἐμπνεύσει σεβασμὸ στὴ Χριστιανικὴ θρησκεία. Φίλοι του ἦταν Ἑλληνόπουλα τῆς Κρήτης, γλῶσσα του ἔγινε ἡ Ἑλληνικὴ, κι ἔτσι ὅταν μεταφέρθηκε στὴν Πόλη, ἀπόκτησε γρήγορα καὶ ψυχὴ Ἑλληνικὴ. Πῆρε γυναῖκα Ἑλληνίδα κι ἀπόκτησε τέσσερα παιδιὰ, ποὺ ἔμειναν γνωστοὶ στὴν ἱστορίαν μὲ τὸ ὄνομα Ἀνεμάδες. Ὁ Ἰωάννης Τσιμισκῆς, ποὺ ἐγνώριζε τὸν ἐμίρη Ἀβδουλ Ἀζίζ καὶ τὸν ἐπισκεπτόταν ὅσες φορές ἐπῆγαινε στὴν Πόλη, πῆρε στὴν ἴλη τῶν Ἀθανάτων, ὅταν ἐσυστήθηκε, ἓναν ἀπὸ τοὺς πρώτους, τὸ Βασίλη Ἀνεμᾶ.

Τὶς μέρες ποὺ ἔμελλαν νὰ περάσουν ἀκόμα στὴν Πόλη, ὁ Λέων Ποταμίτης, ὁ Θεοδόσης Μεσονύχτης καὶ ὁ Βασίλης Ἀνεμᾶς ἦταν ἀχώριστοι.

.....

Ὅλα ἦταν ἔτοιμα λίγο μετὰ τὰ μέσα τοῦ Μαρτίου τοῦ 971 καὶ ὁ βασιλεὺς ὥρισε τὴν 28 τοῦ μηνὸς γιὰ τὸ ξεκίνημα τοῦ στρατοῦ. Αὐτὸς ὁ ἴδιος θὰ εἶχε τὴν ἀρχηγίαν. Ἀπὸ τὴ φρουρά, μερικὰ σώματα θὰ ἔμειναν στὴν Πόλη καὶ ἄλλα, ἓνα ἀπὸ τὰ ὁποῖα καὶ ἡ ἴλη τῶν Ἀθανάτων, θὰ τὸν ἀκολουθοῦσαν. Ὁ στόλος θὰφευγε ἐπίσης γιὰ τὸν ποταμὸ Δούναβη, ὥστε νὰ ἐμποδίσῃ τοὺς Ρώσους νὰ φύγουν.

Ἡ ἡμέρα ποὺ θὰ ξεκινούσε ὁ στρατὸς ἦταν ἡ Πέμπτη τῆς ἐβδομάδος τῶν Βαΐων. Ἔως τότε, ὅταν ἐτοιμαζόταν ἐκστρατεία ἐνῶ

πλησίαζε τὸ Πάσχα, οἱ αὐτοκράτορες περνοῦσαν τὴ Μεγάλῃ Ἑορτῇ στὴν Πόλῃ κι ἔπειτα ἔφευγαν μὲ τὸ στράτο. Οἱ Βούλγαροι τῷξεραν καὶ ἀπ' αὐτοὺς ~~θα~~ μάθαιναν οἱ Ρῶσοι. Ἀκριβῶς ὁμῶς γι' αὐτὸν τὸ λόγο ὁ Τσιμισκῆς δὲν ἐτήρησε τὴ συνήθεια. Ἦθελε νὰ πῆσῃ ἐπάνω στοὺς ἐχθροὺς ἐνῶ δὲν θὰ τὸν περίμεναν.

Ἀφοῦ προσευχήθηκε στὴν ἐκκλησίᾳ τοῦ Σωτῆρος, ποῦ ἦταν χτισμένη στὴν εἴσοδο τῶν ἀνακτόρων, μιὰ μακριὰ στοᾶ ποῦ ἐλεγόταν Χαλκὴ ἐπειδὴ εἶχε στέγη χάλκινη ἐπιχρυσωμένη, ὁ αὐτοκράτορας ἐπῆγε στὴν Ἀγία Σοφία κι ἔκαμε ἐκεῖ δεύτερη προσευχή. Ἐπειτα ἐπιθεώρησε τὸ στράτο, ποῦ ἦταν παραταγμένος στὴν πλατεῖα τῆς ἐκκλησίας, καὶ κατόπιν προσευχήθηκε γιὰ τρίτη φορὰ στὴν ἐκκλησίᾳ τῆς Παναγίας τῶν Βλαχερνῶν. Ὁ στόλος, ἀπὸ τριακόσια πλοῖα, εἶχε συναχθῇ στὸν Κεράτιο Κόλπο. Ὁ Ἰωάννης τὸν ἐπιθεώρησε ἐπίσης, ἐμοίρασε χρήματα στοὺς ναῦτες κι ἔπειτα ἔδωσε τὴ διαταγὴ γιὰ τὴν ἀναχώρηση. Μόλις ἐβγήκε ὁ στόλος ἀπὸ τὸν Κόλπο, ἐξεκίνησε καὶ τὸ στράτευμα γιὰ τὴν Ἀδριανούπολιν.

Ὁ Λέων ἐδιάβαινε τώρα ἀπὸ μέρη γνῶριμα, τὰ μέρη ποῦ εἶχε περάσει γιὰ πρώτη φορὰ ὅταν ἐρχόταν στὴν Πόλῃ γιὰ νὰ μεταδώσῃ ὅσα τοῦ ἐμπιστεύθηκε ὁ πάππος του. Θὰ ἔπαιρναν τάχα ἔπειτα τὸ δρόμο πρὸς τὸ Νεοχώρι καὶ θὰ ξανάβλεπε τὴν οἰκογένεια τοῦ κύρ Μιχαήλ, αὐτὸν τὸν ἄρχοντα, τὴν ἀρχόντισσα γυναῖκα του καὶ τὴν ἀρχοντοπούλα Ζωή; Ὁ Λέων ἤθελε νὰ τὸ ἐλπίζῃ. Ἐθυμήθηκε ἀκόμη μὲ ἀγάπη τὸν Πιστὸ καὶ τίς ὑπηρεσίες του. Θᾶπαιρνε ὁ βασιλεὺς τὴν Πρεσλάβα καὶ θὰ ξανάβλεπε τὴ μητέρα καὶ τὸν παππού του; Ὅτι ἡ πρωτεύουσα τῶν Βουλγάρων θᾶπεφτε στὰ Ἑλληνικὰ χέρια, γι' αὐτὸ δὲν εἶχε ἀμφιβολία ὁ Λέων, μιὰ φορὰ καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ βασιλεὺς ἦταν ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ. Ἀλλὰ ποιοὺς ξέρει — ἂν θὰ ξαναβροῦν τὴ μητέρα καὶ τὸν παππού....

Τέτοιες, πότε εὐχάριστες καὶ πότε θλιβερὲς σκέψεις ἔρχονταν στὸ νοῦ τοῦ Λέοντος σ' ὅλο τὸ δρόμο. Ὁ Θεοδόσης Μεσονύκτης, ποῦ ἀπὸ διαίσθηση ἐννοοῦσε τί ἀπασχολοῦσε τὸ φίλο του, ὅταν καταλάβαινε πῶς μαῦρες ιδέες καὶ φόβοι γύριζαν στὸ νοῦ τοῦ Λέοντος, κατῳρῶνε ἐντεχνα ν' ἀνοίγῃ ὁμιλία γι' ἀδιάφορα πράγματα. Πότε μὲ μιὰ παρατήρηση, πότε μ' ἓνα ἀστεῖο, πότε μὲ κανένα ἀθῶο πείραγμα, ἔδινε ἄλλῃ τροπῇ στίς σκέψεις του. Ὁ Βασίλης Ἀνεμᾶς ἦσαν πιὸ σοβαρός. Πολλὰς φορὲς ὁ Μεσονύκτης ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ φροντίζῃ καὶ γι' αὐτόν, νὰ μὴ τὸν ἀφήνῃ νὰ σκέπτεται τὴν οἰκογένειά του καὶ νὰ μελαγχολῇ, ποῦ ἄφησε τὰ παιδιὰ του. Μόνο ποῦ ἦταν καὶ πιὸ εὐκόλο νὰ τὸν κάμῃ νὰ τὰ ξεχάσῃ ὅλα. Ἐνῶ ὁ Λέων Ποταμίτης εἶχε κάθε λόγο νὰ φοβᾶται γιὰ τοὺς δικούς του, καμιά

άνησυχία δὲν μποροῦσε ν᾿ἄχη ὁ Ἀνεμᾶς. Ἡ οἰκογένειά του ἦταν ἀσφαλῆς στὴν Πόλη καὶ κανένα κίνδυνο δὲν ἔτρεχε. Ὅσο γιὰ τὸν τρόπο ποὺ μεταχειριζόταν ὁ Θεοδόσης γιὰ νὰ τὸν κάνη ν᾿ἀλησμόνη, αὐτὸς ἦταν ἀπλούστερος παρὰ γιὰ τὸν Λέοντα. Ἀρκοῦσε νὰ μιλήσῃ γιὰ ἡρώϊσμούς, γιὰ κατορθώματα, γιὰ θυσίες. Ὁ Βασίλης Ἀνεμᾶς ἦταν ὅλος φωτιά κι ἐνθουσιασμούς. Ἀνυπομονοῦσε νὰ συναντηθῇ ὁ στρατὸς μὲ τοὺς ἐχθρούς, γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ προσφέρῃ ὅποια μεγαλύτερη θυσία θὰ τοῦ ἦταν δυνατὸ γιὰ νὰ κάμῃ νὰ νικήσῃ ἡ Βασιλεία.

Στὴν Ἀδριανούπολη ἔφθασαν ἀπεσταλμένοι τοῦ στρατοῦ ποὺ φύλαγε τὰ σύνορα καὶ εἶπαν πὼς ὁ ἐχθρὸς ἔχει ἀφήσει χωρὶς φρουρὲς τὶς κλεισοῦρες. Οἱ Ρῶσοι στρατιῶτες, ποὺ εἶχε ἰδῇ ὁ Λέων νὰ κατεβαίνουν, ἀφῆκαν τὶς θέσεις τους καὶ ἀκολούθησαν τὸ στρατὸ ποὺ ὑποχώρησε ἔπειτα ἀπὸ τὴ μάχη κατὰ τὴν ὁποίαν ἐνικήθηκε ἀπὸ τὸ Βάρδα Σκληρό. Ἄλλες φρουρὲς δὲν ἐστάλθηκαν. Τόσο οἱ Ρῶσοι ὅσο καὶ οἱ Βούλγαροι δὲν ἐπίστευαν πὼς ὁ στρατὸς θὰ ξεκινοῦσε ἀπὸ τὴν Πόλη πρὶν περάσῃ τὸ Πάσχα. Ὁ βασιλεὺς ἐχάρηκε πολὺ γιὰ τὶς εἰδήσεις αὐτές. Οἱ κλεισοῦρες τοῦ Αἴμου εἶναι πολὺ στενὲς καὶ ἀπότομες, ὥστε γιὰ νὰ τὶς πάρῃ θὰ ἔπρεπε νὰ δώσῃ μεγάλες μάχες καὶ νὰ θυσιάσῃ πολὺ στρατό. Καθὼς ἦταν ἀφρούρητες, ὁ στρατὸς θὰ τὶς περνοῦσε χωρὶς θυσίες καί, ἐπειδὴ ἡ Πρεσλάβα δὲν ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τὸ ἀνατολικὸ μέρος τοῦ Αἴμου, θὰ μποροῦσε νὰ βρεθῇ γρήγορα μπρὸς στὴν πρωτεύουσα τῶν Βουλγάρων.

Ἐκάλεσε λοιπὸν ὁ βασιλεὺς τοὺς στρατηγοὺς καὶ τοὺς ἀνακοίνωσε τὶς πληροφορίες. Τοὺς εἶπε ἀκόμη ὅτι θὰ ἦταν ἀνάγκη νὰ ξεκινήσουν ἀμέσως καὶ νὰ εἶναι γρήγορη ἡ πορεία. Γιὰ νὰ μὴν παρουσιασθῇ μάλιστα καμιὰ δυσκολία ἐχώρισε τὸ στρατὸ σὲ δύο σώματα. Αὐτὸς μὲ 15.000 πεζοὺς καὶ 13.000 ἵππεῖς ἐξεκίνησε. Μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους ἵππεῖς ἦταν, φυσικά, καὶ οἱ Ἀθάνατοι, ποὺ ἀποτελοῦσαν μάλιστα τὴν πρωτοπορεία τοῦ στρατοῦ. Τὸ ἄλλο σῶμα, μὲ τὶς πολιορκητικὲς μηχανές καὶ τὰ σκεύη θὰ προχωροῦσε πιὸ σιγά.

Κανένα ἐμπόδιο δὲν ἀπάντησεν ὁ στρατὸς, περνώντας τὶς κλεισοῦρες. Καὶ στὸ πρῶτο χωριὸ πέρα ἀπὸ τὰ σύνορα οἱ κάτοικοι βγήκαν στὸ δρόμο ξαφνιασμένοι, ὅταν μπῆκε τὸ στράτευμα. Βλέποντας τὴ βασιλικὴ σημαία, ἐννόησαν πὼς μαζὶ μὲ τὸ στρατὸ ἦταν ὁ μεγάλος αὐτοκράτωρ, ποὺ ἐρχόταν νὰ τοὺς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τοὺς Ρώσους κι ἔπесαν μπροῦμτα γιὰ νὰ προσκυνήσουν. Δὲν ἐτολμοῦσαν καν

ν' ανασηκώσουν τὸ κεφάλι καὶ νὰ ἰδοῦν τὸ λαμπρὸ στρατὸ ποὺ περνοῦσε ἀπὸ τὸ χωριό τους.

Ἐνα μόνο κεφάλι κάπως ανασηκώθηκε καθὼς ἐπλησίαζε τὸ ποδοβολητὸ τῶν ἀλόγων καὶ δυὸ μάτια, ποὺ τὸ βλέμμα τους ἐφάνε-
ρωνε περιέργεια μαζί καὶ ἐλπίδα ἐκοίταξαν τὴν ἴλη τῶν Ἀθανάτων,
ποὺ ἦταν ἡ πρώτη στῆ μακριὰ γραμμὴ τοῦ στρατοῦ. Ἐξαφνα τὰ
μάτια αὐτὰ ἔλαμψαν ἀπὸ χαρὰ καὶ ἓνα χέρι κινήθηκε σὰν γιὰ νὰ
χαιρετήση.

Ἡ ἴλη ὁμῶς ἐπροχώρησε, ἐφάνηκε ὁ βασιλεὺς, χρυσοστόλιστος
ἀνάμεσα στοὺς στρατηγούς του, καὶ ὁ ἄνθρωπος ποὺ τόση περιέρ-
γεια καὶ χαρὰ μαζί ἐφάνέρωσε, χαμήλωσε πάλι τὸ κεφάλι του, ὑπο-
ταχτικὰ ὅπως ὅλοι οἱ ἄλλοι.

Ὁ στρατὸς ἐπέρασε τὸ χωριὸ κι ἐστάθηκε σὲ μικρὴ ἀπόσταση
ἀπ' αὐτὸ γιὰ νὰ ξεκουραστοῦν οἱ ἄνδρες. Μιὰ φρουρὰ μόνο ἀπὸ
λίγους στρατιῶτες ἔμεινε ἐκεῖ. Οἱ χωριάτες σηκώθηκαν καὶ ἄρχισαν
νὰ συζητοῦν γιὰ τὰ γεγονότα. Μόνο ἓνας δὲν ἀνακατεύθηκε στὶς
συνομιλίες τους, ἐκεῖνος ποὺ εἶχε ανασηκώσει τὸ κεφάλι του. Μόλις
ἐπέρασε ὁ στρατὸς, τὸν ἀκολούθησε μὲ βῆμα γρήγορο κι ἔφθασε σὲ
λίγο στὸ μέρος ποὺ ἔγινε ἡ στάθμευση. Μερικοὶ στρατιῶτες, φρουροί,
τὸν ἐσταμάτησαν.

— Τί θέλεις ; Δὲν μπορεῖς νὰ προχωρήσης, τοῦ εἶπαν.

— Θέλω νὰ ἰδῶ, ἀποκρίθηκε ὁ Βουλγαρος, ποὺ ἤξερε Ἑλληνικά,
τὸν Λέοντα Ποταμίτη. Εἶναι ὁ ἀφέντης μου.

— Καὶ ποιὸς εἶν' αὐτός ; τὸν ἐρώτησαν.

— Ἐνας καβαλάρης ἀπὸ κείνους ποὺ ἦταν μπρὸς ἀπὸ τὸ
βασιλέα.

— Θὰ εἶναι κάποιος ἀπὸ τοὺς Ἀθανάτους, εἶπε ἓνας ἀπὸ τοὺς
στρατιῶτες.

— Ἀνάγκη νὰ τὸν ἰδῶ, εἶπε πάλι ὁ Βούλγαρος.

Τότες ἓνας στρατιώτης ἀνέβηκε σ' ἓνα ψήλωμα κοντὰ στὸ μέρος
ποὺ ἦταν τὸ ἱππικὸ τῶν Ἀθανάτων κι ἐφώνασε :

— Εἶναι κανένας ποῦ τὸν λένε Ποταμίτη, μέσα σὲ σᾶς ;

— Ἐγὼ εἶμαι, ἀποκρίθηκε ὁ Λέων. Τί θέλεις ;

— Ἐνας ἄνθρωπος, ποὺ λέει πῶς εἶναι ὑπηρέτης σου, θέλει νὰ
σὲ ἰδῇ. Εἶναι ἐκεῖ πέρα στὴν ἄκρη.

Ὁ Λέων δὲν μποροῦσε νὰ φαντασθῇ ποιὸς ἦταν αὐτός ποὺ τὸν
ζητοῦσε, παρακάλεσε ὁμῶς τὸν ἀρχηγὸ τῆς ἴλης νὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ
πάῃ νὰ τὸν ἰδῇ. Ἡ ἄδεια δόθηκε.

— Νὰ μὴν ἀργήσης ὁμῶς, τοῦ εἶπε ὁ Καισαρίτης. Σὲ λίγο ξεκι-

νούμε. "Αν όμως δέν προλάβης, τρέξε μέ τό ἄλογό σου νά μάς φθάσης.

Ὁ Λέων ἐρώτησε πάλι τό στρατιώτη, ποῦ τόν φώναξε, ποῦ ἔπρεπε νά πάη.

— Στήν τελευταία γραμμή, τοῦ εἶπε ἐκεῖνος.

Ἡ ἀπόστασις ἦταν ἀρκετή. Μὲ ἀνυπομονησία νά μάθῃ ποιὸς ἤθελε νά τόν ἰδῇ καί θέλοντας νά μὴν ἀργήσῃ, ὁ Λέων πῆρε τό ἄλογό του καί, περνώντας ἀνάμεσα ἀπὸ τό στρατό, ἔφθασε στήν τελευταία γραμμή. Πέντε-δέκα στρατιῶτες εἶχαν κάμει κύκλο μπρὸς σέ κάποιον, ποῦ ἀπὸ τῇ βαρεῖᾳ κάπα του καί τό σκοῦφο του ἔφαινόταν Βούλγαρος.

Ὅταν αὐτὸς ὁ τελευταῖος εἶδε τόν Λέοντα νά πλησιάζῃ ἔφιππος, ἄφησε τὴν ὀμιλία καί, βιαστικά, πῆγε πρὸς αὐτόν.

— Ἀφέντη μου, μικρέ μου ἀφέντη, ἐφώνησε ὁ Στεπᾶν.

— Ἀφέντη μου, μικρέ μου ἀφέντη.

— Καλέ μου Στεπᾶν, καλέ μου Στεπᾶν, ἐφώνησε γεμάτος χαρὰ ὁ Λέων.

Πήδησε ἀπὸ τό ἄλογο κι ἀγκάλιασε τόν πιστό ὑπηρέτη τοῦ πάππου του. Ὁ Στεπᾶν ἔπιασε τὰ χέρια τοῦ Λέοντος καί τὰ φιλοῦσε μ' ἀγάπη.

Πότε ἦρθες; Ποῦ ἦσουν; Τί κάνουν ἡ μητέρα κι ὁ παππούς;

Ὁ Στεπὸν ἀπάντησε πρῶτα στὴν τελευταία ἐρώτηση. Ἡ μητέρα του ἦταν καλά. Ἀλλὰ ὁ παπποὺς ἦταν φυλακισμένος. Ἡ φυγὴ τοῦ Λέοντος ἀνακαλύφθηκε καὶ ὁ Ρῶσος διοικητὴς διάταξε νὰ πιάσουν τὸν λογοθέτη Ἐδεσσηνὸ καὶ νὰ τὸν ἀνακρίνουν. Αὐτὸς εἶπε ὅτι εἶχε στείλει τὸν ἑγγονὸ του στὴν Ἀδριανούπολη γιὰ ἀγορὲς μαζί μ' ἓναν ὑπηρέτη, ἀλλὰ ἐνῶ ὁ ὑπηρέτης ἦρθε πάλι πίσω, ὁ νέος δὲν ἠθέλησε νὰ ἐπιστρέψῃ.

— Τὰ ἴδια εἶπα κι ἐγώ, ἐπρόσθεσε ὁ Στεπὸν, ὅταν μ' ἐκάλεσαν. Ἔτσι μὲ εἶχε διατάξει ὁ ἀφέντης Λογοθέτης. Τὰ ἴδια εἶπε καὶ ἡ μητέρα σου. Αὐτὴν δὲν τὴν πείραξε κανεὶς. Ὁ ἀφέντης λογοθέτης εἶναι στὴ φυλακὴ γιὰτὶ ἦταν φίλος τοῦ Βόρι. Γι' αὐτὸ τὸν κρατοῦν. Ἀλλὰ περνάει καλά. Κάθε μέρα τὸν βλέπει ἡ μητέρα σου καὶ μιὰ μέρα τῆς εἶπε νὰ μὲ στείλῃ ἐκεῖ νὰ μοῦ μιλήσῃ.

Ὁ Στεπὸν ἔριξε μιὰ ματιὰ τριγύρω, σὰν νὰ φοβόταν μήπως κρυφακούει κανεὶς. Τὴν ἴδια στιγμὴ ἀκούσθηκαν οἱ διαταγὲς γιὰ τὸ ξεκίνημα τοῦ στρατοῦ καὶ ὁ Λέων ἐγύρισε πρὸς τὸ ἄλογό του. Ἀλλὰ ὁ ὑπηρέτης τοῦπιασε τὸ χέρι.

— Μιὰ στιγμὴ, μικρὲ μου ἀφέντη. Ἐνα γράμμα. Πάρτο. Θὰ σοῦ τὰ πῶ ὕστερα. Θάρθω μαζί σου.

Ἐβγαλε τὸ σκοῦφο του, ἄνοιξε μιὰ ραφή του, ἔβγαλε ἀπὸ μέσα ἓνα κομμάτι πανί καὶ τῷδωκε τοῦ Λέοντος.

— Πάρτο, τοῦ εἶπε. Ἐγὼ θάρθω πάλι νὰ σὲ βρῶ ὅπου σταματήσετε.

Ὁ νέος ἔβαλε τὸ κομμάτι τὸ πανί, ποῦ εἶδε πῶς εἶχε ἐπάνω τὰ γράμματα, στὴν τσέπη του, ἀνέβηκε στὸ ἄλογό του κι ἔτρεξε νὰ προφθάσῃ τὸ στρατό.

Στὴν ἐπόμενη στάση ὁ Λέων ἐδιάβασε τὸ γράμμα.

«Παιδί μου Λέον —τοῦγραφε ὁ πάππος του— ὁ Στεπὸν θὰ σοῦ πῇ γιὰ μᾶς. Μὴ λυπηθῇς. Εἶμαι καλά καὶ τίποτε δὲ μοῦ λείπει. Εἰδοποίησε τὸν Θεόδωρο Λαλάκωνα ὅτι οἱ Ταυροσκύθες εἶναι ξένοιαστοι. Πιστεύουν πῶς ἡ Βασιλεία δὲν εἶναι σὲ θέσῃ νὰ τοὺς πολεμήσῃ. Μ' ὅλο ποῦ εἶμαι φυλακὴ, κατορθώνω ν' ἄχω πληροφορίες. Πιστεύουν λοιπὸν οἱ Ταυροσκύθες πῶς οἱ ἐπαναστάτες στὴν Ἀνατολὴ προοδεύουν καὶ πῶς ὁ βασιλεὺς γιὰ νὰ σωθῇ θὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὸ Σβιατοσλαβο εἰρήνῃ μὲ ὅποια θυσία. Ἄν δὲν εἶναι ἀληθινές οἱ πληροφορίες αὐτές, ἡ Βασιλεία καλὰ θὰ κάμῃ νὰ χτυπήσῃ ὅσο γρηγορότερα. Θὰ βρῇ τοὺς Σκύθες καὶ τοὺς Βουλγάρους, ποῦ τοὺς βοηθοῦν, ἀπροετοίμαστους. Ὁ Βόρις μπόρεσε νὰ ἐπικοινωνήσῃ μαζί μου καὶ ἱκετεύει τὸν μεγάλο βασιλέα μας νὰ τὸν λυπηθῇ. Παιδί μου Λέον, κάμε αὐτὰ γνωστὰ ὅπου πρέπει. Ἡ μητέρα σου,

πού ήταν λίγο πριν έδω, σέ φιλεῖ, ὅπως κι ἐγὼ ὁ πάππος σου».

Σύντομο τὸ γράμμα πού μὲ δυσκολία ἐχαράχθηκε σ' ἓνα κομμάτι πανί, ἀλλὰ πόσα ἔλεγε! . . Τώρα ὁ Λέων θὰ τῷδειχνε στὸν Λαλάκωνα. Ἄν καί, ὅπως ὁ ἴδιος ἐννοοῦσε, εἶχε ἀξία μόνο πριν ξεκινήσει ὁ στρατός. Ἀλλὰ, ὅπως ὁ Στεπὰν τοῦ ἐξήγησε, ὅταν ἔφθασε στὰ σύνορα, ἡ Ἑλληνικὴ φρουρά, σύμφωνα μὲ τὶς διαταγὲς πού εἶχε, τὸν ἐμπόδισε νὰ τὰ περάσει. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ ὑπηρέτης ἐσταμάτησε στὸ τελευταῖο Βουλγάρικο ἰχωριό, περιμένοντας καμιά εὐκαιρία.

Μόλις διάβασε τὸ γράμμα, ὁ Λέων ἔτρεξε νὰ συναντήσῃ τὸν Στεπὰν. Οἱ στρατιῶτες τῆς ὀπισθοφυλακῆς εἶδαν πάλι τὸ Βούλγαρο πού τοὺς εἶχε μιλήσει νὰ σκύβῃ καὶ νὰ φιλή τὰ χέρια τοῦ Λέοντος Ποταμίτη. Δὲν χόρταινε νὰ τὸν βλέπῃ.

—Τί ὁιορφος πού εἶσαι, μικρέ μου ἀφέντη. Νὰ σ' ἔβλεπε ἔτσι ντυμένον ἢ μητέρα σου, νὰ σ' ἔβλεπε ὁ ἄρχοντας λογοθέτης...

Ὁ Στεπὰν γελοῦσε μὲ χαρὰ καὶ ὅλο κάτι εὕρισκε νὰ πῇ.

—Ὁ ἄρχοντας λογοθέτης εἶναι καλός, πολὺ καλός, ἔλεγε πολλές φορές ὁ πιστὸς ὑπηρέτης, ἀλλὰ δὲν ἔχει παρὰ ἓναν ἐγγονό. Σ' αὐτὸν μποροῦσε νὰ ἐμπιστευθῇ ὅ,τι ἤθελε. Τώρα, πού ὁ ἐγγονός του δὲν ἦταν πιά κοντά του, μέρες καὶ μέρες ἐβασάνιζε τὸ μυαλό του νὰ βρῇ τρόπο νὰ τοῦ στείλῃ μήνυμα. Τί νὰ κάμῃ ὁ καυμένος ὁ ἄρχοντας; Εὐρῆκε μένα, πιστὸ μὰ ἄμυαλο δοῦλο γιὰ νὰ στείλῃ. Κι ἐγὼ δὲν τὰ κατάφερα νὰ περάσω.

Ὁ Λέων ἐγελοῦσε κι ἐχτυποῦσε μ' ἀγάπη στὴν πλάτη τὸν πιστὸ ὑπηρέτη.

—Ἀλήθεια, ἀφέντη μου. Μὲς στὴ σαστιμάρα μου, πού σέ εἶδα, λησμόνησα, τοῦ εἶπε, νὰ σοῦ δώσω καὶ τοὺς χαιρετισμοὺς ἀπὸ τὴν ἀρχοντοπούλα Ζωή.

—Τὴν εἶδες; Ἐπέρασες ἀπὸ τὸ Νεοχώρι; ἐρώτησε ὁ Λέων.

—Ἐπέρασα, ἀφοῦ ἀπὸ κεῖ περνάει ὁ δρόμος. Τὸ Νεοχώρι ὅμως εἶναι ἀκατοίκητο. Ὅταν οἱ Ρῶσοι ἐνίκηθηκαν κι ἐγύριζαν στὴν Πρεσλάβα, ἐπῆραν μαζί τους ὅλους τοὺς Ρωμιούς πού βρῆκαν στὸ δρόμο τους. Ὅλοι οἱ Νεοχωρίτες εἶναι τώρα στὴν Πρεσλάβα. Ὁ ἄρχοντας Μιχαήλ, ἡ ἀρχόντισσα Μαρία, ἡ ἀρχοντοπούλα Ζωὴ καὶ οἱ ὑπηρέτες τους μένουν τώρα στὸ σπίτι μας.

Ὁ Λέων, ἀκούοντας αὐτά, κατέβασε σκεφτικὸς τὸ κεφάλι.

—Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν παππού σου, τὴ μητέρα σου κι ἐμένα, ἐπρόσθεσε ὁ Στεπὰν, κανεὶς ἄλλος δὲν ἤξερε πὼς θᾶφευγα. Πὼς τὸ κατάλαβε ἡ ἀρχοντοπούλα Ζωὴ δὲν μπορῶ νὰ τὸ ἐξηγήσω. Κι ὅχι μόνο ἤξερε πὼς θᾶφευγα, ἀλλὰ καὶ γιὰ ποιὸ σκοπὸ ἔφευγα. Καὶ

λίγο πριν βγῶ ἀπὸ τὸ σπίτι, μοῦπε νὰ σοῦ δώσω χαιρετίσματα. Πολὺ ἔξυπνο κορίτσι.

Τὸ στράτευμα ἐκινήθηκε νὰ προχωρήσῃ καὶ ὁ Στεπὰν δὲν πρόφθασε νὰ δώσῃ ἄλλες πληροφορίες στὸν Λέοντα. Στὴν ἐπομένη στάση, ὁ νέος ἔκρινε πὼς ἔπρεπε νὰ ἰδῇ τὸν Λαλάκωνα καὶ νὰ τοῦ ἀνακοινώσῃ ὅσα τοῦ γραφε ὁ πάππος του κι ἔτσι δὲν εἶδε τὸν ὑπηρέτη.

Ὁ Λαλάκων βρῆκε κι αὐτὸς ὅτι τὸ γράμμα ἦταν πιά παλιό. Ἐπειδὴ ὁμως ἐβεβαίωνε τὶς πληροφορίες ὅτι οἱ Ρῶσοι δὲν ὑποπεύονταν τίποτε κι ἐπειδὴ μιλοῦσε γιὰ τὸν βασιλέα τῶν Βουλγάρων, ποὺ ζητοῦσε βοήθεια, ἔπρεπε νὰ τὸ ἀνακοινώσῃ στὸν βασιλέα. Πῆρε μάλιστα τὸ ἴδιο τὸ γράμμα νὰ τοῦ τὸ δείξῃ.

Σχεδὸν σὲ καθέναν ἀπὸ τοὺς ἐπομένους σταθμοὺς ὁ Λέων συναντοῦσε τὸν Στεπὰν, ποὺ ἀκολουθοῦσε τὸ στρατό, κι ἐμάθαινε νέα. Οἱ Ρῶσοι ἐφέρννοταν τώρα χειρότερα ἀπὸ πρὶν στοὺς Βουλγάρους. Καὶ ὅσοι ἀπὸ τοὺς τελευταίους αὐτοὺς ἦταν μαζί τους δὲν ἔβλεπαν πιά σωτηρία ἄλλῃ παρὰ τὸν Ἑλληνικὸ στρατό. Ἐκαταλάβαιναν πὼς εἶχαν κάμει λάθος νὰ ταχθοῦν μὲ τὸ μέρος τῶν Ρώσων. Μόνον ἓνα μέρος τοῦ στρατοῦ ἦταν ἀκόμα μαζί μὲ τοὺς καταχτητές. Ἔτσι ἔλεγαν ὅλοι στὴν Πρεσλάβα.

Ὅσο γιὰ τὸν παππού του, ὁ Λέων δὲν ἔπρεπε ν' ἀνησυχῇ. Θὰ τὸν ἔβλεπε καλὰ στὴν Πρεσλάβα καὶ θὰ τὸν ἐλευθέρωνε. Γιατί, βέβαια, οἱ Ρῶσοι δὲν θὰ μπορούσαν νὰ βαστάξουν τὴν πόλῃ. Ὁ Στεπὰν ἐθαύμαζε τὸν αὐτοκρατορικὸ στρατό. Οἱ στολές του, τὰ ὅπλα του τοῦ ἔκαναν ἐντύπωση. Ἡ μεγάλη ἀκολουθία τοῦ βασιλέως, ἡ λαμπροστόλιστη φρουρά του, τὸ ὠραῖο ἵππικόν, πρὸ πάντων ἡ ἴλη τῶν Ἀθανάτων μὲ τὰ κατάφραχτα ἄλογα, ἦταν κάτι ποὺ δὲν θὰ μπορούσε οὔτε νὰ τὰ συλλάβῃ ἡ φαντασία του, ἂν ἐτύχαινε νὰ τοῦ περιγράψῃ κανεὶς, πρὶν τύχῃ νὰ τὰ ἰδῇ.

Δὲν εἶχε τώρα νὰ ἀγαπᾷ μόνο τὸν Λέοντα ὁ Στεπὰν. Ἐγνώρισε τοὺς δύο φίλους του, ἔμαθε γι' αὐτούς, εὐχαριστήθηκε ποὺ ὁ ἓνας τους εἶχε πλούσιο πατέρα καὶ ξαφνίσθηκε ὅταν ἐπληροφορήθηκε πὼς τοῦ ἄλλου ὁ πατέρας ἦταν βασιλιάς.

— Καὶ τώρα ὁ γιὸς εἶναι στρατιώτης τοῦ μεγάλου βασιλιᾶ; Μὲ βασιλέα ποὺ ἔχει στρατιῶτες ἄλλων βασιλιάδων τὰ παιδιὰ πῆγε νὰ τὰ βάλῃ ὁ Ταυροσκύθης; ἔσκεπτόταν ὁ Στεπὰν.

Ἐλάτρευε τὸ μικρό του ἀφέντη, τώρα ὁμως αἰσθανόταν ἀγάπη καὶ γιὰ τοὺς φίλους του. Ἀκόμη περισσότερο εἶχε γι' αὐτοὺς ἓνα αἶσθημα εὐγνώμοσύνης γιὰ τὴν ἀγάπη ποῦ δειχναν στὸ μικρό του κύριο.

“Όσο για τόν Λέοντα, οί συνομιλίες του μέ τόν Στεπάν του γεννούσαν διαρκείς σκέψεις κατά τή διάρκεια τής πορείας. Έξούσε μέσα σέ δνειρο από τήν πρώτη φορά πού συναντήθηκε μέ τόν ύπηρέτη του πάππου του καί κάθε συνάντηση μ’ αὐτόν του ἔφερνε νέα θέματα μέσα στο δνειρό του. Ἐπέρασε ἀπό τόν Ἀετό, πού ἦταν ἔρημος, χωρίς τούς Ἑλληνες κατοίκους του, πού τούς πήραν κι αὐτούς οί Ρώσοι, ὅπως τούς χωρικούς τοῦ Νεοχωριοῦ, καθῶς τοῦ εἶχε πῆ ὁ Στεπάν, ἀπό τόν Μικρό Ἀετό, ἔρημο κι αὐτό, ἀπό διάφορα χωριά Βουλγάρικα, κι ἔπειτα ἀπό τό Νεοχώρι. Πόσες ἀναμνήσεις ἔφερε στόν Λέοντα ἡ θέα τοῦ χωριοῦ αὐτοῦ! Εἶδε ἀπό μακριά τό σπίτι τοῦ κύρ Μιχαήλ, πού ξεπερνοῦσε τά ἄλλα, κι ἐθυμήθηκε ὅλα τά ἐπεισόδια τής βραδιᾶς πού ἐπέρασε ἐκεῖ... Τώρα θά ξανάβλεπε στήν Πρεσλάβα τόν κύρ Μιχαήλ, τή γυναίκα του καί τήν κόρη τους.

Μ’ αὐτές τίς σκέψεις ὁ Λέων προχωροῦσε, ἀκολουθώντας τό μεγάλο δρόμο μαζί μέ τόν ἄλλο στρατό. Ἡ ὅλη πορεία, ἄλλωστε, δέν ἦταν μεγάλη καί τοῦ φάνηκε μάλιστα πῶς τή φορά αὐτή ἔκαμε γρηγορώτερα τό δρόμο, παρά ὅταν ἀπό τήν Πρεσλάβα ἐπήγαινε στήν Πόλη. Ἡ σκέψη αὐτή τοῦ ἤλθε, ὅταν τό ἀπόγευμα τής Μεγάλης Τρίτης, ἕκτη ἡμέρα ἀπό τότε πού ξεκίνησε, ὁ στρατός ἔφθασε στόν πρόβουνό τής Πρεσλάβας. Ἐκεῖ ὁ αὐτοκράτωρ διάταξε γενική ἀνάπαυση τοῦ στρατεύματος. Παράγγειλε νά ταχθοῦν φρουροί καί μερικοί στρατιῶτες νά φέρουν δροσερό νερό γιά τούς ἄνδρες ἀπό τό ποτάμι τής Κενάγιας.

I'

ΚΑΤΟΡΘΩΜΑ ΕΝΟΣ ΑΘΑΝΑΤΟΥ

ΤΟΣΟ βέβαιοι ἦταν οἱ Ρωσοβούλγαροι ὅτι δὲν ἦταν δυνατό νὰ ἐπιχειρηθῇ ἐκστρατεία ἐναντίον τους παρὰ μόνον μετὰ τὸ Πάσχα, ὥστε οὔτε ἔξω ἀπὸ τὴν πρωτεύουσα δὲν εἶχαν φρουρά. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ὁ Ἑλληνικὸς στρατός, ἀπὸ ὅπου περνοῦσε, ἄφηνε μικρὲς φρουρὲς ποὺ ἐφύλαγαν τοὺς δρόμους, ὥστε κανεῖς ἀπὸ τοὺς κατοίκους δὲν μποροῦσε νὰ πάη στὴν Πρεσλάβα καὶ νὰ μεταδώσῃ πὼς ἐπλησίαζαν οἱ Ἕλληνες.

Δὲν εἶναι λοιπὸν παράξενο ὅτι τὸ ἄλλο πρωῒ, ὅταν ὁ βασιλεὺς παράταξε τὸ στράτευμα καὶ διάταξε προέλαση, ἐνῶ ἐχτυποῦσαν τὰ τύμπανα καὶ ἤχοῦσαν οἱ σάλπιγγες καὶ ἀλάλαζαν οἱ ἄνδρες καὶ σχηματιζόταν μιὰ βοή παράξενη ἀπὸ τὴν ἡχὴ στὰ γύρω βουνά, ἐξαφνίσθηκαν οἱ κάτοικοι καὶ ἡ φρουρὰ τῆς Πρεσλάβας.

Ὁ Σβιατοσλαῦος ἐξακολουθοῦσε νὰ μένῃ στὸ Δορύστολο, ἀλλὰ στὴν πρωτεύουσα ὑπῆρχε μεγάλη Ρωσικὴ φρουρὰ καὶ ἄλλη Βουλγαρική. Μέσα εὐρίσκονταν ἐπίσης ὁ Βόρις καὶ ὁ προδότης Καλοκύρης, καθὼς καὶ ὁ Σφέγγελος, ἓνας ἀπὸ τοὺς ὑπαρχηγούς τοῦ Σβιατοσλαύου.

Ἐπειτα λοιπὸν ἀπὸ τὴν πρώτη ταραχή, ὁ Σφέγγελος ἐμάζεψε τὸ στρατὸ καὶ ἀποφάσισε νὰ μὴν περιμένη ν' ἀρχίσῃ πολιορκία τῆς Πρεσλάβας, ἀλλὰ νὰ ἐπιχειρήσῃ νὰ διώξῃ τὸν Ἑλληνικὸ στρατό, ποὺ εἶχε πιά κατέβει ἀπὸ τὸν πρόβουνό τοῦ Αἵμου στὴν πεδιάδα. Ἀλλὰ οἱ Ρῶσοι δὲν εἶχαν ἵππικό, οὔτε ἦταν συνηθισμένοι νὰ ἀμύνωνται στὴν ἐπίθεση τοῦ ἱππικοῦ. Αὐτὸς ἦταν ὁ λόγος γιὰ τὸν ὁποῖον ἐπολέμησαν μὲν καλὰ στὴν ἀρχή, ὅταν ὅμως ὁ βασιλεὺς διάταξε τοὺς Ἀθανάτους νὰ προχωρήσουν καὶ νὰ χτυπήσουν στὰ πλευρὰ τῆς τῆς Ρωσικῆς γραμμῆ, ἔφυγαν ἀφήνοντας πολλοὺς νεκρούς.

Ἡ Πρεσλάβα ἦταν τριγυρισμένη ἀπὸ τεῖχος καὶ μέσα σ' αὐτὸ κατάφυγαν οἱ Ρῶσοι, ἀφοῦ εἶδαν ὅτι τοὺς ἦταν ἀδύνατο νὰ διαλύσουν ἢ νὰ ἀναγκάσουν σὲ ὑποχώρηση τὸν Ἑλληνικὸ στρατό. Ὁ Καλοκύρης ὅμως, ποὺ ἦταν σὲ θέση νὰ γνωρίζῃ κάτι περισσότερο,

ἐφρόντισε τὸ ἴδιο βράδυ νὰ φύγῃ καὶ νὰ πάῃ στὸ Δορύστολο, κοντὰ στὸ Σβιατοσλαύο.

Τὴν ἄλλην ἡμέρα ἔφθασε καὶ ὁ ὑπόλοιπος στρατὸς μὲ τὶς πολιορκητικές μηχανές καὶ ἄρχισε σὲ λίγο ἢ ἐπίθεση. Οἱ μηχανές ἔριχναν βαρεῖες πέτρες στὸ τεῖχος· αὐτές ἦταν οἱ πετραρίες· ἄλλες μηχανές, οἱ βαλίστρες, ἔριχναν βέλη καὶ ἐμπόδιζαν τοὺς Ρώσους νὰ πολεμοῦν ἀπὸ τὶς ἐπάλξεις. Ὁ Σφέγγελος ἔκανε ὅ,τι μπορούσε γιὰ νὰ ἐνθαρρύνῃ τοὺς ἄνδρες του καὶ ὁ ἴδιος πολεμοῦσε σὰν στρατιώτης. Ἀλλὰ οἱ Ἕλληνες ἐπλησίασαν τόσο πολὺ στὸ τεῖχος, ὥστε ἀπὸ κάτω, μὲ τὰ τόξα καὶ μὲ τὶς σφενδόνες ἐχτυποῦσαν τοὺς Ρώσους, ποὺ ἐτολμοῦσαν νὰ φανερωθοῦν στὸ ἐπάνω μέρος του.

Ἐπὶ τέλους ὅμως, ὅταν ἔκρινε πὼς ἔφθασε ἡ κατάλληλη στιγμή, ὁ βασιλεὺς ἔδωσε διαταγὴ νὰ φέρουν τὶς σκάλες καὶ νὰ τὶς ἀκουμπήσουν στὸ τεῖχος. Ἦταν τότε τὸ πιὸ κρίσιμο σημεῖο τῆς μάχης. Ὁ Ἰωάννης ἐγκαρδίωνε τοὺς στρατιῶτες, ἐνῶ ἀπὸ πάνω ὁ Σφέγγελος παρωρμοῦσε τοὺς δικούς του νὰ γκρεμίσουν τὶς σκάλες, λέγοντάς τους πὼς μόνο μ' αὐτὸν τὸν τρόπο θὰ γλιτώσουν τὴ ζωὴ τους. Ἡ μάχη ἀπὸ τὶς σκάλες καὶ τὰ τεῖχη ἦταν φοβερή. Οἱ Ἕλληνες ἀπὸ κάτω ἐπιχειροῦσαν νὰ πηδήσουν ἐπάνω στὶς ἐπάλξεις, ἐνῶ οἱ Ρῶσοι μὲ ξύλα μακριὰ προσπαθοῦσαν νὰ τοὺς γκρεμίσουν.

Γύρω ἀπὸ τὸν βασιλέα, ποὺ παρακολουθοῦσε ἀπὸ μικρὴ ἀπόσταση ὅσα ἐγίνονταν, ἐτάχθηκε ἡ ἴλη τῶν Ἀθανάτων, ἡ ὁποία δὲν ἦταν προωρισμένη νὰ πάρῃ μέρος στὴ μάχη αὐτή. Ὁ Λέων ὅμως αἰσθανόταν τὴν ψυχὴ του νὰ βράζῃ. Τόσες θυσίες, τόσοι χαμὸς ἀνθρώπων, κι αὐτὸς νὰ μένῃ μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα....

Σὲ μιὰ στιγμή, ἐπὶ τέλους, ὁ Λέων ἔχασε τὴν ὑπομονή του καὶ μαζί μ' αὐτὴν τὸ αἶσθημα τῆς πειθαρχίας. Νέος, ὅπως ἦταν, ἐπῆρε πρωτοβουλία, ποὺ δὲν εἶχε δικαίωμα νὰ τὸ κάμῃ καὶ καθὼς εἶδε ὅτι ἀπὸ μιὰ σκάλα, στημένη στὸ τεῖχος, ἔπεσε καὶ ὁ τελευταῖος στρατιώτης, ἐχτύπησε μὲ τὰ σπηρούνια του τὸ ἄλογο καὶ βγῆκε ἀπὸ τὴ γραμμὴ του, τρέχοντας πρὸς τὸ τεῖχος. Μόλις ξεκίνησε, ἓνας ἄλλος ἀπὸ τοὺς Ἀθανάτους τὸν ἐμιμήθηκε, ἐπίσης χωρὶς διαταγὴ καὶ παραβαίνοντας τοὺς κανόνες τῆς πειθαρχίας. Αὐτὸς ἦταν ὁ Θεοδόσης Μεσονύκτης, ποὺ δὲν μπορούσε νὰ σκεφθῇ πὼς θ' ἄφηνε μόνον του σὲ κίνδυνο τὸ φίλο του. Ὅσο γιὰ τὸν Βασίλη Ἀνεμᾶ, αὐτὸς βρισκόταν πιὸ κοντὰ στὸν αὐτοκράτορα καὶ ἦταν κάτω ἀπὸ τὸ βλέμμα του, ὥστε νὰ μὴ μπορῇ καν νὰ σκεφθῇ πὼς θὰ μπορούσε νὰ βγῇ ἀπὸ τὴν τάξη.

Σὲ δυὸ στιγμές οἱ δυὸ ἵππεῖς βρέθηκαν μπροστὰ στὴ σκάλα. Πήδησαν ἀπὸ τ' ἄλογά τους. Ἡ σκάλα ὅμως ἦταν μία. Μιὰ ἄλλη

ἦταν πεσμένη δίπλα της. Τὴ σήκωσαν μαζί καὶ τὴν ἔστησαν κι αὐτή. Κι ὁ ἕνας ἀνέβηκε στὴ μία, ὁ ἄλλος στὴν ἄλλη. Ἀπὸ πάνω οἱ πολεμιστὲς τοῦ τείχους τοὺς ἔριχναν βέλη καὶ πέτρες. Οἱ δύο νέοι ἐκρατιόνταν ἀπὸ τὸ ἀριστερό του χέρι ὁ καθένας καὶ μὲ τὸ δεξι βαστοῦσαν τὴν ἀσπίδα πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι. Οἱ πέτρες καὶ τὰ βέλη χτυποῦσαν σ' αὐτὴν καὶ κυλοῦσαν κάτω. Πρῶτος ὁ Μεσονύκτης ἔφθασε στὸ ἐπάνω μέρος τῆς δικῆς του σκάλας. Πετώντας τὴν ἀσπίδα του, τράβηξε τὸ βαρὺ σπαθὶ καὶ μ' ἕνα χτύπημά του χώρισε ἀπὸ τὸν κορμὸ τὸ κεφάλι τοῦ ἐχθροῦ πολεμιστῆ. Ἐτοιμαζόταν νὰ πιασθῇ ἀπὸ τὸ τεῖχος γιὰ ν' ἀνέβῃ, ὅταν ἕνας ἄλλος πολεμιστῆς ἀπὸ πάνω ἔσπρωξε τὴ σκάλα κι ὁ Θεοδόσης ἔπεσε μαζί μ' αὐτήν.

Ὁ Λέων εἶδε τὸ φίλο του νὰ πέφτῃ. Ἐσπάραξε ἡ καρδιά του, ἐπειδὴ φαντάσθηκε πὼς ὁ Μεσονύκτης σκοτώθηκε. Ἀλλὰ δὲν ἐσταμάτησε οὔτε στιγμή. Βρισκόταν, ἄλλωστε, τώρα κι αὐτὸς στὸ ἐπάνω μέρος τῆς σκάλας. Ἐκρέμασε τὴν ἀσπίδα του στὸ λαιμό του ἀπὸ τὸ λουρί, ἔσυρε ἀπὸ τὴ μέση τὸ βαρὺ σπαθὶ καὶ πρὶν ὁ Ρῶσος, ποὺ ἦταν ἀπέναντί του, προφθάσῃ νὰ ὑπερασπίσῃ τὸν ἑαυτοῦ ἢ νὰ φύγῃ, τοῦ κατάφερε μιὰ δυνατὴ χτυπιὰ. Τὸ κεφάλι του ἐκύλησε κάτω ἀπὸ τὸ τεῖχος καὶ ἀλαλαγμοὶ χαρᾶς ἀκούσθηκαν ὅταν, τὴν ἴδια στιγμή ὁ Ποταμίτης, μὲ μιὰ γρήγορη κίνηση, ἀνέβηκε στὸ τεῖχος.

Ὁ αὐτοκράτωρ, ποὺ τὴν πρώτη στιγμή ποὺ εἶδε στρατιώτῃ τῆς φρουρᾶς τῶν Ἀθανάτων κι ἔπειτα ἕναν ἄλλον ν' ἀφήνουν τὶς θέσεις τοὺς ἀγανάχτησε, τοὺς παρακολούθησε μὲ τὸ βλέμμα, ἐκαμάρωσε γιὰ τὸ θάρρος τους, εἶδε τὸν ἕναν νὰ πέφτῃ καὶ ἐθαύμασε τοῦ ἄλλου τὴν ἐπιδεξιότητα. Κι ἐθαύμασε ἀκόμα περισσότερο ὅταν τὸν εἶδε νὰ προχωρῇ ἐπάνω στίς ἐπάλξεις καὶ νὰ χτυπᾷ τὸν ἕνα ἔπειτα ἀπὸ τὸν ἄλλον τοὺς Ρώσους καὶ νὰ δημιουργῇ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἕνα κενό, στὸ ὁποῖον οἱ στρατιῶτες ἔστησαν ἀμέσως σκάλες. Τώρα πολλοὶ ἀνέβαιναν. Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς Ἑλληνες ἐπήδησαν μέσα στὸ τεῖχος καὶ χτυποῦσαν τοὺς Ρώσους ἀπὸ τὰ νῶτα, ἐνῶ ὀλοένα ἄλλοι ἀνέβαιναν, ὥς ποὺ στὸ τέλος ὁ Σφέγγελος, βλέποντας πὼς ἐκινδύνευε ὁ στρατός του ν' ἀποκλεισθῇ κοντὰ στίς ἐπάλξεις καὶ νὰ χαθῇ ὀλόκληρος, ἔδωσε διαταγὴ νὰ φύγουν ὅλοι καὶ νὰ μαζευθοῦν στὴν αὐλὴ τοῦ βασιλικοῦ ἀνακτόρου, ποὺ ἦταν μεγάλη, σὰν δεύτερο φρούριο. Οἱ Ἑλληνες ποὺ εἶχαν κυριεύσει τὸ φρούριο, ἄνοιξαν τότε τὶς πύλες κι ἐμπῆκε ὁλος ὁ στρατός.

Οἱ Ρῶσοι ἔφευγαν καὶ οἱ Ἑλληνες τοὺς καταδίωκαν. Ὁ Λέων περνοῦσε τώρα ἀπὸ δρόμους ποὺ τοὺς ἐγνώριζε ἀπὸ παιδάκι. Ἀλλὰ ὁ νοῦς του δὲν ἦταν οὔτε στοὺς δρόμους, οὔτε στὴν οἰκογένειά του.

‘Ο Λέων εἶδε νὰ πέφτη ἡ σκάλα με τὸν Μεσονύκτη, αὐτὸς ὅμως ἐπροχώρησε

Ἡ σκέψη του ἔτρεχε πρὸς τὴ νέα μάχη ποὺ ἔμελλε ν' ἀρχίσῃ.

Εἶπαμε στὴν ἀρχὴ τῆς ἱστορίας μας πὼς τὸ βασιλικὸ ἀνάκτορο ἦταν χτισμένο σ' ἓνα μικρὸ λόφο, σχεδὸν στὴ μέση τῆς Πρεσλάβας. Πρὸς τὰ ἐκεῖ ἐτράβηξαν οἱ Ρῶσοι καὶ οἱ Βούλγαροι καὶ πρὸς τὸ λόφο διευθύνθηκαν, καταδιώκοντάς τους, οἱ Ἕλληνες. Ὁ δρόμος ἦταν στενός. Τόσο οἱ φυγάδες ὅσο καὶ οἱ διώχτες τους σκαρφάλωναν στοὺς βράχους, οἱ πρῶτοι γιὰ νὰ σωθοῦν, οἱ δεύτεροι γιὰ νὰ τοὺς προφθάσουν. Ὄταν ὅμως οἱ φυγάδες μπῆκαν ὅλοι στὴ μεγάλη αὐλὴ ποὺ ἦταν ἀληθινὸ φρούριο, οἱ πύλες ἐκλείσαν καὶ ἄρχισε προσπάθεια τῶν Ἑλλήνων γιὰ νὰ τὶς σπάσουν.

Ὁ μεγάλος αὐλόγυρος ἦταν πλατὺς κι ἀπὸ μέσα ἐσχημάτιζε στοά, γιὰ τὸν περίπατο, κατὰ τὶς βροχερὲς ἡμέρες. Οἱ Ρῶσοι καὶ οἱ Βούλγαροι πολεμοῦσαν ἀπὸ πάνω, ἐνῶ οἱ Ἕλληνες μάταια προσπαθοῦσαν νὰ σκαρφαλώσουν. Πολιορκητικὲς μηχανὲς δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ μεταφερθοῦν. Ὡς ποὺ νὰ φθάσουν σκάλες καὶ νὰ ξαναγίνη ὅ,τι μὲ τὸ ἐξωτερικὸ τεῖχος, θὰ ἐνύχτωνε. Ὁ βασιλεὺς διάταξε λοιπὸν νὰ πάψῃ ἡ ἐπίθεσις, γιὰ νὰ ἐπαναληφθῇ τὴν ἄλλην ἡμέρα.

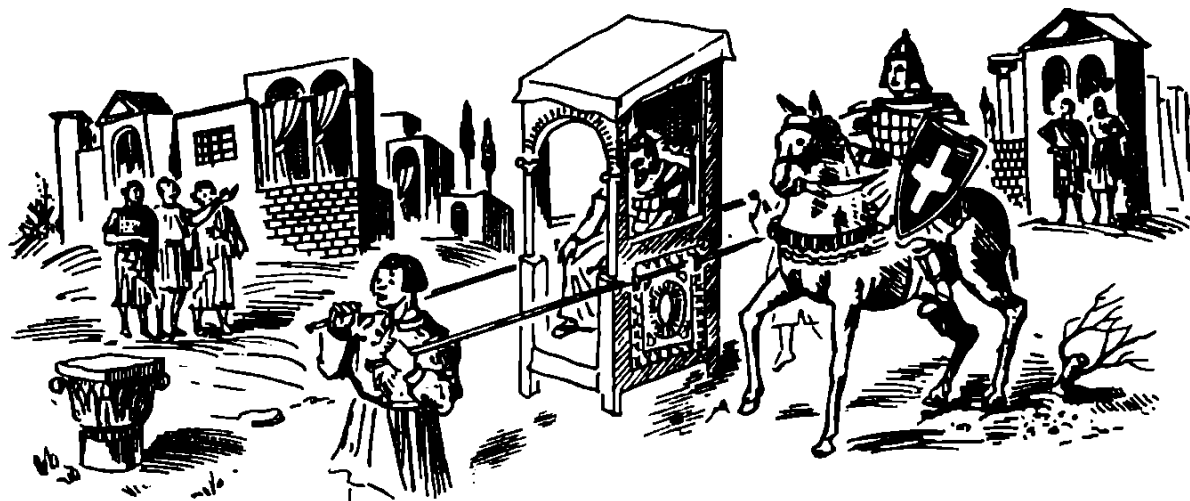
Τὸ ἄλλο πρωτὶ ὁ Ἰωάννης ἔδινε διαταγὴ, ἀντὶ νὰ γίνη ἐπίθεσις, νὰ σωρευθοῦν ξύλα ἔξω ἀπὸ τὸν περίβολο τοῦ ἀνακτόρου καὶ ν' ἀναφθοῦν φωτιές. Σὲ λίγο ὁ αὐλόγυρος ἐκαιόταν. Ἐνα μέρος τῆς στοᾶς, ποὺ ἦταν ἀπὸ ξύλο, πῆρε γρήγορα φωτιά καὶ οἱ Ρωσοβούλγαροι ἀναγκάσθηκαν νὰ τὸ ἐγκαταλείψουν. Πολλοί, βλέποντας πὼς ἦταν μάταιη κάθε προσπάθεια, ἐπήδησαν καὶ παραδόθηκαν. Ἄλλοι ὅμως ἐμαζεύθηκαν σὲ μιὰ μικρότερη αὐλὴ καὶ προσπάθησαν νὰ ἀμυνθοῦν ἐκεῖ. Ὄταν ὅμως οἱ Ἕλληνες ἐμπῆκαν στὸν περίβολο καὶ τοὺς περικύκλωσαν, ἄρχισε νέος ἀγῶνας, ποὺ καμιὰ ἐλπίδα δὲν εἶχαν οἱ Ρωσοβούλγαροι νὰ τὸν κερδίσουν, Ἐνα μέρος ἀπ' αὐτοὺς κατῶρθωσε νὰ ξεφύγῃ. Μαζί του ἦταν ὁ Σφέγγελος. Ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ὅσοι δὲν ἐπλήρωσαν μὲ τὴ ζωὴ τους τὸ λάθος τοῦ Σβιατοσλαύου, ποὺ ἠθέλησε νὰ προκαλέσῃ πόλεμο μὲ τὸ δυνατὸ καὶ πολὺ τισμένο Βυζαντινὸ κράτος παραδόθηκαν.

Ἔτσι, τὴν 4 Ἀπριλίου τοῦ 971, Μεγάλῃ Πέμπτῃ, ἐκυριεύθηκε ἡ Πρεσλάβα, πρωτεύουσα τῆς Βουλγαρίας, ἀπὸ τὸν Ἰωάννη Τσιμισκῆ.

Μόλις ἐτέλειωσε ἡ μάχη καὶ πρὶν ἀκόμα σκεφθῇ γιὰ τοὺς δικούς του, ὁ Λέων ἐφρόντισε νὰ μάθῃ γιὰ τὸ φίλο του. Ἐφοβόταν πὼς, καθὼς ἔπεσε μαζί μὲ τὴ σκάλα, ὁ Θεοδόσης Μεσονύκτης εἶχε σκοτωθῇ. Ὁ καλὸς καὶ πιστὸς φίλος, ποὺ καὶ στὴν πιὸ παράτολμη πράξη του δὲν τὸν ἄφησε μόνο! Ὁ Λέων ἐπίστευε πὼς δὲν θὰ τὸν ξανά-

βλεπε. Ἡ χαρά του γι' αὐτό ἦταν μεγάλη ὅταν τὸν βρῆκε, πληγω-
μένον, ἀλλὰ χωρὶς κίνδυνο. Εἶπε σὲ μερικοὺς στράτιῳτες, ποὺ δὲν
εἶχαν ὑπηρεσία, νὰ τὸν μεταφέρουν στὸ σπίτι του καὶ νὰ ποῦν τῆς
μητέρας του πὼς εἶναι καλὰ καὶ θὰ πάη κοντά της μόλις ἐλευθε-
ρωθῇ ἀπὸ τὴν ὑπηρεσία. Ἐν τῷ μεταξύ, παράγγελλε νὰ περιποιηθοῦν
τὸν πληγωμένο φίλο του.

ΙΑ΄

ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΤΙΜΩΡΗΘΗΣ ΑΥΣΤΗΡΑ ...

ΤΗΝ ἄλλην ἡμέρα, ὁ βασιλεὺς ἐγκαταστάθηκε ἀπὸ τὸ πρῶτ
στο ἀνάκτορο τῆς Πρεσλάβας, πού δὲν εἶχε πάθει ἀπὸ τῇ
μάχη πού ἔγινε γύρω του. Ἐκάλεσε τοὺς στρατηγοὺς, τοὺς εὐχαρί-
στησε γιὰ τὸν τρόπο πού διεύθυναν ὁ καθένας τὸ σῶμα πού διοι-
κοῦσε καὶ τοὺς εἶπε νὰ εὐχαριστήσουν τὸ στρατό. Ἡ ἡμέρα πού
ἦταν, Μεγάλη Παρασκευή, δὲν ἐπέτρεπε νὰ γίνουν γιορτές, οὔτε νὰ
δοθοῦν στὸ στρατὸ κρέατα. Ἀπὸ τὸ Βουλγαρικὸ θησαυρὸ ὅμως, πού
βρισκόταν μέσα στὸ ἀνάκτορο, ἔδωσε διαταγὴ νὰ μοιρασθῇ ἓνα
μεγάλο ποσὸ στοὺς στρατιῶτες.

Ἔπειτα εἶπε :

— Νᾶρθη ἐδῶ ἀμέσως ὁ Ποταμίτης, ἀπὸ τοὺς Ἀθανάτους μου.

Ἡ ἴλη τῶν Ἀθανάτων εἶχε διαταχθῇ ν' ἀναλάβῃ τὴ φρούρηση
τοῦ ἀνακτόρου ἀμέσως μετὰ τὴν κατάληψή του καὶ ὁ Λέων Ποταμί-
της δὲν βρῆκε τὴν εὐκαιρίαν νὰ πεταχθῇ ἕως τὸ σπῖτι του. Ἦταν
ἀκόμη στὴ φρουρὰ ὅταν ἔφθασε ἡ διαταγὴ νὰ παρουσιασθῇ στὸν
βασιλέα.

— Ποταμίτη, τοῦ εἶπε μὲ ὕφος αὐστηρὸ ὁ βασιλεὺς, μόλις ὁ
Λέων παρουσιάσθηκε μπρὸς του καὶ τὸν προσκύνησε, ἔπρεπε νὰ τι-
μωρηθῇς γι' αὐτὸ πού ἔκαμες. Ἀνήκεις στὸ ἐκλεκτότερο σῶμα τοῦ
στρατοῦ, ἡ ἴλη σου εἶχε ταχθῇ γύρω μου, γύρω στὸν βασιλέα σου,
καὶ σὺ ἀφήνεις τὴν τάξη καὶ τρέχεις μὲ τὸ ἄλογό σου, χωρὶς διαταγὴ,
χωρὶς ἄδεια

— Τρισάγουστε, ἐτόλμησε νὰ πῇ καὶ δὲν κατώρθωσε νὰ προ-
σθέσῃ ἄλλη λέξη γιὰ ν' ἀπολογηθῇ.

—“Οποιος παρουσιάζεται στον βασιλέα, εἶπε πάλι αὐστηρά ὁ Τσιμισκῆς, δὲν μιλεῖ πρὶν τοῦ δοθῇ ἡ ἄδεια.

‘Ο Λέων ἐκατέβασε τὰ μάτια.

—“Ἐπρεπε νὰ τιμωρηθῇς αὐστηρά, ξαναεἶπε ὁ βασιλεὺς. Ἀλλὰ εἶσαι ἔγγονος τοῦ Ἐδεσσηνοῦ ποὺ ἔβαλε σὲ κίνδυνο τὴ ζωὴ του καὶ τὴ ζωὴ σου γιὰ χάρη τῆς Βασιλείας.

Ἐσταμάτησε μιὰ στιγμή κι ἔπειτα, ἐνῶ ὁ Λέων ἐξακολουθοῦσε νᾶχη κατεβασμένα τὰ μάτια καὶ οἱ στρατηγοὶ ποὺ ἦταν ἀκόμη στὴν αἴθουσα λυπόνταν τὸ παιδί τὸ ὁποῖον ἄλλοι εἶδαν ν’ ἀνεβαίνει πρῶτο στὸ τεῖχος τῆς Πρεσλάβας κι ἄλλοι ἐπληροφορήθηκαν τὸ κατόρθωμά του, ὁ αὐτοκράτωρ ἄλλαξε ὕφος καὶ εἶπε:

— Σὲ συγχωρῶ γιὰ χάρη τοῦ παπποῦ σου. Νὰ τοῦ πῆς νᾶρθῇ τὸ Πάσχα στὸ παλάτι. Σὲ συγχωρῶ ἀκόμα γιὰτὶ εἶσαι ἄξιος ἔγγονός του. Δὲν ἔδειξες πειθαρχία, ἀλλὰ εἶσαι πολὺ νέος. Σὲ εἶδα πῶς ἐπολέμησες ἐκεῖ, πῶς ἐθέρισες τόσους Ταυροσκύθες κι ἄνοιξες τὸ δρόμο γιὰ τοὺς ἄλλους.

‘Ο Λέων αἰσθάνθηκε νὰ τρέμουν τὰ γόνατά του. Ἐπειτα ἀπὸ τὰ ὅσα εἶχε ἀκούσει στὴν ἀρχή, οἱ ἔπαινοι ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ τέτοιου μάλιστα αὐτοκράτορος, τοῦ προκάλεσαν τέτοια συγκίνηση, ποὺ ἐνόμισε πῶς ἐκλονιζόταν. Ἀπὸ τὰ μάτια του ἔτρεχαν δάκρυα. Πῶς θᾶθελε νὰ μπορούσε νὰ φιλήσῃ τὰ χέρια τοῦ αὐτοκράτορα! Μολονότι ἐννοοῦσε πῶς ἔπρεπε νὰ προσκυνήσῃ καὶ ν’ ἀποσυρθῇ, δὲν εἶχε τὴ δύναμη. ‘Ο Ἰωάννης ἐπίστεψε πῶς ὁ νέος εἶχε κάτι νὰ ζητήσῃ. ‘Ο βασιλεὺς ἦταν ἄνθρωπος ἀπλός. Στρατιώτης σ’ ὅλη τὴ ζωὴ του, ἐτηροῦσε τὴν πειθαρχία κι ἤθελε νὰ τὴν τηροῦν κι οἱ ἄλλοι, κι ἐσεβόταν πρῶτος τὴν ἐθιμοτυπία, ὅπου ἦταν ἀνάγκη, γιὰ τὸ μεγαλεῖο τῆς Βασιλείας. Ἦταν ὅμως τόσο ἀπλός σ’ ὅλα του, ποὺ καμιὰ φορὰ ὁ ἴδιος τὴν παράβαινε, ὅταν βρισκόταν μπρὸς σὲ ἄλλους, ἐπίσης ἀπλοὺς ἀνθρώπους. Ἡ θεὰ τοῦ τόσο βαθιὰ συγκινημένου νέου τοῦ ἔκαμε ἐντύπωση.

Στὸν νοῦ τοῦ Λέοντος ἦλθε ὁ φίλος του. Αὐτὸς ἄκουε ἐπαίνους ἀπὸ τὰ χεῖλια τοῦ μεγάλου βασιλέως κι ὁ Θεοδόσης ἐκειτόταν πληγμένος σ’ ἓνα κρεβάτι.

— Αὐγούστε, ἓνας ἄλλος Ἀθάνατος ἔφθασε πάνω πρὶν ἀπὸ μένα, ὁ Μεσονύκτης. Εἶναι πληγμένος.

— Κι αὐτὸς ἔπρεπε νὰ τιμωρηθῇ. Ἀλλὰ σὺ τὸν παράσυρες. Ἄς εἶναι συγχωρημένος. Ἐσὺ ὅμως ἀνέβηκες. Πήγαινε τώρα.

Ἀκόμα δὲν εἶχε συνέλθει ὁ Λέων. Τὰ πόδια του ἀκόμα δὲν ἦταν σὲ θέσῃ νὰ τὸν κρατήσουν.

— Θέλεις τίποτε ακόμη; τὸν ἐρώτησε μὲ ἡρεμο ὕφος ὁ Ἰωάννης, ποὺ τοῦ εἶχε κάμει ἐντύπωση ἢ βαθειὰ συγκίνηση τοῦ Λέοντος.

Τότε μόνο συνῆλθε ὁ Ποταμίτης. Ἀμέσως τοῦ παρουσιάσθηκε μπρὸς στὰ μάτια του ἡ εἰκόνα τοῦ πάππου του, κλεισμένου σ' ἓνα κελλί φυλακῆς.

— Ἄγιε Βασιλεῦ, εἶπε, ὁ πάππος μου εἶναι φυλακισμένος.

— Νὰ ἐλευθερωθῇ ἀμέσως ὁ πιστὸς δοῦλος, εἶπε ὁ αὐτοκράτωρ. Πήγαινε σὺ ὁ ἴδιος νὰ τὸν ἐλευθερώσης.

Ὁ Λέων ἐπροσκύνησε βαθιὰ κι ἔφυγε.

Ὅταν βγῆκε στὸ προαύλιο γιὰ νὰ πάρῃ τὸ ἄλογό του, βρῆκε τὸν Ἀνεμᾶ ποὺ περίμενε μὲ ἀνυπομονησίᾳ νὰ μάθῃ τί ἔγινε. Ἐπείσε ἐπάνω του κλαίοντας ἀπὸ τὴ συγκίνηση. Ὁ Ἀνεμᾶς ξαφνίσθηκε, μὴ γνωρίζοντας τὴν αἰτία ποὺ τὸν ἔκανε νὰ κλαίῃ. Προσπάθησε νὰ τὸν καθησυχάσῃ, ἀλλὰ ὁ Λέων, χωρὶς νὰ μιλήσῃ, πῆρε τὸ ἄλογο, καβαλίκεψε κι ἔφυγε σὰν ἀστραπή.

.

Ὁ Λέων δὲν εἶχε ἀνάγκη νὰ τοῦ δείξουν ποῦ εἶναι ἡ φυλακή. Δὲν ἐσκέφθηκε οὔτε μιὰ στιγμή νὰ περάσῃ πρὶν ἀπὸ τὸ σπίτι του, ἂν καὶ διάβηκε ἀπὸ κεῖ κοντά. Μὲ τὸ ἄλογό του ἔτρεξε κατ' εὐθείαν γιὰ νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν πάππο του.

Ὁ Βούλγαρος διοικητῆς τῆς φυλακῆς ἦταν στὴ θέση του. Βέβαιος πὼς ἀπὸ μιὰ στιγμή σὲ ἄλλη θὰ ἔφθαναν διαταγές γιὰ νὰ ἐλευθερωθοῦν ὅσοι εἶχαν κλεισθῇ ἀπὸ τοὺς Ρώσους, αἰσθάνθηκε ἀνακούφιση ὅταν εἶδε Ἕλληνα στρατιώτη νὰ φθάνῃ. Θὰ μπορούσε νὰ δείξῃ ὅτι ἦταν στὴ διάθεση τῶν νέων κυρίων τῆς Πρεσλάβας. Ἐχαιρέτησε μὲ βαθειὰ ὑπόκλιση κι ἐπερίμενε διαταγές. Ἐξαφνίσθηκε μάλιστα ὅταν ὁ Λέων τοῦ μίλησε Βουλγάρικα.

— Ποῦ εἶναι ὁ λογοθέτης Ἐδεσσηνός; ἐρώτησε ὁ Λέων.

Ὁ Βούλγαρος θέλησε νὰ πιάσῃ ὀμίλια καὶ νὰ φανῇ εὐχάριστος.

— Εἶσαι ὁ ἔγγονός του; εἶπε. Ὁ πάππος σου εἶναι πολὺ καλά. Πᾶμε μαζὶ νὰ τὸν ἐλευθερώσουμε.

Ἐνῶ προχωροῦσαν, ὁ Βούλγαρος ἐξακολουθοῦσε νὰ μιλῇ ἐκφράζοντας χαρὰ ποὺ ἐμπῆκαν οἱ Ἕλληνες στὴν Πρεσλάβα, ἀλλὰ ὁ Λέων δὲν ἐπρόσεχε.

— Ἐδῶ εἶναι τὸ δωμάτιό του, εἶπε, σταματώντας μπρὸς μὲ μιὰ θύρα. Βλέπεις, δὲν τὸν κλειδώσαμε. Εἶναι ἀνοιχτά.

Ὁ Λέων ἔσπρωξε τὴ θύρα. Ὁ γέρος ἀνασηκώθηκε, ξαφνισμένος.

Γιὰ μιὰ στιγμή, δὲν ἐγνώρισε τὸν ἔγγονό του, μὲ τὴ στολὴ ποὺ ἐφοροῦσε. Καθὼς ὅμως αὐτὸς ἔπαισε πάνω του καὶ τὸν φιλοῦσε, ὁ

Για μιὰ στιγμή ὁ Νικηφόρος Ἐδεσσηνὸς δὲν ἀναγνώρισε τὸν ἔγγονό του.

λογοθέτης Έδεσσηνός συνήλθε, αγκάλιασε κι αυτός τόν Έγγονό του κι Έκλαιε από τή χαρά του.

— “Ωστε — είπε Έπειτα από λίγες στιγμές — έπηρε αλήθεια ό βασιλεύς τήν Πρεσλάβα; Μοϋ τό είπαν οί φύλακες, μά Έπειτα δέν τούς είδα πιά. Χάθηκαν. Καί καθώς χθές δέν ήλθε κανείς από τό σπίτι, δέν μποροϋσα νά πληροφορηθώ.

— “Ο βασιλεύς είναι έδω. Σέ καλεϊ νά τόν προσκυνήσης τό Πάσχα. Πάμε τώρα.

Καθώς όμως Έκαμαν νά βγοϋν στο διάδρομο, ό Λέων είδε πώς τά πόδια τοϋ παπποϋ του δέν τόν βαστούσαν. Τόσος καιρός στή φυλακή τόν είχε έξασθενήσει.

Παράγγειλε λοιπόν ό Λέων στο διοικητή τής φυλακής, πού από τή λαμπρή στολή του τόν Έπαιρνε για άξιωματοϋχο, νά φροντίση νά φέρουν ένα φορεϊο. Λίγοι όμως στήν Πρεσλάβα είχαν φορεϊα καί ό διοικητής έδυσκολεύθηκε νά βρῆ. Έπί τέλους, ένώ ό Λέων καί ό πάππος του τόν έπερίμεναν, καί ό πρῶτος διηγόταν όσα Έγιναν στήν έκστρατεία, Έφθασε κι αυτός μ' ένα φορεϊο πού τό κρατοϋσαν οί δυό ύπηρέτες ένός Βουλγάρου, φίλου τών Ρώσων, πού είχε σκοτωθῆ στή μάχη.

Σέ λίγο ό Λέων, καβαλάρης, καί ό Νικηφόρος Έδεσσηνός μέσα στο φορεϊο, Έφθαναν στο σπίτι. Μεγάλη ήταν ή συγκίνηση τής Εϋδοξίας, βλέποντας τό γιό της, Έπειτα από τόσο χωρισμό, καί τόν πατέρας της έλεύθερο. Ήλθε καί χαιρέτησε καί τούς δύο Έπειτα από λίγο καί ή άρχόντισσα γυναίκα τοϋ Μιχαήλ Άργυροϋ. “Οσο για τόν Ίδιο καί τήν άρχοντοπούλα Ζωή, είχαν βγῆ μαζί για νά χαροϋν τό πάρσιμο τής Πρεσλάβας από τούς Έλληνες. Θάρχονταν όμως τό μεσημέρι, έπρόσθεσε ή άρχόντισσα Μαρία.

“Ο Λέων έπέρασε σέ λίγο στο δωμάτιο όπου ήταν ό πληγωμένος φίλος του. Εϋτυχώς, ή πληγή του στο κεφάλι ήταν έλαφρή. Μάλλον ένα δυνατό ξέγδαρμα. “Ο Θεοδόσης έσώθηκε έπειδή έπεσε πάνω στα άλλα σώματα καί σέ σκάλες, μέ τή δική του σκάλα από κάτω. Σέ λίγο πέρασαν καί οί άλλοι στο δωμάτιο τοϋ πληγωμένου.

“Η ώρα έπέρασε μέ όσα ό Λέων είχε νά διηγηθῆ καί μέ όσα ήθελε νά μάθη. Καί ξαφνίσθηκαν όλοι, συμπεραίνοντας ότι ήταν πιά μεσημέρι, όταν έχτύπησεν ή θύρα καί μπῆκαν ό κϋρ Μιχαήλ καί ή κόρη του.

Οί χαιρετισμοί ήταν έγκάρδιοι. “Ο κϋρ Μιχαήλ δέν έχόρταινε νά βλέπη τό παιδί, πού λίγον καιρό πρίν πέρασε από τό Νεοχώρι, άνδρα πιά σχεδόν, στρατιώτη μέ λαμπρή στολή, πού έδειχνε πώς

άνηκε σὲ ἐπίλεκτο σῶμα. "Ὅσο γιὰ τὴ Ζωή, μ' ὅλη τὴ δύναμη ποὺ εἶχε νὰ συγκρατιέται, δὲν κατῴρθωνε νὰ κρύψη καλὰ τὴ συγκίνησή της καὶ προσπαθοῦσε νὰ γυρίσῃ στὸ ἀστεῖο τὴν ὁμιλία, μὲ ἀναμνήσεις ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψη τοῦ Λέοντος στὸ σπίτι της καὶ γιὰ τὴν προσπάθειά του νὰ δείξῃ πῶς εἶναι Βούλγαρος καὶ τσοπανόπουλο.

Σὲ λίγη ὥρα ἔφθασε καὶ ὁ Λαλάκων. Ἐρχόταν γιὰ νὰ γνωρίσῃ τὸ φημισμένο συγγενὴ του, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ μέρος τοῦ αὐτοκράτορα ποὺ τοῦ ἀνάθεσε νὰ χαιρετίσῃ τὸ λογοθέτη καὶ νὰ τὸν καλέσῃ νὰ παρουσιασθῇ μπρὸς τοῦ τὴν ἡμέρα τοῦ Πάσχα. Ἡ [σειρά του θὰ ἦταν ἀμέσως ἔπειτα ἀπὸ τὸ στρατοπεδάρχῃ, εἶπε ὁ Λαλάκων.

"Ἐπειτα ὁ σπαθάριος ἀνακοίνωσε πῶς ὁ βασιλεὺς, γιὰ νὰ τιμήσῃ τὴν ἀνδρεία τοῦ Λέοντος καὶ γιὰ νὰ μάθουν ὅλοι πῶς ἡ Βασιλεία ἀναγνωρίζει κάθε ὑπηρεσία, ἀποφάσισε νὰ τὸν διορίσῃ ὑπαρχο τῶν Ἀθανάτων. Ἡ ἴλη εἶχε ἔως τότε διοικητὴ μόνο. Τῆς ἔλειπε ὁ ὑπαρχος. Ἀπὸ τὴ στιγμή ἐκείνη, ὁ Λέων εἶχε αὐτὴ τὴ θέση. Ἀκόμα, ὁ αὐτοκράτωρ, μέσα στὶς ἄλλες δωρεές στὸ στρατό, ὥρισε νὰ πάρῃ ὁ Λέων δέκα χρυσᾶ νομίσματα ἀπὸ τὸ Βουλγαρικὸ θησαυρό. Τοῦδινε ἄδεια νὰ μείνῃ στὸ σπίτι, μαζί μὲ τοὺς δικούς του, νὰ περάσῃ τὸ Πάσχα. Ἄν ὁ λογοθέτης δὲν μποροῦσε μόνος του νὰ πάῃ στὸ παλάτι καὶ νὰ παρουσιασθῇ, θὰ τὸν συνώδευε καὶ θὰ τὸν ἐστήριζε ὁ ἑγγονός του.

"Ὅσα εἶπε ὁ Λαλάκων, ποὺ ἐπαίνεσε καὶ αὐτὸς τὴν ἀνδρεία καὶ τὴν πρωτοβουλία τοῦ Λέοντος, ἐσυγκίνησαν βαθιὰ τόσο τὸν νέο, ὅσο καὶ τὴ μητέρα του καὶ τὸν πάππο του, καθὼς ἀκόμη καὶ τὴν οἰκογένεια τοῦ Ἀργυροῦ, ποὺ λογάριαζε τώρα πιά δικό της παιδί τὸν Λέοντα.

Οἱ μέρες τῆς Μεγάλῃς Παρασκευῆς καὶ τοῦ Μεγάλου Σαββάτου ἐπέρασαν ἔτσι εὐτυχισμένα στὸ σπίτι τοῦ Λογοθέτη. Οἱ μόνες λυπητερές στιγμές, ἰδίως γιὰ τὸν Λέοντα, ἦταν ὅταν ρώτησε τὴ Ζωὴ γιὰ τὸν Πιστό, κι ἐκείνη τοῦ ἀποκρίθηκε πῶς οἱ Ρῶσοι, ποὺ τοὺς ὑποχρέωσαν νὰ τοὺς ἀκολουθήσουν στὴν Πρεσλάβα, σκότωσαν στὸ δρόμο τὸ σκυλί, ποὺ πῆγε μαζί μὲ τοὺς κυρίους του.

Ἀργότερα, ὅταν τέλειωσε τὴν ὑπηρεσία του, ἦλθε καὶ ὁ Βασίλης Ἀνεμᾶς στὸ σπίτι κι ἔτσι οἱ οἰκογένειες τῶν Ἐδεσσηνῶν καὶ τῶν Ἀργυρῶν γνώρισαν καὶ τοὺς δυὸ φίλους τοῦ Λέοντος. Ὁ Νικηφόρος Ἐδεσσηνὸς ἐκάλεσε τὸν Ἀνεμᾶ νᾶρχεται στὸ σπίτι ὅσο ὁ στρατὸς θάμενε στὴν Πρεσλάβα, ὅσες φορές δὲν θᾶχε ὑπηρεσία. Ἦταν αὐτὸ μεγάλη χαρὰ γιὰ τὸ Βασίλη νᾶναι κοντὰ στοὺς δυὸ φίλους του καὶ μέσα σὲ δυὸ τόσο ἀγαπημένες οἰκογένειες. "Ὅσο γιὰ τὸ Θεο-

δόση, ὁ γιατρός ποὺ ἦλθε καὶ τὸν εἶδε, εἶπε πὼς σὲ λίγες μέρες θᾶταν καλὰ καὶ θὰ μπορούσε ν' ἀκολουθήσῃ τὸ στρατό.

Τίποτε τὸ σημαντικό δὲν ἐσημειώθηκε στὴν Πρεσλάβα τίς δυὸ πρῶτες μέρες. Μόνο τὸ μεσημέρι τῆς Παρασκευῆς ὁ βασιλιάς Βόρις τῶν Βουλγάρων μαζί μὲ ἄλλους δικούς του ἐπίσημους παρουσιάσθηκε στὸν Ἰωάννη Τσιμισκῇ γιὰ νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ ποὺ τὸν ἐλευθέρωσε ἀπὸ τοὺς Ρώσους καὶ νὰ τὸν παρακαλέσῃ νὰ προστατεύσῃ τὴ Βουλγαρία.

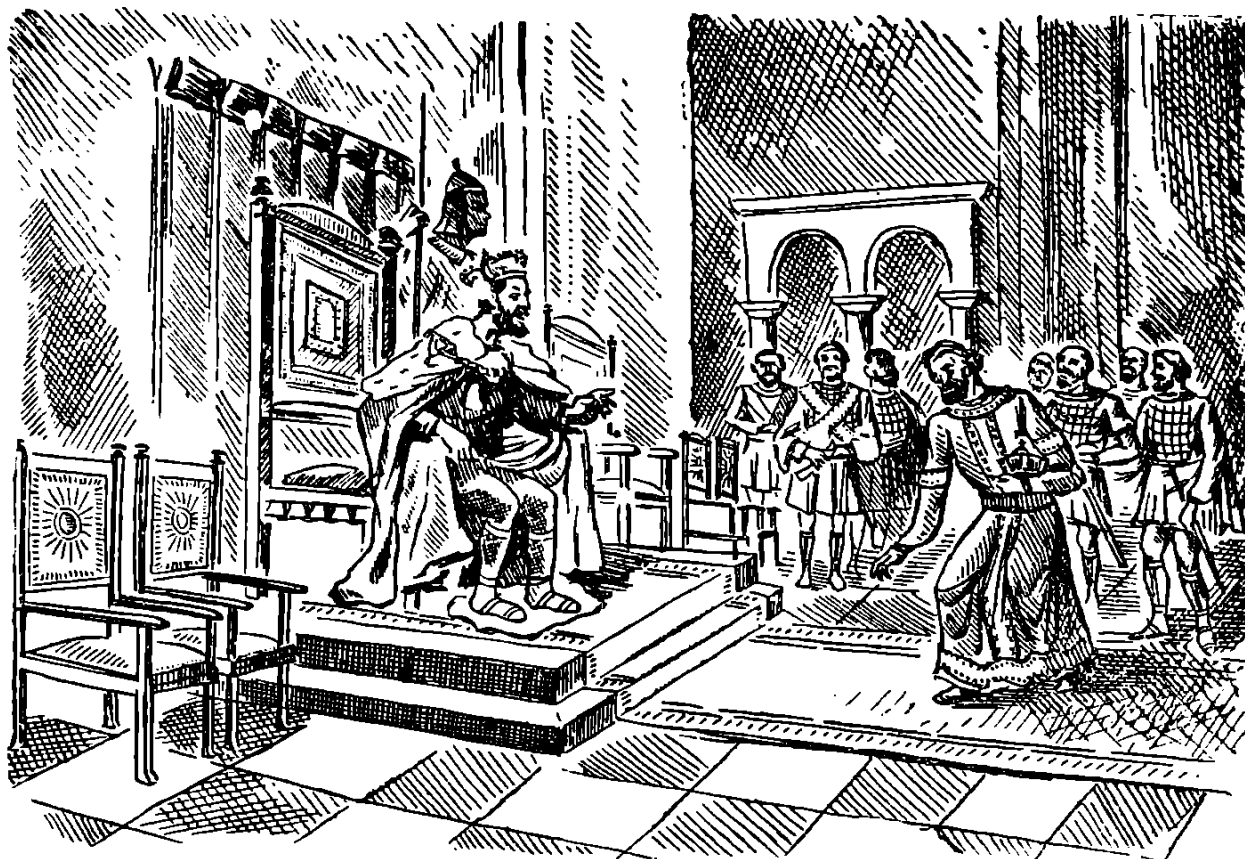
Ὅταν ὁ Βόρις ἐμπῆκε στὴ μεγάλη αἴθουσα τοῦ θρόνου, ποὺ ἦταν πρὶν δική του, ἔπεσε στὸ πάτωμα κι ἐπροσκύνησε. Οἱ ἄλλοι τὸν ἐμιμήθηκαν. Ἡ προσκύνηση ἔγινε τρεῖς φορές. Ἐπειτα ὁ Βόρις ἐπλησίασε κι ἔσκυψε νὰ φιλήσῃ τὰ γόνατα τοῦ βασιλέως, ἀλλ' αὐτὸς τὸν ἐκράτησε, τὸν φίλησε στὸ κεφάλι καὶ ὁ Βόρις ἀσπᾶσθηκε τὸ στήθος του. Τὸν ἐκάθισε κοντὰ του καὶ τοῦ ὑποσχέθηκε πὼς τόσο αὐτὸς ὅσο καὶ ὅλοι οἱ Βούλγαροι, ὅσοι δὲν θὰ πολεμοῦσαν στὸ πλευρὸ τῶν Ρώσων, δὲν εἶχαν τίποτε νὰ φοβηθοῦν.

Τὸ Πάσχα ἐωρτάσθηκε μὲ λαμπρότητα μεγάλη, ποὺ ἔκαμε τοὺς Βουλγάρους τῆς Πρεσλάβας νὰ ἐκπλαγοῦν, ἂν καὶ ἡ πόλη τους ἦταν πρωτεύουσα καὶ οἱ βασιλεῖς τους ἐμιμοῦνταν ὅ,τι γινόταν στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ προσπαθοῦσαν νὰ τηροῦν τὴν ἐθιμοτυπία τῆς Βυζαντινῆς αὐλῆς. Ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ στρατηγοὶ ἐπῆγαν λαμπροστόλιστοι τὴ νύχτα στὴν Ἀνάσταση κι ἐκάθισαν ἔπειτα στὸ νυχτερινὸ τραπέζι. Λίγο πρὶν ἀπὸ τὸ μεσημέρι ὁ βασιλεὺς, φορῶντας τὸ σκαραμάγγιον, ἔνδυμα χρώματος πορφυροῦ καὶ χρυσοῦφαντο, τὸ λῶρο, πλατεῖα χρυσῇ ταινία ἀπὸ τὸν ὦμο ἕως τὴ μέση, στὸ κεφάλι τὸ στέμμα, μιὰ ταινία κόκκινη στολισμένη μὲ πολύτιμα πετράδια, κρατῶντας στὸ ἀριστερὸ χέρι τὸ χρυσὸ σκῆπτρο, καταστόλιστο κι αὐτὸ μὲ μαργαριτάρια καὶ πολύχρωμους λίθους, καὶ στὸ δεξιὴν τὴν ἀνεξικακία, ἓνα χρυσοκέντητο σακκουλάκι ποὺ εἶχε μέσα χῶμα ἀπὸ τάφους γιὰ νὰ τοῦ θυμίζῃ ὅτι ὅλα στὸν κόσμον εἶναι μάταια, καὶ καθισμένος στὸ Βουλγαρικὸ θρόνον, ἐδέχθηκε τίς εὐχὰς τῶν ἐπισήμων.

Δὲν πρόκειται νὰ περιγράψουμε μὲ λεπτομέρειες, ποὺ θὰ κούραζαν, τὴν τελετὴ αὐτὴ, ποὺ ἦταν μιὰ ὥχρη ἀναπαράσταση τῶν ὅσων γίνονταν τὴν ἡμέρα τοῦ Πάσχα στὴν Πόλη, μὲ τίς λαμπρὲς γιορτές, τὴν παρουσίαση τόσων ἐπισήμων καὶ τίς ἐπευφημίες τοῦ λαοῦ. Στὴν πρωτεύουσα τῆς Βουλγαρίας δὲν μπορούσε νὰ γίνῃ κάτι παρόμοιο.

Πρῶτος ἐμπῆκε στὴ μεγάλη αἴθουσα τοῦ θρόνου ὁ Βόρις. Δυὸ ἀνώτεροι ἀξιωματοῦχοι τὸν βαστοῦσαν ἀπὸ τίς μασχάλες, τὸν ἄφη-

σαν όμως άμα προχώρησαν λίγο μέσα στην αίθουσα. Άμέσως έπειτα μπήκε ο αδελφός του Ρωμανός. Ο βασιλιάς των Βουλγάρων έπροσκύνησε βαθιά τον μεγάλο βασιλέα κι έπροχώρησε για να φιλήση το γόνυ του. Όπως την πρώτη φορά, ο Ιωάννης δέν τον άφησε. Με το δεξι χέρι, που κρατούσε συγχρόνως την «άνεξικακία», τον άγκάλιασε καί, σκύβοντας λιγάκι, τον έφίλησε στο κεφάλι.

Ο βασιλιάς των Βουλγάρων έπροσκύνησε βαθιά τον μεγάλο βασιλέα.

Έπειτα του έδειξε κάθισμα προς τα δεξιά του θρόνου και κάπως χαμηλότερο άπ' αυτόν. Έπροχώρησε κατόπιν ο Ρωμανός. Ο βασιλεύς έκοίταξε άυστηρά το φίλο των Ρώσων και προδότη του ίδιου του άδελφου του, αλλά δέν του είπε τίποτε. Τον άφησε να προσκυνήση βαθιά σαν ύποτακτικός κι έπειτα ο Ρωμανός έπήρε θέση όρθιος στα δεξιά του άδελφου του.

Άμέσως κατόπιν μπήκε ο στρατοπεδάρχης, πρώτος στρατηγός, κι εύθως έπειτα άπ' αυτόν ο λογοθέτης Νικηφόρος Έδεσσηνός, όπως είχε όρίσει ο βασιλεύς. Γέρος, άδύνατος, έστηριζόταν επάνω στον έγγονό του, τον Λέοντα. Ο Ιωάννης Τσιμισκής τον κοίταξε με γλυκό βλέμμα και με μιá κίνηση του χεριού τον άπάλλαξε από την ύπαχρέωση να προσκυνήση. Επίσης, όταν πλησίασε ο Έδεσσηνός και ο Λέων τον κράτησε για να σκύψη και να φιλήση το πόδι του βασι-

λέως, ὁ Ἰωάννης τὸν ἐμπόδισε. Ἐσκυψε αὐτός, τὸν ἀνασήκωσε καὶ τὸν ἐφίλησε στὸ κεφάλι, ὅπως τὸ Βόρι. Ἐπειτα, ἐνῶ ὁ Νικηφόρος Ἐδεσσηνὸς ἐστεκόταν ἀκόμη μπρός του, τοῦ εἶπε:

— Ἐζησες μακριά μας, ἀλλὰ ἤσουν ἀπὸ τοὺς πιὸ πιστοὺς δούλους τῆς Βασιλείας. Σοῦ ὀφείλουμε πολλά. Μπορεῖς ὅμως νὰ ζητήσης ὅ,τι θέλεις. Ὅσο γιὰ τὸν ἑγγονό σου, μολονότι πολὺ νέος, κι αὐτὸς ὑπηρέτησε τῇ Βασιλείᾳ.

Ἐκοίταξε μὲ χαμόγελο τὸν Λέοντα, ποὺ ἔτρεμε ἀπὸ τὴ συγκίνηση, τόσο ποὺ μόλις κατάρθωνε νὰ βαστᾷ τὸν πάππο του.

Ἐπειτα εἶπε πάλι ὁ βασιλεὺς:

— Νικηφόρε Ἐδεσσηνέ, ἂν θέλῃς νᾶρθῃς στὴν Πόλη, τώρα ποὺ εἶσαι ἐλεύθερος, θὰ χαροῦμε νὰ σὲ ἴδοῦμε καὶ στὸ Παλάτι. Χριστὸς Ἀνέστη!

Ἐδειξε στὸν Ἐδεσσηνὸ τὸ κάθισμα ἀμέσως μετὰ τὸ Βόρι. Ὁ Λέων τὸν ὠδήγησε ἐκεῖ κι ἐστάθηκε πίσω του, δίπλα στὸ Ρωμανό.

Ἐπειτα μπῆκαν, ὁ ἕνας μετὰ τὸν ἄλλον, οἱ μεγάλοι ἀξιωματικοὶ καὶ οἱ Βούλγαροι ἀνώτεροι ὑπάλληλοι.

Ὅταν ἡ προσκύνηση ἐτέλειωσε, ὁ βασιλεὺς ἔδωσε τὸ χέρι του πρῶτα στὸ Βόρι, ποὺ ἔσκυψε καὶ τὸ φίλησε, καὶ ἔπειτα στὸν Ἐδεσσηνὸ, χωρὶς νὰ προσέχῃ κὰν τὸ Ρωμανό.

Ἀθελά του ὁ Λέων ἔριξε μιὰ ματιὰ στὸ Ρωμανό. Καὶ εἶδε ἐκείνη τῇ στιγμή στὸ βλέμμα τοῦ Βουλγάρου τόσο μῖσος, ποὺ δὲν θὰ φανταζόταν ποτὲ πὼς ἡ ματιὰ ἐνὸς ἀνθρώπου θὰ μπορούσε νὰ φανερῶσιν τόσο πολὺ τὰ αἰσθήματά του.

Σὰν ἀστραπὴ ἐπέρασε τότε ἀπὸ τὸ νοῦ του μιὰ ὑποψία. Ὁ ὑποταχτικός, ποὺ προσκύνησε ταπεινὰ λίγο πρὶν, εἶχε μεγάλο πάθος μέσα στὴν καρδιά του, ποὺ θὰ ποθοῦσε νὰ ἐκδικηθῇ. Ἐπρεπε νὰ τὸ κάμῃ δική του δουλειὰ ὁ Λέων νὰ προλάβῃ κάθε κίνδυνο ἀπὸ μέρος τοῦ προδότη.

Ὅταν ὁ Νικηφόρος Ἐδεσσηνὸς, ποὺ βγαίνοντας ἀπὸ τὸ παλάτι μπῆκε στὸ φορεῖο του, ἔφθασε στὸ σπῖτι, ὁ Λέων εἶχε κιόλας ἀποφασίσει τί ἔπρεπε νὰ κάμῃ. Ἐζήτησε ἀπὸ τὸν πάππο του νὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ διαθέσῃ αὐτὸς γιὰ λίγον καιρὸ τὶς ὑπηρεσίες τοῦ Στεπάν, ποὺ εἶχε μπῇ κι αὐτὸς στὴν Πρεσλάβα. Δὲν εἶπε σὲ τί ἀκριβῶς θὰ χρειαζόταν τὸν ὑπηρέτη, οὔτε ὁ πάππος του τὸν ἐρώτησε. Ὁ Ἐδεσσηνὸς εἶχε ἀποχτήσῃ μεγάλη ἐμπιστοσύνη στὸν ἑγγονό του καὶ ἦταν βέβαιος πὼς γιὰ νὰ ἀποφασίσῃ κάτι, ὁ Λέων τὸ εἶχε μελετήσει. Γι' αὐτὸ πρόθυμος ἔδωκε τὴν ἄδεια.

Ὅταν λοιπὸν ἐπέτυχε τὴ συγκατάθεση τοῦ πάππου του, ὁ Λέων ἐκάλεσε τὸν πιστὸ ὑπηρέτη στὸ δωμάτιο του.

πάν ἄδειζε τὸ ποτήρι του στὸ χῶμα, ποὺ ἦταν τὸ μόνο πάτωμα τῆς ταβέρνας. Γιὰ νὰ παρατείνῃ μὲ κάποια δικαιολογία τὴν παραμονή του, ἐκάλεσε τὸν ταβερνάρη καὶ τοῦ εἶπε:

— Φέρε μου ἄλλο ἓνα. Μοῦ χρειάζεται γιὰ νὰ ξεχάσω. Ἡ μέρα ποὺ εἶναι σήμερα κι ἐγὼ ἔχω φαρμάκι στὴν καρδιά.

Ἦρθε τὸ πιετὸ καὶ ὁ ταβερνάρης, σὰν γιὰ νὰ τὸν παρηγορήσῃ, τοῦ εἶπε:

— Ὅλοι μας κάτι ἔχουμε ποὺ μᾶς φαρμακώνει, ἀκόμη καὶ στίς γιορτές, ποὺ οἱ ἄλλοι χαίρονται.

— Ναί, τὸ ξέρω, ἀποκρίθηκε ὁ Στεπὰν. Μὰ νὰ σὲ πετοῦν ἀπὸ τὴ δουλειά σου στὸ δρόμο, σὰν σκύλο, ἀφοῦ ὑπηρέτησες τόσα καὶ τόσα χρόνια...

Μὲ λίγα λόγια ἔπειτα διηγήθηκε ὁ ὑπηρέτης μιὰ φανταστικὴ ἱστορία, πὼς ὁ λογοθετὴς Ἐδεσσηνός, ποὺ ἀπὸ παιδί τὸν ὑπηρετοῦσε, τὸν ἔδιωξε ἀπὸ τὸ σπίτι του.

— Γιατί; Ποιὸς ὁ λόγος; ρώτησε ὁ ταβερνάρης.

— Εἶμαι καλὸς Βούλγαρος καὶ δὲν ἐχάρηκα ποὺ χάθηκε ἡ Πρεσλάβα. Ὁ γέρο Ἐδεσσηνός τὸ κατάλαβε καὶ μοῦπε πὼς προδότες δὲν θέλει στὸ σπίτι του.

— Καὶ τώρα τί θὰ κάμῃς;

— Θὰ ζητήσω ἄλλῃ δουλειά. Ἄν μποροῦσα νὰ μπῶ στὴ δουλειὰ ἐνὸς καλοῦ Βουλγάρου... Αὐτὸ δὲν εἶναι τὸ παλάτι τοῦ Ρωμανοῦ; Αὐτὸς εἶναι ἡ μόνη ἐλπίδα μας. Ὁ ἀδελφός του πῆγε μὲ τοὺς ἐχθρούς.

Μιλῶντας, ὁ Στεπὰν ἐγύρισε κι ἐκοίταξε ὀλόγυρα, τάχα πὼς φοβόταν μὴ τὸν ἀκούσῃ κανεὶς. Ἐπειτα τὸ βλέμμα του στράφηκε πάλι πρὸς τὴ θύρα τοῦ παλατιοῦ.

— Πέρασε σὲ μιὰ-δυὸ μέρες, τοῦ εἶπε ὁ ταβερνάρης. Θὰ μιλήσω στὸ μάγειρο τοῦ Ρωμανοῦ. Ἴσως γίνῃ κάτι.

Ἀλλὰ ὁ Στεπὰν δὲν ἄκουσε καν τὴν ὑπόσχεση αὐτὴ. Εἶδε κάποιον, ποὺ τοῦ φάνηκε σὰν πρόσωπο γνωστό. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς σταμάτησε κοντὰ στὴ θύρα τοῦ παλατιοῦ, κοίταξε ὀλόγυρα, ἔπειτα, ὅταν δὲν εἶδε τίποτε τὸ ὑποπτό, ἔκαμε κάποιο νόημα σ' ἓναν ἄλλον, ποὺ ἐρχόταν ἀπὸ πίσω, κι ἐμπῆκε στὸ παλάτι, τοῦ ὁποῦλου ἡ θύρα σὰν νὰ ἄνοιξε μόνη της.

«Ποιὸς εἶν' αὐτός; σκεπτόταν ὁ Στεπὰν. Κάπου τὸν εἶδα. Ποιὸς εἶναι»;

Ἐβασάνισε γιὰ μιὰ στιγμή τὸ νοῦ του, κι ἔπειτα σὰν νὰ φωτίσθηκε ἡ σκέψη του:

«Ὁ δράγος τῆς Πλίσκοβας», εἶπε μέσα του ὁ πιστὸς ὑπηρέτης

—“Αν μπορούσα νά μπῶ στή δούλεψη ἑνὸς καλοῦ Βουλγάρου . . .
εἶπε ὁ Στεπάν.

τοῦ Λέοντος. Δὲν ἔφυγε λοιπὸν μὲ τὸν Καλοκύρη, ὅπως εἶπαν. Καὶ βγαίνει τῇ νύχτα φτωχοντυμένος γιὰ νὰ μὴ τὸν γνωρίσουν».

Ὁ ταβερνάρης δὲν πρόσεχε τὸν Στεπὰν, ἐπειδὴ μπῆκε νέος πελάτης. Ὁ Στεπὰν ἐκατάλαβε πὼς αὐτὸς ἦταν ὁ ἄνθρωπος ποὺ συνώδευε τὸ Δράγο.

— Χριστὸς ἀνέστη, καλησπέρα, εἶπε ὁ νεοφερμένος.

— Χριστὸς ἀνέστη, τοῦ ἀποκρίθηκε ὁ ταβερνάρης καὶ τὸ ἴδιο ἔκαμε ὁ Στεπὰν, ὅχι γιὰ ν' ἀπαντήσῃ μόνο, ἀλλὰ καὶ γιατί ἤθελε νὰ πιάσῃ τὸ γρηγορώτερο ὁμιλία.

Ἐπειτα, πιὸ δυνατὰ μάλιστα, ἐπρόσθεσε :

— Νὰ δώσῃ ὁ Θεὸς ν' ἀναστηθῇ κι ἡ Βουλγαρία.

Ὁ νεοφερμένος τὸν ἐκοίταξε καλὰ, ἀλλὰ ὁ ταβερνάρης τοῦ βγαλε κάθε ὑποψία, λέγοντάς του :

— Εἶναι ἀπὸ τοὺς δικούς μας.

Ὁ ἄγνωστος ἐπλησίασε.

— Θὰ καθίσω λοιπὸν στὸ τραπέζι σου, πατριώτη. Σὲ τέτοιες μέρες οἱ καλοὶ Βούλγαροι πρέπει νὰ μονιάζουν.

Ὁ Στεπὰν διηγήθηκε καὶ σ' αὐτὸν τὴν ἱστορία ποὺ εἶχε πῆ πρὶν, χρωματίζοντάς τὴν μὲ ἐκφράσεις ποὺ φανέρωναν μῖσος γιὰ τοὺς νέους κυρίους τῆς Πρεσλάβας. Ὁ νεοφερμένος τοῦ εἶπε πὼς ὀνομάζεται Στογιάν, πὼς ἦταν ἀπὸ τὰ μέρη τῆς Πλίσκοβας καὶ πὼς ὑπηρετεῖ σὲ Βούλγαρο πατριώτη. Τοῦ ὑποσχέθηκε ὅτι θὰ φροντίσῃ νὰ τοῦ βρῇ δουλειά, φθάνει νὰ ἤθελε νὰ ὑπηρετήσῃ τὴ Βουλγαρία.

— Ὅχι αὐριο, γιατί ἴσως θὰ λείπω, τοῦ εἶπε, ἀλλὰ σὲ λίγες μέρες θὰ μπορέσω νὰ κάμω κάτι γιὰ σέ.

«Ὅχι αὐριο ; Θὰ λείπη ; Ἐσκέφθηκε ὁ Στεπὰν. Ἴσως αὐτὸ κάτι θὰ πῇ».

Γιὰ νὰ μὴ πιασθῇ, ἀπάντησε γρήγορα.

— Σ' εὐχαριστῶ, Στογιάν. Περνᾷς ἀπ' ἐδῶ συχνά ; Ἄφησέ μου παραγγελία. Ἀπὸ μεθαύριο θὰ περνῶ κάθε μέρα γιὰ νὰ μάθω.

— Ὅχι δὲ τόσο γρήγορα. Ἄφησε νὰ περάσουν λίγες μέρες...

«Ὡστε θὰ λείψῃ κάμποσες μέρες, ἐσκέφθηκε πάλι ὁ Στεπὰν. Κάπου μακριὰ πρόκειται νὰ πάῃ. Ἴσως τὸ μάθουμε κι αὐτό».

Δὲν ἐπρόφθασε ὅμως νὰ μάθῃ τίποτε ἄλλο. Τὴν ἴδια στιγμὴ ἀνοιγε ἡ θύρα τοῦ παλατιοῦ κι ἐβγαίνει ὁ Δράγος. Ἀφοῦ τὸν ἄφησε καὶ προχώρησε λίγα βήματα, σηκώθηκε κι ὁ Στογιάν. Εἶπε ἀκόμη μιὰ—δυὸ λέξεις στὸν Στεπὰν ὅτι θὰ φροντίσῃ γι' αὐτόν, καὶ μ' ἓνα «Χριστὸς Ἀνέστη» βγῆκε ἀπὸ τὴν ταβέρνα.

— Καλὸς ἄνθρωπος καὶ καλὸς πατριώτης, εἶπε στὸν ταβερνάρη ὁ Στεπὰν, ποὺ σηκώθηκε κι αὐτός. Εἶχε σκεφθῇ νὰ παρακολουθήσῃ

τὸ Δράγο καὶ νὰ μάθῃ ποῦ κρυβόταν. Φοβήθηκε ὅμως μήπως κινήσῃ τις ὑποψίες τοῦ ταβερνάρη καὶ χαθῇ ὅ,τι εἶχε πετύχει ἕως τότε. "Αλλωστε, μὲ τὸ σκοτάδι ποῦ ἦταν πιά, δὲν ἦταν εὐκολο νὰ διακρίνῃ ἀπὸ ποῦ θὰ ἔστριβε ὁ Δράγος καὶ ὁ ὑπηρέτης του. "Ἐμεινε λοιπὸν λιγάκι ἀκόμα κι ἔπειτα ἔφυγε.

Σὲ λίγην ὥραν ἀκόμη ὁ Λέων ἐμάθαινε ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Στεπάν ὅσα αὐτὸς εἶχε ἰδῇ καὶ ἀκούσει.

Ὁ Λέων ἐγέλασε μὲ τὴν ἐξυπνάδα τοῦ ὑπηρέτη του ποῦ σὲ μερικές ὥρες κατῴρθωσε νὰ μάθῃ ποιὸν βλέπει ὁ Ρωμανὸς καὶ πῶς κάποιο μήνυμα ἔμελλε νὰ σταλῇ. Ἐπειδὴ, καθὼς ἐσυμπέρανε κι αὐτός, ὅπως πρὶν εἶχε σκεφθῇ ὁ Στεπάν, γιὰ κάποιον σκοπὸ θάφευγε ὁ ὑπηρέτης τοῦ Δράγου.

— Καὶ ποιὸς εἶναι αὐτὸς ὁ Δράγος; ἐρώτησε. "Ἐχω ἀκούσει αὐτὸ τὸ ὄνομα.

— Ὁ Δράγος τῆς Πλίσκοβας, ὁ χειρότερος ἐχθρὸς τοῦ Βόρι καὶ τοῦ πάππου σου. Αὐτὸς ἐπρόδωσε τὸ λογοθέτη στὸ Σφέγγελο.

— Ὁ βοϊλάς Δράγος; "Α, ναί, τώρα θυμοῦμαι.

Βοϊλάδες ἐκαλοῦσαν οἱ Βυζαντινοὶ τοὺς βογιάρους τῶν Βουλγάρων, ἀρχηγοὺς τοῦ στρατοῦ καὶ διοικητές. "Ἐξῆ βοϊλάδες ἰδίως εἶχαν μεγάλες θέσεις. "Ἐνας ἀπ' αὐτοὺς ἦταν ὁ Δράγος. Περισσότερο ἀκόμη ἀπὸ πολεμιστῆς, ὁ Δράγος, βογιάρος τῆς Πλίσκοβας, ἦταν πολιτικός. Ἐμισοῦσε τοὺς "Ελληνες καὶ σ' αὐτὸν χρωστοῦσε ὁ Σβιατοσλαβὸς ὅτι μπόρεσε νὰ προσεταιρισθῇ μεγάλο μέρος τοῦ Βουλγαρικοῦ στρατοῦ. Ἦταν φίλος τοῦ Καλοκύρη καὶ πίστευε πῶς, βοηθώντας τον νὰ πάρῃ τὸ Βυζαντινὸ θρόνο, θὰ μποροῦσε νὰ πετύχῃ μεγάλα κέρδη γιὰ τὴ Βουλγαρία. "Όταν ὁ Καλοκύρης ἔφυγε ἀπὸ τὴν Πρεσλάβα, ὁ Δράγος ἔβαλε τοὺς ἀνθρώπους του νὰ διαδώσουν πῶς κι αὐτὸς εἶχε φύγει μαζί του. Τώρα θὰ ἐμάθαινε ἡ Βασιλεῖα πῶς ὁ βοϊλάς Δράγος τῆς Πλίσκοβας ἔμενε στὴν Πρεσλάβα καὶ συνωμοτοῦσε μὲ τὸν Ρωμανό.

Ὁ Λέων μιὰ στιγμὴ ἐσκέφθηκε κι ἔπειτα ἔτρεξε νὰ συναντήσῃ τὸν Λαλάκωνα. Δὲν ἐδυσκολεύθηκε νὰ τὸν βρῇ.

— Θὰ μπορούσαμε ἴσως νὰ τὸν πιάσουμε, εἶπε ὁ Λέων, ἀφοῦ ἐξιστόρησε ὅσα ἤξερε. Μάλιστα ἀπόψε μπορεῖ νὰ πιασθῇ.

— "Όχι, ἀποκρίθηκε σοβαρά ὁ Λαλάκων. Μᾶς φθάνει ὅ,τι ξέρουμε. Καλύτερα ἔξω ἀπὸ τὴ φυλακὴ, χωρὶς νὰ μπορῇ νὰ βλάψῃ, γιὰτὶ θὰ μαθαίνουμε καὶ ὅ,τι κάνουν οἱ ἄλλοι.

Ὁ Λέων δὲν εὐχαριστήθηκε πολὺ ἀπὸ τὸ συλλογισμὸν αὐτό, ἀλλὰ ἐννόησε πῶς δὲν εἶχε δικαίωμα νὰ ἐκφράσῃ γνώμη.

— "Ελα αὔριο πρωῒ νά μάθης τὰ νεώτερα, τοῦ εἶπε ὁ Λαλάκων, καληνυχτίζοντάς τον.

"Επειτα ὁ σπαθάριος ἐκάλεσε μερικοὺς ἄνδρες τῆς φρουρᾶς. "Εδωσε διαταγὴ νά πᾶνε ἀπὸ τέσσερεις σὲ κάθε δρόμο ποὺ ἔβγαινε ἀπὸ τὴν Πρεσλάβα καὶ σὲ κάμποση ἀπόσταση ἀπὸ τὴν πόλη καὶ νά πιάνουν ὅποιον βγαίνει ἐκεῖθε, πεζὸν ἢ καβαλάρη. Οἱ φρουροὶ θὰ ἐπέστρεφαν τὸ πρωῒ, φέρνοντας ὅσους εἶχαν συλλάβει.

Νύχτα τοῦ Πάσχα, κανεὶς δὲν ἀποφάσιζε ν' ἀφήσῃ τὸ σπίτι του, καὶ μάλιστα σὲ τόσο ταραγμένους καιροὺς. Γι' αὐτό, ὅταν ἡ φρουρά ποὺ εἶχε ταχθῇ στὸ μεγάλο δρόμο ποὺ ἔφθανε ἕως τὸ Δούναβη, κι ἔφερε, μόνη αὐτή, ἓνα Βούλγαρο ποὺ τὸν ἔπιασε λίγο πρὶν φέξῃ, ὁ Λαλάκων ἦταν βέβαιος πὼς αὐτὸς θὰ ἦταν ὁ ἄνθρωπος τοῦ Δράγου.

— Ἐπήγαινε καβάλα, εἶπε ἓνας ἀπὸ τοὺς στρατιῶτες. Γιὰ νά μὴ μᾶς ξεφύγῃ κανεὶς, εἶχαμε μοιρασθῇ, δύο πιὸ μπρὸς καὶ δύο σὲ κάποια ἀπόσταση. Ἐμέναμε κρυμμένοι πίσω ἀπὸ βράχους. "Αν ἦταν πεζὸς ἐκεῖνος ποὺ θὰ διάβαινε, θὰ τὸν πιάναμε εὐκόλα. Καβαλάρης ὅμως μποροῦσε καὶ νά προφθάσῃ νά χαθῇ. Γι' αὐτὸ ἀπλώσαμε ἓνα σχοινὶ στὸ δρόμο, τόσο οἱ πρῶτοι ὅσο καὶ οἱ δεύτεροι. "Όταν τὸ ἄλογο περνοῦσε ἀπάνω ἀπὸ τὸ σχοινί, ἐμεῖς, καθὼς εἴμαστε πιὸ ψηλά, τὸ τεντώσαμε. Τὸ ἄλογο ἀνασηκώθηκε μὲ τὰ μπροστινὰ πόδια στὸν ἀέρα. Ὁ καβαλάρης ἔπεσε καὶ πρὶν προφθάσῃ νά σηκωθῇ, τὸν ἐπιάσαμε. Ἐπιάσαμε καὶ τὸ ἄλογο, ποὺ τὸ σχοινὶ εἶχε μπλέξει στὰ πόδια του.

— Τὸν ἐψάξατε; ἐρώτησε ὁ Λαλάκων.

— "Όχι. Δὲν εἶχαμε τέτοια διαταγὴ. Τὸν ἐπροσέχαμε ὅμως νά μὴν κάμῃ καμιὰ κίνηση καὶ νά μὴν καταστρέψῃ κανένα γράμμα, ἂν εἶχε μαζί του.

Τῇ στιγμῇ ἐκείνῃ ἔφθασε καὶ ὁ Λέων, ποὺ εἶχε περάσει ἄϋπνος τὴ νύχτα του, ἀπὸ ἀνυπομονησίᾳ νά μάθῃ τί θὰ εἶχε συμβῇ.

— Ψάξετέ τον καλά, εἶπε ὁ Λαλάκων. Ψάξετε καὶ τὸ ἄλογο.

"Επειτα ἐστράφηκε πρὸς τὸν Βούλγαρο καὶ τὸν ἐρώτησε πὼς τὸν λένε καὶ ποῦ ἐπήγαινε. Ὁ Βούλγαρος ἔκαμε πὼς δὲν καταλάβαινε Ἑλληνικά. Τὸν ἐρώτησε Βουλγάρικα ὁ Λέων, ἀλλ' αὐτὸς δὲν ἀπαντοῦσε. Παρακολουθοῦσε μόνο τίς κινήσεις τῶν στρατιωτῶν ποὺ τὸν ἔψαχναν. Οἱ στρατιῶτες δὲν βρῆκαν τίποτε πάνω του.

Σὲ λίγο ὅμως ἦλθαν οἱ στρατιῶτες ποὺ ἔψαξαν τὸ ἄλογο κι ἔφεραν μιὰ περγαμηνή ποὺ βρῆκαν ραμμένη στὴ σέλλα. Ὁ Βούλγαρος ποὺ κρατοῦσε ὡς ἐκείνη τῇ στιγμῇ κάποια ἡρεμία, ἔδειξε ταραχή.

Εἶνε Βουλγάρικα γραμμένη, εἶπε ὁ Λαλάκων, ποὺ ἐπῆρε τὴν περγαμηνή. Πές μας ἐσύ, Λέων, τί γράφει;

Ἐστράφηκε πρὸς τοὺς στρατιῶτες καὶ τοὺς εἶπε:

— Θὰ τὸν φυλάξετε καλὰ αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο. Σὲ κανένα δὲν θὰ μιλήσῃ. Πάρτε τον κι ἔπειτα θὰ σὰς πῶ τί θὰ γίνη μ' αὐτόν.

Ὁ Λέων ἄρχισε νὰ διαβάζῃ τὸ γράμμα. Εἶδε ὅτι δὲν εἶχε ὑπογραφή. Τόσο ὅμως ὁ Λαλάκων ὅσο κι αὐτὸς δὲν εἶχαν ἀμφιβολία πὼς ἦταν τοῦ Δράγου ἢ τοῦ Ρωμανοῦ, ποὺ θὰ τὴν εἶχε παραδώσει στὸ Δράγο γιὰ νὰ τὴν διαβιβάσῃ. Προφανῶς, ἐκεῖνος στὸν ὁποῖον ἔμελλε νὰ παραδοθῇ ἐγνώριζε τὸν ὑπηρέτη, ὥστε νὰ μὴν ἔχῃ ἀμφιβολία γιὰ τὴν προέλευση τοῦ γράμματος.

Ἀπὸ τίς πρῶτες γραμμὲς ἐφάνηκε σὲ ποιὸν ἐστελνόταν ἡ περιγραμμένη, ἂν καὶ δὲν εἶχε τὸ ὄνομά του. Ἐκεῖνος ποὺ ἔγραφε ἔδινε πληροφορίες στὸν «μεγάλο Αὐγουστο καὶ εὐσεβῇ βασιλέα τῶν Ρωμαίων». Ὁ Δράγος ἢ ὁ Ρωμανὸς ἔγραφε λοιπὸν στὸν προδότη Καλοκύρη, ποὺ εἶχε πάρει αὐτοὺς τοὺς τίτλους. Τοῦλεγε γιὰ τὴν κατάληψη τῆς Πρεσλάβας ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες καὶ γιὰ τὴν Πασχαλινὴ ὑποδοχὴ στὸ παλάτι. Τὸ μῖσος ποὺ φανέρωνε γιὰ τὸν βασιλέα ἔπεισε τὸν Λέοντα πὼς τὸ γράμμα ἦταν τοῦ Ρωμανοῦ, τοῦ ὁποῖου εἶχε ἰδῆ τὸ προηγούμενο πρωτὶ τῇ γεμάτῃ πάθος ματιά. Παρακάτω τὸ γράμμα ἔδινε πληροφορίες γιὰ τὸν Ἑλληνικὸ στρατό, ποὺ τὸν παρίστανε ἀδύνατον· ἡ κατάληψη τῆς Πρεσλάβας, ἔλεγε, ἐγίνε ἀπὸ μιὰ σύμπτωση, μιὰ ἀβλεψία τοῦ Σφέγγελου, ποὺ ἄφησε ἀδύνατη φρουρὰ σ' ἓνα μέρος τοῦ τείχους. Αὐτά, βέβαια, ἐγράφονταν γιὰ νὰ ἐγκαρδιωθῇ ὁ Καλοκύρης καὶ νὰ ἐγκαρδιώσῃ τὸ Σβιατοσλαῦο. Ἐλεγε λοιπὸν τὸ γράμμα, πὼς οἱ Ἕλληνες δὲν θὰ κατῴρθωναν ποτὲ νὰ πάρουν τὴν Πρεσλάβαν, ἂν δὲν ἔκανε λάθος ὁ Σφέγγελος καὶ πὼς, ἀφοῦ ἔχασαν πολλοὺς στρατιῶτες, δὲν θὰ μπορέσουν νὰ κάμουν τίποτε στὸ Δορύστολο, ἂν οἱ Ρῶσοι πολεμήσουν καλά. Γρήγορα, ἄλλωστε, ἐπρόσθετε τὸ γράμμα, οἱ πιστοὶ Βούλγαροι θάμπαιναν στὸν ἀγῶνα.

— Αὐτὴ ἡ τελευταία πληροφορία εἶναι ἀξιοπρόσεχτη, εἶπε ὁ Λαλάκων. Ὁ Δράγος δὲν πρέπει νὰ μάθῃ πὼς ἐπιάσαμε τὸν ἄνθρωπό του, ἀλλὰ νὰ νομίζῃ πὼς σὲ λίγες μέρες ὁ Καλοκύρης καὶ ὁ Ταυροσκύθης ἀφέντης του θὰ λάβουν τὸ γράμμα. Ὁ ὑπηρέτης πρέπει νὰ μεταφερθῇ ἀμέσως καὶ κρυφὰ στὴν Ἀδριανούπολη.

Πάλι ὁ Λέων δὲν ἔμεινε εὐχαριστημένος, ἀλλὰ ἐσκέφθηκε πὼς ἴσως ὁ Λαλάκων ἤξερε καλύτερα τί ἔπρεπε νὰ κάμῃ.

Ὅταν ἐγύρισε στὸ σπίτι, ἐκάλεσε τὸν Στεπάν.

— Ὁ ἄνθρωπος τοῦ Δράγου εἶναι στὰ χέρια μας, τοῦ εἶπε. Τώρα πρόκειται γιὰ κάτι ἄλλο. Θ' ἀκολουθήσῃ τὸ στρατό. Θὰ μὲ βλέπῃς κάθε μέρα. Εἶδες πὼς ἀκολουθοῦν τὸ στρατό πολλοὶ ἔμποροι. Πάρε

δέκα χρυσᾶ. Μοῦ τὰ χάρισε ὁ βασιλεὺς καὶ θὰ ξοδευθοῦν γι' αὐτόν. Ἀγόρασε ὅ,τι μποροῦν νὰ θέλουν οἱ στρατιῶτες καὶ κάνοντας τὸν ἔμπορο, ἔλα μαζί μας.

— “Ὅ,τι θέλει ὁ μικρὸς μου ἀφέντης, ἀποκρίθηκε ὁ Στεπὺν, παίρνοντας τὰ χρυσᾶ καὶ φιλώντας τὸ χέρι τοῦ Λέοντος.

Ἐσυμφώνησαν ἔπειτα ὅτι ἓνας στρατιώτης, ἔμπιστος τοῦ Λέοντος, θὰ περνοῦσε κάθε μέρα ἀπὸ τοῦ Στεπὺν νὰ πιῇ ἓνα κρασί. Μ' ἓνα νόημα ὁ ὑπηρέτης θὰ τὸν εἰδοποιοῦσε ὅταν θὰ ἦταν ἀνάγκη νὰ ἰδῇ τὸν Λέοντα. Καμιὰ φορὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Λέων θὰ περνοῦσε. “Ὅταν θὰ χρειαζόταν, ὁ Στεπὺν θᾶκανε τὸ ἴδιο νόημα.

ΙΒ΄

ΔΟΥΡΥΣΤΟΛΟ

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ανάπαυσε ακόμη λίγες μέρες τὸ στρατό του στὴν Πρεσλάβα. Ἐστειλε καὶ ἀποκρισάριο στὸν Σβιατοσλαῦο, καλῶντας τον νὰ φύγῃ εἰρηνικὰ ἀπὸ τὴ Βουλγαρία. Δὲν ἐπερίμενε ὅμως τὴν ἀπάντησιν, ποὺ ἦταν ἄλλωστε βέβαιος πὼς θὰ ἦταν ἀρνητικὴ καὶ διάταξε νὰ ξεκινήσῃ ὁ στρατός.

Ὁ Λέων ἀποχαιρέτησε τὴν οἰκογένειά του. Ἐφίλησε γλυκὰ τὴ μητέρα του καὶ τὸν πάππο του, ποὺ ἔκλαιαν ἀπὸ τὴ συγκίνησή τους, ἔπειτα ἐφίλησε τὰ χέρια τοῦ κύρ Μιχαήλ καὶ τῆς ἀρχόντισσας Μαρίας κι ἐστάθηκε ντροπαλὸς μπρὸς στὴ Ζωή. Βαθιά συγκινημένος κι αὐτὸς ποὺ ἄφηνε πάλι τοὺς δικούς του γιὰ νὰ ἐκτεθῇ σὲ κινδύνους, εὐρισκόταν τώρα καὶ σὲ δύσκολη θέση πὼς νὰ φερθῇ στὴν νέα, ποὺ τοῦ εἶχε φανῇ τόσο φιλικὴ ἀπὸ τὴν πρώτη φορὰ ποὺ συναντήθηκαν καὶ ποὺ τώρα γιὰ κάμποσες μέρες ἔμεινε στὸ ἴδιο σπίτι μ' αὐτὸν καὶ ἦταν σὰν μέλος τῆς οἰκογενείας του. Τῆς ἔδωσε τὸ χέρι του καὶ δειλὰ τῆς εἶπε :

— Σ' ἀφήνω γειά, Ζωή.

Ἦταν κατακόκκινος καὶ δὲν ἤξερε ἂν ἔπρεπε νὰ προσθέσῃ τίποτε ἄλλο.

Ἄλλο τόσο συγκινημένη ἦταν ἡ Ζωή. Αὐτὴ ἦταν ὠχρὴ καὶ μόλις κατῶρθωνε νὰ συγκρατήσῃ τὰ δάκρυά της. Τοῦδωσε τὸ χέρι της, κατεβάζοντας τὰ μάτια. Ἀλλὰ τὴν ἴδια στιγμὴ, σὰν νὰ πῆρε θάρρος, ἀνέβασε τὸ βλέμμα, τὸν ἐκοίταξε κατάματα καὶ τοῦ εἶπε :

— Ἐχε γειά, Λέον. Καὶ νὰ γυρίσῃς νικητὴς καὶ δοξασμένος.

Σὰν νὰ ἐγκαρδιώθηκε ἅμα ἄκουσε τὸν τόνο τῆς φωνῆς της, ἔσφιξε τὸ χέρι του ἄλλῃ μιὰ φορὰ καὶ τοῦ εἶπε ἀκόμη :

— Νὰ εἶσαι πάντα ὅ,τι ἤσουν ἕως τώρα, ὑπηρέτης τῆς Βασιλείας καὶ γενναῖος.

— Πιστός υπηρέτης της Βασιλείας και γενναῖος, τοῦ εἶπαν καὶ ὁ πάππος του καὶ ὁ κύρ Μιχαήλ Ἀργυρός, ποῦ ἐκοίταζαν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον χαμογελῶντας, ἐνῶ οἱ δυὸ ἀρχόντισσες δὲν μπορούσαν νὰ βαστάξουν τὰ δάκρυά τους.

Ἀποχαιρέτησε ἐπίσης ὁ Θεοδόσης Μεσονύκτης, ποῦ ἦταν τώρα καλὰ καὶ μπορούσε ν' ἀκολουθήσῃ τὸ στρατό, ἔχοντας μόνο ἓναν ἐπίδεσμο στὸ κεφάλι. Ἦλθε κι ὁ Βασίλης Ἀνεμᾶς.

Οἱ τρεῖς φίλοι ἔφυγαν μαζί, μὲ τίς εὐχές τῶν δύο οἰκογενειῶν καὶ σὲ λίγο βρίσκονταν στὴ γραμμὴ τους. Ἡ ἴλη τῶν Ἀθανάτων ἦταν καὶ τὴ φορὰ αὐτὴ πρώτη, καθὼς ἔβγαινε ὁ στρατός ἀπὸ τὴν Πρεσλάβα.

.....

Ὅταν ἔλαβε τὴν πρόσκληση τοῦ βασιλέως νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴ Βουλγαρία, ὁ Σβιατοσλαῦος ἀπάντησε μὲ βρισιές, ὅπως συνήθιζαν οἱ βάρβαροι ἀρχηγοί, ὅταν ἐπίστευαν πὼς ἡ φιλοτιμία τους δὲν τοὺς ἐπέτρεπε νὰ ἀρνηθοῦν τὸν πόλεμο. Ὡς ποῦ νὰ ἐπιστρέψῃ ὁμοῦς ἀπὸ τὸ Δορύστολο ὁ ἀποκρισάριος, ὁ βασιλικὸς στρατός εἶχε φθάσει στὴ μέση τοῦ δρόμου πρὸς τὸ Δούναβη ποταμό. Ὅλες οἱ πόλεις, ἀπὸ τίς ὁποῖες ἐδιάβηκε, παραδίνονταν χωρὶς ἀντίσταση στὸ βασιλέα, τὰ φρούρια ἄνοιγαν σ' αὐτόν τίς πύλες τους καὶ οἱ Βούλγαροι στρατιῶτες ἐπρόσφεραν τίς ὑπηρεσίες τους, τίς ὁποῖες ὁμοῦς ὁ Ἰωάννης δὲν ἐδεχόταν. Ἦξερε ὅτι πάρα πολλοὶ Βούλγαροι, πιστοὶ στὸ βασιλέα τους, ἐποθοῦσαν νὰ πολεμήσουν τοὺς Ρώσους, ποῦ καταδυνάστευαν τὴ χώρα, ἀλλὰ Ἦξερε ἐπίσης πὼς πολλοὶ ἦταν κι ἐκεῖνοι ποὺ εἶχαν ταχθῇ μὲ τὸ μέρος τῶν κατακτητῶν τῆς πατρίδας τους. Δὲν ἦταν εὐκόλο νὰ διακρίνῃ κανεὶς τοὺς δεύτερους ἀπὸ τοὺς πρώτους καὶ ἦταν φυσικὸ νὰ ὑπάρχῃ φόβος γιὰ προδοσίες. Γι' αὐτὸ ὁ Ἰωάννης ἄφηνε τοὺς Βουλγάρους στρατιῶτες νὰ ἐπιστρέφουν στὶς πατρίδες τους.

Καθὼς ἐπροχωροῦσε ὁ στρατός, μικρὰ ἀποσπάσματά του ἔπαιρναν δρόμους παραλλήλους, σὰν εἶδος πλαγιοφυλακές, ἀλλὰ σὲ μεγάλη ἀπόσταση ἀπὸ τὸ κύριο σῶμα. Καὶ σ' αὐτὰ ἐπίσης παραδίνονταν χωρὶς μάχη πόλεις καὶ χωριά.

Μιὰ μέρα ὁ στρατός εἶδε νὰ προχωρῇ πρὸς τὸ μέρος του, στὸ μεγάλο δρόμο, ἓνα πλῆθος ἄνθρωποι, μιὰ ἀτέλειωτη, θάλεγε κανεὶς, συνοδεία. Στὴν ἀρχὴ ἐπιστεύθηκε πὼς ἦταν ὁ ἐχθρὸς ποὺ βγήκε ἀπὸ τὸ Δορύστολο κι ἐρχόταν νὰ δώσῃ μάχη. Ἐδόθηκαν διαταγές ἀνάλογες κι ὁ στρατός παρατάχθηκε γιὰ νὰ πολεμήσῃ. Ὅταν ὁμοῦς ἐπλησίασε ἡ μεγάλη συνοδεία, ἐφάνηκε πὼς αὐτοὶ ποὺ τὴν ἀποτελοῦσαν ἦταν ἄμαχος λαός. Πραγματικά, ἦταν Βούλγαροι χωρικοὶ

πού ἔρχονταν γιὰ νὰ σωθοῦν. "Ανδρες, γυναῖκες, παιδιά ἔφευγαν ἀπὸ τὰ μέρη τοῦ Δορύστολου. Εἶχαν μαζί τους κάρα, ἄλογα, ἄλλα ζῶα, ἄλλα φορτωμένα μὲ ροῦχα καὶ μὲ τρόφιμα, ἄλλα ξεφόρτωτα. Εἶπαν πὼς ἔρχονταν ἀπὸ τὰ χωριὰ κοντὰ στὸν ποταμὸ Δούναβη. Ὁ Σβιατοσλαῦος, βλέποντας πὼς οἱ Βούλγαροι ἐδέχονταν τοὺς "Ελληνες σὰν ἐλευθερωτές, ἐκάλεσε τριακοσίους ἀπὸ τοὺς πλουσιώτερους τοῦ Δορύστολου καὶ τῶν γύρω χωριῶν, πὼς τάχα εἶχε κάτι νὰ τοὺς ἀνακοινώσῃ, καὶ τοὺς ἐσκότῳσε. "Επειτα διάταξε τὸ στρατό του νὰ πιάσῃ ὅλους τοὺς Βουλγάρους τῶν μερῶν ἐκείνων καὶ νὰ τοὺς φυλακίσῃ. Ὅσοι ἐπρόφθασαν ἔφυγαν κι ἐζητοῦσαν προστασία ἀπὸ τὸν "Ελληνα βασιλέα.

.

Κάθε βράδυ, ὅταν σταματοῦσε ὁ στρατὸς γιὰ νὰ διανυκτερεύσῃ, οἱ ἄνδρες ἦταν ἐλεύθεροι, ὅσο νὰ ἐτοιμασθῇ τὸ δεῖπνο. Ἐχθρὸς δὲν ἐφαινόταν πουθενά. "Αλλωστε, στὸ στρατόπεδο ὑπῆρχαν πάντα φρουροί. Πολλοὶ στρατιῶτες λοιπὸν ἐμαζεύονταν στὸ μέρος ποὺ σταματοῦσαν οἱ ἔμποροι, σὲ κάποια ἀπόσπαση, κι ἐκεῖ ἐγινόταν ἓνα εἶδος ἀγορᾶς. Κάποτε πῆγαιναν καὶ ἀξιωματικοί. "Αλλοὶ ἔπιναν κρασί ἀπὸ τὰ ἀσκιὰ ποὺ τὰ κουβαλοῦσαν ἄλογα, ἄλλοι ἀγόραζαν διάφορα μικροπράγματα. Ὁ στρατιώτης τοῦ Λέωντος ἐπέρασεν ἀπὸ κεῖ τίς δυὸ πρῶτες μέρες, ἀλλὰ ὁ Στεπὰν δὲν εἶχε τίποτε σπουδαῖο νὰ πῇ. Τὴν τρίτη ὅμως ἡμέρα εἰδοποίησε νὰ περάσῃ ὁ Λέων.

— Μαζί μας εἶναι δυὸ ἄνθρωποι τοῦ Δράγου, τοῦ εἶπε ὅταν τὸν εἶδε.

— Πῶς τὸ ξέρεις ; ἐρώτησε ταραγμένος ὁ Λέων.

— Χθὲς τὸ βράδυ, ἀφοῦ ἔφυγες, τοὺς ἄκουσα νὰ μιλοῦν σιγὰ μετὰ τοὺς Βουλγάρικα. Ὅταν τοὺς ἐπλησίασα, ἐσταμάτησε ἡ ὁμιλία τους. Τοὺς ζήτησα νὰ μοῦ δώσουν φωτιὰ γιὰ νὰ ἐτοιμάσω τὸ φαῖ μου. Ὁ ἓνας μοῦ ἀπάντησε Ἑλληνικά, ἐπειδὴ κι ἐγὼ Ἑλληνικά τοὺς μίλησα γιὰ νὰ μὴν ὑποπτευθοῦν. "Αναψα φωτιὰ κοντὰ στὴ δική τους. Τοὺς ἔπιασα κουβέντα. Ἀπαντοῦσε ὁ ἓνας μόνο. Κι ὅταν, κάνοντάς το ἐπίτηδες, ἐγύριζα στὸν ἄλλον καὶ τοῦ μιλοῦσα, μοῦ ἀπαντοῦσε ὁ πρῶτος. Θὰ πῇ πὼς ὁ ἓνας μόνο ξερεὶ Ἑλληνικά.

Ὁ Λέων παρακολουθοῦσε, χωρὶς νὰ ζητῇ ἄλλες λεπτομέρειες. "Ἦξερε πὼς ὁ Στεπὰν θὰ τοῦλεγε ὅ,τι χρειαζόταν νὰ τοῦ πῇ.

— Γιὰ νὰ μὴ βάλουν τίποτε στὸ νοῦ τους, ἔκαμα πὼς εἶχα ἄλλη δουλειά, παρακάλεσα νὰ προσέχουν τὸ ζῶο μου κι ἔφυγα, γιὰ νὰ γυρίσω ὅταν θὰ πλάγιαζα γιὰ ὕπνο. Ἔτσι ἐξασφάλιζα μιὰ θέση κοντὰ τους. Ὅταν ἐγύρισα, εἶπα πὼς ἤμουν πολὺ κουρασμένος,

ἔδεσα τὸ ἄλλο μὲν κοντὰ στὸ δικό τους καὶ τοὺς καληνύχτισα. Σὲ λίγο, ὅταν ἐπίστεψαν πὼς κοιμοῦμαι πιά, ἄρχισαν νὰ μιλοῦν πάλι. Μιλοῦσαν ὅμως πολὺ σιγὰ καὶ δὲν μποροῦσα ν' ἀκούσω τί ἔλεγαν. Μόνο καμιὰ λέξη ἔφθανε ὡς τ' αὐτιά μου. Πάλι μιλοῦσαν Βουλγάρικα. Ἦκουσα τὰ ὀνόματα μερικῶν χωριῶν καὶ δυὸ ἢ τρεῖς φορὲς τὸ ὄνομα τοῦ Δράγου. Τώρα εἶναι κεῖ παραπέρα.

Ὁ Λέων ἔκαμε νὰ κοιτάξῃ, ἀλλὰ ὁ Στεπὰν τὸν ἐμπόδισε.

— Μὴ γυρίσης, μικρὲ μου ἀφέντη. Νὰ μὴν καταλάβουν πὼς μιλοῦμε γι' αὐτούς. Σήμερα, μόνο μιὰ καλημέρα τοὺς εἶπα τὸ πρωῒ κι ἔπειτα δὲν τοὺς ξαναμίλησα. Ὅ,τι χρειάζοταν νὰ μάθουμε τώρα πιά τὸ ξέρουμε. Εἶναι ἄνθρωποι τοῦ Δράγου.

— Θὰ τοὺς ἐπιβλέπῃς ὅμως.

Ὁ Στεπὰν ἐχαμογέλασε, σὰν νὰ θελε νὰ πῇ πὼς ἤξερε τὴ δουλειά του καὶ ὁ Λέων ἐκατάλαβε πὼς ἦταν λάθος του νὰ κάμῃ συστάσεις στὸν ὑπηρέτη του. Τὸν ἐκαληνύχτισε κι ἔφυγε σκεπτόμενος πὼς ἦταν καλὴ ἡ ἰδέα του νὰ πάρῃ μαζί του τὸν Στεπὰν. Ἐπῆγε νὰ συναντήσῃ τὸν Λαλάκωνα, τοῦ εἶπε ὅσα ἔμαθε, κι αὐτὸς τοῦ ἀποκρίθηκε ὅτι οἱ ἄνθρωποι τοῦ Δράγου θὰ ἦταν πολὺτιμοι, γιατί ἀπὸ τὴν παρακολούθησή τους μποροῦσε νὰ γνωσθοῦν πολλὰ ποὺ διαφορετικὰ θὰ ἔμεναν ἄγνωστα. Γιὰ νὰ βάλῃ ἀνθρώπους του ὁ Δράγος νὰ παρακολουθοῦν τὸ στρατό, εἶχε τὸ σκοπὸ του, εἴτε νὰ μαθαίνει γιὰ τοὺς Ἕλληνες, εἴτε νὰ συνεννοῆται μὲ τοὺς Ρώσους τοῦ Δορύστολου, ἀφοῦ ἀλλιῶς δὲν θὰ μποροῦσαν νὰ φθάσουν δικοὶ του ἐκεῖ, παρὰ μόνο μαζί μὲ τὸ στρατό.

Τὴν 21 Ἀπριλίου ὁ στρατὸς ποὺ βρισκόταν σὲ δυὸ ἡμερῶν ἀπόσταση ἀπὸ τὸ Δορύστολο, εἶδε τὶς πρῶτες Ρωσικὲς περιπολίες. Αὐτὲς ὅμως δὲν ἐστάθηκαν νὰ πολεμήσουν, ἀλλὰ ἔτρεξαν νὰ εἰδοποιήσουν πὼς ἔφθαναν οἱ Ἕλληνες.

Τὸ Δορύστολο, ἡ σημερινὴ Σιλίστρια, ἦταν κτισμένο στὴ νότια ὄχθῃ τοῦ Δούναβη, ἐπάνω σὲ μιὰ μικρὴ χερσόνησο, ποὺ σχηματίζει ὁ ποταμός. Τεῖχος χωμάτινο ἔφραζε τὴν εἴσοδο στὴ χερσόνησο καὶ ὁ Σβιατοσλαῦος εἶχε προλάβει νὰ χτίσῃ κι ἓνα ἄλλο τεῖχος, πρὸς τὰ ἔξω. Ἦταν ὅμως ἀποφασισμένος νὰ μὴν ἀφήσῃ τὸν Ἑλληνικὸ στρατὸ νὰ πολιορκήσῃ τὸ Δορύστολο, ἀλλὰ νὰ προσπαθήσῃ νὰ τὸν νικήσῃ ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν καὶ νὰ τὸν ἀναγκάσῃ νὰ ὑποχωρήσῃ.

Γι' αὐτό, ὅταν τὴν 23 Ἀπριλίου, ἡμέρα τοῦ Ἀγίου Γεωργίου, οἱ Ἕλληνες ἔφθασαν μπρὸς τὸ Δορύστολο, εἶδαν παραταγμένο τὸ Ρωσικὸ στρατὸ ἔξω ἀπὸ τὴ χερσόνησο. Τὸ ἔδαφος στὸ μέρος αὐτὸ σὲ ἑκτασὶν πολὺ μεγάλη, τόσο μπρὸς ἀπὸ τὴν πόλιν ὅσο καὶ

στά πλάγια είναι χαμηλό, χωρίς κανένα ύψωμα, μιὰ ἀπέραντη πεδιάδα.

Όταν εἶδε τὴ ρωσικὴ παράταξη ὁ βασιλεὺς ἐχάρηκε. Χωρὶς καμιάν ἀνωμαλία τοῦ ἐδάφους, ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ στηρίξη τὴν ἄμυνα τῶν Ρώσων, τὸ μέρος ἦταν καταλληλότατο γιὰ νὰ χρησιμοποιοῦν οἱ Ἕλληνες τὸ ἱππικὸ τους.

Ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης ἔδωκε διαταγὴ νὰ σταματήσῃ ὁ στρατὸς καὶ νὰ ξεκουραστῇ γιὰ λίγη ὥρα ἀπὸ τὴν πορεία.

Ὁ Σβιατοσλαῦος εἶχε παρατάξει τὸ στρατό του, ὅλο πεζικόν, σὲ πυκνὴ φάλαγγα. Ὁ Ἰωάννης ἔταξε τὸ πεζικὸ στὴ μέση καὶ ἀπὸ τὶς δύο πλευρὲς τὸ βαρὺ ἱππικόν. Πίσω ἔβαλε τοὺς τοξότες καὶ τοὺς σφενδονιστὲς, ποὺ θὰ χτυποῦσαν τοὺς Ρώσους μὲ τὰ βέλη τους καὶ μὲ πέτρες πάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ἐπειτα διάταξε προέλαση.

Μόλις οἱ Ἕλληνες ἐπλησίασαν, οἱ Ρῶσοι ἄρχισαν τὴ μάχη, ρίχνοντας πυκνὰ βέλη, ἀλλὰ δὲν μπόρεσαν νὰ ἀνακόψουν τὴν προέλαση. Τὸ βαρὺ ἱππικὸ ἐχτυποῦσε στά πλάγια τὸν ἐχθρικό στρατό, ἐνῶ τὸ πεζικόν, ποὺ εἶχε φθάσει σὲ ἀπόσταση λίγων βημάτων, ἐπολεμοῦσε μὲ τὰ δόρατα.

Οἱ δύο στρατοὶ πολεμοῦσαν μὲ ἴσην ἀνδρεία καὶ ἐπιμονή. Οἱ Ρῶσοι ποτὲ ἕως τότε δὲν εἶχαν νικηθῇ σὲ ἀνοιχτὴ πεδιάδα καὶ ἦταν βέβαιοι πὼς καὶ αὕτῃ τῇ φορᾷ ἡ νίκη θὰ ἦταν δική τους. Ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες πάλι οἱ περισσότεροι ἦταν παλιοὶ στρατιῶτες ποὺ εἶχαν νικήσει πολλὰς φορὲς τοὺς Ἀραβες μὲ ἀρχηγό τους τὸν Ἰωάννη καί, μολονότι, μόλις οἱ μισοὶ σὲ ἀριθμὸ ἀπὸ τοὺς Ρώσους, ποὺ ἦταν 60.000, εἶχαν πεποίθησι πὼς ἡ ὑπεροχὴ τους στὴν πολεμικὴ τέχνη θὰ τοὺς ἔδινε τὴ νίκη. Ἔτσι ἡ μάχη ἐξακολουθοῦσε ἀπὸ τὸ μεσημέρι σχεδὸν ἕως τὴ δύση τοῦ ἡλίου.

Τότες ὁ βασιλεὺς, ποὺ εἶχε κρατήσῃ τὸ ἐλαφρὸ ἱππικόν, καθὼς καὶ τὸ ἱππικὸ τῆς φρουρᾶς ἔξω ἀπὸ τὴ μάχη, εἶπε στοὺς ἄντρες ὅτι ἔφθασε ἡ στιγμή νὰ δείξουν τὴν ἀξία τους. Διάταξε τὶς σάλπιγγες τοῦ στρατοῦ νὰ δώσουν τὸ παράγγελμα γιὰ γενικὴ ἐπίθεση καὶ ἐτάχθηκε ὁ ἴδιος ἐπὶ κεφαλῆς. Ὁλος ὁ στρατός, ἀκούοντας τὸ παράγγελμα καὶ βλέποντας τὸν βασιλέα νὰ ὀρμᾷ πρῶτος ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ, ἐδιπλασίασε τὶς προσπάθειές του.

Ἡ ἴλη τῶν Ἀθανάτων διατάχθηκε νὰ προχωρήσῃ πρὸς πολὺ καὶ νὰ προσβάλλῃ στὴ βάση τῆς τῆς ρωσικῆς παράταξης.

— Ἅγιος Γεώργιος προστάτης! Ἅγιος Θεόδωρος προστάτης! ἐφώνασε ὁ Καισαρίτης, ὁ διοικητὴς τῆς ἴλης, θυμίζοντας στοὺς

ἄντρες τὸν ἅγιο ποῦ ἦταν ἡ γιορτὴ τοῦ ἐκείνη τὴν ἡμέρα καὶ τὸν ἅγιο ποῦ ἦταν προστάτης τοῦ βασιλέως.

— “Ἀγίε Θεόδωρε, βοήθει! ἐφώνασε καὶ ὁ Λέων, καὶ ἐπανάλαβαν οἱ Ἀθάνατοι τὴν ἐπίκλησή του.

Οἱ Ρῶσοι ἐπολεμοῦσαν καλὰ. Ἀλλὰ δὲν εἶχαν ἱππικό. Ἐπειτα, ὁ Σβιατοσλαῦος ἔταξε ὅλο τὸ στρατό του στὴ μάχη ἀπ’ ἀρχῆς, ὅπως συνηθίζουν οἱ βάρβαροι, καὶ δὲν ἐκράτησε ἐφεδρεία. Οἱ Ἕλληνες ἤξεραν τὴν τέχνη τοῦ πολέμου καλύτερα ἀπὸ τοὺς Ρώσους. Οἱ σφενδονιστὲς ἔκαναν καλὰ τὴ δουλειά τους καὶ οἱ πληγωμένοι ἀπὸ τοὺς Ρώσους ἦταν πολλοὶ στίς πιὸ πίσω γραμμές.

Στίς πρώτες πάλι γραμμές, ποῦ ὁ Σβιατοσλαῦος εἶχε τάξει τοὺς τοξότες, ἐλπίζοντας νὰ σταματήσῃ τοὺς Ἕλληνες σὲ ἀρκετὴ ἀπόσταση, τὰ τόξα ἔμεναν ἀχρησιμοποίητα, ἐπειδὴ οἱ δύο στρατοὶ εὐρίσκονταν ὁ ἓνας πολὺ κοντὰ στὸν ἄλλον. Οἱ Ρῶσοι ἀκοντιστὲς ἦταν γενναῖοι, ἀλλὰ δὲν εἶχαν τὴν πεῖρα τῶν Ἑλλήνων. Τὸ χτύπημα τοῦ ἱππικοῦ ἀπὸ τὰ πλάγια, πιὸ δυνατὸ ἀπὸ τὴν ὥρα ποῦ ἄρχισε ἡ γενικὴ ἐπίθεση, ἐκλόνισε ἐπὶ τέλους τοὺς Ρώσους. Οἱ γραμμές τους ἐλύθησαν, ἐχάθηκε ἡ συνοχή τους καὶ πρὶν νυχτῶσῃ ὁ Σβιατοσλαῦος ἔδωσε διαταγὴ νὰ κλεισθῇ ὁ στρατὸς στὸ τεῖχος. Καθὼς ὁμοῦς ἐμαζεύθησαν οἱ Ρῶσοι μπρὸς στίς πύλες κι ἐγίνε ἐκεῖ συνωστισμός, οἱ Ἕλληνες, ποῦ τοὺς καταδίωκαν, εὕρηκαν εὐκολο στόχο. Ὁ στρατὸς τοῦ Σβιατοσλαύου ἔχασε ἐκείνη τὴν ἡμέρα ὀχτὼ χιλιάδες ἀπὸ τοὺς ἄνδρες του. *

.
Ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποῦ οἱ Ρῶσοι δὲν κατῴρθωσαν ν’ ἀναγκάσουν τὸν βασιλέα καὶ τὸ στρατό του νὰ ἀποσυρθοῦν ἄρχισε ἡ πολιορκία τοῦ Δορύστολου.

Τὴν ἄλλην ἡμέρα μάλιστα ἐφθασε κι ὁ στόλος. Ὅταν τὰ πανιά τῶν караβιῶν φάνηκαν ν’ ἀσπρίζουν βαθιὰ στὸ ὄριζοντα, τὰ βούκινα τοῦ στρατοῦ χαιρέτισαν χαρμόсуна καὶ ἰαχές ἀκούστηκαν στὸ στρατόπεδο. Ἀλλὰ βούκινα τοῦ στόλου ἀπάντησαν καὶ οἱ φωνές «Καλῶς ἦρθατε» καὶ «Καλῶς σᾶς βρήκαμε» ἀκούονταν γιὰ πολλὴν ὥρα.

Ὅση χαρὰ ἐκράτησε ἔξω ἀπὸ τὸ Δορύστολο, ἄλλη τόση θλίψη ἔπεσε στὴν πόλη. Τώρα πλέον, ἀποκλεισμένος κι ἀπὸ τὸν ποταμὸ, ὁ στρατὸς τῶν Ρώσων δὲν εἶχε καμιὰν ἐλπίδα νὰ λάβῃ βοήθεια. Κι ἂν ἀκόμη ἐρχόταν ἄλλος στρατός, ἔπρεπε νὰ περάσῃ τὸ Δούναβη γιὰ νὰ φθάσῃ στὴ νότια ὁχθὴ του. Κι αὐτὸ ἦταν ἀδύνατο, γιατί ὁ Ἑλληνικὸς στόλος δὲν θὰ τὸν ἄφηνε. Στρατὸς δὲν μποροῦσε νὰ λθῇ οὔτε ἀπὸ τὸ ποτάμι μὲ μονόξυλα. Βάρκες, ὅσες καὶ νὰ ἦταν,

χιλιάδες ακόμα, θα γίνονταν στάχτη μαζί με τους επιβάτες τους από το ύγρὸν πῦρ, τὸ φοβερό πολεμικὸ ὄπλο ποὺ εἶχαν στὴ διάθεσή τους οἱ Ἕλληνες καὶ ποὺ κατάκαψε ἄλλοτε τὸ μεγάλο στόλο τοῦ Ἰγὸρ.

Ἀλλὰ δὲν ἦταν μόνο αὐτό, τὸ ὅτι δὲν θὰ μπορούσαν νὰ περιμένουν βοήθεια οἱ πολιορκημένοι. Ἀκόμα δὲν θὰ μπορούσαν νὰ προμηθευθοῦν τροφές. Μέσα σὲ μιὰ μικρὴ χερσόνησο κλεισμένοι, οὔτε νὰ περάσουν στὴν ἀντίπερα ὄχθη ἦταν πιά σὲ θέση καὶ νὰ αγοράσουν ἢ νὰ ἀρπάξουν σιτάρι κι ὅ,τι ἄλλο θὰ τοὺς χρειαζόταν. Δὲν τοὺς ἔμενε παρὰ νὰ πεθάνουν κλεισμένοι ἐκεῖ μέσα, ἂν δὲν ἤθελαν νὰ παραδοθοῦν, ἢ ν' ἀνοίξουν δρόμο ἀνάμεσα ἀπὸ τὸν πολιορκητικὸ στρατὸ καὶ νὰ διαβοῦν.

Ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης, ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ἦταν αποφασισμένος νὰ μὴ θυσιάσῃ στρατὸ γιὰ νὰ πάρῃ τὸ Δορύστολο μὲ ἔφοδο. Βέβαιος ὅτι οἱ πολιορκούμενοι δὲν εἶχαν ἀπὸ πουθενὰ νὰ ἐλπίσουν, ἐπῆρε μόνο τὰ μέτρα ποὺ θὰ ἔκαναν ἀδύνατη κάθε προσπάθειά των νὰ ξεφύγουν. Ὁχύρωσε τὸ στρατόπεδο, ἔταξε μπρὸς τίς πολιορκητικὲς μηχανὲς γιὰ νὰ χτυποῦν ἀδιάκοπα τὸ τεῖχος καὶ ἔδωκε διαταγὲς νὰ εἶναι ἄγρυπνοι οἱ φρουροὶ ὥστε νὰ μὴ μπορέσουν οἱ Ρῶσοι νὰ αἰφνιδιάσουν τὸ στράτευμα. Ὁ στρατὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τάχθηκε στὸ ἀριστερό, οἱ ἄνδρες ἀπὸ τὴ Θράκη καὶ τὴ Μακεδονία στὸ δεξιό καὶ ὁ βασιλεὺς μὲ τὴ φρουρά του ἦταν στὸ κέντρο.

Ὁ στόλος ἔλαβε θέση γύρω στὴ μακριὰ χερσόνησο τοῦ Δορύστολου καὶ οἱ σωλῆνες γιὰ τὴν ἐκτόξευση τοῦ ὕγρου πυρὸς ἦταν ἔτοιμοι, γιὰ τὴν περίπτωσιν ποὺ οἱ πολιορκούμενοι θ' ἀποφάσιζαν νὰ χρησιμοποιήσουν τὰ μονόξυλα καὶ τίς ἄλλες βάρκες ποὺ εἶχαν στὸ Δορύστολο.

Ἡ ζωὴ στὸ στρατόπεδο ἦταν μονότονη. Τώρα ἡ πειθαρχία ἦταν πιὸ αὐστηρὴ ἀπὸ ὅ,τι ἦταν στὴν πορεία. Σπάνια μπορούσαν οἱ στρατιῶτες νὰ βγοῦν λιγάκι ἔξω. Μόνο τοὺς ἐδινόταν ἡ ἄδεια νὰ τραγουδοῦν, νὰ παίζουν, χωρὶς ν' ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὴ θέση τους καὶ νὰ κάνουν συντροφιές. Οἱ ἔμποροι τώρα ἔρχονταν μέσα στὸ στρατόπεδο καὶ πουλοῦσαν κρασί καὶ ἄλλα ἐμπορεύματα.

Ὁ Λέων κι οἱ φίλοι του μπορούσαν ν' ἀνταλλάζουν τίς σκέψεις τους. Ὁ Μεσονύκτης, ποὺ εἶχε ποιητικὴ φλέβα, ἔκανε σατυρικά ποιήματα καὶ διασκέδαζε τοὺς ἄλλους δύο.

Κάποτε ἡ μονοτονία αὐτὴ διακοπτόταν ἀπὸ ἀπόπειρες τῶν Ρώσων νὰ σπάσουν τὸν κλοιὸ καὶ ν' ἀνοίξουν δρόμο. Ἀλλὰ δὲν κατῴρθωναν τίποτε καὶ μόνο ποῦχχαναν στρατό. Μόνο μιὰ φορὰ μπόρεσαν νὰ πετύχουν κάτι, νὰ κάψουν μερικὲς πολιορκητικὲς

μηχανές κι έσκότωσαν τὸν ἀρχηγὸ τῆς φρουρᾶς των. Ὅταν εἶδαν ἓνα λαμπροστόλιστο στρατηγὸ νὰ πέφτῃ, οἱ Ρῶσοι ἐπίστεψαν πὼς αὐτὸς ἦταν ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης καὶ ρίχθηκαν τολμηρότεροι στὸν ἀγῶνα. Δὲν μπόρεσαν ὅμως νὰ ἐπιτύχουν τὸ σκοπὸ τους, ν' ἀνοίξουν δρόμο, καὶ ἀφοῦ ἔχασαν πολλοὺς δικούς των, ἐκλείσθησαν πάλι στὸ τεῖχος, παίρνοντας μαζύ τους τὸ πτώμα. Ἐκοψαν τὸ κεφάλι του καὶ πάνω σ' ἓνα κοντάρι τῷστησαν στίς ἐπάλξεις, γιὰ νὰ πληροφορηθοῦν οἱ Ἕλληνες τὸ θάνατο τοῦ βασιλέως. Καὶ βέβαιοι πὼς ὁ πολιορκητικὸς στρατός, μιὰ φορὰ κι ἔχασε τὸ μεγάλο ἀρχηγὸ του θὰ διαλυόταν τὴν ἄλλῃ μέρα, ἐγιόρτασαν ἐκεῖνο τὸ βράδυ μὲ φαγοπότι καὶ τραγούδια.

Ὅταν ἡ ἐλπίδα των αὐτὴ διαψεύσθηκε, περιωρίσθηκαν σὲ μικροεξόδους καὶ ἡ πολιορκία πῆρε πάλι τὸ μονότονο χαρακτήρα της. Ἔτσι ἐπέρασαν τρεῖς μῆνες.

Μιὰν ἡμέρα, ἓνα κόκκινο πανί, δεμένο σὲ μεγάλο κοντάρι, σὰν σημαία, ἐφάνηκε πάνω στὸ τεῖχος τοῦ Δορύστολου. Ἐκρατήθηκε ἐκεῖ κάμποση ὥρα κι ἔπειτα κάποιος τὸ τράβηξε.

— Τί σημαίνει αὐτό; ρώταγαν ὅλοι. Εἶναι σύνθημα γιὰ κάποιον; Κανεῖς ὅμως δὲν μποροῦσε νὰ ἐννοήσῃ τίποτε κι ἔως τὸ βράδυ γίνονταν συζητήσεις καὶ ὑποθέσεις, χωρὶς, στὸ τέλος, νὰ βγῇ κανένα συμπέρασμα.

Τὸ ἄλλο πρωτὶ ὅμως ὁ Στεπὰν, ὅταν ζήτησε μὲ τὸ βλέμμα τοὺς δύο Βουλγάρους ποὺ παρακολουθοῦσε, εἶδε ἓναν μόνο, ἐκεῖνον ποὺ ἤξερε Ἑλληνικά, νὰ ὀδηγῇ τὸ ἄλογο. Ἀμέσως κάτι ὑποπτεύθηκε. Ἐγύρισε δεξιά, ἀριστερά, μπρός, πίσω, ὁ ἄλλος Βούλγαρος δὲν ἐφαινόταν.

«Γι' αὐτὸν λοιπὸν ἦταν τὸ σημάδι, τὸ κόκκινο πανί», εἶπε μὲ τὸ νοῦ του ὁ Στεπὰν, καὶ ἀποφάσισε νὰ ἐξακριβώσῃ τί εἶχε συμβῇ.

Ἐβραδυπόρησε λιγάκι, ὥς ποὺ νὰ τὸν φθάσῃ ὁ Βούλγαρος. Ἐβεβαιώθηκε τότε ὅτι ἦταν μόνος. Ὁ Βούλγαρος τὸν ἐκαλημέρισε καὶ τοῦ ἄρχισε ὁμιλία, φυσικὰ στὴν Ἑλληνική. Τοῦ εἶπε, χωρὶς ὁ Στεπὰν νὰ τὸν ρωτήσῃ, ὅτι ὁ σύντροφός του ἀρρώστησε κι ἔμεινε σ' ἓνα χωριό.

— Δὲν ἔχει ὅμως τίποτε σοβαρὸ καὶ θὰ γυρίσῃ γρήγορα, ἐπρόσθεσε.

Αἰσθανόταν τὴν ἀνάγκη νὰ δώσῃ ἐξηγήσεις. Τίς ἴδιες ἐξηγήσεις θὰ εἶχε δώσει καὶ σ' ἄλλον γιὰ νὰ μὴν ὑποπτευθῇ κανεῖς τίποτε.

Ὁ Στεπὰν ἔκαμε πὼς τὸν πίστεψε.

—'Ο Θεός νά τοῦ δώση τήν ὑγεία του, εἶπε καί προχώρησε σάν νά μὴν ἐνδιαφερόταν γιὰ ὅ,τι ἄκουσε.

«Ἐννοια σου καί τώρα θά σέ προσέχω πιό πολύ», ἐσκεπτόταν. Τό βράδυ ὁ Στεπὸν εἰδοποίησε τὸν Λέοντα καί ὅταν τὸν εἶδε τοῦ εἶπε τὰ νέα, κι αὐτὸς τὰ μετέφερε στὸν Λαλάκωνα.

Πέρασαν δυὸ μέρες ἀκόμη, χωρὶς τίποτε καινούργιο νά σημειωθῇ. Μόνο μιὰ μικρὴ ἀπόπειρα ἐξόδου ἔγινε, ποὺ φάνηκε εὐθὺς ἀπὸ τὴν ἀρχὴ πὼς ἦταν προσπάθεια ν' ἀπασχοληθοῦν οἱ Ἕλληνες, καί τίποτε ἄλλο.

Τὴν ἄλλην ὁμως ἡμέρα, ὑψώθηκε πάλι ἡ κόκκινη σημαία. Ὁ Στεπὸν, ποὺ δὲν ἄφηνε πιά ἀπὸ κοντὰ τὸ Βούλγαρο, πῆγε μὲ κάποια πρόφαση δίπλα του. Ὁ Λέων, ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, πῆγε νά ἰδῇ τὸν Λαλάκωνα.

— Κι ἐγὼ ἤθελα νά σέ ἰδῶ, τοῦ εἶπε αὐτός. Πάλι κάτι τρέχει. Ἐσκέφθηκα κάτι καί θά σοῦ τὸ πῶ ἀμέσως. Ὅ,τι εἶναι νά γίνῃ θά γίνῃ βέβαια ὅταν βραδιάσῃ. Ὁ Στεπὸν μόνος του ἴσως δὲν θά καταφέρῃ ὅ,τι χρειάζεται. Νά πάρῃς τέσσαρες στρατιῶτες καί νά πᾶς κοντά του. Αὐτὸς ξέρεي τίς συνήθειες τῶν ἐμπόρων κι ἔχει παρακολουθήσει τὸν ἄνθρωπο ποὺ ὑποπτεύεται. Θά κάμετε ὅ,τι αὐτὸς θά σᾶς πῇ.

Γιὰ νά μὴν ὑποπτευθῇ κανεῖς τίποτε, ἐδόθησαν ἄδειες σὲ πολλοὺς στρατιῶτες νά βγοῦν ἐκεῖνο τὸ βράδυ ἀπὸ τὸ στρατόπεδο. Οἱ περισσότεροι πῆγαν, ὅπως ἦταν φυσικό, στὸ μέρος ὅπου ἔμεναν οἱ ἔμποροι.

Ὁ Λέων εἰδοποίησε τοὺς δυὸ φίλους του. Αὐτοὶ καί δυὸ ἄλλοι ἀκόμα ἀπὸ τοὺς Ἀθανάτους, ἐκείνους ποὺ ἤξερε πιό ἔξυπνους, πῆγαν μαζί του κι ἐνῶ οἱ ἄλλοι παζάρευαν διάφορα μικροπράγματα μὲ ἄλλους ἐμπόρους, ὁ Ποταμίτης ἀνακοίνωσε στὸν Στεπὸν τὸ σχέδιο τοῦ Λαλάκωνος.

—Ἐννοια σου, μικρέ μου ἀφέντη, ἀπάντησε ὁ Στεπὸν, κι ἀπόψε θά τὸν ἔχουμε στὰ χέρια μας.

Ὁ Λέων καί οἱ στρατιῶτες ἀπομακρύνθηκαν λιγάκι. Ἄν ὁ Στεπὸν τοὺς χρειαζόταν, θά τοὺς φώναζε. Ὅταν νύχτωσε, πῆγαν κοντά του. Παρὰ πέρα ὁ Βούλγαρος κοιμόταν ἢ ἔκανε πὼς κοιμᾶται. Κανεῖς δὲν μιλοῦσε. Φῶτα δὲν ἦταν ἀναμμένα.

Πέρασαν ὥρες, χωρὶς τίποτε ἔκτακτο νά σημειωθῇ. Ἐξαφνα, ὁ Στεπὸν ἔσφιξε τὸ χέρι τοῦ Λέοντος. Ὁ Βούλγαρος εἶχε σηκωθῇ κι ἐκοίταζε γύρω του.

—Ἐγὼ θά τὸν ἀκολουθήσω, εἶπε σιγὰ ὁ Στεπὸν. Ἐλᾶτε καί

σεῖς, ἀλλὰ πιὸ πίσω, νὰ μὴν ἀκούη τὰ βήματα. Κανεῖς νὰ μὴ μιλή. "Ἄν σὰς φωνάξω, τρέξετε.

Ὁ Βούλγαρος μὲ πολλές προφυλάξεις ἐπροχώρησε λιγάκι, στρέφοντας τὰ νῶτα πρὸς τὸ τεῖχος καὶ πρὸς τὸ στρατό. Ἐπειτα ἄρχισε νὰ περπατᾷ πιὸ θαρρετά. Ὁ Στεπὸν τὸν ἀκολουθοῦσε σὲ ἀρκετὴ ἀπόσταση καὶ πίσω ἔρχονταν ὁ Λέων, οἱ φίλοι του καὶ οἱ ἄλλοι δυὸ Ἀθάνατοι.

Κάποτε κάποτε ὁ Βούλγαρος σταματοῦσε καὶ γύριζε νὰ ἰδῇ μὴ τὸν ἀκολουθεῖ κανεῖς. Μόλις τὸν διάκρινε νὰ σταματᾷ, ὁ Στεπὸν σταματοῦσε κι αὐτὸς κι ἐχαμήλωνε τὸ σῶμα του. Ὁ Βούλγαρος ὅμως δὲν ἐφαινόταν πολὺ προφυλακτικός. "Ἄν κοίταζε γύρω του κάθε τόσο, τῷκανε γιὰ νὰ ἡσυχάσῃ τὴ συνείδησή του. Ἦταν βέβαιος πὼς κανεῖς δὲν τὸν εἶδε νὰ φεύγῃ ἀπὸ τὸ μέρος ποὺ κοιμόνταν οἱ ἔμποροι.

Ξαφνικά, ὁ Στεπὸν τὸν ἔχασε. Τοῦ ἦρθε νὰ βγάλῃ μιὰ φωνὴ στοὺς στρατιῶτες, ἐπρόφθασε ὅμως νὰ συγκρατηθῇ. Οὕτε ἔτρεξε, ὅπως τοῦ ἦλθε στὸν νοῦ τὴν πρώτη στιγμὴ. Περπατῶντας ὅμως γρηγορώτερα, ἔφθασε στὸ μέρος ὅπου ἐχάθηκε ὁ Βούλγαρος. Ἐκοίταξε γύρω, ἐκοίταξε κάτω, τίποτε. Ἄρχισε νὰ τὰ χάνῃ. Τί ἐγίνε αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος; Ἄνοιξε ἡ γῆ καὶ τὸν κατάπιε;

«Ναί· θὰ ἄνοιξε ἡ γῆ», ἐσκέφθηκε ὁ Στεπὸν.

Ἐγονάτισε καὶ ἄρχισε νὰ ψάχνῃ. Τίποτε. Κανένα ἄνοιγμα στὴ γῆ. Ἦταν ἀπελπισμένος, ὅταν ἔφθασαν ὁ Λέων καὶ οἱ στρατιῶτες. Ἐψαξαν κι αὐτοί, ἀλλὰ δὲν κατῴρθωσαν τίποτε ν' ἀνακαλύψουν. Εἶπαν λοιπὸν νὰ περιμένουν νὰ ἰδοῦν τί ἔμελλε νὰ συμβῇ.

— "Ἄν θὰ γυρίσῃ, ἀπὸ δῶ κοντὰ θὰ βγῇ, εἶπε ὁ Στεπὸν.

Σὲ λίγο ὅμως βγῆκε τὸ φεγγάρι, κι ὁ Βασίλης Ἀνεμᾶς παρατήρησε πὼς ἡ κουφάλα ἐνὸς δένδρου, ποὺ ἦταν ἐκεῖ δίπλα τους, ἦταν πολὺ βαθειά, σὰν νὰ εἶχε ἀνοιχθῇ ἐπίτηδες.

— Ἀπὸ δῶ θὰ μπῆκε, εἶπε.

Καί, χωρὶς νὰ χάσῃ καιρό, σκύβοντας, μὲ τὰ πόδια ἐμπρός, ἐπήδησε μέσα. Οἱ ἄλλοι θέλησαν νὰ κάμουν τὸ ἴδιο, ἀλλὰ ὁ Ἀνεμᾶς ξαναβγῆκε καὶ τοὺς εἶπε πὼς βέβαια ἐκεῖθε ἄρχιζε ὑπόγειος δρόμος, πὼς ἦταν ὅμως τόσο τὸ σκοτάδι, ὥστε δὲν μποροῦσε κανεῖς νὰ προχωρήσῃ χωρὶς ν᾿ἀχῇ μαζί του φανάρι.

Ὁ Στεπὸν ἐσκέφθηκε νὰ γυρίσῃ νὰ πάρῃ τὸ φαναράκι του. Ὁ Λέων ὅμως τὸν ἐμπόδισε.

— Καλύτερα νὰ μείνῃς μαζί μας, τοῦ εἶπε. Τώρα ξέρουμε ποῦ νὰ περιμένουμε. Βέβαια, δὲν θὰ μείνῃ στὸ Δορύστολο. Θὰ θελήσῃ νὰ βγῇ καὶ τότε θὰ τὸν πιάσουμε.

— Δέστε του καὶ τὰ πόδια, εἶπε ὁ Λέων.

Ἡ σκέψη ἦταν σωστή. Ἄν ὁμως μαζί του ἔβγαιναν πολλοί, στρατός ὁλόκληρος γιὰ νὰ χτυπήσῃ ἀπὸ τὰ νῶτα τοὺς Ἕλληνες; Γιὰ μιὰ στιγμή ὅλοι ἐτρόμαξαν μὲ τὴ σκέψη αὐτή. Ἐπειτα ὁμως ἐννόησαν πῶς αὐτὸ ἦταν ἀδύνατο. Ἀπὸ τόσο μικρὴ ἔξοδος, ἀπὸ μέσα ἀπὸ μιὰ κουφάλα, μόνο ἓνας μποροῦσε νὰ βγῇ. Καί, φυσικά, δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ ἐπιχειρηθῇ ἔξοδος ἀπὸ κεῖ. Ἄν ἐσκόπευε νὰ φτιάσῃ ὑπόγειο δρόμο γιὰ στρατὸ ἐκεῖνος ποὺ σκέφθηκε ν' ἀνοίξῃ τὸ δρόμο αὐτὸν — βέβαια, ὁ Σβιατοσλαβος — θὰ τὸν ἔκανε πλατύ, μὲ ἀνοιγμα ἐπίσης πλατύ. Ὁ δρόμος αὐτὸς ὁμως ἦταν μόνο γιὰ ἓναν ἄνθρωπο, γιὰ κατάσκοπο ἢ ἀγγελιαφόρο, ποὺ θὰ ἤθελε νὰ βγῇ ἀπὸ τὸ Δορύστολο ἢ νὰ μπῇ ἐκεῖ, σὲ περίπτωσις πολιορκίας. Τὸ ὑπόγειο αὐτὸ μονοπάτι θὰ εἶχε γίνοι βέβαια πρὶν ἀρχίσῃ ἡ πολιορκία.

Ὁ Στεπὰν καὶ ὁ Λέων ἔμειναν λοιπὸν σύμφωνοι πῶς ἔπρεπε νὰ περιμένουν. Ἐξαπλώθηκαν αὐτοὶ στὸ ξηρὸ χορτάρι καὶ τὸ ἴδιο ἔκαμαν κι οἱ ἄλλοι, περιμένοντας χωρὶς νὰ μιλοῦν. Ἄν ὁ Βούλγαρος ἢ κανένας ἄλλος παρουσιαζόταν, θὰ ἔπρεπε νὰ περιμένουν νὰ τοὺς φωνάξῃ ὁ Στεπὰν γιὰ νὰ τοῦ ριχθοῦν.

Ἐπέρασε σχεδὸν ἡ νύχτα καὶ ἄρχισε νὰ χαράζῃ, ὅταν μέσα ἀπὸ τὸ δένδρο ἀκούσθηκε ἐλαφρὸς θόρυβος. Δὲν ἦταν δυνατὸ ν' ἀμφιβάλλῃ κανεὶς. Κάποιος προσπαθοῦσε ν' ἀνέβῃ ἀπὸ τὸν ὑπόγειο δρόμο.

Μιὰ στιγμή ἀκόμη, κι ὁ ἄνθρωπος βγῆκε ἀπὸ τὸ δένδρο. Ὁ Στεπὰν δὲν ἐφώναξε ἀμέσως, ἀπὸ φόβο, μήπως ὁ νεοφερμένος προφθάσῃ καὶ πηδήσῃ πάλι μέσα.

Μόλις βγῆκε, ὁ Βούλγαρος — ἐπειδὴ ἦταν ὁ Βούλγαρος τοῦ Δράγου καὶ τὸν ἐγνώρισε ὁ Στεπὰν — ἔριξε γύρω του μιὰ ματιά κι ἔπειτα ἄρχισε νὰ προχωρῇ βιαστικά, ὅχι γιὰ νὰ γυρίσῃ κοντὰ στὸ στρατόπεδο, ἀλλὰ ν' ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ κεῖ.

— Ἐπάνω του, ἐφώναξε τότες ὁ Στεπὰν.

Χωρὶς κἄν νὰ γυρίσῃ νὰ ἰδῇ, ὁ Βούλγαρος τῶβαλε στὰ πόδια. Ἄδικη προσπάθεια γιὰ νὰ ξεφύγῃ. Σὲ δυὸ στιγμές, οἱ στρατιῶτες τὸν εἶχαν πιάσει.

— Δέστε του τὰ χέρια καὶ ψάξετέ τον, εἶπε ὁ Λέων, ποὺ ἔπαιρνε πάλι τὴν ἀρχηγία.

— Οἱ στρατιῶτες τὸν ἔψαξαν. Τίποτε.

— Κόψετε τὰ τσαρούχια του, εἶπε ὁ Στεπὰν, ποὺ ἤξερε πιὸ καλὰ ἀπὸ πονηριές.

Ὁ Βούλγαρος δὲν τοὺς ἄφηνε νὰ τοῦ βγάλουν τὰ τσαρούχια, μετατοπίζοντας διαρκῶς τὰ πόδια. Ἦταν αὐτὸ ἡ καλύτερη βεβαίωση πῶς ἐκεῖ ἀκριβῶς ἐκρυβόταν τὸ μυστικόν.

— Δέστε καὶ τὰ πόδια του, ἔδωσε πάλι διαταγὴ ὁ Λέων.

Μὲ τὴ ζώνη του ὁ Μεσονύχτης τᾶδεσε. Σὲ λίγο τοῦ εἶχαν βγάλει τὰ τσαρούχια καὶ τᾶσχισαν. Σ' ἓνα ἀπ' αὐτὰ ἦταν κολλημένη μιὰ περγαμνή.

Ὁ Λέων τὴν πῆρε, ἀλλὰ, χωρὶς φῶς, ἦταν ἀδύνατο νὰ διαβάσῃ.

— Γυρίζουμε τώρα. Θὰ διαβάσουμε στὸ στρατόπεδο τί γράφει. Λύστε του τὰ πόδια. Θᾶρθῃ μαζί μας. Τὰ χέρια του θὰ μείνουν δεμένα, εἶπε ὁ Λέων.

Χαρούμενοι, ὁ Λέων, οἱ φίλοι του, οἱ ἄλλοι Ἀθάνατοι καὶ ὁ Στεπὸν ἐγύρισαν στὸ στρατόπεδο. Ὁ Βούλγαρος, ποὺ τὸν κρατοῦσαν οἱ δυὸ στρατιῶτες, ἦταν περίλυπος.

— Τώρα θὰ διαβάσουμε καὶ τὸ γράμμα, εἶπε ὁ Στεπὸν.

— Ὅχι, ἀποκρίθηκε ὁ Λέων. Ἄσχημα ἔκαμα τὴν πρώτη στιγμή ποὺ θέλησα νὰ τὸ διαβάσω. Θὰ τὸ παραδώσω ὅπου πρέπει.

Ἀφοῦ ἔδωσε διαταγὴ νὰ προσέχουν τὸν κατάσκοπο, ὁ Λέων ἔτρεξε νὰ συναντήσῃ τὸν Λαλάκωνα. Αὐτὸς ἔδειξε μεγάλη χαρά, ἐπαίνεσε τὸν Λέοντα γιὰ τὴν ἰδέα ποὺ εἶχε νὰ πάρῃ μαζί του τὸν Στεπὸν κι ἐπῆρε τὸ γράμμα.

— Κι αὐτὸ Βουλγάρικα γραμμένο, εἶπε καὶ τᾶδωκε πάλι στὸν Λέοντα.

Ὁ νέος τὸ διάβασε, ἐξηγώντας, φράση μὲ φράση, στὸν Λαλάκωνα.

Τὸ γράμμα ἐστελνόταν στὸ Δράγο. Ποιὸς τᾶγραψε ἦταν ἄγνωστο. Ἴσως κανένας Βούλγαρος ποὺ ἀκολούθησε κι αὐτὸς τὸ Σβιατοσλαῦο, ἴσως κανένας ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους ποὺ εἶχε στὴν ὑπηρεσία του ὁ Καλοκύρης. Ὅ,τι ὅμως ἔγραφε ἡ περγαμνή ἦταν σημαντικό. Οἱ Ρῶσοι θὰ ἐπιχειροῦσαν τὸ Σάββατο, 20 Ἰουλίου, μεγάλην ἔξοδο. Ὁ ἀνδρεῖος Δράγος, μαζί μὲ τὸ στρατὸ ποὺ εἶχε μαζέψει καὶ μὲ ὅσον ἄλλον θὰ μπορούσε νᾶχη ἕως τότε, ἔπρεπε νὰ ξεκινήσῃ ἀπὸ τὸ μοναστήρι τοῦ Χράμπρ, ὥστε τὴν ἡμέρα ἐκείνη νὰ βρεθῇ ἀπὸ πολὺ πρωτὶ στὰ νῶτα τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

— Τὸ μοναστήρι τοῦ Χράμπρ, ἐφώνασε ὁ Λέων. Ὡστε ξέρουμε ποὺ εἶναι ὁ Δράγος καὶ μπορούμε νὰ τὸν πιάσουμε. Ὁ Στεπὸν θὰ ξέρῃ ποῦ εἶναι τὸ μοναστήρι αὐτό.

— Δὲν πρόκειται ν' ἀποφασίσουμε ἐμεῖς τί θὰ γίνῃ, Λέον. Ὁ βασιλεὺς θὰ κρίνῃ. Πρῶτα, δὲν ξέρουμε ἂν τώρα εἶν' ἐκεῖ ὁ Δράγος. Ἐπειτα, δὲν ξέρουμε ἂν συμφέρῃ ν' ἀδυνατίσουμε τὸ στρατὸ γιὰ νὰ πιάσουμε πουλιὰ στὸν ἀέρα. Μᾶς ἀρκεῖ ποὺ ὁ Δράγος δὲν θὰ λάβῃ τὸ γράμμα.

— Κι ἂν τοῦ στείλουν ἄλλο ;

— Θα όρισθῇ φρουρά κοντά στην κουφάλα. Όποιος βγῇ θα πιαστῇ.

...
 Ὁ Λαλάκων μετὰ λίγη ὥρα παρουσίαζε τὸ γράμμα καὶ τὴν ἐξήγησή του στὸν βασιλέα. Ὁ Ἰωάννης Τσιμισκῆς ἐχάρηκε γιὰ τὶς πληροφορίες ποὺ παρεῖχε κι ἐπαίνεσε τὸν Λέοντα Ποταμίτη γιὰ τὴν πρόνοια ποὺ εἶχε νὰ πάρῃ μαζί του τὸν Στεπάν.

— Αὐτὸ τὸ παιδί μᾶς ἐπρόσφερε μεγάλες ὑπηρεσίες, εἶπε.

Ἐσκέφθηκε ἔπειτα λιγάκι, εἶπε νὰ πάῃ φρουρά κοντὰ στὸ δέντρο, νὰ δοθοῦν μυστικὲς διαταγὲς στοὺς σωματάρχες γιὰ νὰ ἐτοιμασθοῦν γιὰ τὴν ἐπίθεση καὶ νὰ τοποθετηθῇ ἓνα μικρὸ σῶμα στὸ δρόμο γιὰ νὰ κρατήσῃ τὸ Δράγο, ἂν, ὅπωςδῆποτε, ἐπιχειροῦσε νὰ χτυπήσῃ ἀπὸ τὰ νῶτα, εἴτε μὲ συνεννόηση μὲ τοὺς Ρώσους εἴτε χωρὶς συνεννόηση. Ὅταν θᾶπεφτε τὸ Δορύστολο, θὰ εἶχε ὅλον τὸν καιρὸ ὁ στρατὸς ν' ἀσχοληθῇ καὶ μὲ τὸ Δράγο.

...
 Τὸ βράδυ τῆς Παρασκευῆς, 19 Ἰουλίου, εἶχαν τελειώσει μέσα στὸ τεῖχος οἱ προετοιμασίες γιὰ τὴ μεγάλη ἐξοδο. Ὁ Σβιατοσλαῦος δὲν εἶχε λάβει εἶδηση ἀπὸ τὸ Δράγο, αὐτὸ ὅμως δὲν τὸν ἀπασχολοῦσε. Ὁ Καλοκύρης, ἀπὸ μέρος τοῦ ὁποίου εἶχε σταλῇ τὸ γράμμα, δὲν τοῦ ἐζήτησε ν' ἀπαντήσῃ καὶ ὁ Βούλγαρος ἀρχηγὸς ἴσως νὰ τ᾽κρινε περιττό. Τὸ γράμμα δὲν ἦταν δυνατὸ παρὰ νὰ τὸ εἶχε λάβει καὶ ὅταν ἄρχιζε ἡ μάχη, θὰ ριχνόταν στὰ νῶτα τῶν Ἑλλήνων γιὰ νὰ τοὺς φέρῃ σὲ σύγχυση, νὰ τοὺς ἀναγκάσῃ νὰ διχάζουν τὸ στρατό τους καὶ νὰ κάμῃ εὐκόλῃ τὴν καταστροφὴ τους. Ὁ Καλοκύρης ἐβεβαίωνε τὸ Ρῶσο ἀρχηγὸ πὼς δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ βρεθῇ πιστότερος Βούλγαρος ἀπὸ τὸ Δράγο.

Γι' αὐτὸ τὸ πρωτὶ τοῦ Σαββάτου, ἀπὸ πολὺ νωρὶς, ὁ στρατὸς ἦταν ἐτοιμὸς γιὰ τὴν ἐξοδο. Καὶ ἀφοῦ ὁ Σβιατοσλαῦος ἐμίλησε στοὺς ἀρχηγοὺς καὶ τοὺς εἶπε ὅτι αὐτὸς μὲ μικρὴ φρουρά θᾶμενε μέσα στὸ τεῖχος γιὰ νὰ βγῇ στὴν κατάλληλῃ στιγμή καὶ ν' ἀποτελειώσῃ τὴν καταστροφὴ τῶν Ἑλλήνων, ποὺ θὰ χτυπιόνταν καὶ ἀπὸ τὰ νῶτα τους, ἄνοιξαν οἱ πύλες καὶ ὁ στρατὸς τῶν Ρώσων ξεχύθηκε στὴν πεδιάδα.

Τὴν ἐξοδο εἶχε ἀναλάβει νὰ διευθύνῃ ὁ Ἰκμωρ, ποὺ ἦταν ὁ μεγαλύτερος ἀρχηγὸς ἔπειτα ἀπὸ τὸν Σβιατοσλαῦο. Ὅχι μόνο τὸ ἀξίωμά του ἦταν σημαντικώτατο, ἀλλὰ καὶ περίφημος πολεμιστῆς ἦταν ὁ Ἰκμωρ, γενναῖος καὶ τολμηρὸς, καὶ ἀκόμα ἀληθινὸς γίγας, ποὺ μόνο ἡ θεὰ του ἔφερνε τὸ φόβο στοὺς ἐχθρούς του.

Ἐβγήκαν ἀπὸ τεῖχος οἱ Ρῶσοι καὶ ὁ Ἰκμωρ ἔδωκε τὴ διαταγὴ

για την επίθεση. Μολονότι πάντα έπολεμούσαν με άνδρεία, ποτέ οι Ρώσοι δεν έδειχθησαν τόσο αποφασιστικοί. Έφτασαν μπρός στο Έλληνικό στρατόπεδο, άψηφώντας τα τόξα και τις σφενδόνες και την όρμη του ίππικού, και προκαλούσαν μεγάλες απώλειες στους Έλληνες, χτυπώντας πρό πάντων το κέντρον για να σπάσουν την παράταξη και να την παραλύσουν. Ήταν άλλωστε βέβαιοι πώς σέ λίγο θα χτυπούσαν τους Έλληνες ξαφνικά και οι Βούλγαροι, όπως τους είπαν οι άρχηγοί τους, που για να τους ένθαρρύνουν, τους έκαμαν γνωστό ό,τι είχε άνακοινώσει σ' αυτούς ό Σβιατοσλαύος.

Ό Ικμωρ έκαμε εκείνη την ήμέρα θαύματα άνδρείας. Κρατώντας μιá μεγάλη κορύνα, που μόνο δυό άντρες θα μπορούσαν να την βαστάξουν, άληθινό μεγάλο ρόπαλο, έπολεμούσε στην πρώτη γραμμή. Άνεβοκατέβαζε την κορύνα και χτυπούσε άδιάκοπα και τόσο γρήγορα, που κανένας δεν πρόφθανε να προφυλαχτή. Οι στρατιώτες του έπαιρναν παράδειγμα άπ' αυτόν.

Βλέποντας το κέντρο να κινδυνεύη, ό βασιλεύς έριξε στη μάχη και την υπόλοιπη φρουρά, που δεν είχε άκόμη πάρει μέρος σ' αυτήν. Μόνο οι Άθάνατοι διατάχθηκαν να χτυπήσουν τους Ρώσους άπό τα άριστερά τους, έπειδή κι εκεί ή επίθεσίς τους ήταν δυνατή και υπήρχε κίνδυνος.

Οι Άθάνατοι έχτύπησαν δυνατά. Πολλοί άπ' αυτούς έσκοτώθηκαν και ό άρχηγός τους Καισαρίτσης έπληγώθηκε. Ό Λέων Ποταμίτης έπήρε τότες τη μεγάλη εύθύνη να διοική την ίλη.

Στο άριστερό, όπωςδηποτε, ή κατάσταση διορθώθηκε, όπως έκαλυτέρεψε και εις το κέντρο, όπου ή φρουρά άνάγκασε τους Ρώσους να ριχτούν πρός τα πίσω.

Ό Ικμωρ έννόησε πώς δεν ήταν δυνατό να πετύχη τίποτε στο μέρος αυτό. Τόν άνησυχούσε, άλλωστε, που δεν έβλεπε να φανερώνονται οι Βούλγαροι. Στην επίθεσή τους άπό τα νώτα έδινε πολλή σημασία, όπως και ό Σβιατοσλαύος. Τώρα έννοούσε ότι όλο το βάρος έπεφτε στους Ρώσους. Κι άφου δεν είχε πετύχει τίποτε στο μέρος που χτυπούσε, αποφάσισε να δοκιμάση άλλο.

Άφήκε λοιπόν ό Ικμωρ άλλον άρχηγό στη θέση του κι αυτός με άρκετούς άντρες έστράφηκε για να χτυπήση το δεξιό των Έλλήνων. Κι εκεί ή επίθεση των Ρώσων ήταν δυνατή. Άπό τη στιγμή όμως που έχτύπησε κι ό Ικμωρ, ό κίνδυνος ήταν μεγάλος. Όλοένα προχωρώντας πιό πρός τα δεξιά του Βυζαντινού στρατού, ό Ρώσος άρχηγός και οι άντρες του έπλησίαζαν στην άκρη της γραμμής.

Στην Έλληνική παράταξη έκράτησε κάποια σύγχυση. Οι στρα-

τιώτες ἔρχισαν νὰ ὑποχωροῦν, μὴ κατορθώνοντας ν' ἀντιμετωπίσουν τὸ πλῆθος τῶν Ρώσων.

Ἀπὸ τὸ ἀριστερό, ὁ Λέων, ποὺ ἔριξε πρὸς τὰ ἐκεῖ μιά ματιὰ ἐπάνω ἀπὸ τ' ἄλογό του, τὸ εἶδε. Χωρὶς νὰ διστάσῃ, χωρὶς νὰ ζητήσῃ ὁδηγίες, ἔδωκε στοὺς Ἀθανάτους του τὴ διαταγὴ ν' ἀφήσουν τὴν ἐπίθεσιν καὶ νὰ κάμουν γρήγορα τὸ γύρο τοῦ στρατοπέδου. Ὁ Βασιλεὺς, ποὺ εἶδε αὐτὴν τὴν κίνησιν, ἐταράχθηκε. Ἐπίστεψε πὼς οἱ Ἀθάνατοι ὑποχωροῦσαν· ἐκάλεσε λοιπὸν ἕναν ἀγγελιαφόρο καὶ τὸν ἔστειλε νὰ τοὺς σταματήσῃ.

Ἀλλὰ ὁ ἀγγελιαφόρος δὲν ἐπρόφθασε καὶ οἱ Ἀθάνατοι ἔκαμαν τὸ γύρο, ἐστράφηκαν ἔπειτα καὶ σὲ λίγο ἀκόμα βρίσκονταν στὴν πρώτη γραμμὴ. Τότες ὁ Ἰωάννης ἐννόησε τὸ σκοπὸ ποὺ εἶχε ἡ κίνησή τους κι ἐκαμάρωσε γιὰ τὴν πρωτοβουλία ποὺ πῆρε ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἴλης.

— Ἀγίε Θεόδωρε, βοήθει, ἀκούσθηκε στὰ δεξιὰ ἡ νεανικὴ ἀλλὰ καὶ δυνατὴ φωνὴ τοῦ Λέοντος Ποταμίτη.

Καὶ τὴν ἴδια στιγμὴ οἱ Ἀθάνατοι μὲ ὁρμὴ ἐχτύπησαν τὴν παράταξιν τῶν Ρώσων, ποὺ ξαφνίσθηκαν τόσο, ὥστε τραβήχθηκαν πρὸς τὰ πίσω. Ὁ Ἰγκωρ ἐννόησε ὅτι ἡ κατάστασις ἄλλαξε καί, γιὰ νὰ προλάβῃ καταστροφὴ, ἐγύρισε πρὸς τὸ μέρος τοῦ κινδύνου.

Ὁ Λέων τὸν εἶδε, ἐννόησε ἀπὸ τὸν ἀλυσσιδωτὸ χιτῶνα ποὺ φοροῦσε πὼς ἦταν ἀρχηγὸς τῶν Ρώσων κι ἐσκέφθηκε πὼς μονομαχία μ' αὐτόν, ἂν ἐτέλειωνε καλὰ, θὰ μποροῦσε νὰ φέρῃ γρήγορα καὶ τὸ τέλος τῆς μάχης. Δὲν καταδέχθηκε νὰ μονομαχήσῃ καβαλάρης μὲ πεζόν. Μὲ μιά σύντομην εὐχή, τινάχθηκε ἀπὸ τὸ ἄλογο καί, κρατῶντας τὸ μεγάλο καὶ βαρὺ σπαθὶ ποὺ ἦταν χαρακτηριστικὸ τῶν Ἀθανάτων, ἐπροχώρησε.

Ἀλλὰ δὲν ἦταν μόνος ὁ Λέων. Δυὸ ἄλλοι ἀπὸ τοὺς Ἀθανάτους ποὺ τὸν εἶδαν νὰ πεζεύῃ, τινάχθηκαν σύγχρονα σχεδὸν μ' αὐτόν ἀπὸ τὰ ἄλογά τους κι ἔτρεξαν δίπλα του, κρατῶντας ψηλὰ τὰ σπαθία τους. Ὁ Βασίλης Ἀνεμᾶς καὶ ὁ Θεοδόσης Μεσονύκτης δὲν ἤθελαν ν' ἀφήσουν μόνον τὸ φίλον τους καὶ ἀρχηγό τους.

Οἱ Ρῶσοι ποὺ τοὺς εἶδαν, ἐστράφηκαν γιὰ νὰ τοὺς κρατήσουν. Ὁ Λέων ἐγύρισε πρὸς τοὺς δικούς του κι ἔδωσε μιά διαταγὴ :

— Σεῖς χτυπᾶτε πάντα !

Καὶ οἱ Ἀθάνατοι ὥρμησαν πάλι, καὶ τὰ ἄλογα μανιασμένα ἄνοιγαν δρόμον. Ὁ σκοπὸς τοῦ Λέοντος ἦταν νὰ φέρῃ ἀντιπερισπασμό, γιὰ ν' ἀπασχοληθοῦν οἱ Ρῶσοι ποὺ εἶχαν τὴν ἄκρην τῆς γραμμῆς καὶ μέσα στὴ σύγχυσιν, νὰ προχωρήσῃ αὐτὸς πρὸς τὸ μέρος τοῦ Ἰγκωρ. Ὁ σκοπὸς του ἐπέτυχε, ὅχι ὅμως χωρὶς θυσία. Πολλοὶ ἀπὸ

‘Ο Ίκμωρ ὕψωσε τὴν κορὺνὰ του, ἀλλὰ ἐδίστασε γιὰ μιὰ στιγμή
σὰν νὰ ἤθελε ν’ ἀποφασίσῃ ποῖον νὰ χτυπήσῃ.

τούς Ἀθανάτους τρυπήθηκαν ἀπὸ τὰ δόρατα τῶν ἐχθρῶν κι ὁ Μεσονύκτης, ἐκεῖ πού προχωροῦσε μαζί μὲ τούς φίλους του, πληγώθηκε κι ἔπεσε. Ἦταν ἡ δεύτερη φορὰ πού ὁ Θεοδόσης πληγωνόταν δίπλα στὸν Λέοντα. Ὅπως καὶ τὴν πρώτη φορὰ, ὁ Ποταμίτης ἔριξε μόνο μιὰ ματιὰ πρὸς τὸ μέρος του καὶ δὲν ἀνάκοψε τὸ δρόμο του. Σὲ λίγες στιγμές αὐτὸς κι ὁ Ἀνεμᾶς εὐρίσκονταν δίπλα στὸν Ἰμκωρ.

Ὁ Ρῶσος ἀρχηγὸς εἶδε ξαφνικὰ μπρὸς του τούς δύο νέους μὲ τὰ ὑψωμένα μακριὰ σπαθιά, ἀλλὰ δὲν ἐτρόμαξε. Ὑψωσε καὶ αὐτὸς τὴν κορὺνα του, ἀλλὰ ἐδίστασε μιὰ στιγμή, σὰν νὰ ἤθελε ν' ἀποφασίσῃ ποιὸν ἀπὸ τούς δύο ἐχθρούς του ἔπρεπε πρῶτα νὰ χτυπήσῃ. Αὐτὴ ἡ στιγμή ἔκρινε τὴ μονομαχία, τὸν ἀγῶνα. Ἐκράτοῦσε ἀκόμη στὸν ἀέρα τὴν κορὺνα του ὁ Ἰμκωρ, ὅταν ἐδέχθηκε σύγχρονα δύο χτυπήματα. Τὸ ἓνα τοῦ τρυποῦσε τὴν καρδιά. Τὸ ἄλλο ἐχώριζε τὸ κεφάλι τοῦ Ρῶσου ἀρχηγοῦ, καθὼς καὶ τὸ χέρι, πού κρατοῦσε τὴν κορὺνα, ἀπὸ τὸ σῶμα του.

Τὴν ἴδια στιγμή οἱ Ἀθάνατοι ἔμπαιναν μέσα στὸ κενὸ πού εἶχε σχηματισθῇ γύρω ἀπὸ τὸν Ἰμκωρ κι ἐκύκλωναν τὸν ἀρχηγό τους καὶ τὸν Ἀνεμᾶ γιὰ νὰ τοὺς προστατεύσουν.

Ἀλλὰ οἱ Ρῶσοι οὔτε σκέφθηκαν νὰ τοὺς ἐπιτεθοῦν. Ὅταν εἶδαν τὸν ἀρχηγό τους, πού ἔως ἐκείνη τὴ στιγμή εἶχε καταβάλλει τόσους καὶ τόσους, νὰ πέφτῃ νεκρὸς, ἔμειναν ἀποσβολωμένοι. Ἐχασαν στὴ στιγμή τὸ θάρρος τους καί, χωρὶς νὰ σκεφθοῦν τίποτε ἄλλο παρὰ τὴ σωτηρία τους, ἐστράφηκαν πρὸς τὸ τεῖχος. Ἀμέσως ἡ παράταξη παράλυσε καὶ ὅλος ὁ Ρωσικὸς στρατός, πού ἔως τότε πολεμοῦσε μὲ λύσσα, ζήτησε νὰ σωθῇ φεύγοντας. Ἐγινε κι ἐκείνη τὴν ἡμέρα ὅ,τι καὶ στὴν πρώτη μάχη μπρὸς στὸ Δορύστολο. Οἱ Ἕλληνες τοξότες κι οἱ σφενδονιστὲς ἐθέρισαν πάμπολλους ἀπὸ τούς ἐχθρούς πού μαζεύθηκαν μπρὸς στὶς πύλες τοῦ τείχους γιὰ νὰ κλεισθοῦν πάλι μέσα σ' αὐτό.

Πρῶτη σκέψη τοῦ Λέοντος ἦταν νὰ ρωτήσῃ γιὰ τὸ Θεοδόση. Κι αὐτὴ τὴ φορὰ, ὅπως καὶ στὴν Πρεσλάβα, ὁ Μεσονύκτης ἦταν τυχερός. Χτυπήθηκε ἀπὸ κοντάρι στὸ στήθος, ἀλλὰ ὁ θώρακάς του τὸν προστατεύσε. Τὸ κοντάρι δὲν μπόρεσε νὰ τὸν τρυπήσῃ καὶ ὁ νέος Ἀθάνατος ἔπεσε ἀπὸ τὸ δυνατὸ τράνταγμα πού τοῦφερε τὸ χτύπημα. Ὅταν ἔπεσε ἀνάσκελα ἡ περικεφαλαία του προφύλαξε τὸ κρανίο του, ἀλλὰ τραβήχθηκε ἀπότομα πρὸς τὰ ἐμπρὸς καὶ τοῦ ξέγδαρε τὸ μέτωπο. Αὐτὸ ἦταν ὅλο κι ἡ μεγάλη ταραχὴ ἀπὸ τὸ χτύπημα καὶ τὸ πέσιμο. Σὲ μιὰ ἢ δύο μέρες θὰ ἦταν πάλι καλά.

.
 Ὅταν ἡ μάχη ἐτέλειωσε, ὁ βασιλεὺς ἐκάλεσε τοὺς στρατηγοὺς.
 —Ἡ ἀνδρεία πού ἔδειξε ὁ στρατὸς —τοὺς εἶπε— ἦταν μεγάλη.

Οἱ Ρῶσοι εἶχαν πολὺ στρατὸ κι ἐπολέμησαν τόσο καλὰ πού τοὺς ἐθαύμασα. Ἄν οἱ δικοί μας δὲν ἔδειχναν τὴν ἴδιαν ἀνδρεία, ὅλες οἱ θυσίες μας, ὅλοι οἱ κόποι μας θὰ ἐχάνονταν καὶ ὁ ἐχθρὸς θᾶνοιγε δρόμο. Νικημένοι, σὲ τόσο μεγάλη ἀπόσταση ἀπὸ τὴ χώρα μας, θὰ κινδυνεύαμε νὰ χαθοῦμε. Γιά τὴν ἀντοχὴ καὶ τὴν ἀνδρεία τῶν στρατιωτῶν, ἐπιθυμῶ νὰ τοὺς δείξω τὴν εὐγνωμοσύνη μου. Θὰ μοιρασθοῦν σὲ καθένα τους ἀπὸ ἓνα χρυσὸ νόμισμα. Ἀπόψε νὰ δειπνήσουν καλὰ καὶ νὰ διασκεδάσουν, ἀφοῦ τοποθετηθοῦν διπλοὶ φρουροὶ γιὰ τὴν ἀσφάλεια τοῦ στρατοπέδου.

Οἱ στρατηγοὶ ἐνόμισαν ὅτι ἔπρεπε νὰ μεταβιβάσουν ἀμέσως τὶς διαταγές καὶ κινήθηκαν νὰ φύγουν.

— Ὅχι ἀκόμη, εἶπε ὁ βασιλεὺς. Βέβαια, καὶ ἄλλες τιμές θ' ἀποδοθοῦν, ἰδιαιτέρως σ' ἐκείνους πού ἀνδραγάθησαν ἐξαιρετικά. Πρὶν ὅμως ἀπὸ ὅλους πρέπει νὰ τιμηθῇ, καὶ μάλιστα μπρὸς σ' ἐσᾶς, ὁ ἥρως πού ἔδωσε τὸ τέλος στὴ μάχη καὶ μᾶς ἐχάρισε τὴ νίκη.

Ἐστράφηκε σ' ἓναν ἀξιωματοῦχο τῆς αὐλῆς:

— Νᾶρθη ἐδῶ ὁ Ποταμίτης τῶν Ἀθανάτων, παράγγειλε.

Σὲ λίγο ὁ Λέων Ποταμίτης βρισκόταν μπρὸς στὸν βασιλέα.

— Λέων Ποταμίτη, τοῦ εἶπε ὁ Ἰωάννης· φαίνεται πὼς πρέπει πάντα, πρὶν παινέσω τὶς πράξεις σου, νὰ σὲ ἐπιπλήξω γιὰ τὶς πρωτοβουλίες πού παίρνεις. Εἶχες διαταχθῇ—εἶχε διαταχθῇ δηλαδὴ ὁ Καισαρίτης, κι ἐσύ ἔπρεπε νὰ κάμης, ἀφοῦ ἐκεῖνος ἐπληγώθηκε, ὅ,τι αὐτὸς θᾶκανε—νὰ χτυπήσουν οἱ Ἀθάνατοι στὰ πλάγια τὸν ἐχθρό. Κι ἐσύ, χωρὶς νὰ λογαριάσης τὶς διαταγές, ἄφησες τὴ θέση σου γιὰ νὰ χτυπήσης ἄλλοῦ.

Ὁ Λέων ἄκουε μὲ τὰ μάτια κατεβασμένα. Ἀπὸ τὴν πρώτη φορὰ πού δέχθηκε ἐπιπλήξεις ἀπὸ τὸν βασιλέα ἤξερε πὼς αὐτὲς ἦταν πρόλογος γιὰ ἔπαινο. Ὅπωςδὴποτε, συλλογιζόταν τώρα ὅτι ὁ βασιλεὺς εἶχε δίκιο.

— Τὸ μεγάλο λάθος σου μποροῦσε νὰ φέρῃ καταστροφές, ἐπρόσθεσε ὁ Ἰωάννης. Ἀλλὰ τὶς ἐπρόλαβες σὺ ὁ ἴδιος καὶ σὲ συγχωρῶ.

Ὁ βασιλεὺς ἐσταμάτησε πάλι καὶ ὁ Λέων ἐπερίμενε μὲ ἀνυπονησία τὴ συνέχεια.

— Θὰ κρατήσης τὴν Ἀρχηγία τῶν Ἀθανάτων ἕως ὅτου γίνῃ καλὰ ὁ Καισαρίτης, εἶπε ἀκόμη ὁ βασιλεὺς. Θέλω νὰ τιμήσω τὴν ἀνδρεία σου.

Τέτοια τιμὴ ὁ Λέων, τόσο νέος ἀκόμη, νεώτερος στὴν ἴλη ἀπὸ ὅλους τοὺς στρατιῶτες του, πού πολλοὶ ἦταν παλαίμαχοι, δὲν τὴν ἐπερίμενε. Τὰ γόνατά του ἐλύγισαν. Ἐγονάτισε γιὰ νὰ εὐχαριστήσῃ.

— Σήκω, Ποταμίτη, τοῦ εἶπε ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης. Ἡ ἀνδρεία σου ξεπληρώνει τὰ λάθη σου.

— Αὐγούστε, ἐτόλμησε νὰ πῇ ὁ Λέων, μαζί μου ἦταν ὁ Ἀνεμᾶς.

— Ἐσὺ ὄλο τοὺς φίλους σου σκέπτεσαι κάθε φορά, εἶπε ὁ βασιλεὺς μὲ χαμόγελο στὰ χεῖλια. Τὸν εἶδα καὶ θὰ τὸν τιμήσω κι αὐτόν. Ἐσὺ ὅμως εἶχες τὴν πρωτοβουλία.

Ἐπειτα ἐστράφηκε πρὸς τοὺς στρατηγούς, ποὺ στέκονταν παρὰ πέρα, παρακολουθώντας τὴ σκηνή.

— Τώρα, εἶπε, πρέπει νὰ εἰδοποιηθῇ ὁ στρατὸς πὼς εἶν' ἐλεύθερος νὰ γιορτάσῃ τὴ νίκη. Κι ἐμεῖς ὅμως πρέπει νὰ γιορτάσουμε. Θάρθῃτε ὅλοι στὴ βασιλικὴ σκηνὴ γιὰ τὸ δεῖπνο.

Οἱ στρατηγοὶ ἐκίνησαν ν' ἀποσυρθοῦν. Ὁ Ποταμίτης ἐτοιμαζόταν νὰ τοὺς ἀκολουθήσῃ. Ἡ φωνὴ τοῦ βασιλέως τὸν ἐσταμάτησε.

— Θάρθῃς καὶ σύ, ὕπαρχε τῶν Ἀθανάτων. Θὰ ἦταν ἄδικο νὰ γιορτάσουμε τὴ νίκη χωρὶς νᾶσαι καὶ σὺ ἐκεῖ.

Δὲν εἶπε περισσότερα. Ὅσο κι ἂν ἦταν ἄνθρωπος ἀπλός, στρατιώτης στὴν ψυχὴ, ὁ Ἰωάννης Τσιμισκῆς ἦταν ὑποχρεωμένος ἀπὸ τὸ μεγάλο ἀξίωμά του νὰ δεῖχνεται κάποτε ἐπιφυλαχτικός.

Εὐτυχῶς εἶχε βραδιάσει πιά καὶ στὸ μισοσκόταδο κανεῖς δὲν μπορούσε νὰ διακρίνῃ τὰ δάκρυα στὰ μάτια τοῦ Λέοντος. Αὐτὸς ἀρχηγὸς τῶν Ἀθανάτων! Αὐτὸς ν' ἀκούσῃ τέτοιους ἐπαίνους ἀπὸ τὸν Ἰωάννη Τσιμισκῆ, τὸν βασιλέα, ἀλλὰ καὶ τὸ μεγαλύτερο στρατηγὸ τῆς ἐποχῆς του! Αὐτὸς καλεσμένος στὸ βασιλικὸ τραπέζι καὶ μάλιστα σὰν ὁ ἥρωας τῆς ἡμέρας! Ἡ συγκίνησιν τὸν ἔπνιγε. Ἀχ, καὶ νὰ ἦταν ἐδῶ ὁ πάππος του! Αὐτὴ ἦταν ἡ πρώτη σκέψη τοῦ Λέοντος, ὅταν κάπως συνῆλθε.

Ἐπειτα αἰσθάνθηκε τύψη. Πὼς μπορούσε νὰ εὐχαριστηθῇ γιὰ τὴν τιμὴ ποὺ τοῦ γινόταν, ἐνῶ τὸ ἴδιο δικαίωμα εἶχε ν' ἀκούσῃ ἐπαίνους ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ βασιλέως κι ὁ Ἀνεμᾶς; Τοῦ φαινόταν σὰν ν' ἄδικοῦσε τὸ φίλο του ὁ βασιλεὺς. Καὶ τί κακοτυχία γιὰ τὸν Μεσονύκτι νὰ μὴ μπορῇ νὰ παινεθῇ κι αὐτός, μολονότι μαζί του ἔτρεξε τὸν κίνδυνο!

Τόσο ὅμως ὁ Ἀνεμᾶς ὅσο κι ὁ Μεσονύκτις, ποὺ εἶχε συνέλθει πιά, τοῦ φανέρωσαν τὴ μεγάλη χαρὰ τους γιὰ τὰ καλὰ λόγια τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ εἶπαν πὼς σ' αὐτόν μόνο ἄξιζαν νὰ εἰπωθοῦν, ἀφοῦ αὐτὸς εἶχε καὶ τὴν ἰδέα γιὰ τὴν κίνησιν τῆς ἱλῆς καὶ τὴν ἄλλην νὰ χτυπηθῇ ὁ Ἰκμωρ γιὰ νὰ κερδηθῇ ἡ μάχη.

Ἡ βραδιά ἐπέρασε μὲ χοροὺς καὶ τραγούδια στὸ στρατόπεδο. Οἱ Ἀθάνατοι, πρὸ πάντων, ἐπανηγύριζαν μὲ χαρὰ τὴ νίκη, ποὺ

ἦταν ἔργο ἐνός ἀπ' αὐτοῦς. Ὁ ὑπαρχός τους ἦταν τώρα ἡ λατρεία τους.

Στὸ βασιλικὸ τραπέζι λίγος μόνο λόγος ἔγινε γιὰ τὴ μάχη. Ἦταν συνήθεια τοῦ Ἰωάννου Τσιμισκῆ νὰ μιλῇ ὅσο λιγώτερο ἦταν δυνατό γιὰ μάχες στὸ τραπέζι. Ὅταν ὁμως ἔτυχε περίσταση, ἐπωφελήθηκε νὰ πῇ δυὸ λόγια, πειράζοντας τὸν Ποταμίτη γιὰ τὴν ἀπειθεια ποὺ ἔδειξε, τάχα πὼς ἔπρεπε νὰ τιμωρηθῇ ἀντὶ νὰ κάθεται στὸ βασιλικὸ τραπέζι, ἓνα παιδάριο αὐτὸς μαζί μὲ γέρους στρατηγούς. Οἱ στρατηγοὶ ἐγέλασαν μὲ τὸ ἀστεῖο, ἐνῶ ὁ Ποταμίτης εἶχε τὰ μάτια χαμηλωμένα, μὴν τολμώντας νὰ κοιτάξῃ τὸν βασιλέα, γιὰ νὰ μὴν προδώσῃ τὴ συγκίνησή του.

Ἡ ἄλλη μέρα ἦταν ἡσυχῇ. Ὁ βασιλεὺς δὲν ἤθελε ν' ἀλλάξῃ τακτικὴ. Ἦταν βέβαιος πὼς τὸ Δορύστολο θὰ γινόταν δικό του καὶ χωρὶς θυσίες, καὶ δὲν ἔκρινε ὅτι ἔπρεπε νὰ ζητήσῃ νὰ ἐπωφεληθῇ ἀπὸ τὴ νίκη γιὰ νὰ ἐπιχειρήσῃ ἔφοδο.

Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, μέσα στὴν πόλη, ἐκρατοῦσε τώρα ἀπελπισία. Στὴν ἐπίθεση ποὺ ἔγινε καὶ ἀπότυχε εἶχαν δώσει οἱ πολιορκούμενοι μεγάλη σπουδαιότητα. Ὅλοι εἶχαν πιστέψῃ στὴ νίκη. Ὁ Ἰκμωρ τοὺς ἔδινε καρδιά καὶ ἦταν βέβαιοι πὼς, μ' αὐτὸν ἀρχηγό, θὰ κατῶρθωναν νὰ σπᾶσουν τὸν κλοιὸ ποὺ τοὺς ἔσφιγγε. Τώρα ὁ Ἰκμωρ ἔλειψε. Καὶ οἱ ἐτοιμασίες γιὰ τὴν κηδεῖα του, ποὺ διάταξε ὁ Σβιατοσλαβος νὰ γίνῃ σύμφωνα μὲ τὰ πατροπαράδοτα τῶν Ρώσων, ἔδιναν ἀκόμη μελαγχολικώτερο χαρακτήρα στὴν ἡμέρα ἐκείνη, τὴν τόσο θλιβερὴ γιὰ τοὺς πολιορκημένους.

Ἀπὸ πολὺ νωρίς, οἱ ἐπίσημοι Ρῶσοι μαζεύτηκαν κοντὰ στὸν ποταμό. Σὲ λίγο ἔφεραν τὸ νεκρὸ τοῦ Ἰκμωρ, λαμπροστόλιστο. Στὶς πλεξίδες ποὺ κρέμονταν ἀπὸ τὰ δύο μέρη τοῦ προσώπου του ἦταν δεμένα δαχτυλίδια. Ἐτράβηξαν ἀπὸ τὸν ποταμὸ μιὰ βάρκα κι ἔβαλαν μέσα τὸν νεκρό. Ἐπειτα φόρτωσαν τὴ βάρκα μὲ βαρέλια γεμάτα πιοτά, μὲ ψωμιὰ καὶ μὲ κρέατα. Ὅταν ὅλα αὐτὰ ἐτέλειωσαν, μερικοὶ στρατιῶτες παρουσίασαν ἓνα σκύλο στὸν ἱερέα τοῦ θεοῦ Περούν, ποὺ ἔφθασε ἐκείνη τὴ στιγμὴ, καὶ τὸν βοήθησαν νὰ βάλῃ τὸ ζῶο ἐπάνω σ' ἓνα βωμὸ ποὺ ἐφτιάχθηκε πρόχειρα. Ἐκεῖνος ἔβγαλε ἀπὸ τὴ μέση του ἓνα μαχαίρι κι ἔκοψε τὸ σκύλο στὰ δύο. Ἐνῶ ἀκόμα ἄχνιζαν οἱ σάρκες, ἐπέταξε τὰ κομμάτια μέσα στὴ βάρκα, ἀπὸ τὰ δύο μέρη τοῦ νεκροῦ ἀρχηγοῦ. Ἐθυσίασεν ἔπειτα δυὸ ἄλογα, ἓναν πετεινὸ καὶ μιὰ ὄρνιθα κι ἔριξε πάλι μέσα στὴ βάρκα τὰ νεκρὰ ζῶα. Ἄλλοι στρατιῶτες, κρατῶντας τὴ γυναῖκα τοῦ Ἰκμωρ, ποὺ τὸν εἶχε ἀκολουθήσει στὴν ἐκστρατεία, ὅπως εἶχαν

ἀκολουθήσει τοὺς ἄντρες τῶν ἄλλες γυναῖκες ἀρχηγῶν, τὴν παρουσίασαν κι αὐτὴν στὸν ἱερέα. Αὐτός, μὲ μιὰ ἐπιδέξια κίνηση, τὴν ἄρπαξε ἀπὸ τὰ μαλλιά, τὴν ἔβαλε πάνω στὸ βωμὸ καὶ μὲ τὸ ἄλλο χέρι του ἔμπηξε τὸ μαχαίρι στὸ λαιμό της. Ἔπρεπε ἡ γυναῖκα ν' ἀκολουθήσῃ τὸν ἄντρα της στὸν ἄλλο κόσμο, γιὰ νὰ τὸν περιποιηται. Τὸ πτώμα της ἐρίχθηκε κι αὐτὸ μέσα στὴ βάρκα κι ἀμέσως ἔπειτα ἀξιωματικοί, φίλοι τοῦ νεκροῦ, τῆς ἔβαλαν φωτιά. Ἡ μυρωδιά ἀπὸ τὰ πτώματα τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ζώων, ποὺ καίονταν, ἦταν φοβερή. Κανεὶς ὅμως δὲν ἀπομακρύνθηκε, γιὰτὶ ἡ ἀποχώρησή τους θᾶταν μεγάλη προσβολή γιὰ τὸ νεκρό. Ὅταν ὅλα ἔγιναν στάχτη, ἀπὸ ἓνα σωρὸ πέτρες, ποὺ εἶχαν φέρει ἐπίτηδες οἱ στρατιῶτες, πῆρε ὁ καθένας ἀπὸ μιὰ καὶ τὴν ἔριξε, σὰν ἀποχαιρετισμό, πρὸς τὸ γενναῖο ἀρχηγό.

Ἐκάθισαν ἔπειτα ὅλοι κάτω διπλοπόδι καὶ στρατιῶτες ἔφεραν φαγιά καὶ πιοτά, γιὰ νὰ ξεφαντώσουν. Κανεὶς ὅμως δὲν εἶχε ὄρεξη ν' ἀγγίξῃ τὰ φαγητά. Πολλοὶ ἔπιναν κι εὐχόνταν στὸ νεκρὸ νᾶναι καλὸ τὸ ταξίδι του γιὰ τὸν ἄλλο κόσμο. Μερικοὶ ὅμως τὸν ἐκαλοτύχιζαν ποὺ γλίτωσε ἀπὸ τὰ ὅσα περίμεναν αὐτοὶ ποὺ ἔμειναν. Τὰ φαγοπότια μετὰ τὴν κηδεῖα νεκρῶν ἦταν γιὰ τοὺς Ρῶσους μιὰ εὐκαιρία γιὰ διασκέδαση. Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ ἐδόθηκε ἔπειτα ἀπὸ τὴν κηδεῖα τοῦ Ἰκμῶρ ἦταν σὰν ἓνα μοιρολόϊ γιὰ κείνους πρὸ καθίσαν σ' αὐτό, μοιρολόϊ ποὺ τῷλεγαν οἱ ἴδιοι γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους.

Ἔτσι, καὶ ἡ τελετὴ αὐτὴ ἔδωσεν ἓνα ἀκόμη θλιβερώτερό τόνο στὴν ἡμέρα ἐκείνη τῆς ἀπελπισίας. Ὅλοι ἔβλεπαν πῶς οἱ θυσιές ἦταν μάταιες. Καὶ ἡ τελευταία τους ἐλπίδα νὰ χτυπήσουν αἰφνιδιστικὰ τοὺς Ἑλλήνες καὶ νὰ λύσουν τὴν πολιορκία εἶχε χαθῇ. Ὁ γενναϊότερος ἀρχηγὸς ἐσκοτώθηκε καὶ μαζὶ του ἐθυσιάσθηκε ἓνα μεγάλο μέρος τοῦ στρατοῦ. Βοήθεια ἀπὸ πουθενὰ δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ περιμένουν οἱ Ρῶσοι. Καὶ τὰ τρόφιμά τους ἐτέλειωναν. Καὶ γιὰ νὰ κάμῃ ἀκόμα πικρότερη τὴ δοκιμασία, ἐρχόταν ἡ βεβαιότητα πῶς οἱ Βούλγαροι καὶ ὁ Δράγος τοὺς ἐπρόδιναν.

Δὲν ἤξερε κανεὶς πῶς τὸ ἴδιο βράδυ τῆς ἡμέρας ποὺ ἔγινε ἡ μεγάλη ἔφοδος κι ἐσκοτώθηκε ὁ Ἰκμῶρ, ἡ Βυζαντινὴ φρουρὰ ποὺ εἶχε ταχθῇ γύρω στὸ δένδρο μὲ τὴν κουφάλα, ποὺ ἦταν τὸ ἄνοιγμα τοῦ ὑπόγειου δρόμου, ἔπιασε ἓναν Βούλγαρο — ἐκεῖνον ποὺ εἶχε φύγει πρῶτος — καὶ βρῆκε ἐπάνω του γράμμα ποὺ τὸ ἔλαβε ὁ Λαλάκων καὶ τὸ διάβασε ὁ Λέων. Ὁ Δράγος ἔγραφε ἀπορῶντας ποὺ δὲν εἶχε λάβει καμιὰν εἴδηση. Αὐτὸς εἶχε τρεῖς χιλιάδες στρατιῶτες ποὺ βρῖσκονταν ὅλοι σὲ μικρὴ ἀπόσταση ἀπὸ τὸ μοναστήρι, σκορπισμένοι γιὰ νὰ μὴν προκαλέσουν ὑποψίες, ἀλλὰ ποὺ θὰ μπο-

ροῦσαν νὰ συναχθοῦν σὲ λίγες ὥρες. Ἐζητοῦσε λοιπὸν ὁδηγίες τί νὰ κάμῃ. Ὁ Λαλάκων ἐγέλασε μὲ τὸ πάθημα τοῦ Δράγου καὶ τῶν Ρώσων, καθὼς ἐγέλασε κι ὁ βασιλεὺς ὅταν ἔμαθε τὸ περιεχόμενον τοῦ γράμματος.

Ὅπωςδὴποτε, οἱ Ρῶσοι ἐθεωροῦσαν πὼς ἔγινε προδοσία ἀπὸ μέρος τοῦ Δράγου καὶ ὅχι μόνον ὁ πολὺς στρατὸς ἀλλὰ καὶ οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ ἐπίστευαν ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ περιμένουν βοήθεια. Ἡ γενικὴ γνώμη λοιπὸν ἦταν ὅτι τὸ Δορύστολο δὲν μποροῦσε νὰ βαστάξῃ πιά.

Ὁ Σβιατοσλοῦς τὰ πληροφορήθηκε αὐτὰ κι ἐκάλεσε γιὰ τὸ βράδινον συμβούλιον τῶν ἀρχηγῶν τοῦ στρατοῦ, εἶπε πὼς ἤθελε νὰ ἀκούσῃ τίς γνώμες τους, ἀλλὰ, στὴν πραγματικότητα, σκοπὸς τοῦ ἦταν νὰ τοὺς ἐγκαρδιώσῃ. Γι' αὐτὸν ἦταν πολὺ βαρὺ νὰ ὁμολογήσῃ πὼς ἐνίκηθηκε κι ἐπροτιμοῦσε νὰ θάψῃ ὅλο τὸ στρατό του, νὰ σκοτωθῇ κι αὐτὸς παρὰ νὰ παραδώσῃ τὸ Δορύστολο.

Ἄφησε νὰ μιλήσουν πρῶτοι οἱ ἀρχηγοί. Ὅλοι εὐρέθησαν σύμφωνοι πὼς τὸ Δορύστολο δὲν μποροῦσε νὰ κρατηθῇ πιά. Τροφὲς ὑπῆρχαν γιὰ λίγες μέρες, τὸ ἄνθος τοῦ στρατοῦ ἐχάθηκε καὶ δὲν εἶχαν καμιάν ἐλπίδα γιὰ ν' ἀνοίξουν δρόμο.

— Καὶ τί πρέπει νὰ γίνῃ; ἐρώτησε ὁ Σβιατοσλαῦος.

Ἕνας ἀρχηγὸς εἶπε τὴ γνώμη του.

— Ὅσο μᾶς μένουν ἀκόμα τρόφιμα, νὰ μπερνοῦμε ὅλοι στὰ μονόξυλα καὶ νὰ φύγουμε τὴ νύχτα. Τὸ φεγγάρι βγαίνει ἀργά. Θὰ ξεφύγουμε.

Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἀρχηγοὺς ἐσυμφώνησαν.

— Πὼς μποροῦμε νὰ ξεφύγουμε; εἶπε ἕνας ἄλλος, ὁ γεροντότερος. Ὁ στόλος κρατεῖ τὸ ποτάμι. Εἶναι ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν. Ἐχει ζωσμένη ἀπὸ παντοῦ τὴ χερσόνησο. Τὰ μονόξυλά μας θὰ τὰ βάλουν μὲ τὸ στόλο; Εἶμαι ἕνας ἀπὸ τοὺς λίγους ποὺ ἐσώθηκαν μαζὶ μὲ τὸν Ἰγόρ, ὅταν μὲ χιλιάδες μονόξυλα τρεχαντήρια ἐλογάριαζε νὰ πάρῃ τὸ Τσάργραδ καὶ μόλις μπόρεσε μὲ δέκα ἀπ' αὐτὰ νὰ γυρίσῃ στὴν πατρίδα.

— Καὶ τί συμβουλεύεις; ἐρώτησε ὁ Σβιατοσλαῦος.

— Γιὰ νὰ σωθοῦμε ὅλοι, μιὰ μόνον ἐλπίδα ὑπάρχει. Νὰ θελήσῃ ὁ βασιλεὺς, ἂν τοῦ παραδώσουμε τὴν πόλιν, νὰ μᾶς ἀφήσῃ νὰ φύγουμε. Ἄς δοκιμάσουμε. Ἐγὼ εἶμαι πρόθυμος νὰ τὸν ἰδῶ καὶ νὰ τοῦ ζητήσω εἰρήνην.

Ὁ Σβιατοσλαῦος δὲν ἐδεχόταν οὔτε τὴ μιὰ γνώμη οὔτε τὴν ἄλλη.

— Θὰ ντροπιασθοῦμε λοιπὸν καὶ θὰ ντροπιάσουμε ὅλο τὸ

Ἐθνος τῶν Ρῶς, εἶπε μὲ φωνὴ πού ἔδειχνε μεγάλη ὀργή, καὶ θὰ γίνουμε ὁ περίγελος τοῦ κόσμου, ἐμεῖς πού δὲ λογαριάσαμε νὰ τιμωρήσουμε τὸν βασιλέα πού δὲν ἦλθε ἐδῶ γιὰ νὰ παραδοθῇ καὶ νὰ ζητήσῃ νὰ τοῦ χαρίσουμε τὴ ζωή; Νὰ φύγουμε κρυφά; Νὰ ζητήσουμε γιὰ χάρη νὰ ζήσουμε; Ντροπὴ μας! Χίλιες φορές ντροπή μας!

Οἱ ἀρχηγοὶ ἔσκυψαν τὰ κεφάλια. Θὰ ἦταν λοιπὸν καταδικασμένοι νὰ πεθάνουν εἴτε σὲ μάχη, εἴτε ἀπὸ πείνα;

— Χίλιες φορές καλύτερα ὁ θάνατος, ξαναεἶπε ὁ Σβιατοσλαῦος. Ὅλοι θὰ μᾶς κατηγοροῦν ἂν ζητήσουμε νὰ σώσουμε μὲ αἰώνια ντροπὴ τὴ ζωὴ μας.

Τὰ λόγια αὐτὰ τοῦ Σβιατοσλαύου ἐτάραξαν τοὺς ἀρχηγούς. Ἦταν μεγάλη προσβολὴ γι' αὐτοὺς τὰ τοὺς πῆ πῶς ἐφοβόνταν γιὰ τὴ ζωὴ τους. Χίλιες φορές ὥς τότε ὁ καθένας τους εἶχε ἀντιμετωπίσει τὸ θάνατο. Ἐνας ἢ δύο ἐτόλμησαν νὰ διαμαρτυρηθοῦν.

— Ἐμεῖς δειλοί; ἐφώναζαν. Οὔτε ὁ πιὸ δοξασμένος ἀρχηγὸς δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς πῇ δειλούς.

Ὁ Σβιατοσλαῦος ἐκατάλαβε πῶς ἔκαμε λάθος. Κανεὶς ἀπὸ ὅσους τὸν τριγύριζαν δὲν μποροῦσε νὰ κατηγορηθῇ γιὰ δειλία.

— Ἐσεῖς; Ποιὸς θὰ τολμοῦσε νὰ σᾶς πῇ δειλούς; Εἶπα δειλὸ τὸν ἑαυτό μου; Εἶπα πῶς ὅλους μας, κι ἐμένα ἀκόμη, θὰ μὲ κατηγοροῦσε ὅποιος θὰ μιλοῦσε γιὰ μέ, ἂν ἤθελα νὰ σωθῶ, χωρὶς νὰ πολεμήσω.

Ἐπειτα, μὲ φωνὴ δυνατώτερη ἀκόμη ἐπρόσθεσε.

— Σᾶς ξέρω ὅλους. Εἴσθε οἱ ἀνδρειότεροι μέσα στοὺς ἀνδρείους. Γι' αὐτὸ καὶ σᾶς ζητῶ νὰ πολεμήσουμε γιὰ τελευταία φορά. Θὰ σᾶς ὁδηγήσω ὁ ἴδιος καὶ θὰ ριχτῶ πρῶτος στὴ μάχη. Ἄν πετύχουμε θὰ σωθοῦμε ὅλοι. Ἄν καταστρέψουμε τὸν ἐχθρό, ὁ δρόμος μας εἶν' ἀνοιχτός, ὅχι πιὰ γιὰ νὰ φύγουμε, ἀλλὰ γιὰ νὰ φθάσουμε ὥς τὸ Τσάργραδ, πού θὰ γίνῃ δικό μας. Ἄν σκοτωθῶ, κάμετε πιὰ ὅ,τι θέλετε.

Τὰ λόγια τοῦ Σβιατοσλαύου ἔφεραν ἀποτέλεσμα. Ὅλοι οἱ ἀρχηγοὶ σὰν ἓνας ἄνθρωπος σηκώθηκαν.

— Ὁ μεγάλος θεὸς Περούν νὰ μᾶς βοηθήσῃ, ἐφώναξαν, καὶ νὰ μᾶς δώσῃ τὴ νίκη καὶ τὸ Τσάργραδ. Ἄν σκοτωθῇς, ὅλοι θὰ σκοτωθοῦμε μαζί σου.

.....

Ἐγιναν λοιπὸν οἱ ἐτοιμασίαι γιὰ τὴ γενικὴ ἔξοδο καὶ τὸ ἀπόγευμα τῆς ἄλλης μέρας οἱ Ρῶσοι μαζεύθηκαν μπρὸς στὶς πύλες τοῦ

τείχους, πού άνοιξαν μόλις έφάνηκε ό Σβιατοσλαύος. Ό στρατός τών Ρώσων έξεχύθηκε όρμητικά, άποφασισμένος ν' άνοίξη δρόμο καί νά περάση. Κάθε άρχηγός ήξερε άπό πρίν τή θέση πού θ'άπαιρνε αυτός καί οί άντρες του καί, χωρίς καμιά καθυστέρηση, προχώρησαν όλοι μαζί κι έφθασαν στίς Έλληνικές γραμμές.

Ό Σβιατοσλαύος, όπως τό είχε δηλώσει, έπολεμούσε πρώτος μέσα στούς πρώτους, σάν άπλός στρατιώτης. Δέν είχε έπιβλητικό άνάστημα, όπως ό Ίκμωρ, δέν είχε τή δύναμή του, αλλά ήταν πάντα ό μεγάλος άρχηγός. Οί Ρώσοι τόν έβλεπαν νά μάχεται άνδρεία, καί βάζαν τά δυνατά τους γιά νά τόν μιμηθοϋν. Μέ όμοιαν άνδρεία πολεμούσαν οί Έλληνες καί πολλοί άπό τά δύο μέρη έπεφταν στή μάχη. Έκόντευε νά βασιλέψη ό ήλιος.

Έξαφνα ό Σβιατοσλαύος, άπελπισμένος πού έβλεπε νά πλησιάζη τό βράδυ χωρίς νά πετύχη τό σκοπό του, θέλησε νά δοκιμάση νά χτυπήση πιό πρός τά δεξιά. Έδωσε διαταγή στούς δικούς του ν' άτραβηχτοϋν λίγο πρός τά πίσω κι έπειτα νά τόν άκολουθήσουν στήν επίθεση. Άλλ' άκριβώς στό μικρό κενό πού δημιουργήθηκε, ώρμησε ή ίλη τών Άθανάτων.

Κι όταν ό Σβιατοσλαύος έκινήθηκε πάλι, μέ πολλούς άπό τούς δικούς του, έλπίζοντας νά σφηνωθή μέσα στήν Έλληνική παράταξη καί νά τήν σπάση, ώρμούσαν καί οί Άθάνατοι. Ό Λέων έγνώρισε τόν Σβιατοσλαύο, πού τόν είχε ίδή στή σκηνή του, όταν έπήγε εκεί μέ τόν Δαναπρίτη. Έτινάχθηκε κάτω άπό τό άλογό του καί κρατώντας τό βαρύ σπαθί του μέ τά δυό του χέρια, όπως όταν τόν άντιμετώπιζε ό Ίκμωρ, ώρμησε κατ' έπάνω του. Καί πάλι δέν ήταν μόνος ό Λέων. Δίπλα του βρισκόταν κι αύτή τή φορά ό Άνεμās. Αύτός δέν έγνώριζε τό Σβιατοσλαύο, πού δέν διάφερε άπό τούς στρατιώτες του οϋτε στή στολή οϋτε στό παρουσιαστικό, αλλά όταν είδε τόν Λέοντα νά πεζεϋη, οϋτε έστάθηκε νά σκεφθή, αλλά τόν μιμήθηκε, έπέζεψε κι αύτός καί τόν άκολούθησε. Ό Μεσονύκτης δέν ήταν μαζί τους. Αύτός είχε αναλάβει άρκετά, αλλά ό κλονισμός πού έδοκίμασε κρατούσε άκόμη καί δέν ήταν σέ θέση νά λάβη μέρος σέ μάχη.

Μερικοί Ρώσοι στάθηκαν δίπλα στόν άρχηγό τους νά τόν ύπερασπίσουν. Γρήγοροι όμως στήν επίθεση καί χωρίς νά τούς προσέξουν οί δυό Άθάνατοι ώρμησαν πρός τό μέρος τοϋ Σβιατοσλαύου. Αύτός έκαμε νά σηκώση τό κοντάρι του, αλλά δυό σπαθιές στόν ώμο, σύγχρονες καί δυνατές, τόν έσώριασαν κάτω. Ό Λέων γιά μιá στιγμή έπίστεψε πώς ό μεγάλος άρχηγός τών Ρώσων σκοτώθηκε. Έσωσε όμως τό Σβιατοσλαύο ό άλυσσιδωτός θώρακάς του καί λιπό-

θυμο τὸν πῆραν οἱ δικοὶ του. Οὐτε πρόφθασε ὁ Λέων νὰ σκεφθῇ περισσότερα. Γύρω ἀπ' αὐτὸν κι ἀπὸ τὸν Ἀνεμᾶ, οἱ Ρῶσοι ἔκαμαν κύκλο καὶ τοὺς χτυποῦσαν. Οἱ Ἀθάνατοι, ποὺ ἔτρεξαν νὰ βοηθήσουν τοὺς δικούς τους καὶ νὰ τοὺς σώσουν, εὔρισκαν μεγάλη ἀντίσταση καὶ δὲν κατῴρωναν νὰ προχωρήσουν γρήγορα. Τόσο ὁ Λέων, ὅσο κι ὁ Βασίλης, πολεμοῦσαν ὁ καθένας τους σὰν δέκα. Σωροὶ ἦταν γύρω τους γὰ πτώματα τῶν Ρῶσων. Ἀνέβαζαν καὶ κατέβαζαν τὰ σπαθιά τους μὲ τόση γρηγοράδα, ποὺ ὁ ἕνας ἐχθρὸς ἔπεφτε σύγχρονα μὲ τὸν ἄλλον. Τὰ ξύλινα κοντάρια τῶν Ρῶσων, ποὺ προσπαθοῦσαν νὰ τοὺς χτυπήσουν, ἔσπαζαν ἀπὸ τοὺς δυνατοὺς σπαθισμούς. Ἀλλὰ ἦταν ἀδύνατο νὰ ἐλπίσουν οἱ δυὸ Ἀθάνατοι σὲ σωτηρία. Ἐμάχονταν τώρα πιά μόνο γιὰ τὴν τιμὴ. Καὶ νὰ, ὁ Λέων βλέπει τὸ σύντροφό του νὰ πέφτῃ δίπλα του. Δὲν πρόφθασε νὰ σκεφθῇ κἀν ἂν ὁ πιστὸς φίλος του ἐπληγώθηκε μόνο ἢ ἐπλήρωσε μὲ τὴ ζωὴ του τὴν ἀνδρεία πράξῃ του καὶ τὴν ἀφοσίωσή του σ' αὐτόν. Τὴν ὥρα ποὺ ἔστρεψε καὶ εἶδε τὸν Ἀνεμᾶ νὰ πέφτῃ, ἕνα κοντάρι τὸν χτυποῦσε κι αὐτόν κι ἐχωνόταν βαθιά στὸ πλευρό του. Ὁ Λέων ἔπεσε κι αὐτός, τὴ στιγμὴ ποὺ οἱ Ἀθάνατοι ἔφθαναν κοντὰ του. Δὲν ἐπίστευαν νὰ ζῇ ἀκόμα, ὅταν τὸν εἶδαν ξαπλωμένον, ἄρπαξαν ὅμως κι αὐτόν καὶ τὸν Ἀνεμᾶ γιὰ νὰ μὴ μείνουν οἱ νεκροὶ τους στὰ χέρια τῶν Ρῶσων.

Πάλι μεγάλη ἔγινε ἐπειδὴ οἱ Ρῶσοι προσπαθοῦσαν ν' ἀποκλείσουν τοὺς Ἀθανάτους, ποὺ τὰ ἄλογά τους δὲν μποροῦσαν νὰ κινηθοῦν ἐλεύθερα. Πολλοὶ πεζοὶ ἔτρεξαν νὰ βοηθήσουν τὴν ἴλη, ἀλλὰ δὲν κατῴρωναν νὰ προχωρήσουν, τόσο πυκνὴ ἦταν στὸ μέρος αὐτὸ ἡ παράταξη τῶν Ρῶσων, καὶ ὑποχώρησαν. Γιὰ μιὰ στιγμὴ, ἡ νίκη ἐφαινόταν νὰ χάνεται γιὰ τοὺς Ἕλληνες. Ὁ βασιλεὺς τὸ εἶδε κι ἔλαβε τὴ μεγάλη ἀπόφαση. Ἐπῆρε μαζί του τὴ φρουρά καί, αὐτὸς ἐπὶ κεφαλῆς, ὥρμησε πρὸς τὸ μέρος ποὺ ἐδημιουργήθηκε ὁ κίνδυνος. Βλέποντας τὸν βασιλέα, οἱ στρατιῶτες ποὺ ὑποχωροῦσαν, ἐγύρισαν πάλι πίσω καὶ μαζί μὲ τὴ φρουρά ἔπεσαν ἐπάνω στὸν ἐχθρὸ καὶ ἄνοιξαν ἔτσι ρῆγμα, ποὺ ἐλευθέρωσε τοὺς Ἀθανάτους.

Τὴν ἴδια στιγμὴ, σηκώθηκε ἄνεμος καὶ ἀμέσως ἔπειτα ἄρχισε νὰ πέφτῃ δυνατὴ βροχὴ ποὺ χτυποῦσε στὸ πρόσωπο τοὺς Ρῶσους. Καὶ μιὰ φήμη διαδόθηκε ὅτι ἕνας πολεμιστὴς ἐπάνω σὲ ἄσπρο ἄλογο, μπρὸς ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες, χτυποῦσε τοὺς Ρῶσους, ποὺ δὲν μποροῦσαν νὰ τοῦ ἀνισταθοῦν. Ἐνας στρατιώτης εἶπε πὼς ὁ καβαλάρης θὰ ἦταν ὁ ἅγιος Θεόδωρος, ὁ προστάτης τοῦ βασιλέως. Ἡ φήμη ἐπιστεύθηκε, ὅπως ἐπιστεύθηκε καὶ ἡ ἐξήγηση, καὶ οἱ στρα-

Ὁ Σβιατοσλαῦος ἔκαμε νά ὑψώσῃ τὸ κοντάρι του.

τιῶτες ἐπῆραν νέο θάρρος. Οἱ Ρῶσοι ἔκαμαν τὸ λάθος νὰ πυκνώσουν τίς φάλαγγές των, τραβῶντας στρατὸ ἀπὸ τὰ πλάγια, κι ἔτσι ἐδόθηκε εὐκαιρία στὸ στρατηγὸ Βάρδα Σκληρό, διοικητὴ τῆς δυτικῆς στρατιᾶς, ποὺ τὴν ἀποτελοῦσαν οἱ Μικρασιάτες, νὰ προχωρήσῃ, νὰ κυκλώσῃ ἀπὸ τὸ μέρος αὐτὸ τὴ ρωσικὴ παράταξη καὶ νὰ τὴν ἀναγκάσῃ σὲ ὑποχώρηση. "Ἄλλη μιὰ φορὰ οἱ πολιορκούμενοι ἐκλείσθηκαν στὸ τεῖχος, ἀφοῦ ἔχασαν μεγάλο μέρος ἀπὸ τὸ στρατό τους.

.

Μὲ λίγα λόγια θὰ διηγηθοῦμε ὅσα ἀκολούθησαν, γιὰ νὰ ἐπιστρέψουμε στὸν Λέοντα Ποταμίτη.

"Ὅταν ὁ Σβιατοσλαῦος συνήλθε ἀπὸ τὴ λιποθυμία του κι ἔμαθε πὼς ἐτέλειωσε ἡ μάχη, ἀπελπίσθηκε πιά. Εἶδε πὼς μὲ περήφανα λόγια δὲν θὰ κατῶρθωνε νὰ παρασύρῃ ἄλλη μιὰ φορὰ σὲ μάχη τὸ στρατὸ καὶ ἀποφάσισε νὰ κάμῃ ὅ,τι ἐσύστησε ὁ γέρος στρατηγός, ποὺ εἶπε πὼς μόνη σωτηρία ἦταν ἡ συνεννόηση μὲ τὸν βασιλέα.

"Ἐστειλε λοιπὸν ὁ μεγάλος ἀρχηγός τῶν Ρώσων τὸ στρατηγὸ στὸν Ἰωάννη Τσιμισκῇ γιὰ νὰ τοῦ ἀναγγεῖλῃ ὅτι ἦταν πρόθυμος νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸ Δορύστολο καὶ τὴ Βουλγαρία, ἂν ὁ βασιλεὺς ἐδεχόταν ν' ἀφήσῃ τοὺς Ρώσους νὰ περάσουν στὴν ἄλλην ὄχθη τοῦ Δούναβη καὶ νὰ δώσῃ τρόφιμα ἀρκετὰ ἕως ὅτου ὁ στρατὸς ἐπιστρέψῃ στὴν πατρίδα του.

Ὁ Ἰωάννης ἐδέχθηκε μὲ χαρὰ τίς προτάσεις αὐτές. Σκοπὸς τοῦ πολέμου δὲν ἦταν γι' αὐτὸν ἡ καταστροφή τῶν Ρώσων, ἀλλὰ ἡ ἀπελευθέρωση τῆς Βουλγαρίας καὶ ἡ ἀπαλλαγὴ τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους ἀπὸ κάθε κίνδυνο ἀπὸ μέρους τους. Ἀφοῦ μποροῦσε νὰ πετύχῃ ὅλα αὐτὰ μὲ εἰρήνη, δὲν εἶχε πιά λόγος νὰ ἐπιμείνῃ. Οἱ Ρῶσοι ποὺ ἐπῆραν τρόφιμα ἐμετρήθησαν καὶ ἦταν 22.000. Τόσοι μόνο εἶχαν μείνει ἀπὸ τίς 60.000 ποὺ εἶχε παρατάξῃ τὴν πρώτη ἡμέρα ὁ Σβιατοσλαῦος.

Ὁ Ρώσος ἀρχηγός ἐζήτησε τότες νὰ ἰδῇ τὸ νικητὴ του καὶ ὁ Ἰωάννης πρόθυμα ἐδέχθηκε. Μὲ χρυσὴ πανοπλία καὶ μὲ 10.000 ἵππεῖς κατέβηκε στὴν ὄχθη τοῦ Δούναβη καὶ σὲ λίγο ἔφθασε ὁ Σβιατοσλαῦος μέσα σὲ μονόξυλο, ὅπου τραβοῦσε κι αὐτὸς κουπί, ὅπως οἱ στρατιῶτες του. Μὲ διερμηνέα τὸ γέρο Δαναπρίτη, ποὺ εἶχε πάει ἀποκρισάριος στὸ Δορύστολο πρὶν ἀρχίσῃ ἡ ἐκστρατεία, ἐμίλησαν οἱ δύο ἄντρες γιὰ λίγα λεπτὰ κι ἔπειτα ὁ Σβιατοσλαῦος ξαναγύρισε στὸ Δορύστολο γιὰ νὰ φύγῃ μὲ τὸ στρατό του. Δὲν ἔμελλε

ὅμως νὰ ξαναἰδῇ τὴν πατρίδα του. Ἐπέρασε τὸ Δούναβη, ἀλλὰ, ἐνῶ ἐδιάβαινε ἀπὸ τὰ μέρη ποὺ τώρα ἀποτελοῦν τὴ Ρουμανία, γιὰ νὰ γυρίσῃ στὴ Ρωσία, Πετσενέγοι, βάρβαρη φυλὴ ποὺ κατοικοῦσε τότε ἐκεῖ, ἔστησαν καρτέρι καὶ ἐχτύπησαν αὐτὸν καὶ τὸ στρατό του ξαφνικά. Ὁ στρατὸς διασκορπίσθηκε καὶ ἀπὸ τοὺς ἄνδρες ποὺ τὸν ἀποτελοῦσαν λίγοι μόνο σῶθηκαν. Ὁ ἴδιος ὁ Σβιατοσλαῦος σκοτώθηκε.

ΙΓ'

ΣΤΗΝ ΠΡΕΣΛΑΒΑ

Ο ΛΕΩΝ Ποταμίτης ήταν βαριά πληγωμένος. Τὸ κοντάρι τοῦ Ρώσου τοῦ εἶχε σπάσει δυὸ πλευρά. Ἡ κατάστασή του ἦταν σοβαρὴ καὶ ὁ βασιλικὸς γιατρός, ποὺ ἔστειλε ὁ Ἰωάννης νὰ ἰδῇ τὸν ἡρωϊκὸ Ἀθάνατο, εἶπε ὅτι ὁ κίνδυνος ἦταν μεγάλος, ὅτι στὸ στρατόπεδο ἦταν ἀδύνατο νὰ μείνῃ ὁ πληγωμένος χωρὶς νὰ ἐκτεθῇ σὲ ἄμεσο κίνδυνο καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ μεταφερθῇ στὴν Πρεσλάβα.

Ὅσο γιὰ τὸν Ἀνεμᾶ, αὐτὸς ἦταν νεκρός. Ὁ ἀνδρεῖος γιὸς τοῦ ἐμίρη τῆς Κρήτης εἶχε δώσει τὴ ζωὴ του γιὰ τὴν νέα πατρίδα ποὺ ἀπόκτησε, γιὰ τὴ δόξα της καὶ γιὰ τὴν ἀσφάλειά της. Μολονότι ἦταν ἀπλὸς στρατιώτης, ὅλος ὁ στρατὸς ἐπένθησε τὸ θάνατό του, ποὺ εἶχε δώσει, μαζὶ μὲ τὴ θυσία τοῦ Λέοντος, τὴ νίκη. Καὶ περισσότερο ἀπ' ὅλους ἐπένθησε τὸ χαμὸ τοῦ Ἀνεμᾶ ὁ Θεοδόσης Μεσονύκτης, ὁ τρίτος τῆς λαμπρῆς συντροφιάς, ποὺ εἶχε δοξασθῇ μὲ τόσους ἡρωϊσμούς. Ὁ Θεοδόσης ἔμενε πιά μόνος. Σὲ μιὰ μάχη ἔστερήθηκε τοὺς καλύτερους φίλους του. Παρηγοριὰ τοῦμεινε ὅτι τὸν ἕνα τοῦλάχιστο ἀπ' αὐτοὺς ἴσως θὰ τὸν ξανάβλεπε μιὰ μέρα.

Ὁ βασιλεὺς ἔδωσε ὁ ἴδιος διαταγὴ νὰ ἐτοιμασθῇ ἐπίτηδες μιὰ ἄμαξα γιὰ νὰ μεταφέρῃ τὸν Λέοντα στὴν οἰκογένειά του, στὴν Πρεσλάβα καὶ δυὸ ἀπὸ τοὺς Ἀθάνατους νὰ τὸν συνοδέψουν καὶ νὰ τὸν περιποιοῦνται στὸ δρόμο, σύμφωνα μὲ τὶς ὁδηγίες ποὺ ἔδωσε ὁ γιατρός.

Ὁ Λαλάκων ποὺ ἐγνώριζε τὸ σύνδεσμο τοῦ Λέοντος μὲ τὸ Θεοδόση Μεσονύκτη, ὥρισε ἕνα ἀπὸ τοὺς Ἀθάνατους ποὺ θὰ πήγαιναν στὴν Πρεσλάβα νὰ εἶναι αὐτός.

Ὁ Στεπᾶν ἐπληροφορήθηκε ἀπὸ τὸν ἔμπιστο στρατιώτη τοῦ

Λέοντος πώς έπληγώθηκε ό μικρός άφέντης του καί, κατασυγκινημένος, έτρεξε νά τόν ίδῇ. Είχε γίνει γνωστή πιά ή δράση τοῦ Στεπάν καί γι' αὐτό κανείς δέν τόν έμπόδισε. Τοῦ έδωσαν ακόμη άδεια νά συνοδέψῃ κι αὐτός τόν Λέοντα έως τήν Πρεσλάβα.

‘Ο Λέων έβάσταξε στό ταξίδι. Στόν τελευταῖο σταθμό ποῦκαμαν πρὶν ἀπό τήν Πρεσλάβα, ό Στεπάν δέν έμεινε νά ξενοχτήσῃ. Χωρίσθηκε ἀπό τή συνοδεία, γιά νά προετοιμάσῃ τή μητέρα τοῦ πληγωμένου καί τόν πάππο του, ὥστε νά μήν ταραχθοῦν όταν θά έβλεπαν νά τόν φέρνουν οἱ στρατιῶτες. Περπατοῦσε ὅλη τή νύχτα καί τό πρωῒ βρέθηκε στήν Πρεσλάβα.

Μέ πολλές προφυλάξεις, πρὸ πάντων έπειδή έφοβόταν μή δέν βαστάξῃ στή συγκίνηση ό γέρος λογοθέτης, άρχισε νά διηγιέται τίς άνδραγαθίες τοῦ Λέοντος, κι εἶπε πώς άσυλλόγιστα έριχνόταν στόν κίνδυνο. Τόσο ή άρχόντισσα Εὐδοξία ὅσο καί ό λογοθέτης έννόησαν γρήγορα ποῦ θά έφθανε ό ὕπηρέτης. Μέ μιὰ φωνή άγωνίας καί οἱ δύο ρώτησαν:

— Σκοτώθηκε;

‘Ο Στεπάν έχαμογέλασε ἀπό χαρά ποῦ συλλογίσθηκαν τό χειρότερο, γιά νά τοὺς πῇ τό λιγώτερο κακό.

— Μπα! Εἶναι καλά. Μόλις πληγώθηκε.

‘Η μητέρα ξέσπασε σέ κλάματα.

— Δέν εἶναι τίποτε, άρχόντισσα. Μιά πληγή ποῦ δέν άξίζει πιά νά γίνεται λόγος γι' αὐτήν, εἶπε ό Στεπάν γιά νά τήν καθησυχάσῃ.

— Καί ποῦ εἶναι τό παιδάκι μου; Θά πάω νά τό βρῶ, πατέρα, εἶπε ή Εὐδοξία στόν λογοθέτη.

— “Ερχεται, σέ λίγο θά ναι έδῶ, εἶπε ό Στεπάν. Πάω νά πῶ νά τοῦ έτοιμάσουν τό κρεβάτι του.

Αὐτό ήσύχασε λιγάκι τήν άρχόντισσα καί τόν λογοθέτη. Εἶχαν τοῦλάχιστο τή βεβαιότητα πώς τό παιδί έζοῦσε. Τοὺς έτρωγε ὅμως ή άγωνία ὥς ποῦ νά τό ἱδοῦν.

“Όταν έφθασαν οἱ ‘Αθάνατοι μέ τόν τραυματία, ή μητέρα του τοῦ έφιλοῦσε κλαίοντας τά χέρια. Χαμογελῶντας τήν έφίλησε κι αὐτός. ‘Ο πάππος του ἦταν ήρεμώτερος. Κι αὐτοῦ ὅμως ἦταν δακρυσμένα τά μάτια. Ἦλθαν καί ό κύρ Μιχαήλ ‘Αργυρός, ή άρχόντισσα Μαρία κι ή άρχοντοπούλα Ζωή κι έχαιρέτησαν τόν τραυματία, ποῦ χαμογελοῦσε σ’ ὅλους καί μέ κάποια προσπάθεια άπαντοῦσε στίς έρωτήσεις τους.

Τόση ἦταν ή συγκίνηση ὅλων, ποῦ κανένας δέν έπρόσεξε τίς πρώτες στιγμές πώς ένας ἀπό τοὺς ‘Αθανάτους, ποῦ συνώδευαν τόν Λέοντα, ἦταν ό φίλος του Μεσονύκτης, ποῦ λίγους μῆνες πρὶν τόν

είχαν φιλοξενήσει. "Όταν, όπωςδήποτε, συνήλθαν, τόν αναγνώρισαν καί τόν έβαλαν νά τούς διηγηθῇ πώς έπληγώθηκε ό Λέων. Καί ό φίλος του τούς μίλησε γιά τήν άνδρεία του, γιά τό θάρρος του καί τήν πρωτοβουλία του, χαρίσματα πού έδωσαν δυό φορές τή νίκη— καί τί νίκη κάθε φορά! — στόν Έλληνικό στρατό. Οί δυό οίκογένειες τ' άκουαν αύτά μέ καμάρι. Καί μολονότι τά είχαν άκούσει από τόν Στεπάν, έβαλαν τό Θεοδόση νά τούς τά λέη καί νά τούς τά ξαναλέη. 'Ο γέρο λογοθέτης καί ή κόρη του τόν άκουαν κλαίοντας." Άλλο τόσο συγκινημένος, κι άς μή τό φανέρωνεν, ήταν ό κύρ Μιχαήλ καί ή γυναίκα του καί πιό πολύ άπ' όλους ή Ζωή.

'Ο Λέων έζητοῦσε τώρα πληροφορίες γιά τόν 'Ανεμά καί ό Θεοδόσης ήταν ύποχρεωμένος νά τοῦ κρύβη τό θάνατό του. Τόν έβεβαίωνε πώς ήταν πληγωμένος μόνο καί μάλιστα έλαφρότερα άπ' αύτόν, καί πώς γι' αύτόν τό λόγο δέν τόν έφεραν στήν Πρεσλάβα. Καί παράγγειλε ό Θεοδόσης νά μήν τοῦ ποῦν γιά τό θάνατο τοῦ Βασίλη παρά μόνο όταν θά μπορούσε νά άνθέξη στήν ταραχή πού θά δοκίμαζε.

Οί δυό 'Αθάνατοι ήταν πιά έλεύθεροι νά γυρίσουν στό Δορύστολο· άποχαιρέτησαν τίς δυό οίκογένειες κι έφυγαν. Σέ λίγες όμως μέρες συνάντησαν τό στρατό, πού έγύριζε πίσω στήν Πόλη, έπειτα από τή ουνθηκολόγηση τοῦ Σβιατοσλαύου.

'Ο κύρ Μιχαήλ είχε αποφασίσει νά φύγη γιά τό Νεοχώρι μέ τήν άρχόντισσα Μαρία καί τήν κόρη τους, όπως είχαν γυρίσει στό χωριό τους όλοι οί Νεοχωρίτες. Τώρα όμως πού έφθασε πληγωμένος ό Λέων έκρινε πώς δέν ήταν σωστό ν' άφήσουν οί γυναίκες μόνη της τήν άρχόντισσα Εὐδοξία. 'Αποφάσισαν λοιπόν νά τίς άφήση γιά λίγον καιρό, νά πάη μόνος του στό Νεοχώρι, νά τακτοποιήση τίς δουλειές του καί νά γυρίση μετά κάμποσες μέρες, όταν πιά ό Λέων θά είχε άναλάβη, γιά νά τίς πάρη.

Μολονότι τό σπίτι τοῦ Νικηφόρου Έδεσσηνοῦ είχε πολλούς υπηρέτες καί υπηρέτριες, ή μητέρα τοῦ Λέοντος, ή άρχόντισσα Μαρία καί ή κόρη της άνάλαβαν μόνες τους τήν περιποίηση τοῦ Λέοντος. Γιατρός έρχόταν κάθε μέρα. Στό δωμάτιο όμως ήταν πάντα μιá από τίς γυναίκες. 'Η μητέρα ξενοχτοῦσε κι έκοιμόταν τό πρωί, όταν άναλάβαινε ύπηρεσία κοντά στόν Λέοντα ή Ζωή. Τό άπόγεμα έμπαινε ή άρχόντισσα Μαρία.

Σέ κάμποσες μέρες ήταν πιά βέβαιο πώς ό Λέων έξέφυγε κάθε κίνδυνο καί κάθε έπιπλοκή. Τά κόκκαλα πού είχαν σπάσει έδесαν πάλι, όπως είπε ό γιατρός. Θ' άργοῦσε όμως νά σηκωθῇ καί γιά

άρκετο καιρό ακόμα θά ἦταν πολὺ ἀδύνατος, ὥστε ν' ἀναλάβῃ ὑπηρεσία. Οὕτε ἦταν δυνατὸ νὰ γίνῃ ακόμα λόγος γιὰ μεταφορὰ τῆς οἰκογενείας στὴν Πόλη, ὅπως εἶχε ἀποφασίσει ὁ Ἐδεσσηνὸς καὶ ὅπως, ἐποθοῦσε ἡ ἀρχόντισσα Εὐδοξία, γιὰ νὰ εἶναι πιὸ σιμὰ στὸ παιδί της, ὅσο αὐτὸ θὰ ἔμενε στὴν Βασιλεύουσα.

Οἱ μέρες ποὺ περνοῦσε στὸ κρεβάτι ἦταν γιὰ τὸν Λέοντα μέρες χαμένες γιὰ τὴ ζωὴ του. Συλλογιζόταν πῶς ἔχανε ὅ,τι τοῦδωσαν λίγοι μόνο μῆνες ὑπηρεσία. Τώρα ἦταν μακριὰ ἀπὸ τὸ στρατό, ἀπὸ τὸν βασιλέα, ἀπὸ τὴν Πόλη, χωρὶς νὰ ξέρῃ πόσον ακόμα καιρὸ θὰ περνοῦσε ἄχρηστος. Μόνο μιὰ φορὰ ἐχάρηκε πολὺ, κι αὐτὸ τὶς πρώτες μέρες, ὅταν ἀκόμῃ δὲν εἶχε τέλεια ξεφύγει τὸν κίνδυνο. Ὁ στρατὸς περνοῦσε ἀπὸ τὴν Πρεσλάβα κι ὁ βασιλεὺς, ποὺ ἔμεινε μιὰ μέρα στὴν πρωτεύουσα τῆς Βουλγαρίας, ἔστειλε νὰ ρωτήσῃ πῶς ἦταν ὁ Λέων. Ὁ ἀπεσταλμένος του ἦταν ὁ Θεόδωρος Λαλάκων. Ἀφοῦ εἶδε τὸν Νικηφόρο Ἐδεσσηνὸ καὶ τὴν κόρη του ὁ Λαλάκων καὶ τοὺς διηγήθηκε κι αὐτὸς γιὰ τὰ κατορθώματα τοῦ Λέοντος, πῶς ἐμονομάχησε μὲ τὸ Ρῶσο γιγαντόσωμο ἀρχηγό, ποὺ τόσο φόβο προκαλοῦσε στὸ στράτευμα κι ἔδινε καρδιά στοὺς δικούς του, καὶ πῶς τὸν ἔριξε μὲ μιὰ σπαθιά, πῶς ἔπειτα, στὴν τελευταία μάχη, μὲ ἄλλῃ σπαθιά ἔριξε χάμω καὶ τὸν Σβιατοσλαῦο καὶ ἀντιμετώπισε τόσους Ρῶσους ὀλομόναχος. Τόσες φορές τὰ εἶχαν ἀκούσει αὐτὰ ὁ Νικηφόρος Ἐδεσσηνὸς καὶ ἡ κόρη του, ἀλλὰ δὲν τὰ χόρταιναν. Ὁ γέρο λογοθέτης, μόλις κατόρθωνε νὰ κρατήσῃ τὰ δάκρυά του, ἀλλὰ ἡ Εὐδοξία δὲν ἔκρυβε τὴ συγκίνησή της. Ὅσο γιὰ τὴ Ζωή, ποὺ βρέθηκε στὴ συνομιλία αὐτή, δὲν ἔκλαιε. Τὸ πρόσωπό της μάλιστα ἔλαμπε ἀπὸ ἐνθουσιασμό.

Ὁ Λαλάκων ἐζήτησε νὰ ἰδῇ τὸν τραυματία καὶ τοῦ ἀνακοίνωσε πῶς ὁ βασιλεὺς ποὺ ἐνδιαφερόταν γι' αὐτόν, διάταξε νὰ μὴν κινηθῇ ἀπὸ τὴν Πρεσλάβα, ὅσο νὰ γίνῃ τέλεια καλά.

Ἐπειτα ἦλθε ὁ Μεσονύκτης. Ἡ ἀπουσία τοῦ Ἀνεμᾶ ἔκαμε τὸν Λέοντα νὰ φοβᾶται πῶς ἔχασε τὸν πιστό του φίλο. Ἄλλῃ μιὰ φορὰ ὁ Θεοδόσης ὑποχρεώθηκε νὰ πῇ ἓνα ἄθωο ψέμα. Σὲ λίγες μέρες, ἄλλωστε, θὰ μποροῦσε ὁ Λέων νὰ μάθῃ τὴν ἀλήθεια.

Ὅταν ἐπέρασαν οἱ πρώτες ἐντυπώσεις ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψι τοῦ Λαλάκωνος, ἄρχισε πάλι νὰ γυρίζει τὸ μυαλὸ τοῦ Λέοντος στὰ καθήκοντά του, ποὺ ἐξ αἰτίας τῆς πληγῆς του τὰ παραμελοῦσε. Τὸν λυποῦσε ποὺ δὲν βρέθηκε στὸ μεγάλο θρίαμβο ποὺ ἔγινε στὴν Πόλη, γιὰ τὸν ὁποῖο ἐπληροφορήθηκε λίγες μέρες ἔπειτα. Ἐμαθε πῶς ἐδέχθηκαν οἱ κάτοικοι τὸν βασιλέα, ποὺ μέσα σὲ τρεῖς μῆνες ὑπόταξε

τῇ Βουλγαρία κι ἐταπείνωσε τοὺς Ρώσους, ποὺ ἀπείλησαν τὴ Βασιλεία, κι ἐφантаζόταν ὁ Λέων πόση χαρὰ θὰ πλημμύριζε τὴν καρδιά του ἂν βρισκόταν κι αὐτὸς στὸ θρίαμβο, κοντὰ στὸ νικητὴ βασιλέα. Θᾶβλεπε ἕναν ἄλλον βασιλέα, τὸ Βόρι τῆς Βουλγαρίας, νὰ στέκεται σὰν ὑποτακτικὸς τοῦ Ἰωάννου, νὰ καταθέτῃ ἔπειτα τὸ στέμμα του καὶ νὰ δέχεται ἕναν τίτλο κι ἕνα ἀξίωμα, στὴν ὑπηρεσία τῆς Βασιλείας. . . . "Ὅλα αὐτὰ σκεπτόταν ὁ Λέων καὶ μελαγχολοῦσε ἐπειδὴ ἕνα τυχαῖο τραῦμα τὸν ἐμπόδισε νὰ τὰ χαρῇ. Συλλογιζόταν ἀκόμα πὼς ἴσως ἔχανε τὴν εὐκαιρία νὰ ὑπηρετήσῃ τὴ Βασιλεία. Ἐφантаζόταν πὼς ἡ σταδιοδρομία του θὰ μπορούσε καὶ στὸ ἐξῆς νᾶναι τόσο γρήγορη ὅσο ἦταν ἔως τότε, ἂν δὲν εἶχε πληγωθῇ.

Περισσότερο ἀπὸ τὴ μητέρα της καὶ ἀκόμη ἀπὸ τὴ μητέρα τοῦ Λέοντος, ποὺ πίστευαν πὼς ἡ μελαγχολία του εἶχε γιὰ αἰτία τὴν ἀδυναμία καὶ τοὺς πόνους, ἐννοοῦσε γιὰ ποιὸ λόγο ὁ νέος ἦταν πάντα σκεπτικὸς ἡ Ζωὴ καὶ γι' αὐτὸ κάθε πρωτὶ, ποὺ πῆγαινε νὰ τὸν συντροφέψῃ, προσπαθοῦσε νὰ τὸν κἀνῃ νὰ λησμονῇ τίς πικρὲς σκέψεις του. Τοῦ μιλοῦσε γιὰ τὰ περασμένα, τοῦ διηγόταν ἐπεισόδια ἀπὸ τὸ Νεοχώρι καὶ τὸν ἔκανε νὰ γελά. Τοῦ μιλοῦσε ἀκόμα γιὰ τὰ ὅσα αὐτὴ καὶ οἱ δικοὶ της ἐδοκίμασαν ἀπὸ τοὺς Ρώσους, προσπαθών. τας ὅμως πάντα νὰ δίνη στίς ἐξηγήσεις της ἕνα τόνον ἀστεῖο, μὲ περιγραφὰς γιὰ τοὺς χοντροὺς τρόπους τῶν Ρώσων, ἀκόμα κι ὅταν ἤθελαν νὰ φανοῦν εὐγενικοί.

Ὁ Λέων μιλοῦσε κι αὐτὸς καμιά φορά, ἀλλὰ σύντομα, ἐπειδὴ ἦταν ἀκόμα πολὺ ἀδύνατος, γιὰ τὸ στρατόπεδο. Ἀνάφερνε συχνὰ τὰ ὀνόματα τῶν φίλων του καί, ὅταν μιλοῦσε γιὰ τὸν Ἀνεμᾶ, ἔπαιρνε ἕνα ὕφος τόσο μελαγχολικό, ποὺ φανέρωνε πὼς δὲν πίστευε πιά τὰ ὅσα τοῦ εἶχαν πῆ γι' αὐτόν, ἀλλὰ τὸν θεωροῦσε νεκρόν. Αὐτὸ τὸ παρατήρησαν ὅχι μόνο ἡ Ζωὴ ἀλλὰ καὶ οἱ δυὸ ἀρχόντισσες. Κι ἐσκέφθησαν πὼς θᾶταν πιὸ καλὰ, μιὰ καὶ ἦταν πιά σὲ θέσῃ ὁ Λέων ν' ἀνθέξῃ στὴ συγκίνηση, νὰ τοῦ ἀνακοινωθῇ ἡ πικρὴ εἴδηση, παρὰ νὰ τρώγεται διαρκῶς ἀπὸ τὸ φόβο καὶ τὴν ἀνησυχία. Ἀκόμα, βλέποντας τὴν οἰκειότητα ποὺ εἶχε ἀναπτυχθῇ ἀνάμεσα στὸν Λέοντα καὶ στὴ Ζωὴ καὶ τὴν ἐπιρροή ποὺ αὐτὴ εἶχε ἐπάνω στὸν νέο, ἀποφάσισαν νὰ τῆς ἀναθέσουν νὰ τοῦ τὸ πῇ. Ἦξεραν πὼς ἡ Ζωὴ θᾶβρισκε τὸν καλύτερο τρόπο νὰ τὸ κάμῃ.

"Ἔτσι κι ἔγινε. Μιὰ μέρα ποὺ ὁ Λέων ἐμίλησε πάλι γιὰ τὸ φίλο του Ἀνεμᾶ κι ἔπεσε σὲ μελαγχολία, ἡ Ζωὴ ἄρχισε νὰ τὸν προετοιμάζῃ προσεχτικά. Τοῦ εἶπε πὼς, ἂν αὐτὸς, ἀντὶ νὰ πληγωθῇ μονάχα, σκοτωνόταν στὴ μάχη, αὐτὴ δὲν θὰ λυπόταν, ἀλλὰ θὰ τὸν ἐκαλοτύχιζε γιὰ τέτοιο θάνατο. Γιατὶ ὁ θάνατος, τὴ στιγμὴ ποὺ κανεὶς ἐκτε-

λεῖ μὴν ἡρώϊκὴ πράξι, εἶναι χίλιες φορές πρὸ καλὸς ἀπὸ τὴν ἄδοξη ζωῇ. Καὶ ἡ Ζωὴ τοῦ εἶπε ἀκόμα :

— Δὲν τὰ λέω ἐγὼ αὐτά. Στὴν ἀρχαιότητα ἕνας ποιητὴς τὰ εἶπε. Κι ὅλος ὁ κόσμος τὰ πιστεύει. Δὲν βλέπεις πῶς τιμοῦν ὅλοι ἐκείνους ποὺ πεθαίνουν γιὰ τὴν πατρίδα τους ;

— Τί εἶπε ὁ ποιητὴς ; ἐρώτησε Λέων.

— Νά, πῶς δὲν ὑπάρχει μεγαλύτερη τιμὴ γιὰ τὸν ἄνθρωπο παρὰ νὰ πέσῃ μέσα στὸν ἐνθουσιασμό του. Ὁ ποιητὴς αὐτὸς ἦταν ὁ Τυρταῖος.

— Ἀλήθεια, Ζωή. Τιμὴ στὸ παληκάρι ποὺ σκοτώνεται γιὰ νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν πατρίδα του.

— Κι ὁ Βασίλης Ἀνεμᾶς εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς τιμημένους μέσα στοὺς πρὸ τιμημένους, ἐπρόσθεσε ἡ Ζωή.

Ὁ Λέων ἐδέχθηκε τὸ χτύπημα πρὸ μαλακά, μέσα στὴν ἐντύπωση ποὺ εἶχε σχηματίσει ἀπὸ τὰ λόγια τῆς Ζωῆς. Ἐκλαψε τὸ φίλο του καὶ τὸν ἐκαλοτύχισε. Κι ὅσες φορές ἔπειτα τὸν θυμόταν ἡ θύμηση ἦταν λιγώτερο πικρή.

Ἡ συντροφιά τῆς Ζωῆς τοῦ ἦταν ἀπαραίτητη. Ἡ νέα ἤξερε νὰ τοῦ μιλή, νὰ τὸν παρηγορή καὶ νὰ τὸν ἐγκαρδιώσῃ. Ἡξερε ἀκόμα νὰ τὸν κἀνῃ συχνὰ νὰ γελά. Κάποτε - κάποτε ὅμως ἡ Ζωὴ ἔπαιρνε ὕφος σοβαρώτερο καὶ τοῦδινε συμβουλές. Ὁ Λέων τίς δεχόταν καλόκαρδα. Δὲν ἐθύμωνε, δὲν τοῦ φαινόταν παράξενο ἕνα κορίτσι καὶ κάπως νεώτερό του μάλιστα, νὰ τοῦ δίνει γνώμες γιὰ τὸ τί πρέπει νὰ κἀνῃ στὴ ζωὴ καὶ πῶς νὰ φέρεται. Τὸ ἀντίθετο· τὸν εὐχαριστοῦσε νὰ τὴν ἀκούῃ καὶ ἐννοοῖσε πῶς ὅ,τι τοῦ ἔλεγε ἡ Ζωὴ ἦταν σωστὸ καὶ πῶς τοῦ μιλοῦσε γιὰ τὸ καλὸ του.

Μιὰ μέρα, κοντὰ τὴν ὥρα ποὺ ἔμελλε νὰ τὸν ἀφήσῃ, ἡ Ζωὴ τοῦ εἶπε :

— Εἰν' ἀλήθεια, Λέων, πῶς ἕως τώρα ἐφέρθηκες καλὰ σὲ κάθε περίσταση. Μὴν τὸ πάρῃς ὅμως ἐπάνω σου, τώρα ποὺ θὰ γίνῃς καλὰ.

Ἐπειτα ὅμως, σὰν νὰ φοβήθηκε μήπως τὸν ἐπρόσβαλε, χαμογέλασε κι ἐπρόσθεσε :

— Ἄν καὶ πάντα θὰ προοδεύῃς, ἂν ἔχῃς ἀδιάκοπα στὸ νοῦ σου τὸ «αἰὲν ἀριστεύειν».

Ἐξαφνίσθηκε ὁ Λέων ἀπὸ τίς τελευταῖες αὐτὲς λέξεις.

— Ποῦ τὰ βρῆκες αὐτά ; τὴν ἐρώτησε.

— Τώρα εἶναι ἀργὰ πιά, ἀποκρίθηκε ἡ Ζωή. Θὰ φύγω σὲ λίγο. Θὰ μιλήσουμε αὔριο.

Ἦταν τότες ἡ ἐποχὴ ποὺ μερικὲς οἰκογένειες εἶχαν ἀρχίσει νὰ δίνουν μεγάλη προσοχὴ στὴ μόρφωση τῶν γυναικῶν. Ἡ μητέρα τῆς Ζωῆς εἶχε κι αὐτὴ σπουδάσει στὴν Πόλῃ καὶ μολονότι δὲν ἦταν γυ-

ναίκα πού νά ἐνδιαφέρεται πολὺ γιὰ τὰ γράμματα, ἀπὸ ὑποχρέωση ἄρχισε πάλι νά μελετᾷ, ὅταν τὸ κορίτσι τῆς ἐμεγάλωσε τόσο ὥστε νά τοῦ χρειάζεται δασκάλα, πού δὲν μποροῦσε νά βρεθῇ στὸ Νεοχώρι. Ἡ ἀρχόντισσα Μαρία ἐδίδασκε λοιπὸν τῇ Ζωῇ στὰ πρῶτα χρόνια. Ἐπειτα τὴν πῆρε ὁ κύρ Μιχαήλ. Ἄνθρωπος πολὺ μορφωμένος τῶκαμε σύστημα νά δίνει κάθε βράδυ μαθήματα στὴν κόρη του. Ἡ Ζωὴ ἔδειξε πολὺ ἐνδιαφέρον γιὰ τοὺς Ἑλληνες συγγραφεῖς, πού τοὺς μελετοῦσαν τότε ὅλοι οἱ μορφωμένοι. Καί, καθὼς τὸ Νεοχώρι δὲν εἶχε ἄλλο μέσο νά περάσῃ εὐχάριστα τίς ὥρες τῆς, τίς περνοῦσε μὲ τὴ μελέτη. Εἶχε μάθει νά ἀποστηθίζῃ ὁλόκληρα κομμάτια ποιητῶν.

Ὁ Λέων ἐπερίμενε ἀνυπόμονα ν᾿ ἄρθῃ ἡ ἄλλη μέρα καὶ ν' ἀκούσῃ ἀπὸ τῇ Ζωῇ τὴν ἐξήγησιν τῶν παράξενων λόγων τῆς. Εἶχε κι αὐτὸς μορφωθῇ ἄρκετὰ ἀπὸ τὸν πάππο του. Ἀλλὰ ὁ λογοθέτης ἐλογάριαζε νά τὸν βάλῃ στὴν οἰκονομικὴ ὑπηρεσία τῆς Βασιλείας, ὅπου κι αὐτὸς ἄρχισε τὸ στάδιό του. Γι' αὐτό, ἀφοῦ τὸν δίδασκε κάμποσα Ἑλληνικά, ἐφρόντισε πρὸ πάντων νά τὸν μορφώσῃ μὲ ὅ,τι χρειαζόταν γιὰ τὴν ὑπηρεσία πού τὸν προώριζε. Ἐτσι ὁ Λέων, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ Ἑλληνικά πού τοῦμαθε ὁ Ἑδεσσηνός, τὰ Βουλγάρικα, πού τὰ διδάχθηκε ἀπὸ Βούλγαρο δάσκαλο, καὶ τὰ μαθηματικά, δὲν ἤξερε πολλὰ πράγματα.

Τὴν ἄλλη μέρα, μόλις μπῆκε ἡ Ζωή, ἔπειτα ἀπὸ τὴν «καλημέρα», τῆς εἶπε:

— Λοιπὸν τί εἶναι αὐτὰ πού εἶπες χθές;

Ἡ Ζωὴ τοῦ ἀπάγγειλε τότες ὁλόκληρο τὸ στίχο.

— Αἰὲν ἀριστεύειν καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων.

— Δηλαδή; Τί σημαίνει αὐτό;

Μία-μία τοῦ ἐξήγησε ἡ Ζωὴ τίς λέξεις κι ἔπειτα τοῦ εἶπε:

— Ὡστε ὁ στίχος ὅλος θὰ πῇ. . . . Ἀ, ὅχι· πιὸ καλὰ νά τὸ ποῦμε μαζί.

Καὶ εἶπαν κι οἱ δύο:

— Νᾶσαι πάντα ὁ πρῶτος σ' ὅλα καὶ ὁ καλύτερος ἀπ' ὅλους.

— Καὶ ποιὸς τὸ λέει αὐτό; Τί εἶν' αὐτὰ τὰ λόγια;

Τότες ἡ Ζωὴ τοῦ ἐξήγησε μὲ λεπτομέρειες τὴν εὐχὴ καὶ τὴ συμβουλὴ πού δίνει στὴν Ἰλιάδα ὁ Ἰππόλοχος στὸ γιό του, τὸ Γλαῦκο. Τοῦ διηγήθηκε τὴν ὅλη ἱστορίαν καὶ τὸν ἔμαθε ν' ἀποστηθίζῃ τὸ στίχο.

— Νὰ τὸν ἔχῃς πάντα στὸ νοῦ σου, Λέων, τοῦ εἶπε πάλι.

Καὶ ὁ Λέων τὸν ἐπανάλαβε σιγά, ἀναλύοντας στὴ σκέψιν του τὴ σημασίαν καὶ ἀναγνωρίζοντας τὴν ἀξίαν του.

Ἀπὸ τότες ἡ Ζωὴ, κάθε πρωτῆ, τοῦ διηγόταν ἱστορίες ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα. Ἀλλοτε πάλι τοῦλεγε στίχους καὶ τοῦ ἐξηγοῦσε τὴν

—“Ωστε ό στίχος όλος θά πῆ . . . ”Α, όχι· πιό καλά νά τό ποῦμε μαζί.

ἐννοιά τους. Δέν θά μπορούσε νά βρῇ μαθητή μέ διάθεση μεγαλύτερη γιά νά τήν ἀκούη. Κάθε πρωΐ ό Λέων τήν ἐπερίμενε μέ ἀνυπομονησία. Κάποτε, μάλιστα, πού ή Ζωή τοῦ διηγόταν ιστορίες ἐνδόξων ἀνδρῶν ἀπό τόν Πλούταρχο, καί ή ἀφήγηση κοβόταν στή μέση όταν ἐρχόταν νά τήν ἀντικαταστήσῃ ή μητέρα της, ό Λέων δέν ἔβλεπε τήν ὥρα νά ξημερώσῃ πάλι γιά ν' ἀκούσῃ τή συνέχεια. Τή νύχτα στά ὄνειρά του ἐρχονταν οί ἥρωες πού ἔμαθε τά περιστατικά τῆς ζωῆς τους, καί πού τοῦ γεννοῦσαν τόν πόθο νά κάμῃ ό,τι εἶχαν κάμει κι αὐτοί.

.

Ἔτσι περνοῦσαν οί μέρες πιό εὐχάριστα γιά τόν Λέοντα, πού ἔπαψε πιά νά μελαγχολῇ. Καί, ὅσο ἐδυνάμωνε, αἰσθανόταν μεγαλύτερη ὀλοένα χαρά πώς γρήγορα θά ξαναγυρνοῦσε στή θέση του.

Ἐσηκώθηκε, ἐπὶ τέλους, ἀπό τό κρεβάτι ό Λέων, χωρίς ὅμως νά μπορῇ ἀκόμη νά βγῇ ἀπό τό δωμάτιο. Δέν ἐχρειαζόταν πιά νά ξενυχτᾷ κοντά του ή μητέρα του καί νά τόν παραστέκῃ κάθε ἀπόγεμα ή ἀρχόντισσα Μαρία. Ἀλλά αἰσθανόταν τήν ἀνάγκη ν' ἀκούῃ νά τοῦ μιλῇ ή Ζωή. Κι αὐτή, ἄλλωστε, ἐννοοῦσε πώς ή συντροφιά της ἦταν ἀπαραίτητη γιά τόν Λέοντα, καί αἰσθανόταν ἐπίσης εὐχα-

ρίστηση νά μιλή μαζί του. "Έτσι τὰ δυὸ παιδιά ἐπερνοῦσαν εὐχάριστες ὥρες μαζί, μὲ ἄφθονα θέματα γιὰ συνομιλία.

Τώρα ὅμως δὲν ἦταν πιά ἀνάγκη νά μένουν ἡ Ζωὴ καὶ ἡ μητέρα της στὴν Πρεσλάβα γιὰ νά βοηθοῦν τὴ μητέρα τοῦ Λέοντος στὴν περιποίηση τοῦ παιδιοῦ της καὶ ὁ κύρ Μιχαήλ ἐγύρισε γιὰ νά τις συνοδεύσῃ στὸ χωριό. Ὁ Λέων, ἄλλωστε, δυνάμωνε τώρα πιά ὅλο-ένα γρηγορώτερα καὶ θὰ μποροῦσε σύντομα νά γυρίσῃ στὴν Πόλη. Μαζί του θ'ἄφευγαν ἡ μητέρα του κι ὁ πάππος του γιὰ νά ἐγκατασταθοῦν κι αὐτοὶ στὴ Βασιλεύουσα. Ἡ ἀρχόντισσα Εὐδοξία δὲν ἤθελε νά χωρισθῇ πιά τὸ παιδί της καὶ ὁ Νικηφόρος Ἐδεσσηνὸς ὅχι μόνο δὲν μποροῦσε νά μείνῃ μόνος, ἀλλὰ καὶ δὲν ἔβλεπε τὴν ὥρα νά γυρίσῃ στὴν Πόλη καὶ νά χαρῇ, γιὰ ὅσον καιρὸ τοῦ ἔμεινε πιά, τὴν ἐλευθερία του.

Οἱ δυὸ νέοι μὲ λύπη ἔβλεπαν πὼς ἐπλησίαζε ἡ ὥρα νά χωρισθοῦν.
— Θὰ θυμοῦμαι πάντα τὴ συντροφιά σου, Ζωή! εἶπε ὁ Λέων. Σοῦ χρωστῶ πολλὰ καὶ ἀπὸ παλιὰ ἀκόμα καὶ τώρα μὲ τὴν ἀρρώστεια μου. Ἐσὺ μοῦ ἔκαμες λιγώτερο θλιβερὴ τὴ ζωή.

—Κι ἐγώ, τοῦ ἀποκρίθηκε ἡ Ζωή, σοῦ χρωστῶ τὴ χαρὰ ποὺ αἰσθάνθηκα γιὰ τὰ κατορθώματά σου. Ἦμουν περήφανη γιὰ σένα καὶ θὰ εἶμαι πάντα περήφανη ποὺ ἐστάθην κοντά σου, κοντά σ' ἓναν ἥρωα.

Ὁ Λέων ἐχαμογέλασε μ' εὐχαρίστηση. Ἀλλὰ ἡ εὐχαρίστηση ἦταν μόνο μιᾶς στιγμῆς. Μέσα στὴν καρδιά του ἔμενε ἡ θλίψη γιὰ τὸ χωρισμό.

— Καὶ πάντα νᾶσαι, Λέον, ὁ ἴδιος. Νὰ θυμᾶσαι: Αἰὲν ἀριστεύειν....

— Καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων, ἐσυμπλήρωσε ὁ Λέων βιαστικά. Ἐννοία σου Ζωή. Θᾶχω πάντα στὸν νοῦ μου τὸ στίχο.

Ἐσταμάτησε μιὰ στιγμὴ, σὰν δειλιασμένος, κι ἔπειτα ξαναεἶπε:

— Ὅπως θᾶχω πάντα στὸ νοῦ μου ἐκείνη ποὺ μοῦ τὸν ἔμαθε.

Οἱ δυὸ νέοι ἦταν συγκινημένοι, τόσο, ποὺ δὲν εἶδαν ὅτι κάποιοι τοὺς ἐπρόσεχαν. Ὁ κύρ Μιχαήλ καὶ ἡ μητέρα τοῦ Λέοντος ἔμπαιναν ἀκριβῶς ἐκείνη τὴν ὥρα στὸ δωμάτιο γιὰ νά ποῦν στὴ Ζωὴ πὼς ἦταν ὥρα νά ἐτοιμασθῇ γιὰ τὸ ταξίδι.

Ὅταν ξαναβγῆκαν, ὁ Μιχαήλ εἶπε στὴν Εὐδοξία.

— Ἀρχόντισσα, ἔχω τὴν ἰδέα πὼς ὁ χωρισμὸς γιὰ τὰ δυὸ παιδιά μας θὰ νὰναι σκληρός.

— Κι ἐγὼ τὸ πιστεύω, ἀπάντησεν ἐκείνη.

— Τοῦλάχιστον, πρέπει νά εἶναι προσωρινὸς μόνο, ὥς ποὺ νά μεγαλώσῃ λίγο ὁ Λέων. Ν' ἀφήσουμε νά περάσῃ κανένας χρόνος.

Ἡ ἀρχόντισσα Εὐδοξία, πού εὐκολα συγκινιόταν, ἄρχισε νά κλαίη.

— "Ἐπειτα ἀπό τὸ παιδί μου καὶ τὸν πατέρα μου, εἶπε, δέν ἀγαπῶ ἄλλον τόσο, ὅσο ἀγαπῶ τὴ Ζωή.

— Τὸ ἴδιο κι ἐγὼ μπορῶ νά πῶ γιὰ τὸν Λέοντα, ἀρχόντισσα. Καὶ τὰ δυὸ παιδιὰ μ' εὐχαρίστησέ μου μεγάλη βλέπω, ἔχουν τὰ ἴδια αἰσθήματα μέ μᾶς.

— Τῶχω προσέξει ἐδῶ καὶ κάμποσον καιρό, εἶπε ἡ Εὐδοξία Ποταμίτου.

Γιὰ μιὰ στιγμή ἐκράτησε σιωπή. Τὴν διέκοψε ὁ κύρ Μιχαήλ γιὰ νὰ ρωτήσῃ:

— Δέν πρέπει νὰ ζητήσουμε τὴ γνώμη τοῦ Λογοθέτη Νικηφόρου;

"Ὅταν ἐρωτήθηκε, ὁ Νικηφόρος Ἐδεσσηνός, εἶπε:

— "Ἄν καὶ κλεισμένος στὸ δωμάτιό μου τὸν περισσότερο καιρό, δέν ἦταν δυνατὸ παρὰ νὰ ἰδῶ τὴ μεγάλη συμπάθεια πού εἶχαν μεταξὺ τους τὰ δυὸ παιδιὰ. Τὸ ἓνα ἀξίζει τὸ ἄλλο. Ποτέ δέν θὰ γίνη πιὸ ταιριαστὸ ζευγάρι.

Ὁ κύρ Μιχαήλ καὶ ἡ ἀρχόντισσα Μαρία ἐσυμφώνησαν νὰ μιλήσουν στοὺς δύο νέους πρὶν χωρισθοῦν. Ἐτσι ὁ χωρισμός τους δέν θὰ πίκραινε τόσο τὰ παιδιὰ.

Εἶναι περιττὸ νὰ προσθέσουμε μέ ποιὰ χαρὰ ἡ Ζωὴ καὶ ὁ Λέων ἄκουσαν ὅσα τοὺς εἶπαν ὁ κύρ Μιχαήλ καὶ ἡ ἀρχόντισσα Εὐδοξία.

Τ Ε Λ Ο Σ

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

Τὸ βιβλίο αὐτὸ ἐγράφηκε στὴ δημοτικὴ, ὅπως διδάσκεται σήμερα στὰ σχολεῖα. Ἐξαίρεση μόνο ἔγινε γιὰ τοὺς Βυζαντινοὺς τύπους, ποὺ διατηρήθηκαν ὅπως προφέρονταν κι ἐγράφονταν. Παράδειγμα : γράφουμε βασιλιάς, γενικά, ὅταν ὅμως πρόκειται γιὰ τὸν ἀνώτατο ἄρχοντα τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, αὐτὸς εἶναι ὁ «βασιλεὺς». Τὸ ἴδιο σὲ ἄλλες περιπτώσεις.

Ἀπὸ τὶς παρακάτω λέξεις πολλές ἔχουν ἐρμηνευθῇ καὶ μέσα στὸ κείμενο, τὴν πρώτη φορά ποὺ συναντῶνται. Ἐπειδὴ ὅμως τυχαίνει ν' ἀναφέρονται πολλές φορές καὶ ὁ ἀναγνώστης δυσκολεύεται βέβαια κάποτε νὰ βρῇ τὸ μέρος ὅπου ἐξηγοῦνται, ἐκρίθηκε καλὸ νὰ ἀναφερθοῦν στὸ Λεξιλόγιο, μ' ὅλο τὸν κίνδυνο νὰ ἐπαναληφθοῦν γνωστὲς ἔννοιες. Ὅπωςδὴποτε, τὶς περισσότερες φορές, τὸ Λεξιλόγιο εἶναι ἀναλυτικώτερο ἀπὸ τὸ κείμενο.

ΑΘΑΝΑΤΟΙ. Ἴλη ἱππικοῦ, ποὺ ἀποτελοῦσε τὸ καλύτερο σῶμα τῆς βασιλικῆς φρουρᾶς. Οἱ ἄνδρες ἦταν βαριὰ ὡπλισμένοι. Τὴν Ἴλη τὴν ἐσύστησε ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης Τσιμισκῆς καὶ οἱ στρατιῶτες τῆς διαλέχθηκαν ἕνας-ἕνας.

ΑΝΑΞΥΡΙΔΕΣ. Τὰ πλατερά, ὑερμάτινα ἢ πάνινα, βρακιά ποὺ φοροῦσαν πολλοὶ βάρβαροι λαοί, μετὰξὺ τῶν ὁποίων καὶ οἱ Βούλγαροι.

ΑΝΕΞΙΚΑΚΙΑ (ἢ ἀκακία). Σακκουλάκι ἀπὸ ὕφασμα πορφυρὸ, χρυσοκέντητο. Ἦταν γεμάτο μὲ χῶμα παρμένο ἀπὸ τάφους. Τὸ κρατοῦσε ὁ βασιλεὺς, ὅταν καθόταν στὸ θρόνο ἢ ἔπαιρνε μέρος σὲ πομπή, γιὰ νὰ μὴ λησμονῇ πῶς κι αὐτὸς εἶναι θνητὸς καὶ νὰ μὴν περηφανευθῇ.

ΑΡΙΘΜΟΣ (ἢ Ἀριθμοί). Ἐνα ἀπὸ τὰ σῶματα τῆς βασιλικῆς φρουρᾶς. Δὲν εἶναι γνωστὸ ποιά ἀκριβῶς ἦταν ἡ ὑπηρεσία του.

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ. Προσωнуμία τοῦ Βυζαντινοῦ βασιλέως.

ΒΑΡΙΑΓΟΙ (ἢ Βάραγγοι). Σῶμα τῆς βασιλικῆς φρουρᾶς, ποὺ τὸ ἀποτελοῦσαν μισθοφόροι ξένοι, οἱ περισσότεροι Σκανδιναβοί, ἀλλὰ καὶ Ρῶσοι καὶ Ἀγγλοὶ ἀκόμα. Ἐφοροῦσαν θώρακα καὶ εἶχαν κύρια ὅπλα τσεκούρι καὶ κορὺνα.

ΒΑΣΙΛΕΥΣ. Ὁ κύριος τίτλος τοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντος τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους. Δὲν ἐδινόταν σὲ κανένα ἀπὸ τοὺς ξένους ἡγεμόνες. Ὅταν οἱ βασιλεῖς ἔγραφαν σὲ βασιλιάδες τῆς Δύσεως τοὺς ἀποκαλοῦσαν «ρῆγες» τοὺς βασιλιάδες τῶν Βουλγάρων ἐκαλοῦσαν ἀπλῶς «ἄρχοντες» καὶ μόνο τὸ μεγάλο τσάρο Συμεὼν ἐδέχθησαν νὰ ὀνομάσουν «βασιλέα», ἀλλὰ καὶ στὴν περίσταση αὐτὴ ἐκρατοῦσαν ἀπέναντί του μιὰ λεπτὴ ὑπεροχή, προσφωνώντας τον «πνευματικὸν τέκνον» των. Οἱ βασιλεῖς ἐλέγονταν καὶ αὐτοκράτορες καὶ ὁ λαὸς τοὺς προσαγόρευε μὲ διάφορους τίτλους : «Αὐγουστος», «Τρισαύγουστος», «Ἅγιος Βασιλεὺς», ἢ Βασιλεῖα σου», καὶ ἄλλους.

ΒΟΓΙΑΡΟΙ. Ἀξιωματοῦχοι στὴ Βουλγαρία, ἄλλοι πολιτικοί, ἄλλοι στρατιωτικοί. Οἱ Βυζαντινοὶ τοὺς ἔλεγαν βοϊλάδες. Συνήθως ἕξη ἀπὸ τοὺς βογιάρους ἀποτελοῦσαν τὸ συμβούλιο τοῦ Τσάρου τῶν Βουλγάρων.

ΔΙΕΡΜΗΝΕΥΤΗΣ. Ὁ διερμηνέας τῆς Ἑταιρείας ποὺ μετέφραζε τὶς διαταγὲς στοὺς ξενόγλωσσους Βαριάγους ποὺ τὴν ἀποτελοῦσαν.

ΔΡΟΜΩΝΕΣ. Πλοῖα τοῦ Βυζαντινοῦ στόλου, μὲ πανιὰ καὶ διακόσια περίπου κουπιὰ, σὲ δυὸ σειρές, τὸ καθένα. Ὑπῆρχαν καὶ μικροὶ δρόμωνες, ταχύτεροι, μὲ ἑκατὸ μόνο κουπιὰ.

ΕΞΚΟΥΒΙΤΑ. Ἐνα ἀπὸ τὰ σῶματα τῆς βασιλικῆς φρουρᾶς. Στὴν ἀρχὴ εἶχαν τὴ φρούρηση τοῦ βασιλικοῦ διαμερίσματος στὸ παλάτι, κατὰ τὴ νύχτα. Ἐπειτα ἡ ὑπηρεσία αὐτὴ ἀνατέθηκε στοὺς Βαριάγους. Οἱ ἄνδρες ἐλέγονταν ἐξκουβίτορες.

ΕΤΑΙΡΕΙΑ. Σῶμα τῆς βασιλικῆς φρουρᾶς, ποὺ τὸ ἀποτελοῦσαν οἱ Βα-

ριάγοι (βλέπε τὴ λέξη) καὶ ἦταν διαιρεμένο σὲ τρία τμήματα, ἀρχαῖο, μέσο καὶ νεώτερο.

ΘΕΜΑ. Μεγάλη διοικητικὴ διαίρεση τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, νομὸς ἢ γενικὴ διοίκηση. Ὁ διοικητὴς τοῦ θέματος ἐλεγόταν στρατηγός. Τὴν ἐποχὴ γιὰ τὴν ὁποία γράφουμε τὸ Βυζαντινὸ κράτος εἶχε 17 θέματα στὴν Ἀσία καὶ 12 στὴν Εὐρώπῃ. Ἀπ' αὐτὰ συνώρρευαν μὲ τὴ Βουλγαρία τὸ θέμα Στρυμόνος, ποὺ περιλάμβανε τὴν κοιλάδα τοῦ ποταμοῦ ποὺ ἔχει τὸ ὄνομα αὐτό, καὶ τὸ θέμα Μακεδονίας, ποὺ πραγματικὰ λίγο μόνο μέρος τῆς Μακεδονίας εἶχε καὶ τὸ ἀποτελοῦσε ἡ Βόρεια Θράκη, μὲ πρωτεύουσα τὴν Ἀδριανούπολη. Πρὸς τὰ νότια τοῦ θέματος αὐτοῦ ἐκτεινόταν τὸ θέμα Θράκης, ποὺ εἶχε καὶ τὴν ἀνατολικὴ Μακεδονία. Ἡ ἄλλη Μακεδονία ἀποτελοῦσε τὸ θέμα Θεσσαλονίκης, μὲ πρωτεύουσα τὴν ὁμώνυμη πόλη.

ΙΚΑΝΑΤΟΙ. Διαλεχτὸ σῶμα τῆς βασιλικῆς φρουρᾶς.

ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΡΧΗΣ. Ἀνώτερος στρατιωτικὸς, διοικητὴς τῶν φρουρῶν ποὺ φύλαγαν τὶς κλεισοῦρες, τὰ στενὰ δηλαδὴ μεταξύ τῶν βουνῶν, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἦταν δυνατό νὰ διαβοῦν ἐχθρικοὶ στρατοὶ ἢ στασιαστές ἢ κακοποιά στοιχεῖα.

ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ. (ἀπὸ τὸ λό γ ο ς, λέξις, λογισμός, λογαριασμός, καὶ τί θ η μ ι, θέτω, τοποθετῶ, δηλαδὴ ἐκεῖνος ποὺ τακτοποιεῖ τοὺς λογαριασμούς.) Σημαντικὸ Βυζαντινὸ ἀξίωμα. Ὑπῆρχαν διάφοροι λογοθέτες: ὁ λογοθέτης τοῦ δρόμου, ποὺ ἦταν ἓνα εἶδος ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τῶν Ταχυδρομείων μαζί, ὁ λογοθέτης τοῦ γενικοῦ, ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν, ὁ λογοθέτης τοῦ οἰκιακοῦ, διευθυντὴς τοῦ δημοσίου θησαυροῦ, ὁ λογοθέτης τοῦ στρατιωτικοῦ, διευθυντὴς τῶν οἰκονομικῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ στρατοῦ, ὁ λογοθέτης τῶν ἀγγελῶν, ὑπουργὸς ἐπὶ τῆς Κτηνοτροφίας, ὁ λογοθέτης τῶν σεκρέτων, ἀνώτατος ὑπάλληλος ποὺ διεύθυνε τὴ δικαιοσύνη γιὰ τὶς οἰκονομικὲς ὑποθέσεις. Ἀπὸ τὸ Βυζάντιο ὁ τίτλος λογοθέτης ἐπέρασε στὰ κράτη τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης· γιὰ αἰῶνες ὁ πρωθυπουργὸς τοῦ βασιλείου τῆς Σικελίας ἐλεγόταν λογοθέτης. Ἐπίσης σὲ νεώτερους χρόνους ἐγινόταν χρῆση τοῦ ἐλληνικοῦ αὐτοῦ τίτλου στίς δυὸ ἡγεμονίες Μολδαβία καὶ Βλαχία, ποὺ ἀποτέλεσαν ἔπειτα τὴ Ρουμανία.

ΜΑΓΙΣΤΡΟΣ. Πρὶν ἀπὸ τὴν ἐποχὴ γιὰ τὴν ὁποία γίνεται λόγος στὸ βιβλίο αὐτό, ὁ μάγιστρος ἦταν διοικητὴς τῆς βασιλικῆς φρουρᾶς καὶ ὁ ἀνώτερος ὑπάλληλος τῆς αὐλῆς. Κατὰ τὸν δέκατο ὅμως αἰῶνα, ἐπειδὴ κάθε τμήμα τῆς φρουρᾶς εἶχε δικό του ἀρχηγό, ὁ μάγιστρος δὲν εἶχε πιά ἰδιαιτέρως καθήκοντα. Ὁ τίτλος ἐδινόταν τότε τιμητικὰ σὲ μεγάλους ἀξιωματούχους, στρατηγούς ἢ λογοθέτες.

ΜΕΓΑΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΡΧΗΣ. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἑταιρείας (γιὰ τὴν ὁποία ἰδὲ τὴ λέξη). Ἦταν ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους ἀξιωματούχους τοῦ κράτους.

ΠΡΕΣΛΑΒΑ. (Οἱ Βυζαντινοὶ τὴν ἔγραφαν καὶ Πρεσθλάβα). Ἡ σημαντικώτερη πόλη καὶ πρωτεύουσα τῆς Βουλγαρίας κατὰ τὴν ἐποχὴ ποὺ περιγράφεται στὸ βιβλίο αὐτό. Οἱ Βούλγαροι βασιλιάδες, ποὺ φιλοδοξοῦσαν ν' ἔχουν πρωτεύουσα ποὺ νὰ μπορῇ νὰ παραβληθῇ μὲ τὴν Κωνσταντινούπολη, ἔχτισαν ἐκεῖ παλάτια καὶ πολλὰς ἐκκλησίες. Ἀκόμα ἔδωσαν στὸ μητροπολίτη τῆς τὸν πατριαρχικὸ τίτλο. Ἐρεῖπια τῶν παλαιῶν παλατιῶν σώζονται στὸ μικρὸ χωριό, ποὺ εἶναι τώρα ἡ Πρεσλάβα.

ΠΥΡΦΟΡΑ. Τὰ πολεμικὰ πλοῖα τῶν Βυζαντινῶν ποὺ ἦταν ἐφωδιασμένα σωλῆνες γιὰ νὰ τοξεύουν τὸ ὑγρὸν πῦρ.

ΣΕΚΡΕΤΟΝ. Τὸ ἰδιαίτερο γραφεῖο ἀνώτερου ἀξιωματικοῦ ἢ ὑπαλλήλου.

ΣΚΗΠΤΡΟΝ. Ἐνα ἀπὸ τὰ κύρια σύμβολα τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας, μικρὸ ραβδί, στολισμένον μὲ χρυσάφι καὶ πολύχρωμα πετράδια καὶ μὲ τὸ σταυρὸ στὸ ἐπάνω μέρος.

ΣΚΑΡΑΜΑΓΓΙΟΝ. Χιτῶνας βασιλικός, μᾶλλον στενός, ποῦφθανε ἕως τὰ πόδια. Στὴ μέση ἦταν σφιγμένος μὲ ζώνη. Τὰ σκαραμάγγια ἦταν διαφόρων χρωμάτων, ἄσπρα, πορφυρά κλπ., καθένα τους δὲ φοριόταν σὲ ὀρισμένες ἐορτές. Ἐπάνω ἀπὸ τὸ σκαραμάγγιον ὁ βασιλεὺς φοροῦσε τὸ διβιτήσιον, ποὺ ἔμοιαζε μὲ τὸ στιχάριο ποὺ φοροῦν οἱ διάκοι, κι ἀπέξω τῇ μεγαλοπρεπῇ χλαμύδα.

ΣΤΕΜΜΑ. Τὸ κυριώτερον σύμβολο τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας, δυὸ στεφάνια χρυσᾶ, κοσμημένα μὲ πολύτιμους λίθους, ποὺ τὰ ἔκρινε ταινία μεταξωτῇ χρωματιστῇ. Τὸ φοροῦσε στὸ κεφάλι ὁ βασιλεὺς στίς μεγάλες τελετές. Τίς περισσότερες ὅμως φορές ὁ βασιλεὺς φοροῦσε, ἀντὶ γιὰ χρυσὸ στέμμα, μιὰ ταινία χρωματιστῇ μὲ πετράδια.

ΣΠΑΘΑΡΙΟΣ. Ὑπασπιστὴς τοῦ Βασιλέως. Μποροῦσε νὰ ἔχη οἰοδήποτε βαθμὸ στὸ στρατό. Ὁ ἀρχιυπασπιστὴς λεγόταν πρωτοσπαθάριος. Ὑπῆρχαν καὶ σπαθαροκανδιδάτοι, βοηθοὶ ὑπασπιστῆς ἢ διαλεχτοὶ στρατιῶτες στὴν ὑπηρεσία τοῦ βασιλικοῦ γραφείου.

ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ. Ὁ στρατιωτικὸς καὶ πολιτικὸς διοικητὴς θέματος. Πρῶτος στρατιωτικὸς ἀξιωματοῦχος μετὰ τὸ στρατηγὸ ἦταν ὁ δομέστικος τοῦ θέματος καὶ πρῶτος πολιτικὸς ὑπάλληλος ὁ κριτής. Στρατηγὸς ἦταν, μὲ ἄλλους λόγους, ἀξίωμα καὶ θέση, ὄχι στρατιωτικὸς βαθμὸς, ὅπως τὸν νοοῦμε σήμερα.

ΤΑΥΡΟΣΚΥΘΕΣ. Λαὸς ποὺ ἀποτελέσθηκε ἀπὸ τὴν ἀνάμιξη τῶν Ταύρων, ἀρχαίων κατοίκων τῆς χερσονήσου Κριμαίας (Ταυρικῆς) στὸν Εὐξεινὸ Πόντον, καὶ τῶν Σκυθῶν, κατοίκων τῆς νοτίου Ρωσίας. Τὸ ὄνομα αὐτὸ ἔδιναν οἱ Βυζαντινοί, μὲ σημασία μειωτική, στοὺς Ρώσους.

ΤΟΥΡΜΑΡΧΗΣ. Ἀνώτερος ἀξιωματικὸς, ὁ διοικητὴς τοῦ στρατοῦ κάθε θέματος, ἐκτὸς ἀπὸ τίς φρουρὰς τῶν στενῶν, ποὺ τίς διοικοῦσε ὁ κλεισουράρχης.

ΤΡΙΣΑΥΓΟΥΣΤΟΣ. Μία ἀπὸ τίς προσωνυμίες τοῦ Βυζαντινοῦ βασιλέως.

ΤΣΑΡΟΣ. Τίτλος τοῦ βασιλιᾶ τῆς Βουλγαρίας, ποὺ τὸν πῆρε πρῶτος ὁ Συμεὼν, ἐνῶ οἱ προκάτοχοί του ἐλέγονταν κνιάζ, δηλαδὴ ἡγεμόνες. Εἶναι σλαβικὴ ἀπόδοση τοῦ τίτλου «καῖσαρ». Ὁ Συμεὼν ἐφιλοδόχησε νὰ πάρῃ τὸν τίτλο ποὺ οἱ Σλαβικοὶ λαοὶ ἔδιναν πρὶν στὸν αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου, τοῦ ὁποῦ τὴν πρωτεύουσα ἔλεγαν Τσάργραδ, δηλαδὴ αὐτοκρατορικὴ (ἢ βασιλική) πόλη.

ΥΓΡΟΝ ΠΥΡ. Σκευασία μὲ βάση τὸ ρετσίνι, τὴν πίσσα, τὸ νίτρο καὶ τὸ θειάφι, ποὺ τὴν βρῆκε ὁ μηχανικὸς Καλλίνικος καὶ μὲ τὴν ὁποίαν καταστράφηκε, στὰ 672, ὁ Ἀραβικὸς στόλος ποὺ πολιορκοῦσε τὴν Κωνσταντινούπολη. Μ' αὐτὴν καταστράφηκαν ἔπειτα καὶ ἄλλοι στόλοι ἐχθρῶν τοῦ κράτους καὶ μετὰξὺ ἄλλων τὰ μονόξυλα τοῦ Ἰγὸρ, πατέρα τοῦ Σβιατοσλαύου. Τὸ ὑγρὸν πῦρ ἐτοξευόταν ἀπὸ εἰδικoὺς σωλῆνες ποὺ εἶχαν τὰ πλοῖα, συγχρόνως μὲ ἀναμμένο στουπί, ποὺ τοῦδινε φωτιά. Ἐκαίε ὅ,τι ἀπαντοῦσε καὶ δὲν σβυνόταν μὲ νερό, ἐπεὶδὴ οἱ λιπαρές του οὐσές δὲν μπορούσαν ν' ἀναμιχθοῦν μ' αὐτὸ καί, ἐλαφρότερον καθὼς ἦταν ἀπὸ τὸ νερό, ἀπλωνόταν στὴν ἐπιφάνειά του κι ἔτσι ἔκαίε σὲ μεγαλύτερη ἔκταση. Τὸ μυστικὸ του διατηρήθηκε γιὰ αἰῶνες κι ἔσωσε πολλὰς φορές τὸ κράτος.

ΥΠΕΡΠΥΡΑ. Τὰ χρυσᾶ Βυζαντινὰ νομίσματα, κοινῶς ἐκαλοῦντο πέρα πυρα καὶ χρυσᾶ καὶ χρυσοῖ. Εἶχαν ἀξία μισῆς χρυσῆς λίρας περίπου.